Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Agerholm, Edvard.
Titel | Title:	Dr. Ryge : et Bidrag til Belysningen af Det kgl. Teaters indre Historie i den første Halvdel af det forrige Aarhundrede.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	København ; Kristiania : Gyldendal, 1913
Fysiske størrelse | Physical extent:	209 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

45, -268, -8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130024226671

DR. RYGE

ET BIDRAG TIL BELYSNINGEN AF
DET KGL. TEATERS
INDRE HISTORIE I DEN FØRSTE HALVDEL AF
DET FORRIGE AARHUNDREDE

VED

EDVARD AGERHOLM

Mu. L1512

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN OG KRISTIANIA

1913

DR. RYGE

ET BIDRAG TIL BELYSNINGEN AF
DET KGL. TEATERS
INDRE HISTORIE I DEN FØRSTE HALVDEL AF
DET FORRIGE AARHUNDREDE

VED

EDVARD AGERHOLM

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN OG KRISTIANIA
1913

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kbhvn. - Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)

FORORD

Da det kgl. Teaters Direktion for fire Aar siden ønskede at bringe Orden i en Teatret tilhørende anselig Bogsamling, der dels bestod af ældre danske og udenlandske teaterhistoriske Bøger, for største Delen i sin Tid skænket Teatret af Knud Lyne Rahbek, dels af en Samling ældre og nyere danske Skuespil, samlet af Dr. Vilh. Branner og skænket Teatret af dennes Broder, Forlagsboghandler Branner, faldt Valget hertil paa mig, hvis Interesse for og Kærlighed til Bøger var Direktionen bekendt. Under Ordningen af de gamle Bøger, (hvoriblandt fandtes Skatte som Skuespiller Iver Als' egenhændige „Fortegnelse paa alle de Hoved- og Efterkomedier, som paa den kgl. danske Skueplads er opført fra d. 18. Decbr. 1748 til d. 21. Juli 1769", samt Skuespiller Clementins haandskrevne „Samling af danske Komedier, som er oversat af andre Sprog og opført paa den danske Skueplads", en kalligrafisk Raritet i elleve Tomer), stødte jeg paa en Mængde Breve, tjenstlige Skrivelser og Concepter fra og til Dr. Ryge i hans Egenskab af Økonomiinspektør ved det kgl. Teater. Da netop Hundredaaret for hans Debut paa det kgl. Teater var nærforestaaende, følte jeg Lyst til at udgive en Del af disse Breve, i den Hensigt derved at bidrage til Belysningen ikke blot af den store Skue-

spillers Liv og Færden, men tillige af Livet bag det kgl. Teaters Kulisser i den første Halvdel af det forrige Aarhundrede.

Foruden fra det kgl. Teaters Bibliotek har jeg taget mit Stof dels fra det kgl. Teaters Arkiv, (Indkomne Breve, Direktionens Deliberationsprotokoller og Kopibøger), der er deponeret i Rigsarkivet, dels fra det kgl. Bibliotek, hvor jeg med Etatsraadinde BENEDICTE COLLINS Tilladelse fik Adgang til den Collinske Brevsamling. Endelig stillede Dr. Ryges Dattersønnesønner, d'Hrr. H. J. og V. I. SEEMANN, med stor Beredvillighed „De Rygers Stammebog" til min Disposition, hvorved det blev mig muligt at give et Omrids af Dr. Ryges Forfædre. Dog maa jeg bemærke, at det uhyre Stof, der findes om Dr. Ryge, med nærværende lille Arbejde langt fra er udtømt.

For den til Bogens Udgivelse mig ydede Understøttelse fra *Carlsbergfondet* og det *Raben-Levetzauske Fond*, bringer jeg herved min ærbødige Tak.

København d. 1. Novbr. 1913.

EDVARD AGERHOLM.

I

Hans Sjæl var Ild, en dyb, en mægtig Flamme
urolig gjæred' i det stærke Bryst.
Han følte, heed af gamle Guders Lyst,
at Konstens Søn er selv af Gudestamme.
Fra Livets kolde verdslige Bedrift
hans varme Sjæl ustandset maatte hige
mod et usynligt, overjordisk Rige,
hvor Evangeliet stod i Stjerneskrift.

(F. J. Hansen).

I Midten af det 16nde Aarhundrede lever Bonden ANDERS paa en fyensk Selvejergaard; gennem sin yngste Søn, MADS ANDERSEN, bliver han Stammefader til en vidt forgrenet Slægt, der blandt sine Medlemmer tæller Præster, Læger, Officerer og Embedsmænd. Kun een af Slægten viger ud fra de regelmæssige afstukne Baner og vælger Kunstens skønne Vej; ved at følge et helligt Kald straaler JOHAN CHRISTIAN RYGE i en Menneskealder som en Sol paa den danske Scenes Himmel, og i Teaterhistorien vil hans Navn evigt være knyttet til OEHLENSCHLÄGERS, hvis Værker faar Liv ved den store Skuespillers geniale Fortolkning.

JOHAN CHRISTIAN RYGE fødes i Kjøbenhavn den 8. Februar 1780 om Aftenen Kl. 10 som yngste Barn af daværende Bogholder ved Overskatte-Direktionen og virkelig Kammerraad IMMANUEL CHRISTIAN RYGE, der giver Sønnen en streng og alvorlig Opdragelse. „Saa tidligt som Legems og Sjæls Kræfter det tillade“ sættes Drengen til Studeringerne, medens Fritiden anvendes til Undervisning i Tegning og Urmagerkunst. Tonen i Hjemmet synes, som saa ofte i de Tider, at hvile paa Tradition, og i Overensstemmelse hermed begynder Faderen at nedskrive Slæg-

tens Liv og Historie i *„De Rygers Stammebog“*, til Oplysning og Belæring for sine Efterkommere. „Mange Gange“, skriver han i Forordet, „haver jeg igennemlæst denne Bog og er bleven hver Gang henrykt i mine Betragtninger; ja for at blive henrykt, haver jeg læset den og læser den endnu oftere“. Kort Tid før Johan Christians Konfirmation, en Handling, der foretages den 2. Maj 1794 af kgl. Konfessionarius CHRISTIAN BASTHOLM i Vajsenhusets Kirke paa Nytorv, skriver Immanuel Ryge i Stammebogen til sin 14aarige Søn: „Min Søn Johan Christian! Den evige Visdom behagede, at du her i denne Verden skulde træde ind udi din ældre Broder Henrich Carls Sted. *(Denne er død den 9. Juni 1773, 9 Aar gammel.)* Paa dit Hoved lægger jeg den faderlige Velsignelse, din salig Broder ej trænger til. Paa dit Hjerte lægger jeg det Ønske, jeg foran har gjort, og den Tillid, jeg havde til din Broder, om at fyldestgøre foranførte min Begæring *(Ønsket om at fortsætte Stammebogen).* Lad dine brave Forfædres Eksempler røre dig til at betræde den samme Dydens Vej som de. O! den er ikke besværlig at gaa paa; det er ikke vanskeligere at være dydig, end let at være lastefuld. O Skræk! o Rædsel! om et uheldigt Portræt skulde nogentid vanære den forgangne Slægt, eller at blive udeladt af denne Fortegnelse. Du kender den evige belønnende Godhed og straffende Retfærdighed; du vil handle vel og blive lykkelig. Naturens Herre forunder os større eller mindre Sjælsevner for at prøve os, om de anvendes til hans Ære, til egne og Næstens Nytte. Ved Misbrug borttager han det, han gav; hvad bliver tilbage? og hvad er da vort eget? Min faderlige Velsignelse følge dine dydige Skridt, og Algodheden skal berede sin Yndling til timelig og evig Lyksalighed“.

Ifølge Stammebogen er den første af Slægten, som an-

tager Navnet Ryge, Johan Christians Oldefader ANDERS MADSEN, der fødes 1617 paa sin Fader Mads Andersens Gaard Røgemose, der ligger i Ubberud Sogn, en Mils Vej fra Odense. Han fører en stormfuld og afvekslende Tilværelse, og det er sikkert efter ham, Sønnesønnesønnen arver sit hede Blod og sin mandige, uforfærdede Karakter. Anders Madsen Ryge kommer først i Tjeneste hos Hr. NIELS PASBJERG til Eskilstrup, der i 1647 har holdt Bryllup i Odense med KIRSTEN MOGENSDATTER KAAS, og følger ham til København; senere deltager han som 42aarig i det store Slag ved Nyborg den 14. Novbr. 1659. I København gør han Bekendtskab med CATHRINE JENSDATTER, en Skomagerdatter fra Horsens, og „siden Naturen havde begavet hende med en yndig og dejlig Anseelse, saa indtog hun dermed Anders Madsen, at han begærede hende til sin Hustru", og 1662 blev de „copulerede i den af Christian IV 1640 først opbyggede Kirke paa Christianshavn". (En uanselig Trækirke, der laa lidt Syd for den nuværende Frelsers Kirke). Kort efter sit Bryllup bliver han Livkusk hos Frederik III's Datter ANNA SOPHIE, hvem han, efter hendes Giftermaal med Hertug JOHAN GEORG den Tredie af Sachsen, følger til Udlandet, hvor han opholder sig i seks Aar.

Om *Oldefaderens* Ophold i Sachsen og videre Liv fortæller Stammebogen:

„Hans Mod og umanerlige Styrke, helst i at bruge sin Kaarde, naar han dertil blev udfordret, var hans Medtjenere samme Steds ikke ret vel fornøjet med; thi da han en Gang af Hertugens Kammertjener var bleven angrebet med haanlige og foragtelige Ord, gav han ham derfor et Par Ørefigen i manges Overværelse, som ej turde for Landsmandskabets Skyld assistere Kammertjeneren. Og da han derfor blev anklaget for Hertugen, beviste han frimodig, at det danske Blod taalede ingen

Tort eller Skældsord af nogen Nation. Uagtet Anders Madsen Ryge beholdt endda sit Herskabs Naade, fornam han dog, at Sachserne satte efter ham med List, og da en af Hertugens Heste pludselig døde, bekom de en længe forønsket Lejlighed til at beskylde ham for at have forkørt og forstrænget den. Men denne Beskyldning fralagde han sig temmelig dristig, nemlig han lod Hesten opskære, og da Lungen fandtes ganske putrificeret, lagde han den paa et Tinfad, og dermed gik ind i Gemakket til Hertugen, sigende: *Da könnet Ihr Hochfürste Durchlaut sehen, wovon das Pferd ist gestorben.* Herpaa begærede han sin Afsked, og endskønt Hertuginden vilde med alle de naadigste Løfter om et godt Levebrød i Tiden forsikre ham om hendes og hendes Herres Naade, om han alene vilde blive i sin Charge hos dem, saa formaaede alt dette ej endda til at holde ham i Sachsen, men efter at have faaet sin Afsked, drog han, for at se sig om i Verden, først til Wien, derfra igennem Ungarn, Polen, Preussen, Curland, Sverrig og kom igen til Danmark.

Efter hans Ankomst fornam han, at Danmark havde Krig med Sverrig, og da det blev begæret af ham at tjene Højlovlig Ihukommelse Kong Christian V som *Curassier,* svarede han: *Jo vel; har jeg forsvaret mine Landsmænd udenlands, saa vil jeg nu gøre et Forsøg paa at forsvare dem inden for Fædrenelandet.* Efter at han havde bivaanet mange Battailler, forblev han i sin Tjeneste den hele Regerings Tid igennem af denne Konge, og efter sluttede Fred opholdt han sig i Fyen hos sin Slægt og Børn, som han havde omkring sig der. Da nu Alderen og Svaghed tiltog hos ham, blev han for sin bestandige Troskab og langvarige Tjeneste af Højlovlig Ihukommelse Kong Frederik IV benaadet med Lieutenants Karakter af Infanteriet og fik indtil sin Død en aarlig Pension at leve

af. Tvende Aar, førend han døde, havde han endnu Kræfter at rejse fra Fyen til Roskilde og gik den meste Vej til Fods, for at besøge sin yngste da i Live værende Søn, Kantor JOHAN CHRISTIAN RYGE, som i samme Aar var bleven gift med METTE SOPHIE ANDERLØVE, og uanset alle de Persvasioner, de anvendte for at beholde ham hos dem til hans Død, vilde han ej tage imod deres Tilbud, men rejste tilbage for at faa sit Hvilested, der hvor hans Fødselssted havde været. I Foraaret 1718 begyndte han at blive svagere og laa ved Sengen, indtil han d. 16. Maj imellem 7 og 8 om Aftenen hensov, og blev begraven paa Odense Kirkegaard d. 22. *ejusd. mens. et anni* efter at have levet 101 Aar og nogle Maaneder".

Af Anders Madsen Ryges seks Børn, er JOHAN CHRISTIAN RYGE, der fødes den 26. Marts 1688 i Aarslef, et Anneks til Sønder Næraar Sogn i Aasum Herred paa Fyen, det yngste. Da han er 13 Aar gaar hans graahaarede Fader med ham til København for at raadspørge den ældste Søn, JENS ANDERSEN RYGE, der lever i København som Skræddersvend, „hvilken Kunst eller Profession ham kunde synes at være sin yngste Broder gavnligst at lære, for derved i Fremtiden at vinde sit Brød". Efter moden Overvejelse sættes Drengen i Lære hos en Sværdfeger i Færgestræde. „Men da hans Lærermester fornam, at han ikke havde synderlig Lyst dertil, beholdt han ham alene nogen Tid hos sig for at omgaas og passe hans Børn. Imidlertid, saa tit han om Eftermiddagen skulde gaa op med et af Børnene paa et Kammer for at faa det i Søvn, var han selv desto mere aarvaagen i sin enfoldige Bøn til Gud, og naar Barnet var falden i Søvn, aabnede han sin himmelske Fader dette, som mest laa ham paa Hjerte, at han efter sit guddommelige Forsyn vilde hjælpe ham til at komme i en offentlig latinsk Skole, for der at under-

vises i boglig Kunster, som han havde langt større Lyst og besynderligere Drift til end nogen anden Profession eller Haandværk, hvilket han ikke turde udlade sig med for sin Broder, hvis Opsigt og Tilsyn, han efter sin Faders Bortrejse var anbetroet. Denne hans Bøn, som han idelig paa Knæ forrettede, blev straks derpaa bønhørt, og efter Ønske blev han sat i den nederste Klasse i Frue Latinske Skole *(Metropolitanskolen)*, Sinke Lektien kaldet, derfra i første Lektie, og siden alle de andre Klasser igennemgik med saadan Flid og Lærvillighed, at hans Læreres Kærlighed for ham forskaffede ham, som et fattigt Barn, mange andre Menneskers Gunst og Yndest, at han hos dem, udi al sin Skoletid, havde daglig sit Ophold. Og da Naturens Herre anbetroede ham en ædel naturlig Gave, nemlig en liflig, ren og stærk Stemme, som ved Kantor FROSCHLERS Flid blev forbedret, gjorde han udi Musiken saadan Fremgang, at denne Videnskab tilvejebragte ham saa store Fortjenester, at de ej alene var tilstrækkelige til hans daglige Op og Underholdning, men endog deraf kunde anvende en stor Del til at købe gode Bøger for".

1712 dimitteres han til Universitetet og virker nogen Tid som „Succentor og Collega" ved sin gamle Skole, indtil han, efter aflagt Prøve, kaldes til Kantoratet ved Roskilde Domkirke og latinske Skole. I Bestallingen, som er udfærdiget af Biskop CHRISTIAN WORM den 27. Februar 1713, angives Kantorens vigtigste Pligter at være følgende:

Hvad Kirketjenesten angaaer, skal han undervise den lærde Skoles Disciple i Koraler, og hver Gang Gudstjeneste forefalder, skal han møde betimelig paa Skolen, og sammen med den „Collega", som det tilfalder efter Omgang, ledsage Disciplene til og fra Kirke, og i Kirken

skal han ikke blot forestaa Korsangen „tilbørlig og i god Harmoni med Orgelværket, naar det røres“, men ogsaa paase, at Disciplene forholde sig „gudelig og sømmelig“. De Disciple, som forseer sig deri, naar de ere i øverste

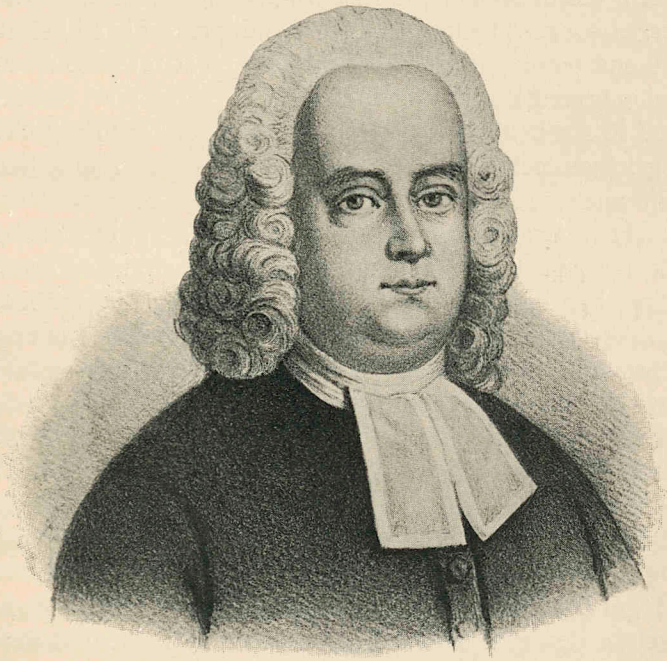

KANTOR J. C. RYGE.
(Dr. Ryges Bedstefader).

Klasse, skal straks angives for Rektor; Drengene af de lavere Klasser skal han selv straffe. Naar „en stor Musik“ skal holdes i Kirken, har han at dirigere Musiken, samt i Forvejen „preparere og excercere“ Disciplene til denne Musik. Hvad Skoletjenesten angaaer, skal han indfinde

sig paa Skolen til de sædvanlige og beskikkede Timer, og der „offentlig at informere baade dem, som ukyndige ere, at de kunne lære *rudimenta musica*, saa og dem, som derudi kunne være noget kyndige, at de kunne naa en bedre Fuldkommenhed, hvortil og visse Disciple, som dertil ere bekvemme, af *Rectore* skal udvælges og *destineres*, over hvilke han og have Myndighed, af hvad Lektie de end og ere, at bruge Ris og Ferle til at revse de modvillige, med Fornuft og Maade“.

I 45 Aar beklæder han Embedet som Kantor i Roskilde, og i Stammebogen faar *Dr. Ryges Bedstefader* følgende Eftermæle:

„Hans Legemsskikkelse var høj og anselig, formedelst de smukke Lineamenter, Gud af Naturen havde laant ham, han besad en temmelig Styrke og en rar Helbred, hvilken sidste han conserverede ved en tarvelig Diæt og anstændig Legemsbevægelse, saa at hans høje Alderdom hverken var Legemet til Byrde eller svækkede hans Sinds Kræfter. Hans Stemme beholdt indtil hans Død sin medfødte Behagelighed og Force. Hvad Sindets Gaver derimod angik, da var han en god Poet og skrev en zirlig Latin, besynderlig excolerede han mange fremmede Sprog, og havde han medbragt til Roskilde en Samling af 400 Bøger i det latinske, franske, spanske, italienske og engelske Sprog, foruden en rar Samling af *Musicalia*. Foruden *Vocal Musiquen* trakterede han og adskillige Instrumenter, som han selv tillige forfærdigede og til en Erindring efter sig forærede sine Børn. Udi Gartner Kunsten var han ej heller ukyndig, hvorom hans Hauge ved hans Gaard med de derudi værende 75 Træer af alle Slags med egen Haand opelskede, podede og plantede, kan bære Vidne. Til at mechanisere var han iøvrigt meget geschickt og behændig. I hans Omgængelse fandt alle

Behag. De, hvis Rang og Stand havde *distingveret* dem i Værdighed, gav ham ofte værdige Prøver paa deres Naade og Godhed for ham. Hans milde og belevne Væsen hos sine Ligemænd var ingen til nogen Last eller Fortræd, meget mindre lod nogen sig overtale til at holde det for Hykleri eller Falskhed. Hvo som første Gang hørte ham i Selskab, forlod ham som en Ven, de skøttede tiere om at tale med. I hans Tale hørte man aldrig foragtelig Skæmt mod nogen, ej heller saa han det gærne, at saadant maatte vederfares andre, men søgte med Anstændighed at skjule sin Næstes Fejl; sine Børn formanede han til det samme at udøve, sigende derhos: Ingen skal hade eder for min Skyld. Hans Omgang var da imod høje og fornemme ærbødig, mod Venner kærlig og oprigtig, mod fremmede høflig, saa at ingen har kunnet haft Aarsag til at være hans Fjende. Med begge hans Hustruer omgikkedes han saaledes, at hans Samvittighed aldrig skal kunne bebrejde ham det allerringeste. Med hans Børn talte han kærlig og fortrolig".

Den 25. Februar 1716 ægter han METTE SOPHIE ANDERLØVE (f. 9. Marts 1696, † 10. Novbr. 1742), næstældste Datter af Forvalteren ved Roskilde adelige Jomfrukloster NIELS CHRISTIANSEN ANDERLØVE. „Af Legemets Dannelse", siger Stammebogen om *Dr. Ryges Bedstemoder,* „var hun maadelig høj, men hun besad en ærbar og troskyldig Mine i sit Ansigt. Efter de hende meddelte Sindets Gaver, var hun en flittig og forsynlig Kone i sit Hus, imod sin Mand en kærlig Ægtefælle, imod sin trængende Næste medlidende, i sin Tale forsigtig, i sin Omgængelse oprigtig og sanddru. For at lade sine Børn undervise i smukke, nyttige og anstændige Videnskaber og Øvelser, sparede hun hverken Umag eller Bekostning. Altid erindrede hun sine Børn om at bede og arbejde flittig, forsikrede dem

om, at deres daglige Brød i Verden vilde udi Fremtiden blive velsignet. Hun døde, som hun levede: En sand Christ". Fem Aar efter hendes Død indgaar Enkemanden nyt Ægteskab med PAULINE CARPINE HARTMANN, Datter af forhenværende Sognepræst til Kallehave ved Vordingborg, Magister POLYCARPUS HARTMANN.

Kantor Ryge dør Tirsdag Nat Kl. 2 den 15. August 1758, „efterat han her i Verden havde opnaaet en Alder af 72 Aar, 4 Maaneder og 3 Uger. Hans Ligkiste, som han kort tilforn havde ladet forfærdige, blev han samme Dag nedlagt i og begravet d. 18. Aug. i Roskilde i den søndre Gang i Kirken, lige ind for *Trium Regum Capel*".

Blandt hans og første Hustrus tolv Børn er *Skuespillerens Fader,* IMMANUEL CHRISTIAN RYGE, det næstyngste.

Af dennes ældre Søskende er Broderen ANDREAS NICOLAUS RYGE (f. d. 12. Juni 1724, † 22. Septbr. 1767 som Præst i Lidemark og Bjeverskov) bekendt som Forfatter af „Peder Oxes Liv og Levneds Beskrivelse", der udkommer d. 25. Juli 1764, og Søsteren ELSE CATHRINE (f. 20. April 1717, † 17. Maj 1799) bliver ved sit Ægteskab med JOHAN CHRISTIAN ZAHLE, Præst i Thurnby i Slesvig, Stammoder til de nulevende kendte Mænd af Slægten ZAHLE.

IMMANUEL CHRISTIAN RYGE fødes i Roskilde den 4. Januar 1734 og sættes i sit femte Aar i den lærde Skole, hvorfra han den 24. Juni 1751 dimitteres til Universitetet og begynder det juridiske Studium. Hans Kundskab og Færdighed i Musik kommer ham fortræffelig til Nytte, idet han ved denne har sit Underhold i de halvandet Aar, han bor i Hovedstaden hos sin ældste Broder. I Sommeren 1756 bliver han Informator for sin senere Svigerfader, Højesteretsadvokat, Generalauditør ANDREAS BRUUNS Børn. Aaret efter underkaster han sig dansk juridisk Eksamen og bliver Bruuns Fuldmægtig.

I det Bruunske Huus bliver Ryge til Foraaret 1760, da han modtager Udnævnelse som Sekretær ved den nye oprettede kongelige almindelige Pensionskasse, hvorefter han successive gennemgaar Titel- og Embedsgraderne fra

Immanuel Christian Ryge
K. D. M.
Conferenz Raad.
fød d. 4 Januar. 1734.

(Dr. Ryges Fader).

virkelig Kammerraad og Bogholder ved Finanskollegiet til Konferensraad og Deputeret i Finanskollegiet, fra hvilken sidste Stilling han tager sin Afsked d. 31. Marts 1802. Hans Kærlighed til Musik viser sig i Udarbejdelsen af en Plan til Oprettelse af et musikalsk Akademi, ligesom hans

musikalske Begavelse giver sig Udslag i en Komposition til Teksten „Jesu Opstandelses Fest“, som først opføres i Hjemmet „udi en Forsamling af høje Stænders Personer og adskillige af den øverste Gejstlighed“ og senere i „Harmoniens Klub“ (jvfr. V. C. Ravn: Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid). Partituret til dette Arbejde, tilligemed en lille Samling af gejstlig og verdslig Musik, samt nogle Bøger, Musiken og dens Studium vedrørende, skænker han i 1801 og 1802 til Roskilde Skoles Bibliotek.

Den 11. April 1764 ægter Immanuel Ryge ANNA CATHARINA BRUUN, født den 17. Maj 1739 som ældste Datter af daværende Advokat og Auditeur ved det kgl. Artillerikorps ANDREAS BRUUN og Hustru ANNA MARIE, født ALS. Hun bliver Moder til syv Børn, hvoraf de fire dør før hende; de tre, der overlever hende, er Døttrene CHRISTIANE CATHRINE og JOHANNE DOROTHEA samt Sønnen JOHAN CHRISTIAN, opkaldt efter sin Bedstefader, Kantoren i Roskilde. Med disse Børn omgaas hun, „mindre som Moder, der kunde befale, end som deres Fortrolige, der ved sindige Raad ledede dem til Dyd og Gudsfrygt; og underviste Døttrene udi alle deres Kjøn tilkommende Forretninger og Pligter; men Sønnen blev meget tidlig sat udi Pension for at undervises“. I Stammebogen findes følgende Skildring af hende, den store Skuespillers *Moder:*

„Af Vækst var hun maadelig høj, temmelig før, dog ej af Lemmer, som alle stod udi et rigtigt Forhold mod hinanden. Hendes Gang var fyrig. Ligesom hun vidste at give Legemet en indtagende Anstand, saa forstod hun fuldkommen vel at anbringe derpaa en tarvelig Pynt, som behagede Øjet; thi et kunstlet Væsen eller andre Hjælpemidler mishagede hende yderlig. Hendes Hoved var noget langagtig, men ej spids; Haarene kastanje-

brune, som nogle Aar før hendes Død bleve stærkt blandede med graa. Pandens Bredde og Højde stod i godt Forhold med Ansigtet. Øjnene var store og blaa og talende, men altid beskæftigede. Øjenbrynene vel dannede. Fordi hun var kortsynet, havde hendes Ansigtstræk nogen Anseelse af en alvorlig Stirren, men Mildhed blandede sig straks herimellem, saasnart hun kendte den sig hende nærmende Person. En liden, dog velproportioneret Næse. Tænderne, fortil noget udestaaende, gav Læberne Anseelse af at være tykke og Munden noget stor, men alt tabte sig udi den ved hendes Fedme kommende runde og dobbelte Hage. Kinderne altid naturlig røde. Over Brystet var hun temmelig før, men just derved fik hele Legemet en fordelagtig Anseelse".

Hun dør den 12. Oktbr. 1790 „i sit Ægteskabs 26 og Alders 51 Aar, 4 Maaneder og 25 Dage af — (Alvidende Gud! Aarsagen veed Du; vi gætte, men er vor Gisning urigtig, forlad Du! vi forlade —) Krampe i Maven, hvortil slog sig Inflammation, og efter hendes Forlangende ligger hun begraven paa Trinitatis Kirkes Assistents Kirkegaard udenfor Nørreport". Som 11aarig Dreng maa JOHAN CHRISTIAN i sit Hjem overvære en mærkelig Ceremoni. Den 12. Oktbr. 1791, Aarsdagen efter Moderens Død, lader hans Fader opføre over hende „en Sørge-Musik udi Familiens Overværelse, ved hvilken Lejlighed hendes Brystbillede, hvoraf jeg strax efter hendes Død havde besørget en Maske aftagen, blev første Gang udi Voks fuld paaklædt, forestillet. Det sidste Kor, der blev sjunget, vil jeg ikkun her anføre, thi ingen fortænker mig, om jeg haster fra denne Scene, som sætter min Sjæl udi billige men heftige Følelser og Bevægelser, skønt hendes Erindring aldrig kan udslettes af mit Hjerte:

Rolige Tavshed, du Gravens Hviile
der, o Klage! skal du taune
bag din Midnat skal jeg faune
Dig min tabte elskte Viv.
Maalløse Mørke, du Rædslers Bolig,
Kummers Dvale har Dit Giemme.
O! der Magen først kan glemme
Dig sin tabte elskte Viv".

Som Pensionist foretager Konferensraad Ryge først en Rejse til Tyskland og senere til Norge, „for at besee dette Land; hvilket jeg og alle mine Landsmænd burde have berejst, førend vi gaa til fremmede Lande; men vi fejle alle, og vi ville lade Dækket falde for denne og mange flere Fejl, som vi begaa". Sine sidste Leveaar tilbringer han mest i Kjøbenhavn, hvor han bor hos sin ældste Datter; dog besøger han undertiden afvekslende sin yngre Datter i Odense og sin Søn i Flensborg, hvis Bryllup han i August 1807 overværer i Svendborg. Efter faa Dages Sygeleje dør han d. 24. Marts 1821, „efter at han til Løn for sin sjældne Maadeholdenhed havde levet paa denne Jord 87 Aar og 78 Dage". Uagtet han oplever adskillige af sin Søns store Triumfer som Skuespiller, nævner han ikke et Ord herom i Stammebogen; sin Optegnelse om Sønnen ender han kort og godt: „I Aaret 1813 frasagde han sig Fysikatet i Flensborg og in Martio e. a. flyttede han med Familie til København".

Dr. Ryge giver sin *Fader* følgende Eftermæle:

„Som hans eneste efterlevende Søn kan jeg bevidne for de følgende Slægter, at han lige indtil sin Død var en Mand i Ordets egentligste Forstand, religiøs uden Bigotteri, utrættelig som Embedsmand uden at prunke med sin Arbejdsomhed, kærlig som Familiefader, ikke saameget i Ord, som i Handling, godgørende mod vær-

dige Trængende, men kun i Stilhed, standhaftig, uden at være paastaaelig eller uforsonlig, og fremfor alt retfærdig og forsigtig i sine Yttringer og Domme over andre. Give Gud, at enhver af hans Efterkommere maa kunne se Evigheden imøde med samme Rolighed, som han!"

Det er disse „brave Forfædres Eksempler", der, i Følge

UNGDOMSBILLEDE AF DR. RYGE.

Faderens Opfordring, skal røre den unge Johan Christian Ryge til at „betræde den samme Dydens Vej som de", og til en Begyndelse følger han troligt Eksemplet. Den 22. Oktbr. 1795, i en Alder af 15 Aar, bliver han Student med Udmærkelse og indskrives som „civis academicus" af Universitetets daværende Rektor, Etatsraad SAXDORFF; næste Aar tager han „anden Examen" med samme glimrende Resultat, hvorefter han vælger det medicinske Stu-

dium til Hovedfag og besøger flittigt Frederiks Hospital i fire Aar fra 1797 til 1801, medens Fritiden helliges Ride- og Fægtekunsten, samt Studiet af det tyske Sprog. Krigsbegivenhederne i Begyndelsen af Aarhundredet er Aarsag til, at den unge Student for en Tid afviger fra „Dydens Vej"; som god Patriot lader han sig indrullere i det Korps, der i Marts 1801, under Navn af „Kronprinsens Livkorps", bliver oprettet af ældre og yngre akademiske Borgere, i den Hensigt at bidrage til Byens Forsvar, under Kommando af Hofmarskal ADAM WILHELM HAUCH, tidligere Chef for det kgl. Teater og Kapel. Den unge Ryge, der i Korpset gaar under Benævnelsen „Bedemanden", avancerer snart til Underofficer, Fourer og Kommandersergent, og efter en Samtidigs Beretning skal stud. med. Ryge have gjort sine Kammerater „usigelig Fornøjelse". De militære Funktioner som Kommandersergent optager i den Grad den 21aarige Student, at han, der før sin Indtrædelse i Korpset, gør Tjeneste som næstældste Volontør paa Frederiks Hospital, ganske forsømmer sin Hospitalstjeneste, og Overkirurgen, Professor SCHUMACHER betyder ham, at han, ved Genoptagelsen af sit Studium, kun kan træde ind som yngste Volontør. Derved taber den unge Ryge Lysten til at fortsætte Studeringerne, og, benyttende sig af en sikkert kærkommen Lejlighed, skriver han til Direktionen for Nationalteatret i Odense, „som bestod af 2 Grever TRAMPE, en Kammerjunker GERSDORFF og en Prokurator FABER" og tilbyder sin Tjeneste som Skuespiller, „da jeg baade følte Lyst og sporede Anlæg hos mig til denne Kunst". Han engageres straks med „højeste Gage", der er — 12 Rbdlr. maanedlig. Om Afskeden med sin Fader, skriver han i Stammebogen:

„Efterat jeg var bleven nogenlunde reconcilieret med min Fader, som højligen misbilligede dette Skridt, rejste

jeg i Efteraaret 1801 til Odense, og modtog af min Fader ved Afskeden et sammenlagt Papir, paa hvis ene Blad stode følgende af ham selv skrevne Ord: „Naar Lidenskaberne overfalde os, da udfinder Vittigheden Grundsætninger til at besmykke dem med, som Fornuften, hvis den var anvendt, vilde aldeles misbillige“, og paa det andet Blad:

Vær viis,
Vær lykkelig!
I. R.

Imidlertid nægtede han mig dog ikke al fremtidig Understøttelse, men sendte mig regelmæssigen hvert Kvartal, medens jeg opholdt mig i Odense, og senere i Svendborg, en Anvisning paa Amtstuen, lydende paa 12½ Rd. hver Gang, hvilke kom mig meget tilpas i mine trange Kaar“.

Efterretningerne om Ryges Skuespillervirksomhed i Odense, er desværre meget sparsomme. Af Datidens Odense-Aviser erfares, at Repertoiret paa „Odense National-Teater“, der drives som Abonnementsteater, er ret afvekslende og i Hovedtrækkene bestaar af de samme Stykker, som paa den Tid opføres paa det kgl. Teater i København; af Holberg spilles „Jeppe paa Bjerget“ og „Den politiske Kandestøber“, Falsen er repræsenteret med „Hvad vil Folk sige?“ og „De snorrige Fættere“ og P. A. Heiberg med „De Vonner og Vanner“, „Hofsorgen“ og „Virtuosen Nr. 2“. Af udenlandske Forfattere synes, ligesom i Hovedstaden, Iffland og Kotzebue at være i højest Kurs hos det odensianske Publikum, som Direktionen dog ogsaa søger at lokke til Huse med Syngestykker og Balletter. Et Vidnesbyrd om Teatret og dets Skuespillere paa den Tid findes i „Fyens Avertissements-Tidende“, hvor det bl. a. hedder: „Odense har ellers et

ganske godt Skuespil, og uagtet Teatret har mistet adskillige gode Subjekter, har Direktionen været heldig nok igen nogenlunde at erstatte Savnet, naar disse faa mere Øvelse og vedblive at søge den sande Kunstner-Ære i heldig Uddannelse og Opmærksomhed paa deres Spil, hvortil muligen Iagttageres Erindringer kunne bidrage noget, naar Teaterkendere vilde paatage sig med Beskedenhed og Upartiskhed at fremsætte saadanne i et Blad, som læstes af Skuespillerne".

Ifølge „Fyens Stifts Adresse-Avis" agter O. N. T. at opføre: Onsdagen d. 7. Oktbr.: *De Vonner og Vanner,* originalt Skuespil i 5 Optog af Heiberg. Fredag d. 9. Oktbr.: *Strelitzerne,* et heroisk Skuespil i 4 Optog af Babo, og Mandag d. 12. Oktbr.: *Menneskehad og Anger,* Skuespil i 5 Optog af Kotzebue. „I disse 3 Stykker debuterer Hr. Ryge i Kapit. v. Aberwitzes, Soukanins og Bittermanns Roller". Henimod Skuespillenes Ophør, Fredag d. 30. April, agtes opført: Kotzebues Komedie i fire Akter *Syv tusind Rigsdaler* eller *Ungdommens Farer* samt Anseaumes Syngestykke *Friskytterne og Malkepigen.* „Denne Aftens Indtægter tilfalde, ifølge Teater-Direktionens Beslutning, mig Undertegnede. Billetterne afhentes Fredag Formiddag fra Kl. 8 til Kl. 4 om Eftermiddagen i mit Logis paa St. Hans Kirkegaard Nr. 443 Littr. A og derefter om Aftenen ved Indgangen, som aabnes Kl. 6. Ryge".

Af pekuniære Grunde ophører i Begyndelsen af Maj 1802 Skuespillene i Odense; „efter Aspekterne maaske for bestandig — som dog var ilde, da det nu var bragt til temmelig Fuldkommenhed", hedder det med et Suk i Chr. Iversens Avis. Skuespillerne maa vige Pladsen for et italiensk Selskab, hvis fornemste Kraft, Hr. L. Ferzi, udmærker sig ved at danse „med Kurve ved Fødderne".

Johan Christian Ryge, der saa brutalt er standset paa sin knapt begyndte Kunstnerbane, begiver sig til Fods til Svendborg, hvor han nogen Tid logerer hos sin Søster JOHANNE DOROTHEA, der er gift med Stiftsfysikus paa Fyen, Dr. med. BOE BOJESEN, og for at opholde Livet giver han sig til at undervise i de almindelige Skolefag; ved Hjælp af Apoteker LACOPPIDAN, en god Ven af Familien Bojesen, faar han samlet nogle Elever, og den tidligere Skuespiller i Odense frister en Tid Livet som Skolemester i Svendborg. I sin senere Storhed glemmer Ryge aldrig Vennen i Svendborg; „de Velgerninger", skriver han i Stammebogen, „som jeg i Løbet af det Aar, jeg som Informator opholdt mig i Svendborg, ja endogsaa senere har oppebaaret af ovenmeldte min ædle Velgører Lacoppidan, ere altfor dybt indprægede i mit taknemmelige Hjerte, til nogensinde at kunne udslettes af min Hukommelse". I Svendborg mødes, efter mere end et Aars Forløb, Sønnen igen med Faderen, som kommer paa Besøg hos sin Datter og Svigersøn. Faderhjertet tilgiver den angrende Søn, der lover atter at betræde „Dydens Vej" og hurtigst muligt genoptage sine medicinske Studier.

I Maj 1803 rejser den 23aarige medicinske Student til Kiel for at fortsætte og fuldende „sin valgte Videnskabs Vej". I Dagene 27. Marts, 16. og 17. April 1805 absolverer han sin Embedseksamen med Hovedkarakteren: *Summa cum laude,* og d. 25. Juni samme Aar udgiver han sit første litterære Arbejde, en dansk Oversættelse af Professor C. R. W. Wiedemanns „Underviisning for Giordemødre". I Fortalen til Bogen, der udkommer i Kiel, skriver den nybagte medicinske Kandidat: „Enhver, der læser denne Oversættelse, uden at kende de Bevæggrunde, der bestemte mig til at paatage mig samme, og

de Omstændigheder, under hvilke jeg skrev den, vil let kunne bedømme mig fra en ufordelagtig Side. Jeg finder det desaarsag for min egen Skyld nødvendigt at anføre følgende. Kun Opfordringen af en Mand, jeg for en stor Del skylder min videnskabelige Dannelse, og Overbevisningen om Nødvendigheden af en slig Oversættelse kunde bestemme mig til at paatage mig et Arbejde, der formedelst det danske Sprogs Armod er saa yderst utaknemmeligt. Dette sidste og den korte Tid, i hvilken jeg maatte fuldende dette Arbejde, ere Omstændigheder, der, som jeg haaber, tilfulde kunne undskylde, at Originalen har tabt ved denne Omskabning". Den lidt ungdommelige og ubesindige Udtalelse om „det danske Sprogs Armod", skaffer Ryge den første Polemik paa Halsen, og, som saa ofte senere i Livet, beviser han allerede den Gang, at det ikke mangler ham paa et skarpt Svar, naar hans Ære krænkes. Forfatteren, Professor Frederik Høegh-Guldberg, der paa det Tidspunkt virker i Kiel som Lærer i Dansk, har i „Kieler Wochenblatt" indrykket en Taksigelse til nogle af sine Tilhørere, der har foræret ham et Sølvservice. I sin Tak ytrer Professoren bl. a., at vort Modersmaal fuldkommen kan sættes ved Siden af Evropas bedste nyere Sprog, og at ethvert Angreb paa samme enten er „et Foster af kaad Vankundighed" eller „et ligefrem Niddingsværk". Ved disse skarpe Udtryk føler Ryge sig krænket og fremkommer straks med en *tysk* Erklæring, hvori han forsikrer, at han stedse har været og endnu er stolt af at være *Dansk*, at han stedse har elsket og endnu elsker sit Fædreland højere end alt andet, og erklærer enhver, som paastaar det modsatte, for en Løgner. „Saaledes", skriver Ryge videre i ungdommeligt Overmod, „har jeg, da jeg læste Hr. Prof. Guldbergs Taksigelse, først smilet, men siden

hjertelig beklaget ham, at han betjener sig af Udtryk, der, naar han ikke forsætlig har villet fornærme, snarere godtgør vort Sprogs Ufuldkommenhed. Var jeg den Mand, der ængstligen opsøgte Fornærmelser, saa kunde jeg let føle mig fornærmet ved disse Udtryk, thi jeg har ofte paastaaet, ja engang offentlig erklæret og undskyldt mig med i Fortalen til en Oversættelse, at vort Sprog er fattigt". Til Gengæld godtgør Prof. Høegh-Guldberg med BAGGESENS Vidnesbyrd vort Sprogs store Fortrin, og da Ryge, paa sine Venners Tilskyndelse, tier hertil, er Sagen hurtig ude af Verden. Men i København, hvor den unge Læge endnu kun er kendt som Etatsraad Ryges Søn, vækker Sagen en vis Opsigt, og J. WERFELS Blad „Nyeste Skilderi af København" giver Tirsdag d. 1. Juli 1806 en Skildring af Striden mellem de to danske Mænd, der opholder sig i en By, „hvor de fleste Mennesker ikke skøtte om at læse, studere eller tale det danske Sprog", og navnlig vækker det Forbavselse, at en ung Mand af god, gammel dansk Slægt, vil aabne Kampen i et *fremmed* Sprog, da de Punkter, han paaanker, dog er fremsat paa *Dansk*. „Hr. Ryge", ender Bladets Artikel, „siger, vort Sprog er fattigt, men han siger det blot, han beviser det ikke, og en Enestes Tro er jo, som han selv anfører, ingen Trosartikel. Naar nogen siger: jeg er fattig, der er intet at fortjene for mig, saa bør man altid spørge: min Ven, har han da ogsaa skøttet om at arbejde? Den Flittige klager aldrig over Fattigdom, men den, som ikke gider arbejde, er Tiderne bestandig slette for. Som det gaaer med Tiderne, saaledes gaar det med vort Sprog. BAGGESEN klagede ikke over vort Modersmaals Fattigdom, da Gratierne dikterede ham den fortræffelige *Labyrinth,* men Hr. Ryge fandt det fattigt, da han skulde *oversætte* en Bog. Men bør man kalde en

Guldmine fattig, førend man har prøvet paa at grave efter Guldet?"

Dette er første Gang, JOHAN CHRISTIAN RYGE omtales i en københavnsk Avis.

Efter et kort Ophold i Hovedstaden, hvor den unge Mediciner studerer Fødselsvidenskab, rejser han tilbage til Kiel og holder Forelæsninger for Jordemødre samt bestyrer Fødselsstiftelsen samme Steds „mod 200 Rbd. aarlig Gehalt", saalænge Professor Wiedemann er fraværende. Paa sin 26aarige Fødselsdag, den 8. Februar 1806, disputerer JOHAN CHRISTIAN RYGE offentlig i Kiel for den medicinske Doktorgrad, efterat hans Afhandling „de partu serotino" (ɔ: „om sildig Fødsel") er antaget af Dekanus ved det medicinske Fakultet C. H. PFAFF. Disputatsen, der i lille Oktav er 62 Sider stor, trykkes i Kiel og tilegnes Grev FRIEDERICH REVENTLOW, Gehejmeraad og Kurator for Universitetet i Kiel.

Som Dr. med. praktiserer han derefter nogle Maaneder i Cappeln og Omegn, indtil han 1807 af Sundhedskollegiet i Kiel bliver konstitueret til Fysikus i Flensborg og Bredsted Amter, hvor han snart faar en saa udbredt Praksis, at „den næsten oversteg mine for Resten stærke fysiske Kræfter".

Aaret efter indgaar han Ægteskab med Jomfru CHRISTIANE FREDERIKKE BEKKER, og i fire Aar lever Dr. Ryge en Landlæges lykkelige Liv, indtil han en Dag, under et Besøg hos sin Svoger, Dr. Bojesen i Odense, møder sin Skæbne i Form af en Bekendtgørelse, som det kgl. Teaters Direktion har ladet indrykke i „Kjøbenhavns Adresseavis".

I Hovedstaden er den danske Skueplads kommet i en saare uheldig Stilling. Den kun 48aarige yndede Skuespiller PETER SAABYE, „med det aabne, lykkelige Ansigt,

Q. D. B. V.

SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS AVCTORITATE

ROMANORVM IMPERATORIS SEMPER AVGVSTI

IN ACADEMIA CHRISTIANA ALBERTINA KILONIENSI

SVMMIS AVSPICIIS

AVGVSTISSIMI ET POTENTISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

DOMINI

CHRISTIANI VII

DANIÆ NORVAGIÆ VANDALORVM GOTHORVMQVE REGIS

DVCIS SLESVICI HOLSATIÆ STORMARIÆ DITHMARSIÆ ET OLDENBVRGI &c.

ACADEMIÆ CHRISTIANÆ ALBERTINÆ RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI

PRORECTORE

ANDREA GVILIELMO CRAMER

IVRIS VTRIVSQVE DOCT. ET PROF. PVBL. ORDIN.

EGO

CHRISTOPHORVS HENRICVS PFAFF

PHILOS. ET MEDIC. DOCT. CHEMIAE PROF. P. O.

SOCIETATI REGIAE SCIENTIARVM NEC NON SOC. REG. MEDICAE QVAE HAFNIAE FLORENT ALIISQVE LITTERAR. ADSCRIPTVS

FACVLT. MEDIC. H. T. DECANVS

EX DECRETO FACVLTATIS MEDICAE

GRADVM DOCTORIS MEDICINAE ET CHIRVRGIAE

VNA CVM PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS HVIC DIGNITATI COMPETENTIBVS

IN VIRVM PRAENOBILISSIMVM

IOANNEM CHRISTIANVM RYGE

HAFNIENSEM

ARTIS OBSTETRICIAE LECTOREM

CONSVETIS EXAMINIBVS SVMMA CVM LAVDE PERACTIS

ATQVE

EXHIBITA DISSERTATIONE INAVGVRALI

DE PARTV SEROTINO

DIE VIII. FEBR. MDCCCVI

COLLATVM ESSE

HIS PVBLICIS LITTERIS

SIGILLO FACVLTATIS MEDICAE MVNITIS

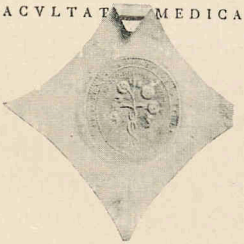

JOHAN CHRISTIAN RYGES DOKTORDIPLOM.

hvis ualmindelige Skønhed var dets ringeste Fortrin, en sød og sonor Talestemme, forskønnet ved den urbaneste Diktion, en smuk Skabning ledsaget af den sjældneste Lethed og Ynde i Stillinger og Bevægelser", er død d. 3. Marts 1810; den „ligesaa uerstattelige som uforglemmelige" FREDERIK SCHWARZ har, kun 57 Aar gammel, d. 21. Marts 1810 taget Afsked med Publikum, fordi han mener „ikke mere at kunne drive en Kunst, som stadigt bringer sine Dyrkere saaledes i Affekt, at de, mere end et Menneske i nogen anden Stilling, maa søge Fred og Sindsro for de Timer, hvori de kunne gøre Fordring paa at maatte tilhøre sig selv og deres Familie"; den smukke, mandige MICHAEL ROSING er af en uhelbredelig Sygdom bundet til Hjemmet, og endelig er det haardt betrængte Teater paa en uventet Maade berøvet den glimrende Sanger EDOUARD DU PUYS blændende Evner. Til alt dette kommer, at den dramatiske Skole paa Hofteatret ikke opfylder Forventningerne om at kunne forstrække Skuepladsen med en stadig og paalidelig Tilgang, især hvad det mandlige Personale angaar, og i sin Vaande indgiver Direktionen i Sommeren 1811 en „allerunderdanigst Forestilling" til Kongen, hvori erklæres, at Teatret for nærværende Tid er i en saadan Forfatning, at den største Del af dets Virksomhed udelukkende hviler paa et Par Personer, og at altsaa en enkelt af disse, enten ved Sygdom eller andet Uheld, udsætter „den hele Machine" for at gaa i Staa. „Af denne Aarsag", hedder det i den allerunderdanigste Forestilling, „var det, at Direktionen, for i det mindste intet at lade være uforsøgt til at Skuepladsen maatte være og vorde Deres Majestæts Beskyttelse værdig, har troet at maatte udbede sig D. M.s allerhøjeste Tilladelse til at prøve, om ikke ved udsatte Præmier et eller andet talentfuldt Subjekt, der af Lyst og i

Stilhed havde lagt Vind paa denne nuomstunder saa yndede Kunst, skulde opmuntres til saaledes at uddanne sig, at han derved var i Stand til at bøde paa Skuepladsens Tab". Kongen bifalder i „et og alt" denne Indstilling, men paalægger forsigtigt Direktionen, at „paase, at Præmierne ikke udbetales til Vedkommende, forinden de havde forpligtet sig til, at træde i Tjeneste ved Vort Theatre, paa de af Direktionen i saa Fald nærmere foreslaaede Vilkaar". Direktionens Indstilling og Kongens Bifald resulterer i den Bekendtgørelse, der tilfældig i Odense falder den kunstbegejstrede Læge i Øjnene, og som han sikkert læser med den heftigste Hjertebanken:

„De betydelige og ubetimelige Tab og Savn, Skuepladsen ved forskellige tildels aldeles uforudseelige Omstændigheder paa senere Aar har lidt og lider, ere noksom bekendte; ikke faa af disse er af den Natur, at, saa glad Direktionen end paaskønner den Godhed, hvormed Publikum fra dens første offentlige Fremtræden har opmuntret den kgl. dramatiske Skole, som den Indretning, hvorved de ældre Skuespilleres Afgang med Tiden skulle kunne oprettes, saa lidet kunde det af denne for Øjeblikket, og saa godt som i dens Begyndelse ventes, den skulde kunne erstatte saadanne Savn. Derimod har Direktionen troet, at paa den Tid, da disse Kunster i de dannede Klasser finde saa mange Yndere og Dyrkere, muligen en og anden af disse kunde bestemme sig til at hellige den offentlige Skueplads et af Lyst og i Stilhed dyrket og dannet Talent, saasnart denne tilbød fordelagtigere Udsigter og Kaar, end den sædvanlige Begynders i Følge Omstændighederne kunde være. Af denne Aarsag har den erholdt Hans Majestæts allernaadigste Tilladelse til at udsætte følgende fire Præmier for saadanne Subjekter, som efter at have opfyldt de foresatte Betin-

gelser, fandtes villige paa passelig Løn, og saadanne fordelagtige Betingelser, som dem i øvrigt efter Omstændighederne maatte kunne bevilges, at træde i det kongl. Teaters Tjeneste. a) En Præmie af tusinde Rigsdaler for den, der ikke som Begynder eller saakaldet Debutant, men som uddannet Kunstner saaledes udfører to eller tre af de saakaldte Fædre-Roller for en dertil af Hs. Majestæt udnævnt Committe af sagkyndige Mænd, at han af disse kendes dygtig til deri at kunne vise sig for Publikum med Bifald. b) En lige Summa for den, der i et lige Antal af de saakaldte Helte- eller første Elsker-Roller viste sig paa lignende Maade. c) En lige Summa for den Tenorist, der udførte to eller tre betydelige første Sanger-Partier, og som naturligvis ikke heller maatte være uskikket til at fremtræde i den dermed forbundne Rolle. d) Og endelig en lige Sum for et ungt Fruentimmer, der ligeledes udførte to eller tre saakaldte første Sangerinde-Partier; af de tvende sidste vilde tillige fordres, at de ikke vare aldeles blottede for Musikkundskab, og altsaa nogenledes i Stand til selv at indstudere deres Roller. Foruden det naturlige Talent, den Kultur og Aandsdannelse, samt fornødne Kundskaber, som herved forudsættes, udkræves desuden et behageligt Udvortes, og en anstændig Opførsel, uden hvilket det ikke kan nytte at melde sig.

Tiden, inden hvilken Vedkommende havde at melde dem hos Theaterdirektionen, er for det første bestemt til indeværende Teateraars Slutning eller Udgangen af Maj Maaned 1812. Hvad Valget af Roller og Partier angik, vil det fornødne enten af Direktionen eller vedkommende Committe i sin Tid blive bestemt, dog med billigt Hensyn paa enhver Aspirants egne Ønsker, og øvrige Omstændigheder.

Direktionen for det kongl. Skuespil, den 23de Juli 1811".

„Ved denne Impuls“, skriver Ryge i Stammebogen, „opvaagnede atter min Lyst til den dramatiske Kunst, om hvilken jeg ved flere Lejligheder havde overbevist mig, at den aldrig var uddød, men kun laa i en Slummer, som mine mange Beskæftigelser og Forretninger af et ganske andet Slags havde dysset den i. Ved min Tilbagekomst til Flensborg blev alle mine Forretninger mig modbydelige, og den mindste Modgang lammede min Kraft i den Grad, at jeg kun med den yderste Anstrængelse kunde opfylde mine Kaldspligter. Jeg søgte Trøst ved min elskede Kones Barm, som jeg betroede Alt, og omendskønt hun ikke kunde sætte sig ind i mine Følelser, saa overbeviste dog min sandfærdige Skildring af min ulykkelige Tilstand hende om, at jeg virkelig var sjælesyg, og kun ved et heroisk og min Stilling metamorphoserende Middel kunde vente Helbredelse. Hun gav derfor sit Minde til, at jeg indledede en Korrespondance med Direktionen for de kongelige Skuespil i København“.

Denne Korrespondance aabner Dr. Ryge i Septbr. 1812 med at tilskrive Teaterdirektionen (Kammerherre Holstein, Rahbek og G. H. Olsen) et Brev, hvori han uden Omsvøb forklarer sin Situation og hele sin utilfredsstillede Higen imod en Kunst, der ikke giver ham Ro, og hindrer ham i at opfylde sit Embedes vigtige Pligter. Han forsikrer, at det hverken er Mangel eller Flyvelyst, der bevæger ham til at forlade en betydelig Praksis og et saa rigeligt Udkomme, at han „endogsaa kan holde Equipage“, men ene og alene Ønsket om at findes værdig til at blive antaget ved det kongelige Teater som „en *routineret* Skuespiller, der ved en uimodstaaelig Lyst, utrættelig Flid, et sjældent Anlæg, en god Hukommelse, Aands-

nærværelse og gode Kundskaber udmærker sig fremfor mange andre af Thalias Dyrkere".

„Hvad min Person angaaer", fortsætter han i Brevet, „da er jeg nu 32 Aar, af Størrelse er jeg høj og temmelig stærk, dog proportioneret af Lemmer, jeg har et sundt Udseende og en god Teaterfigur. Jeg har en stærk, sonor og temmelig dyb Stemme, og da jeg er musikalsk og har lært at synge efter Regler, saa er jeg ikke ubrugelig som Bassist. Jeg har sjældne Gaver som Mimiker og opvakte ved disse den berømte Patrik Peale's Opmærksomhed, som derfor vilde overtale mig til at rejse omkring med sig, og tage Del i sine Forestillinger. Jeg tør paatage mig enhver Rolle, naar kun den Person, der skal forestilles, ikke er under 25 Aar, og jeg fordærver den vist ikke; dog er den kraftfulde Mand og den mandige Helt med Mod og Ild i Brystet de Roller, jeg helst spiller". Til Slut tilbyder han, uden mindste Godtgørelse at rejse til København og aflægge Prøve for Direktionen, naar han kun tør stole paa, at „ingen uvedkommende skal erfare noget om en saadan privat Debut, dersom Udfaldet ikke skulde svare til den høje Direktions Forventning og mine Ønsker".

Skønt den Frist, inden hvilken Aspiranter ifølge Bekendtgørelsen i Adresseavisen har haft at melde sig, forlængst er omme, og selve Opfordringen er gaat i Glemmebogen som et ganske mislykket Forsøg (der meldte sig kun en forskreget Sangerinde og fire Privatskuespillere, der alle kasseredes), reflekterer Direktionen dog straks paa dette uventede Tilbud og svarer, at det ikke kan andet end i højeste Grad være den behageligt, at se en Mand med Ryges Kvalifikationer, være villig til, af varm og uegennyttig Iver for Kunsten, at hellige „sit Pund, sin Tid og sin Flid til dens Dyrkelse". Og medens

Direktionen paa den ene Side indser det uforsvarlige mod Skuepladsen, ganske at afvise et saadant Tilbud, mener den paa den anden Side at handle uredeligt mod en Mand, der „paa saa liberal og hæderlig Maade fremstiller sig for den“, hvis den ikke tilkendegiver ham, at de Kaar, der kan stilles den aspirerende Skuespiller i Udsigt, for Tiden kun vil blive en daarlig Erstatning for hans nuværende Stilling, ligesom Direktionen heller ikke for Øjeblikket kan love ham den Virkekreds, som „en saa ædel og ualmindelig Opofrelse, forenet med Talenter og Aandsdannelse kunde synes at have den retfærdige Fordring paa“. Direktionens lidet opmuntrende Skrivelse ender med Forsikringen, at den smigrer sig med, at „Hr. Doktoren i denne deres oprigtige Aabenhjærtighed vil finde det umiskendeligste Bevis paa det Sindelag og den fuldkomne Agtelse, hvorom den beder Hr. Doktoren at modtage dens oprigtige Forsikring“.

Denne Skrivelse, der øjensynlig gaar ud paa at skræmme Ansøgeren, faar dog ikke den forønskede Virkning; knap en Uge senere svarer Dr. Ryge fra Flensborg, at han maa være „en yderst letsindig Egoist“, dersom han ikke i Forvejen har betænkt og forudset Nødvendigheden af, selv som kongelig Skuespiller, at maatte praktisere som Læge i Kjøbenhavn, „for uden Næringssorger at dyrke den Kunst, der efter min fuldkomneste Overbevisning ene og alene kan gøre mig lykkelig“. Men tillige nærer han det Haab, at hans Virksomhed maa komme til at staa i Forhold til „hans Anlæg og Flid“, saasnart Direktionen har fundet ham værdig til at træde i SCHWARZ's og ROSINGS Fodspor.

Da han tilmed finder Svaret ret smigrende, er det i hvert Tilfælde hans bestemte Agt at rejse til København og fremstille sig for sine Dommere, saasnart han er hel-

bredet for en Sygdom, han har paadraget sig ved at vælte med en Vogn. Spørgsmaalet er for Øjeblikket kun, i hvilke Roller, Direktionen ønsker, at han skal debutere. „Efter min Mening“, udtaler Ryge, „bør en Skuespiller, naar han vil fortjene dette Navn, kunne spille enhver Rolle, som hans Figur, hans Stemme, med eet Ord: hans Udvortes tillader ham“. I Henhold hertil opgiver han til Udvalg en Del Roller, han selv kan ønske at debutere i; af danske kun Niels Ebbesen i Sanders Sørgespil, sidst spillet af Schwarz, medens de øvrige hører til de kotzebueske og ifflandske Rabalderkomedier, Ryge har spillet i under sin Virksomhed som Skuespiller ved den nationale Scene i Odense. I hvert Tilfælde beder han, at Direktionen vil tilsende ham de Stykker, i hvilke den ønsker at prøve ham, saa han kan studere Rollerne, inden han rejser til Kjøbenhavn.

Atter mener Direktionen, at der bør gøres noget, inden en Mand opgiver en god, anset Stilling for en usikker og mindre anset som Skuespiller, og efter nogen Tids Betænkning afsendes et nyt Brev til den kunstbegejstrede Læge i Flensborg. Med hvor oprigtig Agtelse, Direktionen end ser Ryges ualmindelige Begejstring for den skønne Kunst, han med „saa ædel Opofrelse“ ønsker at hellige sine „øvrige Dage“, anser den det dog for en ubrødelig Pligt „bestemt og nøjagtigt“ at gøre ham bekendt med de herværende Skuespilleres Stilling. En Skuespillers højeste Gage ved Skuepladsen, en Gage, som oven i Købet kun de allerældste ved lang og udmærket Tjeneste naar, er ved kgl. Resolution bestemt til 1000 Rbd.; andre udmærket gode, men yngre Kræfter, som f. Ex. Mad. Heger, Mad. Spindler, d'Hrr. Foersom, Kruse og Heger tjener fra 560—800 Rbd. Hertil kommer, som for alle kgl. Embedsmænd, det saakaldte Speciestillæg af en næsten lige-

saa stor Sum, samt ved hvert Teateraars Slutning et Gratiale for udvist Flid, der hidtil har været mellem 100 og 300 Rbd. Til dette maa ydermere regnes de saakaldte Beneficer, hvoraf en Skuespiller for Flid og Talent i et Mellemrum af flere Aar kan erholde to, indtil han opnaar 25 Aars Tjeneste, efter hvilken Tid han hvert femte Aar er berettiget til Benefice for Tjenestetid. Direktionen meddeler videre, at den vel til fulde veed at sætte Pris paa den Vinding, Teatret i mer end een Henseende maa opnaa ved en Mand af Ryges Aandsdannelse og Nidkærhed for Kunsten; men den er dog af den Mening, paa det omhyggeligste at burde forebygge, at dens Medlemmer nogen Sinde skal faa Grund til at bebrejde sig, at de har daaret en Mand med Udsigter, der ikke kan virkeliggøres.

Efter saaledes aabenhjertigt at have gjort den aspirerende Skuespiller bekendt med Tingenes sande Stilling, gentager Direktionen, at „den med levende Interesse saa hans bebudede Komme i Møde, og at den intet vidste at tænke sig glædeligere, end at være i Spidsen for en Skueplads, hvis Lemmer besjæledes af Deres Aand og Kunstkærlighed“. Med Brevet følger et Exemplar af Sanders Sørgespil „Niels Ebbesen af Nørreris“, som menes at være det mest passende Stykke for Dr. Ryge at aflægge Prøve i.

Trods alle Advarsler lader Ryge sig ikke skræmme; i Efteraaret 1812 rejser han til Kjøbenhavn, hvor han den 9. November privat aflægger Prøve for den samlede Direktion. Teaterhistorien beretter, at Udfaldet er intet mindre end glimrende; Skuespillerne, der assistere ham, forbavses over hans Stemmes Styrke, der forekommer dem som Basunbassen i et Orgel. „Efter denne Prøve“. skriver Ryge i Stammebogen, „hvis Udfald svarede baade

til Direktionens Forventninger og min egen Tilfredshed, rejste jeg tilbage til Flensborg, hvor jeg nu forberededе alt til, for bestandigt at forlade denne By, og oppebiede blot min Kones Nedkomst for atter at rejse til København, og der at aflægge offentlig Prøve paa mit Talent".

Dr. Ryge tiltræder Rejsen i Marts Maaned 1813 og for fuldstændig at bryde med Fortiden lader han sine medicinske Bøger og kirurgiske Instrumenter sælge ved Auktion. Kort før den vordende Skuespiller kaster sin videnskabelige Ballast over Bord, skriver han til Teatrets Direktion for endnu en Gang at præcisere sit Standpunkt, at han „ikke ønsker at vorde Skuespiller for at kunne leve, men paa den anden Side vil den høje Direktion vist ogsaa bifalde, at jeg maa kunne leve, om ikke hvad man uegentligen kalder anstændigt, saa dog uden betydelige Næringssorger, dersom det skal lykkes mig at fortjene Hædersnavnet: Skuespiller".

II.

Har England en *Garrick,* har Frankrig havt
en *Talma,* — *Schrøder!* var stor din Kraft,
Saa havde Danmark en *Ryge.*
(Oehlenschläger).

De to Begivenheder, der finder Sted inden for det kgl. Teaters Mure i Foraaret 1813 med kun faa Ugers Mellemrum, og som sætter dybe og varige Spor i dansk Teaterhistorie, er første Optræden af en Skuespiller, der „ikke mindre ved Virkning paa Personale og Repertoire end ved egen Storhed, blev af en mægtig og varig Indflydelse paa Skuepladsen og dens ægte danske Natur", samt Indførelsen af SHAKESPEARE paa dansk Grund med Førsteforestillingen af „Hamlet", en Opførelse, der udelukkende maa tilskrives Skuespilleren PETER FOERSOMS utrættelige Arbejde og energiske Kamp i en hellig Sags Tjeneste.

Torsdag den 22. April optræder JOHAN CHRISTIAN RYGE første Gang paa den danske Skueplads som Palnatoke i Oehlenschlägers Tragedie, en Rolle, der tidligere uden synderligt Held er udført af SCHWARZ og P. FOERSOM; i det kgl. Teaters Journal er under denne Dag anført følgende karrige Meddelelse af daværende Regissør HANS ANDREAS CLAUSEN: „Opført efter foregaaende Prøve *Palnatoke.* Hr. Instruktør SCHWARZ ved Prøve og Forestilling. Hr. BRUUN soufflerede. Hr. Doktor RYGES første Debut. NB. Saaledes maa han annonceres: *Hr. Doktor Ryge*

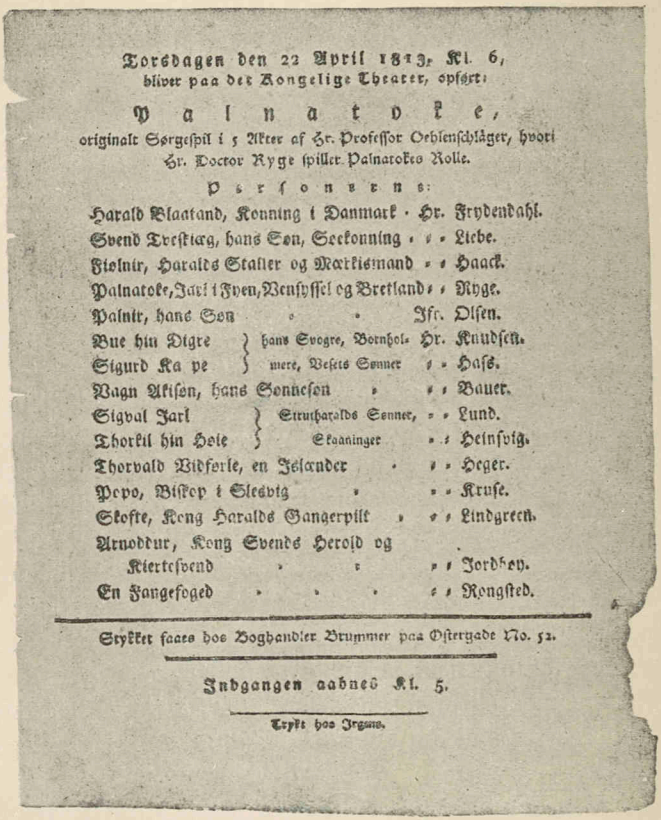

Torsdagen den 22 April 1813, Kl. 6,
bliver paa det Kongelige Theater, opført:

Palnatoke,

originalt Sørgespil i 5 Akter af Hr. Professor Oehlenschläger, hvori Hr. Doctor Ryge spiller Palnatokes Rolle.

Personerne:

Harald Blaatand, Konning i Danmark · Hr. Frydendahl.
Svend Trestiæg, hans Søn, Seekonning · · · Liebe.
Fiolnir, Haralds Staller og Mærkismand · · Haack.
Palnatoke, Jarl i Fyen, Vensyssel og Bretland · · Ryge.
Palnir, hans Søn · · Jfr. Olsen.
Bue hin Digre } hans Svogre, Bornholm. Hr. Knudsen.
Sigurd Ka pe } mere, Vesets Sønner · · Hass.
Vagn Akisøn, hans Sønnesøn · · · Bauer.
Sigval Jarl } Strutharalds Sønner, · · Lund.
Thorkil hin Høie } Skaaninger · · Heinsvig.
Thorvald Vidforle, en Islænder · · · Heger.
Popo, Bisskop i Slesvig · · · Kruse.
Skofte, Kong Haralds Gangerpilt · · · Lindgreen.
Arnoddur, Kong Svends Herold og Kiertesvend · · · Jordhøy.
En Fangefoged · · · · · Rongsted.

Stykket faaes hos Boghandler Brummer paa Østergade No. 52.

Indgangen aabnes Kl. 5.

Trykt hos Irgens.

PLAKATEN FRA DR. RYGES DEBUT.

spiller Palnatokes Rolle". Den sidste udhævede Bemærkning refererer til Debutantens Kamp for, ogsaa under Udøvelsen af Teatertjenesten, at beholde sin akademiske Titel, som gammel Fordom mod Skuespillerstanden vil berøve ham, der til det yderste er stolt af sin Doktorgrad, og som, selv i den ubetydeligste skriftlige Meddelelse, altid underskriver sig *J. C. Ryge, Dr.*

Skal han paa Rejse i Udlandet, præciserer han bestemt, at Titlen Dr. med. et chir. staar paa hans Pas, og saa sent som i 1841 beklager han sig til Sundhedskollegiet, fordi han ikke er anført paa Fortegnelsen over autoriserede Læger, hvortil Kollegiet svarer, at der kun er anført de i Kiel eksaminerede Læger, som har anmeldt for Fysikus, at de praktiserer i Riget eller vides at gøre det, hvad der ikke er Tilfældet med Ryge; for Fremtiden skal han nok blive opført paa Listen. Vistnok lidt spydigt føjer Kollegiet til, at det forøvrigt ikke tvivler om, at Apotekerne ved forekommende Lejligheder vil udlevere den Medicin, han ordinerer.

Fjorten Dage efter hans første Optræden, der overalt hilses som noget enestaaende paa den danske Scene, er alt forberedt til den anden Debut som Hakon Jarl, da et lille Uheld udsætter denne med uhyre Spænding imødesete Opførelse. Det kgl. Teaters Journal beretter herom:

„Den 7. Maj 1813. Opført uden Prøve: *Hermann v. Unna.* NB. Hakon Jarl var averteret; store og smaa Plakater var trykte og uddelte. Men paa Prøven indtraf det Uheld: at Hr. Doktor Ryge i 4. Akt ved Vanheld blev saaret i den højre Haand, og turde derfor ikke paatage sig at spille i Aften. Forandringen blev gjort bekendt ved trykte Contra Plakater, med følgende Anmærkning: *det averterede Sørgespil Hakon Jarl kan formedelst indtruffet Uheld paa Prøven ikke gives.* Førend den Stykket tilhørende Simfonie blev spillet, gaves en liden Simfonie, hvorefter Hr. Skuespiller Foersom (efter S. T. Hr. Kammerherre v. Holsteins Anmodning) fremstod og fremsagde omtrent følgende: „Den høje Direktion har befalet mig at annoncere for det ærede og høje Publikum, hvad der allerede ved Afficher er bekendtgjort, at

Sørgespillet Hakon Jarl i Aften ikke kan gives. Hr. Doktor Ryge, som skulde udføre Hakons Rolle, er nemlig i Formiddags her paa Prøven uheldigvis bleven saaret i Haanden. Det er dobbelt Pligt for *mig* at annoncere det, da det var mit Sværd, som havde det Uheld at blessere ham. Saa meget som dette maa smerte mig, saa meget glæder det mig at kunne forsikre det høje og ærede Publikum, at Saaret var ikke betydeligt, og at Hr. Doktor Ryge sikkerlig om kort Tid vil glæde Dem ved at fremstaa i Hakons Rolle". Først den 21. Maj lykkes det at gennemføre Dr. Ryges anden Debut som Hakon Jarl, en Rolle, FRYDENDAHL tidligere, meget mod sin Villie, har udført nogle Gange; syv Dage senere, den 28. Maj, oprinder hans tredje Debut som Leon i „Slottet Montenero", Syngestykke i 3 Akter af D'ALAYRAC.

Alle samtidige Meddelelser om Ryges Udførelse af disse Roller forener sig i Beundring over hans Figur, Stemme, Mimik, Gang og Plastik; „Kraft —", skriver BAGGESEN, „og netop knusende Heltekraft — er det karakteristiske hos denne Skuespiller, og hans ejendommelige Stil den store". Gode Løfter har den forholdsvis uøvede Skuespiller givet med sin Udførelse af Palnatoke, og dog bliver de langt overtruffet ved hans Hakon, der altid hører til de vældigste Fremstillinger, der er set paa den danske Skueplads; en gribende Karakteristik af Dr. Ryges Hakon har AUGUST BOURNONVILLE, der nogle Gange i sin tidligste Ungdom som Erling optræder i Tragedien sammen med Ryge, givet i sine Erindringer: „Hans Ord klang som Sværdslag paa Kobberskjold, de trængte til Sjælen som Runer i Kampesten; hans Stemme tonede som den skingrende Lur gennem Nordhavets Brændinger . . . Jeg troer at høre ham endnu i „Hakon Jarl" tilraabe Guderne i Offerlunden: „Min Erling har jeg ofret

her, ham skal en mægtig Flok af mine Fjender følge". Dækket faldt, og Haaret rejste sig paa Hovedet af mig ved at tænke paa det Blodbad, der nu forestod". Ogsaa JOHANNE LUISE HEIBERG giver i sine Erindringer en malende Skildring af Dr. Ryges Hakon. „Kan man glemme ham", skriver den store Skuespillerinde, „naar man har set den mægtige Skikkelse træde ind i Hallen til Thora, naar han stod der i Halvmørke i Døren iført sin graa Kittel, bag hvilken man endnu saa det mægtige Legeme, men hvor ligesom ethvert Ledemod, der før sluttede saa jernfast, nu syntes brudt Led for Led. Naar man hørte denne Stemme, der forhen lød som Malm, nu brudt, blød som en Kvindes, saa Taarerne kunde høres igennem den. Naar han med den blege Kind, de skælvende Læber, de taarefylate Øjne stod der, den overmodige Hakon, overladende sig til det drømmende Sværmeri, hvormange Øjne vare da tørre i det tætbesatte Hus? Hvormange Hjerter formaaede at slaa i den vante Takt?"

Ikke mindst OEHLENSCHLÄGER selv er begejstret over, at Figurerne i hans Tragedier nu endelig i denne Skuespillers Gengivelse kommer til deres fulde Ret, og det er ikke faa Gange, Digterkongen i Breve takker sine Værkers Fortolker for den Glæde, han føler, hver Gang han ser et af sine Stykker „hævet og levendegjort"; desto mærkeligere er det derfor, at Dr. Ryge stedse nærer en vis Utilbøjelighed til at spille Hakon, (inden sin Debut skriver han til Rahbek: „Hakon Jarl kender jeg, men jeg ynder den ikke"), og heri maa sikkert søges Hovedgrunden til ,at Tragedien i Reglen kun opføres een eller to Gange hver Sæson i de 25 Aar, han udfører Rollen, sidste Gang den 10. November 1838.

Ligesom mangen anden stor Skuespiller nærer Dr. Ryge stor Kærlighed til Operaen, og som tredje Debut

ønsker han at udføre Leon i Syngestykket „Slottet Montenero“ for at konstatere sine Evner som „Tyran“ og Sanger. Stemmen viser sig at være stor, men uskøn og buldrende, og det staar hurtigt Direktion og Publikum klart, at han ikke vil høste sine Lavrbær i Opera og Syngestykke, — og dog skal han som Simeon i MEHUL'S Opera „Josef og hans Brødre i Ægypten“ have ydet et af de mest gribende Sjælemalerier, den danske Scene har haft at opvise. —

Ganske uventet har saaledes Bekendtgørelsen i Adresseavisen givet et rigt Resultat, og i Slutningen af Sæsonen kan Direktionen som „en behagelig Pligt“ forelægge Kongen en allerunderdanigst Forestilling, der er et nyt Bevis paa, „hvorledes Kunster og Videnskaber fremmedes og blomstrede under Hans Majestæts landsfaderlige Beskyttelse“. Teatrets Haab er langt overgaaet, idet en Mand af Dr. Ryges Kundskaber, Dannelse, indvortes og udvortes Talenter og brændende Kunstkærlighed har forladt en fordelagtig og ærefuld Stilling, for at hellige sig til Kunstens Dyrkelse. Efter hans Debut kan der kun være een Mening, at han i hver Henseende er „en Hæder og en Vinding“ for Skuepladsen. Ved kongelig Resolution af 10. Juni 1813 tilkendes derfor Ryge den udsatte Præmie paa 1000 Rbdlr., og han ansættes som Skuespiller ved det kgl. Teater med en aarlig Gage af 600 Rbdlr. fra 1. Febr. s. A. at regne. Af Hensyn til, at en Mand, der paa hans Alder helliger sig Skuepladsen, ikke let vil kunne se Tjenestetids Benefice i Møde, før han „alt havde udlevet eller maaske overlevet sig selv“, tillader Kongen, at de otte Aar, han tidligere har været i kongelig Tjeneste som Læge, regnes ham til gode, saa hans Anciennitet som Embedsmand begynder d. 1. Februar 1805.

Faa Dage efter sin Ansættelse aabner Dr. Ryge en Korrespondance med det kgl. Teaters Direktion, saavel dens enkelte Medlemmer som Direktionen i sin Helhed, og i de 29 Aar, han som Skuespiller, Økonomiinspektør og Sceneinstruktør er en Pryd for den danske Skueplads, faar han, ved Siden af sine uhyre Arbejder i Teatrets Tjeneste, Tid til at skrive Breve, Ansøgninger, Reformforslag, Beregninger og Regnskaber i hundredvis, omhandlende alt, der paa nogen Maade kan komme inden for et Teaters Grænser. De fleste af disse Skrivelser opbevares paa Arkiver og Biblioteker, og alle udmærker de sig ved den Omhu og Pertentlighed, der præger enhver nok saa ubetydelig Meddelelse fra den kundskabsrigeste, talentfuldeste og flittigste Mand, der nogen Sinde har viet et Teater alle sine Manddomskræfter.

Den 22. Juni 1813, ti Dage efter sin Udnævnelse til kongelig Skuespiller, sender Dr. Ryge i „dybeste Ærbødighed“ en Takskrivelse til Direktionen. Med Erkendtlighed vedgaar han, aldrig for Tiden at have ventet noget større Engagement; just derfor haaber han, at „den højkongelige Direktion“ vil undskylde en Mand, der altid tænker paa sin Familie, og som i den daglig tiltagende Dyrtid finder „en Opfordring til at suge Honning af enhver Blomst“, han møder paa sin Vej, at denne Mand vover at fremkomme med et Ønske, „hvis Opfyldelse aldrig vil kunne fornærme andre Kunstbrødre, og i det højeste kun falde Teaterkassen til Last“. Sagen er, at adskillige af Kammeraterne ved Teatret i Sygdomstilfælde, baade i og uden for Tjenesten, har spurgt deres lægekyndige Kollega til Raads, og denne har „med sin sædvanlige Nøjagtighed opvartet dem som Læge“. Naturligvis føler han sig smigret over denne Tillid, og hvis han ikke er nødsaget til at gøre hver Time, han har „tilovers fra

Teatrets Arbejde, frugtbringende i pekuniær Henseende", skal denne Tillid være hans eneste Løn. Men desværre! Han har ingen Formue, og han har ved Pengevæsenets Forandring i Hertugdømmerne tabt mere, end han „uden at blive inderlig bedrøvet" kan nævne, og da han umuligt kan ernære sig og Familie med 600 Rbdlr. om Aaret, maa han nødvendigvis søge som praktiserende Læge eller „paa anden lovlig Maade" at supplere sine Indkomster. Kort og godt, for det Arbejde, han yder sine Kammerater og Kunstbrødre i Egenskab af Læge, ønsker han en aarlig Gratifikation af Teaterkassen, idet han ganske overlader Direktionens „dybere Indsigt" at bestemme, om og paa hvad Maade dette Ønske kan opfyldes. Direktionen, der endnu ikke er vænnet til Dr. Ryges Skrivelser, studser og sender straks Ansøgningen til Teaterlægen Dr. Rahlff med Anmodning om hans „behagelige Erklæring", idet det synes Direktionen uforklarligt, hvorledes Personalet, paa en Tid, da Teatret har en egen Læge af „almindelig anerkendt Duelighed, Indsigt og Fortjeneste", skal have en anden Læge nødig. Dr. Rahlff udtaler i sit Svar den Mening, at Ansøgeren maa anse sig „løsreven fra det store Samfunds almindelige Lov og Baand", og at denne, skønt selv Læge, maa have glemt det Forhold, hvori den ene Læge staar til den anden. Ryge, der selv har været Stadsfysikus, vilde paa den Post „næppe have tilladt andre, hvad han nu tillader sig, *Indgreb i Embedsfunktion*". Efter nogen Betænkning og Deliberation svarer Direktionen Ryge, at det for Tiden ikke staar i dens Magt at give en Gratifikation for den „medicinske Bistand", han har ydet Teaterpersonalet, da Skuepladsen alt har en kongelig ansat og lønnet Læge. Diplomatisk tilføjes, at hvis der nogen Sinde paa en eller anden Maade skal ske en Forandring, vil Direktionen altid med For-

nøjelse erindre, at den „mellem Teatrets eget Personale ejede en Mand, der til denne for Skuepladsen saa vigtige Post, forenede Indsigter, Duelighed og Lyst“.

Endnu samme Dag takker Ryge for den tildelte Præmie paa 1000 Rbd., der ikke saa meget glæder ham „for den pekuniære Vindings Skyld, som fordi jeg deraf tror at se, at jeg vil blive bestemt for et vist Fag, nemlig for lidenskabelige Heltes og Tyranners Roller“. Men da disse, efter hans Mening, ikke forekommer saa hyppigt i Repertoiret, og da det er hans inderligste Ønske at kunne anvende sit dramatiske Talent „i sin hele Omfang til Teatrets Tarv og Fordel“, beder han, at maatte forsøge sig ogsaa i „de værdige Fædres Roller“, og udføre tre Roller, som HEGER „af kunstbroderligt Venskab“ vil overlade ham. Sin Iver i Tjenesten lægger han ogsaa for Dagen, ved at tilbyde „uden mindste Godtgørelse“ at indstudere nogle af KNUDSENS Roller for det Tilfælde, at nævnte Kunstner ikke skal naa tidsnok til København til den Tid, da Skuespillene for næste Saison begynder. „Jeg er overbevist om,“ skriver Ryge, „at den høj-kongelige Direktion i dette mit Tilbud ikke vil opdage nogen ubeskeden Lyst til at gaa udenfor mit Talents Grænser, eller til at sammenlignes med en Kunstner, der selv som Begynder var min Mester, men inderlig kært skulde det være mig, derved at kunne overbevise den høj-kongelige Direktion om, at Teatrets Tarv er min Glæde, og at jeg anser alle mine Kunstbrødre for een Familie, og mig selv som et Medlem af denne Familie“. Iøvrigt ønsker han af „begribelige Aarsager“, at Indholdet af dette Brev holdes hemmeligt for Teaterpersonalet. Direktionen erkender med Fornøjelse heri et nyt Bevis „paa den Kunstkærlighed, der har bragt Dem til Skuepladsen, og vil ved

forefalden Lejlighed ikke undlade med fortjent Paaskønnelse at gjøre det fornødne Brug deraf".

Et yderligere Bevis paa den begyndende Skuespillers Tjenesteiver, er en Skrivelse, som Dr. Ryge samme Efteraar sender Direktionen med Beklagelse over, at Oversætteren af „Rollas Død" og „Fridolin" efter Forlydende ikke har foreslaaet ham til Rollas og den skinsyge Greves Roller, som begge aabenbart hører til „de lidenskabelige Helte", hvorfor han mener at have et retmæssigt Krav paa dem, og han vedgaar aabenhjertigt, at „det vilde gjøre mig meget bedrøvet, og vist ikke bidrage til at vedligeholde min Iver for Kunsten, dersom jeg i disse Roller blev forbigaaet".

Nogle Breve fra Dr. Ryges første Skuespillertid bærer Vidne om den Sensibilitet, han føler som Indehaver af „Hædersnavnet" kgl. Skuespiller. Saaledes klager han en Gang over, at to af hans Kammerater, Kruse og Olsen, et Par Aftener har været saa berusede paa Scenen, at de derved har vakt Publikums Munterhed. „Det hører ikke til mit Kald", skriver han til Direktionen, „at undersøge, hvorledes mine øvrige Kunstbrødre og Kunstsøstre er sindede i denne Henseende, men saavel min borgerlige Stilling og min litterære Værdighed, som min egen Følelse af Ære gør mig det til en hellig Pligt indstændigst og ærbødigst at bede den høje Direktion for Fremtiden at fritage mig for enhver Rolle, der gør mig det til en Nødvendighed at træde frem med en af disse Herrer paa Scenen; thi i Gaar Aftes erfoer jeg baade paa mig selv og paa flere af de Medspillende, hvor vanskeligt det er at beholde sin Fatning, naar en bekendt Skuespiller saavel ved sin latterlige Aktion som Deklamation forstyrrer Illusionen". Da Dr. Ryge en Del Aar senere erfarer, at Direktionen er misfornøjet med, at der under

Forestillingerne nydes Spiritus paa Teatret i de rollehavendes Paaklædningsværelser, bliver han og Kammeraterne CETTI, WINSLØW jun., N. P. NIELSEN samt KIRCHHEINER enige om „til den høje Direktions Beroligelse, for Fremtiden *aldeles* at forsage denne Nydelse under Forestillingerne udenfor Scenen, og haabe vi ved dette frivillige Offer at give et Bevis paa, hvor gærne vi gribe selv den ubetydeligste Lejlighed til at forekomme den høje Direktions Ønsker". Desto mærkeligere lyder derfor Meddelelserne i Forfatteren P. V. Jacobsens Dagbøger, hvor det bl. a. hedder: „Decbr. 13 (1831). Ryge drikker, og for noget siden var han betydelig drukken, da han spilte Stærkodder, saa Publikum endog hyssede ad ham. — Maj 17. (1832). Ryge er nu hyppigere og hyppigere, ja næsten hver Aften han spiller, overstadig drukken, skønt det sjældent mærkes tydeligt af andre end de Medspillende".

En anden Gang klager han over, at Teatrets Kostumer udlaanes til dramatiske Selskaber, Maskerader og „andre Lystigheder", da slige Udlaan ikke blot vanskeliggør Skuespillernes Kunst, men ogsaa sætter deres Sundhed i Fare. „I Henseende til det første, da bør jeg forudsætte, at de Mænd, Hans Kongelige Majestæt har udkaaret til Bestyrere af Højtsammes Skuespil, virkelig ynde den dramatiske Kunst, og at de anse det Kongelige Teater for Thalias og Melpomenes *eeneste* Tempel i Danmark, i hvis Helligdom ingen Profan bør indtræde. Men bør ikke ogsaa de Ornater, der ere bestemte til at pryde dette Tempels Præster, ansees lige saa hellige, som Templet selv, og maa det ikke forstyrre enhver Skuespiller, der har en levende Fantasi, i at udføre sin Rolle, naar den Tanke falder ham ind: „Den Dragt, Du i dette Øjeblik bærer, og hvori Du nu skal fremstille et overordentlig Menne-

ske, en poetisk Person, hang maaske for faa Dage siden paa den mest prosaiske Usselrygs Skulder". Dog — jeg taler jo til Mænd, der besidder de dybeste Indsigter i Alt, hvad der angaar den dramatiske Kunst, og som langt bedre end jeg forstaar at udvikle en Sag, mine færre Kundskaber kun tillade mig at give et Vink om". Den anden Følge af disse Udlaan mener han qua Læge bedre at kunne bedømme. „Det er ethvert nogenlunde dannet Menneske bekendt, at Utøj, Fnat, hespetisk og anden Udslæt, ja selv den Sygdom, som oftere findes indenfor et Par Kasimirs end et Par Vadmels Benklæder, ved fælles Brug af Klæder ligesaa let som per contactum immediatum kunne forplantes fra et Menneske til det andet; og enhver Læge ved, at selv Gigt paa denne Maade er smitsom, naar Sved er Gigtmateriens Vehikel, og aabne Svedehuller (pori) begunstige Smitten. Mere behøver jeg vel ikke at sige den høje Direktion, for at overbevise Dem om, at Udlaan af den kongelige Teatergarderobe kan have skadelige Følger for samtlige Skuespilleres Helbred, et Klenodie, som den høje Direktion ikke er i Stand til at erstatte, og som derfor ikke bør ringeagtes". Til Slut anmoder han om at maatte foretage med nogle af sine egne Dragter „saadanne Operationer, som kunne betage mig den Frygt at blive befængt med en eller anden væmmelig Sygdom". Dr. Ryges velbegrundede Indignation over disse Misbrug med Teatrets Garderobesager har næppe frugtet synderligt. I hvert Fald sker det meget hyppigt, at de kongelige Herskaber forlanger Dragter og Rekvisiter udlaant fra Teatret; blandt Teaterpersonalet er denne hensynsløse Omgang med dets „Ornater" ikke velset, og det er ikke uden Grund, at Chefen, Kammerherre Holstein, ofte ender en Ordre om Udlevering af Garderobesager med den Henstilling til Økonomiinspek-

tøren, at „det var bedst ikke at lade Personalet mærke om dette Udlaan, da det vel kunde hænde sig, at man vilde forlange nyt, naar det igen skulde bruges, som har været brugt ved denne Lejlighed“.

Omsider tager Dr. Ryge, uforknyt og i Bevidstheden om sin retfærdige Sag, Bladet fra Munden og sender en skarp Henstilling til selve Frederik den Sjette, idet han for Kongen nævner Ulemperne, som de talrige Rekvisitioner af Kostumer og lign. til Hoffet, medfører. „Den første og vigtigste er“, skriver han den 12. Novbr. 1828 i Klagen, der giver et ganske interessant Billede af Teatrets Drift paa den Tid, „at de forstyrre Teatertjenesten. Dette bør jeg bevise, men det gør mig ondt, at jeg, for at bevise det, maa være noget vidtløftig. Vi spille 6 Dage om Ugen, og som oftest Stykker med stort Personale. Hver Morgen maa Garderobeforvalteren med sin Assistent og sine 3 Garderobebetjente være tilstede paa Teatret, for at samle alle de Dragter og Rekvisiter, som have været i Brug Aftenen tilforn, nedlægge dem i Kurve og lade dem transportere til de Steder, hvor de forvares, nemlig enten paa Christiansborg Slot eller i lille Strandstræde, hvor jeg boer. Paa et af disse Steder, undertiden begge, maa han igen samle, hvad der af Garderobestykker og Rekvisiter skal bruges samme Aften, ligeledes nedlægge disse i Kurve og lade dem transportere til Teatret, hvor de under hans Tilsyn ophænges i Paaklædningsværelserne, alt efter den Kammerfordeling, han paa en trykt Liste erholder af mig. Sjeldent er han færdig med dette Arbejde før end Kl. 3 om Eftermiddagen. Kl. 4 begynder Paaklædningen, og da maa han være der igen. I Almindelighed er han der Kl. halv fire, og ved nye og store Stykkers Opførelse gaar han slet ikke fra Teatret, førend om Aftenen, og det er altid en hel Time, efterat Forestil-

lingerne er til Ende, thi forinden kunne de opvartende Skræddere og Pyntekoner ikke faa afleveret til ham, hvad der af Smaating har været enhver betroet. Onsdagen, paa hvilken der ikke spilles, maa han anvende til at faa de Garderobestykker, som i Løbet af de sidste 6 Dage have været i Brug, eftersete, om de ikke trænge til nogen Reparation eller Restauration, og derpaa ophængte paa deres behørige Pladser. Dette fordrer jeg nøje iagttaget, thi ellers kan han ikke finde dem, naar de igen skulle bruges. Hvad Under altsaa, at han i Løverdags Morges, da jeg overleverede ham en Rekvisition fra Grev v. Holck i H. K. H. Pr. Christians Navn, strax erklærede, at han umuligt kunde faa det forlangte opsøgt og samlet, naar han tillige skulde samle alle Dragter og Rekvisiter til Tragedien *Væringerne i Miklagard,* som var bestemt til Opførelse Dagen efter; thi Dragterne fra *Elverhøj,* som gik om Fredagen, skulde ogsaa først samles og forvares. Og denne Rekvisition indeholdt dog ikke Trediedelen, af hvad der siden om Søndagen og Mandagen baade mundtligen og skriftligen blev rekvireret. Garderobeforvalteren maatte imidlertid give mig sin Erklæring skriftlig; denne sendte jeg, understøttet af mit Vidnesbyrd til Direktionen, og *hvad blev nu Følgen?* Direktionen saa sig nødsaget til at forandre Søndagsforestillingen, og i Stedet for *Væringerne i Miklagard,* som maaske havde givet os fuldt Hus, lade 2 smaa Stykker opføre, som gav, hvad i Almindelighed kaldes, tomt Hus, hvorved Teaterkassen efter al Rimelighed tabte en Indtægt af i det mindste 200 Rbd.

En *anden* Ulempe, som maaskee er lige saa vigtig som den første, fordi at den er uberegnelig, er denne, at D. M.s kostbare Teatergarderobe ubeskriveligen deterioreres ved Udlaan af saa mange Dragter paa een Gang. Med disses

Udlevering kan det aldrig gaa saa ordentligt og forsigtigt til, som naar man samler Dragterne til en Forestilling, thi Garderobeforvalteren har intet bestemt at rette sig efter, og Tid til at betænke sig faar han ikke. Dertil kommer, at det sjeldent eller aldrig bliver ved den første Dragt, der begæres, thi enten passer den ikke, eller den behager ikke. At Dragterne skuffe Vedkommendes Forventninger, naar de see dem nærved, er jo heller intet Under, thi de er og *bør* kun være indrettede til at ses fra Tilskuerpladsen. Som Følge heraf maa da flere Dragter af samme Slags, som den forlangte, fremtages, transporteres til deres Bopæl, prøves osv., og naturligvis vælges altid de *kostbareste,* og selv disse stemme ikke altid overens med Vedkommendes Ønsker. Herpaa kan jeg anføre et ret artigt Exempel. Til Hr. Kammerherre og Marskal VON MOLTKE var rekvireret Axels *Brudgomsdragt* fra *Axel og Valborg*, paa hvilken Axels Fremstiller, Hr. NIELSEN selv havde givet ham Anvisning, og som aldrig bruges i nogetsomhelst andet Stykke, fordi enhver Brudgomsdragt — saa meget som muligt — ved hver Forestilling bør se ud som ny. — Men Hr. Kammerherren var saalidet tilfreds med den, at han fandt sig foranlediget til at skrive vedlagte Brev til Chefen. Jeg erholdt det Mandag Morgen fra Hr. Etatsraad COLLIN, som uden paa Brevet havde skrevet nogle Ord, hvilke jeg ansaa for en Ordre, og derfor samme Morgen befalede Garderobeforvalteren at opfylde Hr. Kammerherrens Ønske, at føres omkring i Garderoben, for selv at udsøge sig en Dragt. Efter en halv Times Forløb kom Hr. Kammerherren ned til mig igen, og beærede mig i Prof. LUNDS Nærværelse med den Erklæring, at han havde havt Uret i at være misfornøjet med Axels Dragt, thi alle de øvrige, der fandtes i hele Salen — hvor nemlig alle Rid-

derdragter hænge — *vare ikke bedre konditionerede.* For nu at redde Garderobens Ære maatte jeg selv lægge mit Hoved i Blød, og var, Gud være lovet! saa lykkelig at erindre een, hvilken jeg samme Formiddag sendte Hr. Kammerherren, og hvormed han skal have været tilfreds. Skulde det forresten falde i Hr. Marskallens Lod at rekvirere Dragter fra Theatergarderoben, da er jeg bange for, at det vil blive aldeles umuligt at tilfredsstille ham: dog maaske er Hr. Kammerherren mindre vanskelig, naar han selv ikke er nødt til at være klædt *en costume.* Desuden er det vel ikke sagt, at *Elverhøj* gaaer paa samme Aften, som Dragterne skulle bruges, og saa har jo Hr. Kammerherren en Garderobe at disponere over, der har kostet over 3000 Rbdlr.

En *tredje* Ulempe især ved Udlaan af Dragter, som er bestemt for Hovedroller, er den, at Illusionen forstyrres. Dragten er Skuespillerens nærmeste, som Dekorationen hans anden Omgivelse. Den første skal i Særdeleshed understøtte ham i at forestille, hvad han *ikke* er. Men skal Dragten kunne dette, da maa den ikke — sit venia verbo — profaneres, og om ogsaa ikke en Eneste af dem, som have deltaget i et *bal en costume,* hvor man har afbenyttet Dragter fra Teatret, er tilstede iblandt Tilskuerne ved en Forestilling paa samme, ved hvilken en af Hovedpersonerne er iført en af disse Dragter, saa veed den Rollehavende det dog ikke, og det maa uimodstridigen svække enhver sand Kunstners Interesse for sin Rolle, naar han kan formode, at hans Dragt har været i Personers Hænder, der maaske have railleret over, at det blot er dens rene Farve eller Flitterstads, og ikke dens Finhed eller virkelige Værdi, som gør, at den tager sig vel ud. Experto crede Roberto!

En *fjerde* Ulempe er heller ikke uvigtig. Dragterne ere

forfærdigede til Skuespilleren, og om de ogsaa undertiden bruger dem i Fællesskab, saa sker dette dog altid med tilbørlig Circumspection. Ingen tvinges til at iføre sig en Dragt, naar den har været brugt af en anden, hvis Sundhedstilstand eller Renlighed er mistænkelig, og i begge Henseender kender Skuespillerne hinanden meget nøje, fordi de ofte klæde sig i et og samme Kammer. Men et saa nøje Bekendtskab til *alle* de Personer, der deltager i saa høje Fester, kan man ikke forudsætte hos Teaterpersonalet. Overalt er og bliver det for ethvert, Renlighed elskende Menneske altid en delikat Sag, at iføre sig Klæder, som man ved, at en anden har haft paa i flere Timer, uden at man nøje kender denne anden. Vel kan det maaske anses for en Ære for Skuespillerne, at Dragter, hvori de flere Gange har spillet og transpireret, afbenyttes af høje Standspersoner, men denne mærkelige Tiltro kan umuligt paalægge Skuespillerne en *obligatio ad reciproca.*

Af den sidst anførte Ulempe følger ganske naturligt den *femte*, nemlig at Skuespillerne bliver mismodige og fortrædelige, naar de erfarer, at deres Dragter har været udlaant, og for ingen Stand i Verden er det vigtigere, under Udførelsen af sine Kaldspligter, at være i godt Lune, end for Skuespilleren, naar han skal træde frem paa Scenen. Saaledes har de bemeldte Udlaan ogsaa en skadelig Indflydelse paa den vigtigste Del af Teatertjenesten: Rollernes Udførelse". Denne lange, men velformede og velbegrundede Udvikling ender med den Forsikring, at han er overbevist om, at „der ikke er en eneste af det hele Teaterpersonale, som jo deler min Anskuelse, med mindre det er en Stymper eller en Hykler, og om slige Personer har en anden Mening end jeg,

eller de, som staar i lige Kunstner-Rang med mig, bør naturligvis være mig aldeles ligegyldigt".

Shakespeares Forkæmper herhjemme, Skuespilleren PETER FOERSOM, finder snart i Dr. Ryge en ivrig Forbundsfælle, der med friske Kræfter stiller sig ved hans Side i Kampen for at bringe „Britter-Barden" frem paa den danske Skueplads. Efter en vellykket Opførelse af „Hamlet" lover Direktionen Foersom og Ryge, at „Kong Lear" skal opføres i Sæsonen 1814—15. Rollerne uddeles d. 16. Decbr. 1814, og Dr. Ryge, der faar tildelt Titelrollen, tager straks fat paa at lære den. I Mellemtiden indleverer INGEMANN sit Sørgespil „Masaniello", og Dr. Ryge faar Ordre til, saa hurtigt som muligt at indstudere Titelrollen heri; Resultatet bliver, at den danske Tragedie fortrænger den engelske, der udsættes til den paafølgende Sæson. „Imidlertid", skriver Ryge i den Anledning til Direktionen, „erfarer jeg nu, at dette Stykke igen skal fortrænges af *Blanca,* og da jeg nu har Ret til at befrygte, at *Kong Lear* atter bliver lagt paa Hylden for denne Saison, saa tager jeg mig herved den ærbødige Frihed, at gøre den høje Direktion følgende Forslag. Jeg kan til Nytaar være fuldkommen færdig med Kong Lear, og dersom den høje Direktion vil love mig, at jeg skal komme til at spille den i de første Dage af Januar Maaned, saa forpligter jeg mig herved til at spille Leontios Rolle i Blanca ca. 4 Uger efter den første Opførelse af Kong Lear, hvis Gud blot vil forunde mig Helbred, og jeg i Løbet af disse 4 Uger ikke maa blive besværet med flere store nye Roller; og naar nu Blanca saaledes er den første Tragedie, der afløser Kong Lear, saa er der ingen Tvivl om, at de jo bliver opført begge; men saalænge Hr. Ingemann daglig kan tale sin, og ingen vil tale Shakespeares

Sag, saa længe bliver det bestandig at befrygte, at Sydens kælne Elskov ganske og aldeles vil fortrænge Nordboens Kraft. Jeg hører allerede den høje Direktion indvende imod dette Forslag, at Hr. Ingemann er indfødt dansk Digter, og at han som saadan fortjener at opmuntres, og at hans originale Stykker derfor altid bør have Fortrinet for fremmede. . . . Er nu Hr. Ingemann indfødt dansk Digter, saa er jeg indfødt dansk Skuespiller, og vil man betragte Teatret som en Stat i Staten, saa er jeg Borger i denne Stat, og fortjener som saadan vist ligesaa megen Opmuntring, som den dramatiske Digter, hvilken, for at blive ved Lignelsen, kun er at anse som en fremmed Skipper, der for god Betaling tilfører den teatralske Stat Levnetsmidler, og blot i det Tilfælde bliver en vigtig Mand for denne Stat, naar en temporær Trang eller fortrinlig Godhed forhøjer Værdien af hans Vare. Og da jeg nu paa ingen Maade forlanger, at Blanca skal lægges hen til næste Sæson, hvilket forrige Vinter var Tilfældet med Kong Lear, men blot ønsker, at dets Opførelse maa blive udsat til Februar Maaned, saa venter jeg i fuld Tillid til den høje Direktions Godhed imod mig dette mit beskedne Ønskes Opfyldelse".

Dette Doktorens „beskedne Ønske" finder ikke gunstigt Øre hos Direktionen; *Blanca* opføres d. 3. Januar 1816, medens *Kong Lear* maa vente til næste Sæson (2. Septbr. 1816). At Opførelsen af Shakespeares Tragedie ogsaa er vel set uden for Teatret, derom vidner en Udtalelse i Bladet „Adrastea", hvor det hedder, at Opførelsen af Kong Lear forhaabentlig er „et Forbud paa Vækkelsen af en bedre Kunstsmag og et kraftigt virkende Middel til Fortrængelsen af hin smaalige *Fjellebodsaand*, der alt for længe har hersket paa og over vor Scene".

Næppe har Dr. Ryge virket et Aars Tid ved Teatret og „i den Tid saavel tilsat den største Del af min egen Formue, fordi jeg naturligvis ikke har kunnet leve af min Gage“, før han søger at erholde højeste Gage, 1000 Rbdlr. aarlig; i modsat Fald beder han, „at vorde entlediget fra min Funktion som kongelig Skuespiller, for andensteds at kunne søge min Lykke“. Som vægtige Grunde til Berettigelsen af denne Fordring anføres først, at „jeg for Tiden kan gøre Fordring paa at kaldes den *første tragiske Skuespiller* ved det kongelige Teater, i Særdeleshed, da mit Talent tillader mig at udføre enhver heroisk og højtragisk Rolle, ligefra den fuldmodne Yngling til Oldingen“, og som Eksempler herpaa nævner han Hugo von Rheinberg, Niels Ebbesen, Palnatoke, Ubaldo og Hakon Jarl. „Hvo er den Skuespiller ved det kgl. Teater“, spørger han stolt Direktionen, „som man med samme Rolighed for Udførelsen kunde anbetro hvilkensomhelst af disse 4 Roller“. For det andet er det hans Overbevisning, at Teatret for Øjeblikket ikke ejer „noget Subjekt“, der bedre end han passer til de saakaldte *værdige Fædre,* „og dersom jeg kan tro min egen Følelse, saa er jeg maaske mere routineret i de værdige Fædre end i højtragiske og heroiske Roller, formodentlig fordi de sidste er vanskeligere end de første“. Som tredje Grund minder han om, at han er musikalsk og har en „god sonor Basstemme, der fatter sine fulde 2 Oktaver“; baade Syngemester Zinck og Kammermusikus Kuhlau har forsikret ham om, at han besidder en god Stemme, der saameget mere burde benyttes, „da jeg fra min tidligste Ungdom af har lært Musik og derfor mindre trænger til Syngemesterens Vejledning end mangen anden, der allerede er i Besiddelse af større Syngepartier“. For det fjerde mener Dr. Ryge, at „den Begejstring, der hjælper

mig at udføre lidenskabelige Roller, ogsaa virker paa mine Medspillende, saaledes, at de undertiden har forsikret mig, at de aldrig har udført deres Roller saa godt, som naar de har spillet med mig, og har jeg endogsaa haft den Glæde at høre dette af Hr. Foersom som Olaf i *Hakon Jarl* og af Hr. Heger som Giulio Romano i *Correggio*. Jeg virker altsaa ikke alene direkte, men ogsaa indirekte paa Tilskuernes Fantasi, og udmærker mig saaledes paa en Maade, der vist er den høje Direktion yderst behagelig og velkommen". Endelig for det femte og sidste hævder han, at han, „foruden de Kundskaber, jeg besidder i en Videnskab, der gælder og forrenter sig over den hele Verden, ogsaa er det tyske Sprog saa aldeles mægtig, at jeg tør træde frem paa hvilket tysk Teater, det skal være, og at altsaa de Udsigter, Europa i Følge de nærværende Konjunkturer har til en almindelig Fred, ogsaa aabner mig Udsigt til et fordelagtigt Engagement ved et af de mange Teatre, Tyskland ejer, dersom jeg nemlig ikke skulde være lykkelig nok til ved det kongelige danske Teater at finde mit anstændige Udkomme".

Som Svar paa denne Skrivelse tilstaas Ansøgeren et Gagetillæg af 150 Rbd. aarlig, og Direktionen viser samtidig, hvormegen Pris den sætter paa sit „fremragende Subjekt" ved de anerkendende Ord, hvormed hans Anmodning om Tilladelse til at holde „Deklamatorium i Kostyme" (et Udtryk, Dr. Ryge senere forandrer til „dramatisk Akademi") ledsages. I Indstillingen til Kongen hedder det:

„Saavel det betydelige Offer, denne værdige Kunstner bragte Kunsten, idet han, for at hellige sig til den, bortbyttede et andet ærefuldt og langt mere indbringende Embede, som den utrættelige Iver og det almenerkendte ualmindelige Talent, der saa fordelagtigen udmærker ham,

og den betydelige Fordel, Teatret saavel i Henseende til Indtægter som især til sin Yndest og Anseelse høster af begge Dele, berettiger ham til Teaterdirektionens allervarmeste og eftertrykkelige Anbefaling".

Dr. Ryges Paastand, at han „tør træde frem paa hvilket tysk Teater, det skal være", viser sig ikke at være hen i Vejret. I Sommeren 1815 giver han „Gæsteroller i det tyske Sprog i Flensborg, Schleswig, Kiel og Altona, dernæst i Wien og Prag og paa min Tilbagerejse i Oktober ogsaa i Hamburg". Paa denne sin „Kunstvandring" optræder han bl. a. som Hakon Jarl, Odoardo i „Emilie Galotti", Urskof i „Bestormelsen af Smolensk", Majoren i „De Sanseløse" og Warberger i „Jægerne", hvilken sidste Rolle, han netop spiller i Altona den Dag, da den første Afdeling af det danske Auxiliærkorps kommer dertil. Paa Udrejsen besøger han Berlin, „men de Ubehageligheder, som har mødt mig i denne Stad, glemmer jeg aldrig. Intet Menneske i Verden har behandlet mig saa haanligt, som det kongelige Nationalteaters Generalintendant, Kammerherre Brühl. Jeg var 3 Gange hos ham, men blev hver Gang afvist og fik ham slet ikke i Tale". Om sin første Optræden i Wien som Odoardo i „Emilie Galotti" fortæller han: „I Begyndelsen fandt jeg Bifald, men til Slutningen mishagede jeg, og, hvad der var det værste, jeg fortjente at mishage; thi jeg spillede denne Rolle, som jeg nu har spillet 2 Gange paa Dansk og 3 Gange paa Tysk, saa slet, som jeg næppe har spillet før paa det danske Teater. Aarsagen hertil var rimeligvis et ondt Lune, hvori Skuespillernes Kulde og Ligegyldighed imod mig havde sat mig".

Fra denne Udenlandsrejse imødeser Teatrets Direktion med Længsel sin bortrejste Skuespillers Hjemkomst, „da en saa virksom og duelig Kunstners Savn stedse fra

mere end een Side har Indflydelse paa det Hele". Sin sidste Kunstrejse foretager Dr. Ryge i 1833 til Norge, hvor han i Christiania „traadte op i flere store Roller, og nød den Ære, ikke alene at spille for Kronprins Oscar, men ogsaa 2 Gange at vorde fremkaldt efter Forestillingen, en Hæder, der ogsaa er bleven mig til Del i Kiel, Wien og Prag".

Den 14. Maj 1816 søger Dr. Ryge atter et Tillæg, denne Gang paa 100 Rbdlr. „Den høje Direktion", skriver den tjenstivrige Skuespiller i sin Ansøgning, „vil selv bedst kunne bedømme, hvad Teatret ejer i mig, og naar jeg derhos forsikrer, at jeg intet inderligere Ønske nærer, end at jeg kunde undvære Søvn om Natten, for ogsaa at kunne anvende Nætterne i Teatrets Tjeneste og til dets Tarv, saa anser jeg det for overflødigt at understøtte min underdanige Begæring med andre Grunde".

Endelig i 1819 opnaar Dr. Ryge den saa meget attraaede højeste Skuespillergage, og to Aar før denne Anerkendelse har Direktionen ogsaa anbefalet ham til den, i Aaret 1811, for et uddannet Talent, der er i Stand til at udføre de saakaldte Fædreroller, udsatte og endnu ikke vundne Præmie. Den samlede Bestyrelse, Holstein, Rahbek og Olsen, indstiller ham til Kongen med følgende varme og anerkendende Ord: „Skønt det da næppe var Meningen at begge Præmier skulde vindes af een, kunde det endnu langt mindre forudses, at dette dobbelte Arbejde, forøget med saamange Deltageres uventede Bortgang, skulde komme til at hvile paa *een* Mand, og af denne ene Mand udføres med den mageløse Utrættelighed og Selvopofrelse, som det er Teaterdirektionens Embedspligt at give Skuespiller Dr. Ryge det allerhæderligste Vidnesbyrd for. Lægger vi nu hertil den overordentlige Nytte, han foruden sin udmærkede Skue-

spiller-Duelighed, Utrættelighed og Nidkærhed ydermere som Økonomus (Dr. R. er 1816 udnævnt til Økonomus ved Teatret), ved den saa højst sjældne Forening af Virksomhed, Kyndighed og Uegennyttighed gør Deres Majestæts Teater, kan Direktionen ikke andet end anse en højkongelig Naade, vist en saa fortjent og værdig Kunstner og Embedsmand, for at være overensstemmende med den landsfaderlige Retvished og Hyldest, der udgør et saa almenkendt Træk i Deres Majestæts Regentkarakter". Under 6. Decbr. 1817 resolverer Frederik VI, at „Vi af særdeles Kongelig Naade ville have bevilget, at den i Aaret 1811 for et uddannet Talent til alle Fædreroller udsatte og endnu ikke vundne Præmie, maa af Teaterkassen udbetales Skuespiller, Dr. Ryge med 1000 Rbd. N. V.".

I de 29 Aar, Dr. Ryge virker som scenisk Kunstner ved det kgl. Teater, omfatter hans Repertoire op imod 400 forskellige Roller, store og smaa, komiske og alvorlige imellem hinanden. Den samme Alvor, Omhu og Interesse, den geniale Skuespiller i de første Aar af sit Teaterliv anvender paa Indstuderingen af sine Roller, vedligeholder han til sin Død; Fru Heiberg fortæller i sine Erindringer, at hendes store Kollega, lang Tid før han spiller en Rolle paa Teatret, spiller den hjemme i sin Stue i fuld Kostyme. Dersom han under Udarbejdelsen af en Rolle indser, at den ikke passer for hans Talent eller Person, kan ingen Magter bevæge ham til at udføre en saadan, og ikke faa er de Breve til Direktionen, hvori han beder sig fritaget for denne eller hin Rolle.

Saaledes har Dr. Ryge i Foraaret 1815 faaet tildelt Kaptajn Tellners Rolle i den frugtbare Oversætter N. T. Bruuns Originalstykke „Betlerpigen". Den erfarne Skuespiller har sikkert straks vejret Fiaskoen; thi allerede efter den første

DR. RYGE SOM MICHEL ANGELO I „CORREGGIO".

Prøve paa Komedien skriver han til Direktionen og beklager sig over, at Hukommelsen den Dag flere Gange har svigtet ham og uagtet al anvendt Flid „er og bliver jeg usikker i Rollen og støder an hvert Øjeblik“. Skylden herfor, hævder han, er ikke Mangel paa Flid, „ikke heller i nogen Sindssvaghed hos mig, da jeg ellers altid er sikker i mine Roller, men ligger aabenbar i det Blomstersprog, der karakteriserer hele Stykket“. I den Anledning haaber han, at „den høje Direktion ikke vil tage mig det fortrydeligt op, at jeg herved remitterer denne Rolle med ærbødigst Begæring, at jeg maa blive fritaget for den, af den i mine Tanker højst gyldige Aarsag, at jeg ved at udføre den, staar Fare for at prostituere mig“. Brevet ender med den ikke ukendte Forsikring, at „intet personligt Nag, hverken til Stykkets Forfatter eller til nogen af de medspillende, men ene og alene den Modbydelighed, jeg naturligvis maa have for en Rolle, som jeg uagtet al den Flid, jeg har anvendt paa den, ikke har kunnet lære til Gavns, har bevæget mig til et Skridt, der upaatvivlelig af flere vil blive anset som et Foster af Kabale“. Direktionen laaner velvilligt Øre til Dr. Ryges Bøn; Kaptajn Tellners Rolle tildeles P. Foersom, der spiller Rollen den 31. Marts 1815, første og eneste Gang „Betlerpigen“ opføres; da Stykket anden Gang skal gaa over Scenen, til Indtægt for Forfatteren, bliver det, straks efter Tæppets Opgang, udpebet, og Forestillingen maa afbrydes.

En anden Gang (1. Febr. 1822) beder Dr. Ryge sig fritaget for Orbassanos Parti i Rossinis Syngestykke „Tancredo“, en Rolle, han paa det Tidspunkt har udført 11 Gange; Motiveringen er den mærkelige, at „nogle af Personalet har bedet mig derom, med Tilføjende, at jeg i denne Rolle var en Genstand for Medlidenhed“. Ved

den næste Opførelse af Syngestykket afløser Koristen F. Brandt Skuespilleren Ryge som Orbassano. Ikke ganske saa let lykkes det Dr. Ryge den følgende Sæson at blive fritaget for Greven af Corunnas Rolle i Balthasar Bangs Sørgespil „Kriminalprocessen". Efter to Gange at have gennemlæst denne Rolle, finder han den i høj Grad „modbydelig", hvorfor han straks beder „den høje Direktion i dybeste Ærbødighed om gunstigst Tilladelse til at afgive den og remittere den til Regissøren". Paa Direktionens Forespørgsel om Grunden hertil, svarer Dr. Ryge med en Skrivelse, der i høj Grad karakteriserer Mennesket og Skuespilleren i ham: „Jeg klager nødigen over mine legemlige Svagheder, fordi jeg i Almindelighed enten faar det saarende Svar, at mit Udseende vidner imod min Klage, eller den daarlige Trøst: „Læge, hjælp dig selv!" Dette Princip var Aarsagen, hvorfor jeg i min allerærbødigste Skrivelse til den høje Direktion af 1. Juli ikke detaillerede de Grunde, der berettiger mig til at bede mig fritaget for Udførelsen af Rollen quæst. i Sørgespillet Kriminalprocessen, hvilke Grunde imidlertid den høje Direktions ærede Brev af 12. Juli, som jeg i dette Øjeblik modtager, nu aftvinger mig. Det vil være i den høje Direktions Erindring, at jeg i Begyndelsen af dette Aar var syg i 4 Uger. Min Sygdom var og er tildels endnu en *infarctus* i Underlivet, men den kolde Aarstid, mine mange Forretninger, for en Del vel ogsaa Kedsomhed og Ærgrelse over Ondskaber og Dumhedsyttringer om min Sygdom, bevægede mig til at opsætte Helbredelsen af mit Onde til Foraaret. I Løbet af Vinteren gjorde jeg imidlertid den Bemærkning, at Udførelsen af enhver lidenskabelig Rolle, hvor jeg ikke kunde give mine Følelser Luft, men, i Stedet for at lade saa at sige Ekstremiteterne tolke dem, maatte beholde dem hos mig, og lade dem

virke indad, altid havde en skadelig Indflydelse paa mit Onde. I Særdeleshed var dette Tilfælde med Simeons Rolle i *Joseph,* som jeg ogsaa derfor vilde give af, og Odoardos i *Emilie Galotti,* efter hvilken sidste jeg befandt mig saa slet, at jeg inderligen fortrød at have spillet den. Under mit Ophold paa Langeland har jeg imidlertid brugt den frisk udpressede Saft af Løvetand og Græsrødder, og det forekommer mig, som om mit Onde er i kendeligt, skønt langsomt Aftagende, derfor haaber jeg ogsaa med Guds Hjælp baade engang at erholde min Sundhed igen, og fremdeles at kunne bevare den, naar jeg blot kan blive forskaanet for Ærgrelse og Udførelsen af saadanne Roller, der paa en voldsom Maade angriber *mit Inderste.* Det sidste kan jeg nu paa ingen Maade taale, og at den mig tildelte Rolle i *Kriminalprocessen* virkligen er af dette Slags, da jeg fra Begyndelsen til Enden skal fremstille Billedet af martrende Samvittighedsnag, derom kan vist ikke tvivles, og da den høje Direktion vist tænker alt for humant til at ville forlange, at jeg direktissime skulde opofre min Sundhed for Teatrets øjeblikkelige Tarv, saa kan jeg naturligvis ikke længer være i Uvished om, at jeg jo bliver fritaget for Rollen, og beder derfor den høje Direktion i dybeste Ærbødighed, at den gunstigst vil undskylde mig hos den højtærede Hr. Forfatter, og tilkendegiver mig, til hvem jeg skal sende Rollen".

Paa denne diplomatiske og vel konstruerede Skrivelse svarer Direktionen, at i ingen Embedsstilling kan en Embedsmand, naar han da har de almindelige fysiske Kræfter, unddrage sig den ham paaliggende Pligts Opfyldelse og allermindst i Skuespillerstanden; ikke uden Grund er Direktionen overbevist om, at „Hr. Doktoren kender Teatervæsenet altfor nøje til, ikke at skulle indse, hvor-

mange Ulejligheder det vilde medføre, naar man vilde tage Hensyn til de spillende Personers psykologiske og fysiologiske Raisonements om deres Modbydelighed for at udføre denne eller hin Rolle". Direktionens Svar slutter kort og godt med Meddelelsen, at han kan „ikke fritages for Rollen". Da en skriftlig Henvendelse altsaa intet har hjulpet, prøver den energiske Skuespiller mundtlig at overbevise sine Foresatte om den absolute Nødvendighed af, at han fritages for Corunnas Rolle, som nu een Gang er bleven ham saa modbydelig, at „blot Tanken derom forstyrrer mig Dag og Nat", og hvis Direktionen ikke forandrer sin Beslutning, er han nødsaget at gøre et eller andet Skridt, „der maa saa følge deraf, hvad der vil", da han „vel er bange for de evige Straffe, men ikke frygter de timelige"; for fuldstændig at overvinde Direktionens Betænkning, ender han, den stolte og ubøjelige Mand, sin Anmodning med de ydmyge Ord, at han, som ikke er vant til at knæle, i dette Øjeblik gør Knæfald for at befris for denne Rolle. Samtidig henvender han sig i sin Nød til Etatsraad Collin og vil bevæge denne til at tage hans Parti i Direktionen. „Tror De", skriver Ryge „at det ogsaa er en Caprice af mig, da gør De mig ved Gud og min Ære! Uret. Jeg interesserer mig i Sandhed ikke nu mere saa meget for den dramatiske Kunst, at det ikke omtrent skulde være mig ligegyldigt, hvad Slags Roller, jeg skal spille, naar jeg kun kan spille den med Sinds Rolighed; men det kan jeg ikke ved denne. At jeg ellers aldrig vrager Roller, fordi de ikke er brillante, det har jeg givet flere Eksempler paa, og der er vist ingen Skuespiller af lige Rang med mig, der spiller saa ubetydelige Roller, som jeg. Men jeg vil hellere udføre en liden Rolle godt, end en stor Rolle slet".

Imod Collins Raad faar Dr. Ryge sin Villie; Skuespiller STAGE overtager *Greven af Corunnas Rolle* de fem Gange, „Kriminalprocessen“ opføres paa den danske Skueplads. Men i et paafølgende Direktionsmøde kan Collin ikke nægte sig at skumle over, at Dr. Ryge tidligere, uden Anfægtelse eller Klage, har fremstillet Billeder af „martrende Samvittighedsnag“, som f. Eks. Hakon Jarl, Hugo v. Rheinberg og Raimbeau (i FREDERICS Melodrama „Den Faderløse og Morderen“).

Dr. Ryges Bemærkning til Collin, at der næppe findes nogen Skuespiller „af lige Rang med mig, der spiller saa ubetydelige Roller som jeg“, er ingen Overdrivelse af den store Skuespiller; et Blik paa hans Repertoire beviser hurtigt dette Udsagns Rigtighed. Hos HOLBERG spiller han bl. a. Jeronimus i „Julestuen“, „Abracadabra“, „Henrik og Pernille“, „Jean de France“, „Det lykkelige Skibbrud“ og „Kilderejsen“; foruden Hovedroller som Per Degn, Ulysses, Herman v. Bremen, Oldfux og Corfitz spiller han en Officer i „Barselstuen“, en Øvrighedsbetjent i „Don Ranudo“, en Jøde i „Didrik Menschenskræk“, en Advokat i „Jeppe paa Bjerget“ og en Flensborger i „Gert Westphaler“. Hos OEHLENSCHLÄGER spiller han Titelrollerne „Palnatoke“, „Hakon Jarl“, „Stærkodder“, „Abel“, „Hugo v. Rheinberg“, „Karl den Store“, „Rübezahl“ og „Sokrates“; endvidere udfører han baade Knud, Vilhelm og Erland i „Axel og Valborg“, Mikel Angelo i „Corregio“, Saft i „Sovedrikken“, Alf i „Hagbart og Signe“, Eremiten i „Væringerne“, Kold i „Tordenskjold“ og Soliman i „Aladdin“. Aftenen efter at have fortolket Kong Lear eller Macbeth siger han en Keddelflikkers eller en Portechaise-Dragers faa Replikker, og Shylocks og Niels Ebbesens Fremstiller undser sig ikke for at sige to Replikker som en Auktionsherre i H. C. ANDERSENS Drama

„Mulatten“. Særlig Opsigt vækker det, da Dr. Ryge i ISOUARDS Syngestykke „Jeannot og Colin“ paatager sig at udføre Hushovmesterens Parti, som omfatter følgende sex Noder og fire Ord:

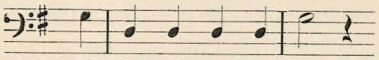

Alt Taflet er serveret!

Professor L. KRUSE fremhæver i sit Tidsskrift „Teatret“ i den Anledning Dr. Ryge som et lysende Eksempel for sine unge Kunstbrødre. „Han (Hushovmesteren) har kun een Replik“, skriver Recensenten, „men som fremstillet af Hr. Ryge, ved den yderste Flid i Paaklædning, ved den største Portrætlighed med denne Slags Skabninger, som kun lever og fedes i deres Herrers Glans og afspejler sig med Vigtighed i den, opvakte en almindelig Opmærksomhed. Naar Hr. Ryge, i Besiddelse af, næsten kunde vi sige, de fleste og vigtigste Roller ved Teatret, og som desforuden beklæder et tidfortærende og vidt omfattende Embede, ikke forsmaar et saa ubetydeligt Parti, saa fortjener denne rosværdige Varme for hans Kunst ej alene at bemærkes, men det endog saameget mere, som vi saa ofte hører ganske unge Skuespillere beklage sig over, at de kun faa saa ubetydelige Roller; ja der gives vel endog de, som holde enhver Rolle, hvori de ikke applauderes, for ubetydelige; disse Herrer betænker ikke, at denne Mangel paa Bifald ikke hidrører fra Rollens Ubetydelighed, men oftest fra deres egen Tomhed“.

Føler Dr. Ryge sin borgerlige Ære som Skuespiller krænket, skyr han intet Middel for at rense sig mod de formentlige Beskyldninger; ja ved en bestemt Lejlighed „tvinger Agtelse for det Publikum, til hvis Moro og æstetiske Underholdning jeg lønnes af Staten“ ham endog til offentlig i „Kjøbenhavns Morgenblad“ at føre

sit Forsvar, da han gennem sin Datter har erfaret, at en Herre „afvigte Fredag Aften“ i det kongelige Teaters første Parket har udspredt iblandt „hans nærmeste Omgivelser“, at ikke Hæshed, men Egensind „havde afholdt mig fra min Pligt, at deltage i flere Forestillinger i samme Uge, at jeg paa denne Maade (jeg bruger hans egne Udtryk) en hel Uge igennem havde holdt Direktionen for Nar, at sligt var skammeligt, og at Direktionen derfor kunde straffe mig med Arrest i Blaataarn osv.“

„Som offentlig og lønnet Fremstiller af digtede Karakterer og Personer“, skriver den krænkede Skuespiller i sit Forsvar, „maa jeg naturligvis uden at turde tage til Genmæle finde mig i, at selv den ukyndigste, den mest udannede eller min værste Fjende, naar han har betalt sin Adgang til Skuespilhuset, efter sine egne ensidige, forvirrede eller partiske Anskuelser beklikker min Kunstner-Ære, men naar man vil udstrække denne Rettighed saa vidt, at man paa samme Regning angriber min *borgerlige* Ære, saa værger jeg mig, og hvorlænge? — vil Tiden lære“. Efter en kort Forklaring af sin Sygdoms Beskaffenhed, en Hæshed, „der begyndte Fredagen den 18. Marts og vedvarer endnu“, opfordrer Ryge Herren i Parkettet til at „bevise sin Beskyldning, eller taale — at jeg kalder ham en *Skumler*“, hvortil han føjer, „det gør mig ondt, at jeg maa bruge dette haarde Ord, men kært skulde det være mig, om det betids nok kunde gøre andre, der saa gærne i deres Ideer associere Teater og Blaataarn, opmærksomme paa, at man for sine Entrepenge ikke er berettiget til at blande sig i, eller dømme om *alle* Teateranliggender“. Forsvaret slutter med Forsikringen, „om jeg end, i Følge min modnere Alder og al andre subjektive Grunde, har tabt noget af min Lyst og Kærlighed til den dramatiske Kunst, saa er min Ag-

telse for den Del af Publikum, der har Evne og god Villie til at bedømme mit Talent, dog endnu altid den samme, og netop denne Agtelse er det, der bevæger mig til at træde tilbage, naar jeg ved Upasselighed føler mig berøvet noget som helst af de Midler, den Rolle, jeg skal udføre, nødvendigen kræver, og iblandt disse er et uindskrænket Herredømme over Taleorganet uimodstridigen det allervigtigste („Det er forskrækkeligt trykkende at spille en øm Fader med en hæs Stemme", skriver Ryge en Gang til Collin); men bestod Publikum af lutter saadanne højrøstede Herrer, der i deres elskede Jeg finder den højeste Instans for alle Teatersager, saa kunde jeg næsten fristes til det Ønske at blive hæs min hele Levetid".

Samtidig med at afsende sin offentlige Forsvarsskrivelse, meddeler Dr. Ryge pligtskyldigst sine Overordnede, at de „i det Nummer af Københavns Morgenblad, som udkommer i Morgen", vil kunne læse „et med min Underskrift forsynet Forsvar imod en højrøstet Herre, der i Fredags Aftes i første Parket i Anledning af min anmeldte Hæshed har angrebet min borgerlige Ære".

Over for Direktionen tilstaar han aabenhjertigt, trods Sygemeldelse til Teatertjeneste, at have været i Selskab hos Dr. Rahlff; men samtidig erindrer han Direktionen, der „flere end een Gang har hædret mig med udmærkede Vidnesbyrd om min Flid og min gode Villie", om, at den „saavidt mig vitterligt er, endnu aldrig har forbudt nogen, formedelst anmeldt Hæshed, at frekventere Restaurationer, Spisekvarterer, Vinkældere osv., saaledes maa jeg *per analogiam* slutte, at det saameget mindre strider imod *decorum* at spise til Middag hos en god Ven, da et Selskab af 16 Personer dog altid er mindre offentligt, end ethvert af de nævnte Steder".

Ved en bestemt Lejlighed føler Dr. Ryge sig forulempet under Udøvelsen af sin Kunst, hvorfor han ret uforsigtigt indlader sig i Avispolemik med en af Datidens mest fremragende Teaterkritikkere, den senere Konferensraad C. G. N. David, som Skuespilleren forøvrigt selv en Gang kalder „den smagfulde og upartiske Kunstdommer", der i lange Tider leverer „højst interessante og belærende Recensioner over dramatiske Arbejder og deres Udførelser".

David, der er en god Ven af Johan Ludvig Heiberg, skriver under Mærket Y. Z. i A. P. Liunges og C. N. Rosenkildes æstetiske Tidsskrift „Kjøbenhavns Morgenblad" og ender (den 28. Oktbr. 1826) en Anmeldelse af Vaudevillen „Recensenten og Dyret" med Ønsket om, at „en *Gjelstrups Aand* maatte besjæle alle de Spillende, og at den i dette Stykke i Særdeleshed maatte hvile over Pryssings Fremstiller; men at man fejler højligen, hvis man indbilder sig, at en blot død Kopi af hans Ansigt og Udvortes skulde være tilstrækkelig til at erstatte Savnet af hans Aand". Dr. Ryge, der nu netop er Fremstilleren af den omtalte Bogbinder Pryssing, føler sig i den Anledning beføjet til at replicere, og i et senere Nummer af Tidsskriftet skriver han slagfærdigt, at „hvis Recensenten, foranlediget ved en tilfældig, mig for Resten ukær Lighed, blot har grebet Lejligheden, for at godtgøre sit lange Bekendtskab med Skuepladsen og sit Kald til at være baade Recensent og Konsulent, da kan jeg kun beklage, at hans Ønske er aldeles spildt paa mig; thi saalænge som jeg til min Konges, mine Foresattes og Publikums Tilfredshed, kan udføre en Hakon Jarl, en Saft (i „*Sovedrikken*"), en Abbé d. l'Epée (i „*Den Døvstumme*"), en Posert (i „*Spilleren*"), en Christian den Fjerde (i „*Tycho Brahes Spaadom*" og „*Christian den Fjerdes Dom*") og en Salomon Joseph (i „*Indtoget*"), saa-

længe tænker jeg, at jeg ogsaa i Vaudevillen, det letteste Skuespilgenre, kan behjælpe mig med min egen Aand, uden at trænge til at besjæles af nogen andens. Har det derimod været Recensentens Hensigt, ved de citerede Ord, at tillægge mig den onde Villie, *forsætligen* at have imiteret en hæderkronet Veterans Ansigt og Udvortes ved Fremstillingen af en Pryssings gemene Person, saa maa han finde sig i, at jeg i den fulde Bevidsthed om min Uskyldighed, kalder ham en Calumniant (en Bagvasker)". Kritikeren tøver ikke længe med sin Ripost; allerede i „Morgenbladets" næste Nummer svarer han overlegent den fornærmede Skuespiller, idet han som Motto benytter Peers Replik i „Jakob v. Tyboe": Om Forladelse, min Herre! jeg havde min Hat paa: Jeg vidste ikke, han var saa lærd. „At en Lighed, der „for Resten" var Dr. Ryge ukær, ogsaa kunde være det for Anm., er ligesaa naturligt, som at han ved Tanken om en hæderkronet Veteran kom til at ønske, at dennes Aand maatte besjæle alle de Spillende og især Hr. Doktoren, der sandeligen hin Aften ikke spillede som en Gjelstrup. At skulle bevise, at en Skuespiller har havt den onde Villie forsætligen at ville imitere nogen, er ligesaa umuligt for Kritikken, som det er for Skuespilleren, der spiller slet, at bevise, at han har havt den gode Villie at ville spille godt. Hr. Dr. Ryges højtravende Beskyldning for *Calumni* kan derfor kun afnøde Anm. et Træk paa Smilebaandet. Hr. Doktoren faar saaledes at behjælpe sig med sin egen Bevidsthed, og det skal glæde Anm. i Fald denne er ligesaa suffisant som hans Selvfølelse".

Betegnende for den alvorligt reflekterende Skuespiller, der i Kunsten gerne søger at bringe en Rolles Karakter i Harmoni med sin egen Personlighed, er et Brev, hvori han beklager sig over, at Oehlenschläger, efter den før-

ste Opførelse af sit Lystspil „Den lille Skuespiller“ har foretaget betydelige Forandringer i Skuespiller Ackermanns Rolle, som Dr. Ryge udfører, og derved bringer en Del Modsigelser ind i Rollen, „i det mindste med Hensyn paa den Maade, paa hvilken jeg fra Begyndelsen af har opfattet, og nu engang udført den“.

„Jeg har nemlig“, skriver han til Direktionen, „tænkt mig Ackermann som en dygtig og naturlig Kunstner, med en fast Karakter; derhos af et heftigt opfarende Temperament, men tillige af et ømt og til Mildhed let bevægeligt Gemyt“. Det er næppe til at tage fejl af, at Kunstneren her tænker paa sig selv, medens han indstuderer Rollen. „Derimod“, fortsætter han, „kunde det aldrig falde mig ind, at han besjæledes af smaalig Misundelse og en sand Kunstner uværdig Partiskhed imod en sekstenaarig Dreng, hvilket han, vel med et Slags Ruelse, men dog ipsissimis verbis vedgaar i den tilsatte Monolog i Slutningen af 3die Akt“. Efter at paapege en anden Modsigelse i Ackermanns Karakter, erklærer han med oprejst Pande: „En *saadan* Skuespiller Ackermann kan *jeg* ikke fremstille og beder derfor i dybeste Ærbødighed, at de i min Rolle med × betegnede Replikker maa vorde hensigtsmæssigen forandrede“.

Endnu i de sidste Leveaar kæmper Dr. Ryge energisk for sine Rettigheder som den Skuespiller, der to Gange er præmieret af sin Direktion; herom vidner bl. a. et Brev, han et Par Aar før sin Død skriver til den daværende Teaterchef, Kammerherre v. Lewetzau, da han føler sig forbigaaet ved Rollebesætningen i Oehlenschlägers dramatiske Æventyr „Fiskeren og hans Børn“. „At jeg i Stykker“, skriver den tilsidesatte Skuespiller, „hvori der ikke er nogen passende Hovedroller for mig, med Fornøjelse overtager selv de ubetydeligste Biroller, det har

jeg mere end een Gang bevist, og navnligen under Deres Højvelbaarenheds Regimente i „Mulatten“ (se Side 62). Men naar man i et Stykke, hvor Hovedrollen efter de, saavel ved andre Teatre, som hidtil og ved vort Teater gældende Vedtægter, tilkommer mig, tildeler mig en episodisk Birolle, der ikke en Gang egner sig for mine Evner, saa føler jeg mig tilsidesat og Beviset for, at denne min Følelse er motiveret, skal jeg ikke blive skyldig. Sandibs Rolle (*Hovedrollen, der er tildelt N. P. Nielsen*) hører uimodstridigt til de patriarkalske. Nu har jeg ikke alene tidligere *vundet den for et uddannet Talent i dette Fag udsatte Præmie* af 1000 Rdlr., men om min fortrinlige Duelighed til Fædreroller er der *endnu* kun een Stemme, baade iblandt Publikum og iblandt mine dygtigste Kunstfæller. Derimod udgør Abubekers Rolle kun et eneste Deklamationsnummer, og *Deklamator ex professo var jeg aldrig*. Var jeg derfor kommen til at udføre denne, da vilde jeg maaske have givet Publikum Anledning til at undre sig over, at jeg havde paataget mig et Parti, der var over mine Kræfter; men nu lever jeg i det Haab, at flere kompetente Kunstdommere ville sige: „Hvorfor spiller dog Ryge ikke Sandibs Rolle?“ og deri vil jeg søge min Satisfaktion“. (Dr. Ryge fritages for at spille Fiskeren Abubekr, der tildeles Skuespiller WALTZ).

En stor Triumf fejrer Dr. Ryge som Skuespiller, da Professor FREDERIK CHRISTIAN SIBBERN i „Søndagen“ (et Tillægsblad til „Dagen“) som Tilskuer offentlig hylder ham i en Artikel, der aander den berømte Filosofs Beundring for en Kunstner, der „i sig forstaar at forene Natur og Kunst“. Aarsagen til denne Hyldest er en Opfordring, Dr. Ryge fremkommer med i Th. Overskous Blad „Dagen“ (Lørdagen d. 21. Oktbr. 1837) til de Herrer, „som i Gaar-

aftes efter min sidste Replik i „Virtuosen Nr. 2“ og ved min Bortgang fra Scenen ved Hyssen gav deres Mishag til Kende“. Den fornærmede Skuespiller vil føle sig beroliget, „hvis de uden Forbehold, og med den Oprigtighed, der er den sande *danske* Mands Særkende, vilde meddele mig, hvad der egentligen har frembragt deres Mishag“. SIBBERN, der den omtalte Aften er i Teatret, føler en Trang til at besvare denne Opfordring, som han finder saare naturlig, og næst efter at gøre Ryge opmærksom paa, at hin Hyssen ingenlunde er myntet paa ham, men paa Digterens Replik, benytter Professoren Lejligheden til „offentligen at afdrage noget lidet paa en Taknemmelighedens Gæld, hvori jeg og mine, som mange andre, i mange Aar havde staaet til Dem“. Han minder om, at han under Udarbejdelsen af et bestemt Sted i sin Æstetik (*Om Poesi og Kunst*) netop har tænkt paa Ryge som Skuespiller, og efter Citatet: „Wer den Bessten seiner Zeit genügt, der hat gelebt für alle Zeiten“, ender han sin Hyldest med Udbruddet: „Det har *De* — det kan De erfare af tusinde Munde. Saa kunne vi da, naar den Tid en Gang kommer, da De kaldes herfra, til Dem med fuld Ret sige: Ja, Ryge, Du kan dø, thi Du har levet!“

Ryge iler med i et følgende Nummer af „Søndagen“ at takke sin berømte Samtidige for den Hæder, der offentlig er vist ham. „Det kan naturligvis“, skriver han, „ikke andet, end i høj Grad glæde og opmuntre en Skuespiller, at se sig saa hæderligen bedømt af en Mand, der ikke alene er almindeligen agtet for sin Lærdom og sin Retsindighed, men tillige i sin Dom aflægger de umiskendeligste Beviser paa varm Interesse for Skuespillerkunsten og en sjælden Opmærksomhed som Tilskuer“. Og med Skuespillerens Angst for at dyrke sin Muse

„længer, end hun selv kan ville“, haaber han, at Sibbern i Tide vil tilhviske ham: „Ryge, din Sol er *gaaet ned,* kast din Maske og din Dolk!“

Enestaaende i dansk Teaterhistorie er den Karakteristik, Dr. Ryge giver af sig selv som Skuespiller i „Kritisk Sammenligning imellem nogle af det kongelige Teaters Skuespillere og Skuespillerinder“, et Forsøg, der udgives 1832 hos Boghandler SCHUBOTHE af „et Selskab“, under hvilken Betegnelse Dr. Ryge forgæves søger at skjule sit Forfatterskab. Den erfarne Skuespiller forlanger heri hos enhver, „der kan gøre Fordring paa at kaldes dramatisk Kunstner“ følgende 13 Egenskaber: Evne til rigtigt at opfatte og i Udførelsen træffe Rollens Karakter, Smag, Kraft, Følelse, Ild og Fyrighed, Lune, Dristighed, Flid, Hukommelse, Deklamationsevne, Mimik, Plastik og Mangfoldighed. Af disse Egenskaber tilkender han sig selv først og fremmest *Følelse;* „Digterens Ord“, skriver han, „fremsagte igennem hans (Ryges) Mund, synes altid at være hans egne, og man kunde næsten sige, at han fordøjer Digterens *Tanker,* førend han sætter Melodi til hans Ord“. Medens han næsten totalt frakender sig selv *Ild* og *Lune,* mener han, at „*Flid* er en saa brillant Egenskab hos Ryge, at vi i vor Indbildning næsten altid ser ham uden for Teatret med Polerstaalet i Haanden. Den opmærksomme Iagttagers Øje, som ser ham flere Gange udføre en og samme Rolle, kan det ikke undgaa, at hans Evners Intensitet endnu er i en bestandig harmonisk Tilvækst“. Videre erklærer han, at hans „Rolle-Sikkerhed i Ordets mest udstrakte Betydning er saa almenerkendt, at vi anse det for aldeles overflødigt, her at rose hans *Hukommelse*“; han dømmer sig selv til at være „i Besiddelse af alle de Midler, en komisk *Deklamator* behøver“, ligesom han „i at deklamere i Karakteren, med

eller uden fremmed Jargon, søger sin Mester". Som Mimiker sætter han sig under sine Samtidige FRYDENDAHL, LINDGREEN og ROSENKILDE, og Grunden hertil søger han i, at han ofte „svækker sine Ansigtstræks Virkninger ved kunstige Tilsætninger, saa at han tilsidst kun beholder een, eller om man vil, to talende Dele i sit Ansigt tilbage, nemlig Øjnene, og deres Aktivitet kan ikke vel erstatte de øvrige Partiers Uvirksomhed". (For at undgaa „kunstige Tilsætninger" barberer Dr. Ryge en Tid lang hver Dag et Stykke af sine Hovedhaar bort, for i gamle Roller at undgaa sit kraftige Haars Dækning med en skallet Paryk). Til Gengæld finder han sin *Plastik* langt bedre end sin Mimik og i *Mangfoldighed* tilkender han sig Mesterskabet, hvad han særlig beviser „ved de tydeligen forskellige Former, hvormed han adskiller de fleste af sine Præstationer".

Et skønt Monument sætter JOHANNE LUISE HEIBERG sin geniale Kunstbroder som Skuespiller, og skønt det er hendes bestemte Mening, at Dr. Ryge aldrig var hende god, udstøder hun ved hans Død et dybtfølt Hjertesuk. „Hvo skulde udfylde denne mægtige Skikkelses Plads?" spørger hun i sine Livserindringer. „Han var en af dem, ved hvis Død man med et Suk beklager Skuespilkunstens Flygtighed. Havde alle de Billeder, han ved sit Geni havde frembragt, kunnet fastholdes som Malerens paa Lærredet, hvo havde da fundet sig i at betragte de blege Kopier af hans Roller, som senere gik over Scenen?"

III.

„Der bør være Orden i enhver Ting, og ved en saa kompliceret Indretning som Teatret, selv i Smaating".
(J. C. Ryge Dr.).

KNAP har Dr. Ryge virket i tre Aar som Skuespiller ved det kongelige Teater, før han, paa Grund af sine smaa Indkomster, maa mindes Direktionens velmente Advarsel, da han i Flensborg saa ivrigt attraar at omskifte Lægens indbringende Stilling med Skuespillerens trange Kaar. Ikke saa snart rygtes det derfor, at Teatrets hidtidige, lidet afholdte, Inspektør, Kaptajn SCHNEIDER, der har beklædt Inspektørstillingen siden 1810, skal afgaa fra sit Embede, før den med sine knappe Kaar misfornøjede Skuespiller ansøger om Pladsen, for at bøde paa sine daarlige Indtægter. „Det er noksom bekendt", skriver Hakon Jarls imposante Fremstiller den 3. Februar 1816 til Kong Frederik VI, „at jeg ene og alene af Kærlighed til den dramatiske Kunst for tre Aar siden opofrede et anseligt Embede og betydelige aarlige Indkomster. At jeg endnu besjæles af samme Ild og Iver som den Gang, derpaa giver jeg daglig de umiskendeligste Beviser, og i den Henseende appellerer jeg med rolig Frimodighed til mine Foresattes Dom. Da jeg imidlertid i de tre Aar, jeg har fungeret som kongelig Skuespiller, har maattet tilsætte alt, hvad jeg ved utrættelig Flid og det møjsommeligste Arbejde havde erhvervet mig

som Læge, fordi jeg end ikke med den strengeste Økonomi har kunnet leve med Kone og tre Børn af min Gage, som naturligvis kun er omtrent halv saa stor, som de med mig rangerende Skuespilleres, hvis Koner tillige ere kongelige Skuespillerinder, saa vil jeg med al min uimodstaalige Lyst til Kunsten, dog blive nødsaget til at forlade en Bane, jeg med saa meget Held har begyndt at betræde, dersom der ikke skulde kunne blive givet mig Lejlighed til ved forøget Arbejde at forøge mine aarlige Indkomster". Inspektør Schneiders Afgang synes nu at byde ham en saadan Lejlighed, hvorfor han „allerunderdanigst" beder Kongen, at „ville forlene mig dette Embede, til hvilket jeg ikke alene efter min egen, men jeg tør ogsaa haabe efter Teaterdirektionens, Overbevisning, besidder alle de Kvaliteter, som udfordres". Et Bevis for, at en Skuespiller godt kan forene andre Forretninger med sin Skuespillervirksomhed, anfører Dr. Ryge i sin Kollega CLAUSEN, der fungerer som Regissør ved Teatret, og „netop har udmærket sig ved rosværdig Iver i Tjenesten og ved den strengeste Opfyldelse af alle sine Pligter, og at ogsaa jeg kvalificerer mig til at bestride de Forretninger, et saadant dobbelt Embede medfører, derom vil de bedst kunne dømme, som daglig er Vidner til den Kraft og Iver, hvormed jeg udfører enhver Forretning, der bliver mig overdraget".

Direktionen indser fuldt ud, hvor megen Nytte Teatret kan have af at knytte den udmærkede og begavede Kunstner nærmere til sig, og Dr. Ryge udnævnes ved kongelig Resolution af 2. Marts 1816 til „Økonomus", ɔ: Bestyrer af Teatrets indre Økonomi, under Ansvar og Regnskabs Aflæggelse til Direktionen, med en aarlig Lønning af 400 Rbd., der Aaret efter forhøjes til 600 og senere til 700 Rbd., foruden en aarlig Gratifikation af mindst

100 Rbd., og den energiske Skuespiller har gjort det første Skridt til Opnaaelse af Magt og Indflydelse ved sit Teater. I en Takskrivelse nogle Dage efter, forsikrer han den „høje Direktion“ om sin „inderligste Taknemmelighed for det Embede, hvormed Hans Majestæt Kongen under 2den d. M. har benaadet mig, og som jeg efter min fuldkomneste Overbevisning ene og alene har at takke den høje Direktions Anseelse og Indflydelse for“. Allerede efter to Aars Forløb ønsker Dr. Ryge, at Direktionen tillige vil overdrage ham Regiforslagene (Forslag til Dekorationer og Dragter); til Gengæld forlanger han, der vil paatage sig dette Arbejde „ganske gratis“, i Stedet for den „mindre passende“ Titel af Økonomus, at tillægges Prædikat af „økonomisk Inspektør ved Teatret, uden dog, at dermed nogen Embedsrang følger“. Direktionen, der paa det Tidspunkt vil gøre alt for Dr. Ryge, anbefaler med Glæde sin uundværlige Skuespillers Ønske til Kongen, med den Motivering, at „Teatret i dets nærværende Økonomus Hr. Doktor Ryge besidder en Mand, der med den, ved saa mange Lejligheder Deres Majestæt pligtskyldigt af Direktionen anpriste Duelighed, Driftighed og Uegennyttighed, forener den videnskabelige Kundskab og de artistiske Egenskaber, som udkræves for at forbinde smagfuld Kostumerigtighed med teatralsk Skønhed“, hvorfor ogsaa Kongen under den 14. Marts 1818 resolverer: „og ville Vi derfor allernaadigst have Ryge forundt Prædikat af Økonomiinspektør ved vort Teater“.

Embedet som Økonomiinspektør, en Benævnelse, Dr. Ryge forøvrigt en Gang kalder „ganske upassende og aldeles uartistisk“, giver i hine Tider sin Indehaver en altomfattende Virksomhed og et Arbejde, som omspænder alle Grene ved en saa indviklet Institution som et kongeligt Teater, der dyrker baade Skuespil, Opera og Ballet,

og Dr. Ryge karakteriserer selv sine Forretninger ved en Gang at skrive til Collin, at de „udkræver vel ikke udmærkede Aandsgaver, men de fordrer *megen* Tid“. Det har næppe moret Niels Ebbesens og Hugo v. Rheinbergs geniale Fremstiller, daglig at maatte udarbejde adskillige Skrivelser, omhandlende alle mulige Bagateller ved Teatrets Drift; desuagtet udviser alle hans Indberetninger til Direktionen en diminutiv Nøjagtighed, der kun kan fremkalde dyb Beundring for den Nidkærhed og det utrættelige Arbejde, Dr. Ryge i næsten en Menneskealder udfolder i sit elskede Teaters Tjeneste.

Økonomiinspektørens vigtigste Hverv er, hver Maaned at aflægge Regnskab over de af ham protokollerede Udgifter, der omfatter: Garderobevæsenet, Maskinvæsenet, Ild, Lys og Rengørelse, Kontrolørvæsenet, Musikvæsenet, Statistvæsenet, Fægte- og Danseskolen, litterære Arbejder, Serveringen paa Scenen, Bogtrykker- og Bogbinderarbejder, Skatter og Afgifter, samt endelig som Nummer tolv i Rækken: Damernes Vognbefordring. Hertil kommer endnu en utallig Række andre Forretninger, hvoriblandt kan nævnes Regnskaberne med de fra Tid til anden af Københavns Arsenal til det kgl. Teater udlaante Armaturgenstande som Geværer, Sabler, Rifler, Pistoler og Kaarder, Opsynet med den saakaldte „Forfrisknings-sal“, der paa Dr. Ryges Tid indehaves af Konditor Caprez, Fordelingen af Paaklædningsværelser og Udleveringen af Haandklæder og Lys til de optrædende Skuespillere og Skuespillerinder, som hver faar udleveret pr. Spilleaften 2 Haandklæder og 2 Vokslys, medens „en Korsanger, Brevdrager eller hvad der henhører under samme Kategori“ maa nøjes med eet Haandklæde og eet Tællelys.

Han maa udarbejde Fortegnelser over alt, hvad der forfærdiges paa Teatrets to Skræddersale, en Foranstalt-

ning, der ofte hjælper til Imødegaaelse af Skuespillerindernes Klager over, at „de aldrig fik noget nyt“; det er hans Opgave at værne Teatrets Dragter mod Ødelæggelser, f. Eks. ved den overhaandtagende Brug af „det Blyhvidt, hvormed adskillige af Fruentimmerne sminker Ansigt, Bryst, Arme og Hænder“; han maa med Taalmod høre Figurantindernes Klager, naar de nødes til at iføre sig Tøj, som ikke er tørt efter Vasken, fordi Garderobeforvalteren Chr. Thorup uden Tilladelse er rejst til Helsingør om Morgenen Kl. 5, for om Aftenen at spille Komedie dér; og naar Mad. Funck skal spille Susanna i „Figaros Bryllup“, maa Doktoren sørge for, at hun faar et nyt Liv til den hvide Brudedragt, da hun ikke mere kan passe med Mad. Nielsen, „som nu aftager, i Stedet for at Mad. Funck tiltager i Embonpoint“. Han maa i Hukommelsen have Rede paa, hvilke nok saa ubetydelige Rekvisiter, der med kort Varsel kan stilles til Teatrets Raadighed; „jeg skulde tage meget fejl“, skriver han en Gang hjem fra Wien i Anledning af nogle Regiforslag til „Bruden fra Meksiko“, om vi ikke skulde have en Gaas, i det mindste har vi et Par Ænder, som gerne kan taale at spiddes en Gang. At jeg ikke har mentioneret Drikke og Spisevarer til sidste Akt, er fordi jeg ved, at Korets Spisen og Drikken paa Scenen er Instruktør Frydendahl meget imod“.

Han konfererer med Digterne om de nødvendige Nyanskaffelser til deres Stykker, hvorefter han meddeler Direktionen, hvorledes „Forfatterne ønsker det“, og hvorledes „*jeg* finder det hensigtsmæssigt“; som en Undtagelse tager han sig en Gang „den Frihed“ allerærbødigst at bede om Tilladelse til at lade en ny Dragt forfærdige til sig selv som Hakon Jarl; thi „den nuværende er saa gammel som Stykket selv, *jeg* har nu afbenyttet den i næsten

20 Aar, og i Løbet af denne Tid har baade Olaf og Thora faaet nye Dragter. Dertil er den efter fleres Forsikring uklædelig, og har aldrig passet mig rigtigt".

I Tidernes Løb maa Dr. Ryge, i Følge sin Embedsstilling, udarbejde ikke faa Forslag vedrørende Teatret; snart ønsker Direktionen at indføre „en forbedret Organisation af det kgl. Teater med særdeles Hensyn paa Økonomien", snart drejer det sig om „en intenderet Besparelse i det kgl. Teaters tilfældige og ekstraordinære Udgifter", om et nyt „Betalings-Reglement" eller den mest hensigtsmæssige Maade, hvorpaa „Teatrets Fond i Almindelighed kunde være at regulere". Altid forlader man sig paa „Hr. Doktorens bekendte Skønsomhed og Tjenesteiver", ligesom de altid vel gennemtænkte Forslag erkendes for nye Prøver paa hans „ualmindelige Nidkærhed, Virksomhed og Aarvaagenhed for alt, hvad der kan tjene til Teatrets Fremtarv i hver Henseende, og Direktionen forsikrer som Tak for alle disse Arbejder, at den „til enhver Tid skal gøre Hans Majestæt opmærksom paa Deres Fortjenester og Forhold, overbevist om, at de vil blive hædrede med Hans Majestæts allernaadigste Bifald".

De efterfølgende Uddrag af et „allerunderdanigst Forslag til et Regulativ for samtlige det kongelige Teaters saavel bestemte som ubestemte Udgifter", der, i Forbindelse med et Forslag, „betræffende en forandret Organisation af Bestyrelsen for det kongelige Skuespil", er stilet til Kongen i „den lyksaliggørende Overbevisning, at Deres Majestæt allernaadigst erkender i mig en ligesaa tro og redelig Undersaat som indsigtsfuld og ivrig Dyrker af den Kunst, jeg har opofret mig til", viser til Fuldkommenhed den erfarne og kloge Teatermands overlegne Blik paa Teaterforholdene i Begyndelsen af Ty-

verne. „At Deres Majestæts Teater for Øjeblikket“, skriver Dr. Ryge, „er en Krisis underkastet, efter hvilken enhver Elsker og Dyrker af den dramatiske Kunst haaber og venter de lykkeligste Følger for dennes Fremme og Teatrets Tarv i Almindelighed, er mig saameget mindre ubekendt, som man har vist mig den hædrende Udmærkelse ogsaa at høre min individuelle Mening i denne Sag, og at være enig med mig deri, at en forbedret Indretning af hele Teatervæsenet, saavel med Hensyn paa dets Økonomi, som paa den dramatiske Kunsts Fremme, ikke ved pludselige og voldsomme Omvæltninger kan skabes paa een Gang, men at den Organisation, der bygget paa en fast Grundvold og rigtige Principper, og inden for de ved Deres Majestæts allernaadigste Villie bestemte Grænser, lige saavel skal bidrage til at gøre Skuespillet til en underholdende og lærerig offentlig Forlystelse, som til at fremavle ædel. Rivaliseren iblandt Teaterpersonalets Medlemmer, og opflamme deres Kunstiver, at en saadan Organisation, siger jeg, for Øjeblikket kun kan anses som et Maal, man successive kan naa, men som man paa den anden Side heller aldrig bør tabe af Sigte“. I Bevidstheden om, at dette „store Maal“ maa naas saa snart som muligt gennem en forandret Organisation af Teatrets nærværende Bestyrelse, „fordrister jeg mig nu til, uden videre Indledning at forelægge Deres Majestæt mit allerunderdanigste Forslag. At Deres Majestæts Teater, som et Regale betragtet, bør have en Hofchef eller Intendant, kan saameget mindre være nogen Ventilation underkastet, som dets nuværende Chef, Hr. Kammerherre von Holstein ved sit milde Regimente og ved sin kærlige Omsorg for alle sine Undergivne, tilfulde har godtgjort, at intet bedre tjener Teaterpersonalet til Opmuntring, eller, hvor det behøves, til Beroligelse

og Trøst, end den Overbevisning, iblandt de ophøjede Mænd, der nærmest omgiver Deres Majestæt, at have en varm Talsmand og kærlig Beskytter". Teaterchefen bør lønnes, ikke af Teaterkassen, men af Statskassen, „hvorimod det burde paaligge Teatret at hædre ham ved en for ham og hans Familie altid aabenstaaende Loge i første Etage". Den egentlige administrerende Bestyrelse, mener han, maa være berettiget til „at attestere Teatrets samtlige Regnskaber, at antage nye Stykker til Opførelse, besætte Roller, bestemme de opførende Stykker, Balletter og Danse, samt til gennem Teaterchefen at indsende ethvert allerunderdanigst Forslag, som den maatte finde fornødent til at befordre Teatermedlemmernes eller selve Teatrets saavel specielle som almindelige Tarv". Han foreslaar hertil 3 Medlemmer, „som dels vekselvis, dels med Hensyn paa deres forskellige Stilling og Evner, imellem sig selv indbyrdes maatte fordele de mange Haande underordnede Forretninger, saasom det nødvendige Tilsyn ved Prøver og Forestillinger, den daglige Økonomi, Udarbejdelser af Regulativer for Paaklædningen og Dekorationer til ethvert Stykke, Kontroleringen med Kassereren og Kontroløren o. s. v." Til førsfe Direktør kan vælges en af de Deputerede for Finanserne; derved opnaaes, at „de Indtægter, som Teatret dels havde Deres Majestæts Naade, dels Publikums Besøg at takke, efter Fradrag af de stipulerede Gager, virkeligen blev anvendte til saadanne Udgifter, som Kunstens Fremme gjorde aldeles nødvendige, og ikke letsindigen eller til Unytte bortødslede". De andre 2 Medlemmer, mener han, kan bedst vælges iblandt Teatrets dueligste og indsigtsfuldeste Kunstnere, „i Særdeleshed, naar Deres Majestæt ved dette Valg tillige vilde tage allernaadigst Hensyn paa saadanne Individer, der tillige fungerede som Embedsmænd, og

som i lang Tid havde forestaaet deres Embeder, at man kunde anse dem for tilstrækkeligen bekendte med alle Teatrets detaillerede Forretninger, som tillige under deres Embedsførelse havde lagt god Villie, utrættelig Iver, kraftfuld Virksomhed og sand Kærlighed for deres Kunst for Dagen". Som en Anbefaling for dette Forslag tilføjer Dr. Ryge, at „de kejserlige Teatre i Wien staar under en Intendant, som ikke befatter sig med de detaillerede Forretninger", og at de egentlige Teaterforretninger bestyres af et Samfund, „der bestaar af 5 Medlemmer af selve Teaterpersonalet, som dér alle kaldes Regissører, og som i Aaret 1815, da jeg besøgte Skuespillet der, var de udmærkede Kunstnere: KOCH, KOBERWEIN, ROSE, KRÜGER og KÖRN.

Censorerne bør derimod ganske udelukkes fra den egentlige Teaterbestyrelse, fordi „saadanne lærde Mænd ikke kan supponeres at have haft Lejlighed til at erhverve sig saadanne *praktiske* Kundskaber, som der udfordres til at bestyre et *offentligt* Teater, og derfor er udsat for at blive til Spot for Personalet, naar de som *Direktører* nødes til at befatte dem med Ting, de ikke forstaar. Men at Teatret i *Særdeleshed* for Øjeblikket trænger til en saadan Reformation, det vil jeg nu søge at bevise.

De nuværende Censorer har nemlig i de 7 Aar, jeg har staaet i Teatrets Tjeneste, antaget i det mindste 4 Gange saa mange originale Arbejder og Oversættelser, som Teatret i denne Række af Aar har kunnet opføre. Vel ved jeg nu, at de anser sig berettigede hertil, for paa denne Maade at opmuntre Fædrelandets Digtere, og saalænge denne Opmuntring kan bestaa med Teatrets Økonomi og ikke tillige udstrækkes til Oversættelser og aldeles ubrugbare Originaler, kan denne Tendens vel ikke

ubetinget dadles. Men dette har ikke været Tilfældet. Thi om nogle af de antagne Stykker har de kort efter erklæret, at det ikke vilde være passende eller raadeligt at opføre dem, hvorved de altsaa letsindigen har forvoldet Teaterkassen unyttige og ikke ubetydelige Udgifter. Som Eksempel herpaa vil jeg blot anføre et Lystspil, betitlet: „Ei blot til Lyst“, som blev betalt med 600 Rbd, og nu er aldeles henlagt, og jeg kunde nævne mange flere, især Oversættelser. Andre har de, formodentlig af personlige Hensigter, selv forlangt opført, uagtet de maatte nære den Overbevisning, og ifølge deres egne Ytringer ogsaa nærede den, at de næppe vilde kunne udholde 2 à 3 Forestillinger, og Erfaring lærte, at Publikum delte denne Overbevisning. Iblandt flere Eksempler vil jeg her kun nævne „Betlerpigen“, „Uglspil“, „De tre Galninge“, „Morgen er ikke Aften lig“ og „Klostret“. At Teaterkassen ogsaa herved har maattet lide betydelige Tab, er indlysende, ikke at tale om det uerstattelige Tab af Tid, i hvilken bedre Stykker kunde have været indstuderede, og at Censorerne uden Hensyn paa Teaterkassens svage Tilstand endnu vedbliver at handle efter samme Principer, derpaa har vi endnu i Aar haft et tydeligt Bevis. Vi har nemlig maattet opføre en af dem antaget Original-Tragedie, betitlet „Ezzelin“, hvori Helten gaar med en Edderbyld under den venstre Arm, som han i 2den Akt lader beføle paa Scenen, i 3dje og 4de Akt flere Gange taler om, og som endelig i 5te Akt paa Scenen aabnes ved et Sværdstik og forbindes. Kan noget tænkes væmmeligere, og er det at undres over, at Stykket nu, efter blot at være opført 3 Gange, maa henlægges til evig Hvile? Er det rimeligt, at sand Kunstsmag har bestemt Censorerne til at antage Stykket, og kunde man ikke let fristes til at tro, at Frygt for Forfatteren, Prof. Kruse (hvis giftsvangre

Pen de flere Gange har været Genstanden for), og altsaa aabenbar Svaghed har forledet dem til at handle imod deres bedre Overbevisning? Og er det formasteligt af mig, der dog ogsaa er en Videnskabsmand, og om hvis rene Kærlighed til den dramatiske Kunst det halve Kjøbenhavn er overbevist, at ytre, at saadanne svage Mænd ikke er skikkede til at deltage i et offentlig Teaters Bestyrelse".

Som de to Medlemmer blandt Teatrets „dueligste og indsigtsfuldeste Kunstnere", der bedst egner sig til at deltage med den Finansdeputerede i Bestyrelsen, udpeger Dr. Ryge Regissøren og sig selv, i Egenskab af Økonomiinspektør, og til Støtte for disse to Valg anfører han, at Regissøren dog skal være til Stede „ved enhver Prøve og Forestilling uden Undtagelse", og hvad Økonomiinspektøren angaar, kan denne ved at tage umiddelbar Del i Bestyrelsen „egentlig først gøre Teatret den Nytte, man er berettiget til at fordre og vente af ham, da han derimod nu bærer sit Navn *quasi lucus a non lucendo*". Som et oplysende Eksempel herpaa meddeler han:

„For omtrent 2 Aar siden fandt Teaterdirektionen, at Damernes Befordring til Vogns til og fra Teatret, hvilken hidindtil — Aarsagen er mig ukendt — ikke under Teaterinspektøren, men under Teaterkontorets Fuldmægtig, Sekretær Printzlaus økonomiske Tilsyn blev besørget ved Hjælp af 2 Teatret tilhørende Kareter og 4 ligeledes Teatret tilhørende Heste, kostede for meget. Den skal nemlig i Teateraaret 1817—1818 have kostet over 10,000 Rbd. Uden imidlertid i mindste Maade at affordre mig, som daværende Økonomus, min Betænkning i denne Sag, solgte Teaterdirektionen baade Heste og Vogne til bemeldte Sekretær Printzlau, og sluttede en Kontrakt

med ham om at besørge Damernes Befordring til og fra Teatret for den Summa 3200 Rbd. rede Sølv aarlig. Sekretær Printzlau kontraherede nu igen med Hyrekusk Jespersen, til hvem han ogsaa solgte baade Heste og Vogne. Nu har jeg denne Hyrekusks skriftlige Erklæring liggende for mig, at Sekretær Printzlau i Teateraarene 1818—1819 og 1819—1820 kun har betalt ham denne Kørsel med 1980 Rbd. r. S. aarlig, og i indeværende Teateraar kun betaler ham 1800 Rbd. r. S. I de to første Aar har altsaa Kontrahenten haft et aabenbart *lucrum* af 2440 Rbd. rede Sølv, og i indeværende Aar (thi efter Teaterchefens mig givne mundtlige Forsikring gælder Kontrakten ogsaa for dette Aar) 1400 Rbd. rede Sølv, tilsammen 3840 Rbd. r. S., hvortil endnu kommer den Fordel, Kontrahenten har haft derved, at han, i det mindste i de 2 første Aar, som Teatrets Regnskab udviser, har ladet sig af sin Fader, Teatrets Hovedkasserer, Justitsraad Printzlau, hele Summen udbetale *paa een Gang,* og hver Gang just paa en Tid, da Specieskursen stod meget højt, da nemlig en Specie gjaldt over 17 Mark. Da det nu er upaatvivleligt, at Hyrekusken ikke havde affordret Direktionen, dersom den enten selv eller igennem Økonominspektøren havde negocieret med ham, en højere Sum aarlig for Kørselen, end Sekretær Printzlau har betalt ham, og det saameget upaatvivleligere, som han tillige har maattet forpligte sig til uden Betaling at køre Sekretæren og hans Familie, naar og hvorhen han befaler det, saa er det evident, at Teaterkassen i de 3 sidste Aar ved denne ene Post har haft et aabenbart Tab af i det mindste 4000 Rbd. rede Sølv, hvilket Tab maaske aldrig var blevet opdaget, dersom jeg ikke tilfældigvis havde faaet Teatrets Regnskaber for Teateraaret 1818—1819 til Gennemsyn.

Naar nu saaledes Økonomiinspektøren forbigaas i Teatrets vigtigste Anliggender, omendskønt han ved allerede i Begyndelsen af sit Embedes Tiltrædelse at forskaffe Teatret rabatterende Procenter af dets betydeligste Udgifter, og ved at faa Lejen af Restaurationssalen forhøjet til det femdobbelte, af hvad den hidtil indbragte, og ved flere Lejligheder har lagt tydelige Prøver paa sin Uegennyttighed og sin Duelighed til at kontrahere for Dagen, har jeg da vel Uret, naar jeg siger, at han betitles Økonomiinspektør *quasi lucus a non lucendo,* og taler ovenanførte Eksempel ikke tydeligt for den Mening, at det vilde være til Fordel for Teatret, hvis hans Embede blev forenet med en Meddirektørs".

Blandt Teatrets øvrige Embedsmænd finder han en Del overflødige og „derfor skikkede til successive at gaa aldeles ind". Hertil regner han Kopisten i Bureauet, som tillige er Rolleskriver, Danselæreren for Skuespil- og Syngespilpersonalet, Læreren i Klaverspil og begge Instruktørerne; om disse sidste indeholder Forslaget følgende: „Naar jeg undtager disses Funktion som Instruktører *pour la scène*, hvilken Funktion efter min Mening Direktørerne selv bør paatage sig, da anser jeg Instruktørerne ved et Teater mere for skadelige end nyttige. At en Instruktør kan gøre Nytte, det har vor uforglemmelige Rosing vist, men jeg skulde meget betvivle, at denne Nytte kan opveje den Skade, han har gjort, og som Teatret netop nu efter hans Død føler. Saalænge han instruerede sine Elever, tænkte han for dem, og da de vare ypperlig afrettede og øvede, maatte de naturligvis vække store Forhaabninger. Men nu, da deres modnere Alder synes at burde fritage Instruktøren for at vejlede dem, nu, da de skal tænke selv og gaa over i andre Fag, end de hvori de som Elever er instruerede, nu griber de ofte

fejl af Rollen, og man kan tydelig spore, at de fra Ungdommen af ikke er vant til at anvende Eftertanke og den møjsommelige Flid, en Rolles rigtige Indstudering udkræver. *Exempla sunt odiosa.* At en erfaren Vens eller Venindes Vejledning er en ypperlig Hjælp for en Begynder paa den dramatiske Bane, er upaatvivleligt, men en saadan Ven eller Veninde maa Begynderen selv udsøge sig, og ikke være forpligtet til just at henvende sig til Mænd, til hvilke han, uden derfor at miskende deres Duelighed og Talent, dog maaske ingen Tiltro har".

Med velberaad Hu anføres ingen lønnede Elever i Forslaget, hverken ved det egentlige Skuespilpersonale, eller ved det syngende Personale; thi Elever ved Skuespillet bør efter hans Mening „aldeles ikke lønnes, men anses som frivillige, indtil deres udviklede Talent og forefaldende Vakance berettiger dem til at træde ind i virkeligt Nummer; men fra dette Øjeblik af maatte de ogsaa lønnes saaledes, at de kan leve uden Bekymringer, og at begynde med 400 Rbd. aarlig er da vist ikke for meget. Derved vandt Teatret tillige den Udsigt, en Gang i Tiden at faa et Samfund af lutter kultiverede Mennesker, hvis Forældre eller Paarørende havde haft Raad til at understøtte dem, saalænge de var Elever; da derimod nu for det meste Forældre af den lavere Klasse ønsker deres Børn anbragt ved Teatret, fordi de venter om føje Tid paa deres Vegne at modtage en aarlig og fra Tid til anden voksende Understøttelse".

Sit Forslag om en forandret Organisation af Bestyrelsen for det kongelige Skuespil ender Doktoren: „Allernaadigste Konge! Mangen anden i mit Sted vilde maaske, skønt overbevist om dette allerunderdanigste Forslags Hensigtsmæssighed, dog tilbageholde det af Frygt for at paadrage sig Skinnet af Animositet imod enkelte Per-

soner eller overmodige personlige Forventninger, og som en Følge deraf Deres Majestæts Unaade; men denne Frygt nærer jeg ikke. Vel er jeg stolt af, af Deres Majestæt selv at have hørt min Lovtale som en brav og retskaffen Mand; men jeg var denne allerhøjeste Naade uværdig, hvis jeg nu længere vilde fortie for Deres Majestæt, at det hele indre Teatervæsen for Øjeblikket er i en Uorden, som, saa længe enkelte ivrige Medlemmer af Teaterpersonalet, der besjæles af sand Kærlighed til deres Kunst, endnu ikke har opgivet Haabet om en bedre Fremtid, dagligen og med umiskendelig Selvfornægtelse opbyder alt, for at holde Maskinen i Gang, vel for den uindviede ikke er saa mærkelig, men som, naar disse faa taber Modet eller trækker sig tilbage, dog tidlig eller sildig, ja maaske snarere end man venter det, vil tilintetgøre de heldige Følger, man er berettiget til at vente af den ellers saa lykkelige Foranstaltning med Beneficernes Indfrielse og af alle de Bestræbelser, der for Øjeblikket anvendes for at bringe Teatervæsenet paa en god og til sin Hensigt svarende Fod". —

Til Belysning af de forskelligartede og saare utaknemmelige Hverv, der paahviler Dr. Ryge i hans Egenskab af Økonomiinspektør, tjener som Eksempler et Par af de smaalige Affærer, der sætter hans flittige og livlige Pen i Bevægelse i Form af tidsspildende Indberetninger og Skrivelser til Direktionen. „Repetitør GRØNFELDT", skriver Dr. Ryge saaledes i Efteraaret 1822 til Etatsraad Collin, „kom i Gaar Aftes, efter at Stykket var til Ende, og spurgte mig, om De ikke havde talt til mig om Vokslys til ham. Jeg svarede ham, at jeg havde faaet Deres Ordre til at lade ham udlevere et Pund maanedligen. Herpaa svarede han, at dermed kunde han ikke komme ud, og at *De havde lovet ham 3 Lys ugentligen.* Jeg spurgte

ham, om han havde Lyst til at sige dette i Deres Paahør, hvilket han bejaede. Vi søgte Dem nu, men De var formodentligen allerede gaaet bort. Som Økonomiinspektør er det min Pligt at gøre Dem opmærksom paa: 1) at han hidindtil fik en Stump Vokslys hver Forestillingsaften, altsaa circa 21 Stumper maanedligen. Naar man nu deler et Vokslys i 3 Dele, saa giver et Pund 24 Stumper. 2) at et gult Vokslys af dem til 8 pr. Pund brænder i 5 Timer, og at han altsaa kan anvende 40 Timer maanedligen til at rode i Musikarkivet. 3) at et Pund gule Vokslys koster 8 Mark 8 Sk., og at altsaa dette Deputat medfører Teatret en Udgift af over 12 Rbd. aarligen. I øvrigt er det mig naturligvis aldeles ligegyldigt, om De vil blive ved Deres første Bestemmelse eller tilstaa ham mere. Men min allerærbødigste Begæring er, at De vil tilkendegive ham, at et Deputat af 1 Pund maanedligen var Deres første Ordre, og at han altsaa ikke var berettiget til at betvivle mit Udsagn og overøse mig med Uartigheder, som han endte med den Trudsel, at han vilde forklage mig for Dem, hvortil jeg ganske rolig svarede, at det maatte han gerne, fordi jeg vidste, at De baade kendte ham og mig".

En anden Gang er det en mindre delikat Sag, der foranlediger Dr. Ryge til at afgive sin Betænkning. Teatrets Renovationskone, Karen Arnesen, har indsendt en „underdanig" Ansøgning om bedre Kaar, i hvilken Anledning Økonomiinspektøren „pligtskyldigst" gør Direktionen opmærksom paa, at „den vigtigste Forøgelse af Supplikantindens Arbejder er Tilsynet med og Rengørelsen af de 4 Latriner i den nye Bygning; thi ihvorvel hun derved er bleven befriet for Rengørelsen af nogle Kommoditeter, som er remplacerede ved hine, saa afbenyttes Latrinerne langt hyppigere end tilforn Kommoditeterne, og uagtet

D. 20. Mai 1825.

Kjære Herr Etatsraad!

Der fal: De Wiener m. Berlen solgte en Slags Ting, og dem ønsker Jørck og Nielsen maatte bevare en Christians Kongelige Markebrummer og Lotter efter Nielsens Pigeud. Bed Lerstue. Jeg delte Riekaar til Nielsen Leerstue sig selv inden Exaling, og Jørck afbrugte Gardarskab mod dem Leerstue, hvorved de sparer 8 ℔ Jeg egen Haand vil jeg ikke indgaae denne Accord, end skjønt jeg fra min Side intet har derimod. Mit Spørgsmaal er alligevel: om De indwilliger? Et umuligt Ja eller Nej er mig nok.

Deres

Ryges

Ryges

DR. RYGES HAANDSKRIFT

deres mekaniske Indretning behøver de virkeligen et dagligt, undertiden endog igentaget Tilsyn, og at dette er ligesaa nødvendigt om Sommeren som om Vinteren, derom har jeg i de 2 sidste Sommere ofte, endogsaa imod min Villie, overbevist mig; thi de er formodentligen for enkelte af Teaterpersonalet saa indbydende, at de foretrække dem for dem, de har i deres egen Bopæl". Videre skriver Palnatokes geniale Fremstiller: „Da hun nu tillige ifølge Paaklædningsværelsernes Formerelse ogsaa har faaet flere Kammerpotter at holde rene, saa synes en Forhøjelse i hendes Ugeløn ikke at være et ubilligt Ønske". Endelig konstaterer Skrivelsen til fulde, at Direktionen i sin Økonomiinspektør besidder en Mand, der i alle Forhold kun ser paa Teatrets Tarv. „Imidlertid", slutter Betænkningen om Karen Arnesen, „er hendes eget Ønske dog noget vel dristigt; thi i Stedet for den Ugeløn, som hun rigtigt har opgivet i Ansøgningen, tror hun at kunne fortjene 14 Mark ugentlig hele Aaret igennem, hvorved hun vilde faa et aarligt Tillæg af over 42 Rbd. Naar den høje Direktion derimod vilde tilstaa hende 2 Rbd. ugentl. Sommer og Vinter, saa fik hun i det Hele et Tillæg af over 25 Rbd. aarligen, og dermed tror jeg, hun bør være fornøjet".

En vanskelig Sag synes Fordelingen af Paaklædningsværelserne at være. Skønt Direktionen ved Kundgørelse af 2. Oktbr. 1824 har meddelt Personalet, at Fordelingen af Teatrets 20 Værelser, hvoraf de 5 findes paa Gjethuset, ganske er underlagt Dr. Ryge, maa denne ikke desto mindre gentagne Gange klage til Direktionen over Personalets Selvraadighed i denne Sag. „Af Grunde, som var Hr. Etatsraad og Ridder Collin bekendte", hedder det et Aars Tid efter Kundgørelsen, „og som Hr. Etatsraaden havde billiget, anviste jeg i Tirsdags Aftes Solo-

danserinden, Mad. SCHALL Paaklædningsværelset Nr. 13, hvor ellers Hr. Instr. FRYDENDAHL, hver Aften han spiller, klæder sig paa. Da Madamen omtrent Kl. 6 kom og vilde gaa forbi bemeldte Værelse, stod Pyntekonen, Mad. BOEGH i Døren og tilkendegav hende, at dette Værelse paa denne Aften var bestemt for hende alene. SCHALL befalede nu Pyntekonen straks at bære hendes Klæder hen i Nr. 7, hvilken Befaling Pyntekonen først efter nogle Indvendinger adlød. Madamen gik nu uden videre ind i Paaklædningsværelset Nr. 7, som var anvist Mad. FUNCK og Mad. EISEN, tog straks sin Kaabe af, ryddede selv alt af Bordet, hvad der henhørte til de andres Paaklædning, leverede det til Jfr. NIELSEN, som havde Opvartningen i dette Værelse, hvorpaa hun begyndte at klæde sig af. Imidlertid blev jeg hentet, og da jeg kom, fandt jeg Madamen siddende ved Bordet i Begreb med at tage sine Sko af. Jeg bad hende straks i al Høflighed, om hun ikke vilde gaa over i Værelse Nr. 13, men hun svarede mig i heftig Vrede, at det gjorde hun ikke, at jeg ikke var berettiget til at kaste en Danserinde, som havde tjent i 35 Aar, fra sin sædvanlige Plads, og at jeg kunde klage hende an for Kammerherren; thi hun forlod paa ingen Maade Værelset. Jeg erindrede hende nu om Direktionens skriftlige Befaling, som hænger i Foyéen, men hun svarede mig haanligt, at hun ikke kunde læse Skrift. Nu blev intet andet tilovers for mig end at erklære, at den Mangel paa Opdragelse, som hun saavel ved denne Tilstaaelse som ved sin Opførsel lagde for Dagen, berettigede mig til, i Kraft af mit Embede, at befale hende at forlade Værelset for ikke at være de to andre Damer i Vejen, men hun svarede, at der var Plads nok til dem alle tre, og da jeg benægtede dette, sagde hun, at siden jeg viste hende Døren, kunde jeg jo kaste hende ud,

hvis jeg havde Lyst, og denne Opfordring igentog hun flere Gange. Mit Svar var: at mine Begreber om Sædelighed ikke tillod mig at lægge Haand paa et Fruentimmer, og at jeg efter saadanne Ytringer maatte overlade det til de andre Damer, om de vilde taale, at hun som uberettiget dertil blev inde hos dem; imidlertid befalede jeg hendes Pyntekone at forlade Værelset, for at det ikke skulde blive aldeles utilgængeligt for de andre, og derpaa forlod jeg hende.

Jeg slutter denne Relation, hvori jeg ikke tror at have forglemt noget væsentligt, med den Bemærkning, at flere Damer har bedet mig forskaanede for at klæde sig med Mad. SCHALL, men hvorvidt jeg vil være i Stand til at kunne opfylde deres Begæring, vil være afhængig af den Maade, paa hvilken den høje Direktion behandler denne Sag".

Et Taalmodighedsarbejde af Rang præsterer Dr. Ryge, da Etatsraad Collin i Efteraaret 1826, grundet paa Oliepriserne Stigen, ønsker at faa undersøgt Forholdet mellem Forbruget af Bomolie og raffineret Roeolie paa Teatret. I den Anledning lader den pligtopfyldende Økonominspektør to nye Lampekroner, hvis Lamper han „maa supponere er ens konstruerede", bringe til sit Hjem og ophænge i to til hinanden stødende Værelser, idet han lader Dørene imellem disse staa aabne, for at Luftens Temperatur kan være ens i begge Værelser. Den ene Krones Lamper fyldes derpaa med nøjagtigt 8 Potter af Casses Bomolie, den anden, ligeledes nøjagtigt, med 8 Potter af Drewsens raffinerede Roeolie, hvilke 16 Potter Doktoren *personlig* afhenter Dagen i Forvejen, ligesom de holdes under Laas og Lukke, indtil de skal bruges. Endelig lader han, stadig under eget Tilsyn, nye Lampevæger sætte i Lamperne, ligesom han omhyggeligt vaager

over, at „Lamperne i begge Kroner, saavel da de fyldtes, som da de udtømtes, blev behandlede paa en og samme Maade“. Kl. 1 tændes Lamperne i begge Kroner paa een Gang, og de brænder til Kl. 6, paa hvilket Tidspunkt de slukkes og udtømmes „saa godt som det med Olie lader sig gøre“, og hver Krones resterende Kvantitet Olie udmaales nøjagtigt. Resultatet af denne Prøvelse bliver, at „de 8 Blus i de merbemeldte 5 Timer havde fortæret af Casses Bomolie $1^{9}/_{16}$ Pot, og de andre 8 Blus $1^{3}/_{4}$ Pot af Drewsens raff. Roeolie. Naar vi nu antager at Casses Bomolie (efter Fradrag af 5 p. c. Rabat) koster 3 Mark $1^{1}/_{2}$ Sk. og Drewsens raff. Roeolie 2 Mark 12 Sk., saa følger heraf, at 8 Blus, som brænder med den første i 5 Timer, koster circa 4 M. 13 Sk., og at 8 Blus, som brænder med den sidste i samme Tid, koste 3 Mark 1 Sk.“

En mere nøjagtig Beregning kan næppe med Rette forlanges af den Mand, der et Par Aftener senere udfører Stærkodders Rolle.

Med den erfarne Skuespillers Blik for den store Rolle, Belysningen spiller i et Teaters Liv, synes Doktorens Opmærksomhed i særlig Grad at være henvendt paa denne Gren af hans Virksomhed, og ovenstaaende Beregning er ingenlunde enestaaende blandt hans Skrivelser til Direktionen. Selv paa Rejser beskæftiger hans Tanker sig med Teatrets Belysningsforhold. „Som Landøkonom“, skriver Dr. Ryge i en Sommerferie til Collin, „vil det maaske interessere Dem at erfare, at Sæden langtfra ikke staar saa slet, som man hidindtil har paastaaet. Kan den kun blive godt indhøstet, saa faar vi Korn nok. Rapssæden har især givet et stort Udbytte. Dette er med Hensyn paa Teatrets Belysning ikke uvigtigt for os, og jeg har længe gaaet frugtsommelig med den Ide at foreslaa Dem et Forsøg med den klassificerede Roeolie, saavel i Stedet for den al-

mindelige Roeolie imellem Kulisserne, der dog altid oser betydeligt, som i Stedet for Bomolie i Proscenium, i Orkesteret og for Fremtiden ogsaa i Lampekronen over Amfiteatret. Derved vilde spares meget".

Vanskelige Situationer kan indtræffe, naar en Kammerat anmoder Økonomiinspektøren om at afkøbe sig Klædningsstykker og lign., som er benyttet paa Tourneer, for Garderobens Regning; en Skrivelse i Foraaret 1836 til Etatsraad KIRSTEIN viser Dr. Ryges diplomatiske Holdning i en saadan Situation: „Medfølgende brune Klædes Trøje, Vest og mørk-stribede Benklæder er indrettede til Hr. ROSENKILDE som Hans Mortensen i *„Aprilsnarrene"*. Senere har han brugt den ligeledes medfølgende Trøje af mørkeblaat Bombassin og de lysstribede Benklæder, hvilke tvende Stykker han har anskaffet sig til Rejser i Provinserne, og som han nu attraar at sælge til Teatret for 7 Rbd. Ingen af Delene er synderligen brugbare ved andre Lejligheder, eller saaledes konditionerede, at jeg just kan anbefale deres Anskaffelse. Skulde Deres Højvelbaarenhed imidlertid maaske tage mere Hensyn paa den Sælgende end det Sælgende, saa venter jeg Deres Ordre til at lade det imodtages i Garderoben, tilladende mig blot den Bemærkning, at jeg for mindre end 6 Rbd. kan anskaffe samtlige Materialier til begge Stykkerne".

Dr. Ryge faar ofte Lejlighed til at konstatere sin alt andet end velvillige Mening om det kgl. Teaters tredje Kunstart, Balletten, og adskillige er hans formanende Henstillinger til Direktionen, om at indskrænke Antallet af Balletforestillingerne, der, efter hans Anskuelse, koster alt for meget i Forhold til Indtægterne, de bringer Kassen. I Slutningen af 1830 paaviser Doktoren saaledes ved et specificeret Regnskab, at Dansen i Sæsonens forløbne tre Maaneder allerede har bragt Teatret et Tab af 2,000

Rbdlr. „Vel kan man indvende herimod“, skriver han i sin Henstilling til Direktionen, „at man kan vedblive at opføre de 2 i Aar indstuderede Balletter („Hertugen af Vendômes Pager“ og „Paul og Virginie“), som har kostet saa meget, og at de altsaa *med Tiden* kan betale sig. Men herpaa vover jeg i dybeste Ærbødighed at svare:

Mon det ikke skulde være hensigtsmæssigere at lade det blive ved den *første* Skade?“ Dr. Ryge indrømmer vel, at Bournonville er en ypperlig Danser, og at Publikum gerne ser og maaske i lang Tid vil vedblive „gerne at se ham danse, i Særdeleshed i Forening med Mad. Krætzmer“; men paa den anden Side tror han ikke, at nogen køber en Billet „for at se Bournonvilles Mimik“,

hvorfor han til Slut tager sig „den underdanige Frihed“ at indstille til sine „høje Foresattes Ventilation og nøjere Overvejelse, om det ikke vilde være hensigtsmæssigt og til Fordel for Teaterkassen at indskrænke de egentlige Balletters Opførelse til i det allerhøjeste een Gang hver anden Uge, og derimod, som tilforn, imellem eller efter Stykkerne at lade opføre Entréer, hvori Hr. Bournonville, i Forening med 1 eller 2 Solodansende og ikke mere end 4 Par Figurerende, kunde give Publikum Lejlighed til at beundre hans Færdighed og virkelige Kunsttalent som „Danser“. Ogsaa saadanne Entréer maatte — efter min underdanige Mening — ikke opføres for ofte. Jo sjældnere Hr. B. ses, desmere vil han trække, og jeg bilder mig ind, at naar han danser 2 Gange om Ugen, saa gør han rigeligt Fyldest for sin Gage som Solodanser. *Dixi et liberavi animam meam*“.

Foruden de allerede nævnte utallige Forretninger, maa Dr. Ryge fra sit Kontor paa Teatret udsende Forslag til Direktionen angaaende Dragter og Dekorationer til ethvert nyt eller paa ny indstuderet Stykke. „I Begyndelsen“, skriver han om denne Gren af sin Virksomhed, „var dette mig nu rigtignok et uvant Arbejde, hvorfor jeg heller ikke straks kunde udføre det til Fuldkommenhed“; ved utrættelig Iver og Virksomhed bringer han det dog snart saa vidt, at han „med fuldkommen Overbevisning tør paastaa, at jeg opfylder de strengeste Fordringer. Derfor faar jeg ogsaa altid mine Forslag tilbage, forsynede med min Chefs ubetingede Approbation og uden mindste Anmærkning fra hans Side“. Om denne Tillid vidner ogsaa adskillige Breve fra Holstein til Dr. Ryge. „Jeg har fundet alt“, skriver Teaterchefen til sin Økonomiinspektør efter Opførelsen af „Robert af Normandiet“, „saavel Kostumet som Arrangementet paa Scenen, saa godt, at jeg

ikke finder noget at forandre, men aflægger Hr. Dr. Ryge min Taksigelse for al den Flid og Umage, De har anvendt paa dette vanskelige Stykke. De kongelige Herskaber var særdeles vel tilfreds med det hele, og H. M. Kongen har paalagt mig at takke enhver, som der har bidraget dertil".

Dr. Ryges detaillerede Forslag vedrørende Kostume og Dekorationsvæsen foreligger i Hundredvis, og mærkeligt er det, at en Mand, paa hvis Skuldre Teatret lægger et saa uhyre Arbejde, ikke segner under de mange Forretningers Vægt.

Som en Prøve paa Dr. Ryges Kostume- og Dekorationsudkast tjener hans „underdanige Forslag" af 23. April 1833 i Anledning af Operaen „Don Juan", med den derpaa følgende Diskussion:

„I Anledning af de Opfordringer, jeg fra Tid til anden har modtaget, dels fra Høj- og Velbaarne Hr. Etatsraad Kirstein, angaaende en intenderet Forbedring af Kostumet og Dekorationerne til Operaen „Don Juan", undlader jeg ikke, efter at have tilbagekaldt i min Erindring, hvad jeg paa fremmede Teatre ved Forestillinger af denne Opera har set, i dybeste Ærbødighed at bringe følgende Arrangements i underdanigst Forslag.

I. Angaaende Kostumet.

Kommandanten har jeg for det meste set ved sin *første* Indtrædelse paa Scenen i et Slags Nat- eller Morgendragt, altsaa i ethvert Tilfælde uden Støvler. Dette finder jeg passende; men den hvide Pudderskjorte, som han har været iført, har ikke behaget mig. Jeg tror derimod, at en Schlafrok — i Grunden et maurisk og altsaa halvt spansk Garderobestykke — af Silketøj (og en saadan mørkeblaa haves) over en hvid spansk Underdragt uden

afstikkende Besætning vilde være hensigtsmæssig. Som Statue har Kommandanten paa andre Teatre i Almindelighed en gotisk, og altsaa en modernere Rustning end hos os, hvor denne er romersk. Men jeg finder den sidste ligesaa klædelig som den første, og da den nuværende tillige er vel konditioneret, saa tror jeg ikke at burde proponere nogen Forandring heri.

Donna Annas første Dragt bør egentligen ogsaa være en Nat- eller Morgendragt, og en saadan haves. Men en ny Sørgedragt maatte anskaffes til hende, hvilken kunde bestaa af en aabent staaende Slæbe-Kjole af sort Velvet over et Skørt af sort Silketøj.

Don Ottavio behøver ingen ny, men vel en forandret første Paaklædning, hvilken uden Ulempe kan leveres ham af Garderobens Magasin. Derimod trænger han til en Sørgedragt, hvilken kunde forfærdiges af sort Silketøj med Besætning af sort Velvet.

Don Juan behøver ingen nye Dragter.

Donna Elvira behøver nødvendig en ny Dragt, hvilken kunde forfærdiges i samme Smag som Donna Annas Sørgedragt; men den bør næppe som hidtil være sort.

Leporello behøver en ny Dragt, da den, han har, kun er i en maadelig Tilstand.

Zerlina behøver af samme Aarsag en ny Dragt.

Massetto og *alle Bønderkarlene* behøver ingen nye Dragter; men

Bønderpigerne, saavel de syngende som de dansende, i alt 32, maatte derimod have nye Dragter, thi de, de afbenytter, er egentligen russiske, nemlig fra *Skovhuggerens Søn.*

Skulde nu disse Anskaffelser findes hensigtsmæssige, da maatte jeg underrettes om, paa hvilken Dag min høje Chef befaler „Brama og Bayaderen“, og paa hvilken

„Don Juan“ opført. Naar det uindskrænket tillades mig, at antage saa mange Ekstra-Arbejdere, som jeg behøver, da lover jeg, fra Kostumets Side at montere begge Stykker i Løbet af 4 Uger, fra den Dag af at regne, at jeg erholder en saadan Fuldmagt, og til d. 11. Maj skal i det mindste et af Stykkerne være færdigt fra min Side.

II. Angaaende Dekorationerne.

I denne Anledning kunde og burde jeg proponere meget, men hvad kan mine Propositioner hjælpe, naar de ikke kan udføres af Mangel paa — som Hr. WALLICH kalder det — materiel Tid. For imidlertid at vinde saa meget som muligt af denne, da *noget* dog maa gøres, tillader jeg mig i dybeste Ærbødighed at proponere en Sammenkomst under min høje Chefs Præsidium, imellem Hr. Etatsraad KIRSTEIN, Teatermaleren, Maskinmesteren og mig“.

Herimod indvender Direktøren, Etatsraad KIRSTEIN:

„Jeg ved ikke om noget i Stykket antyder, at Donna Anna og Kommandanten har været i Begreb med at gaa til Sengs eller er revet op af Sengene; tværtimod synes Ottavios Tilstedeværen snarere at tyde paa, at der har været et Selskab eller en Familiesammenkomst, hvorfra Don Juan har bortfjernet D. Anna, paa hvis Nødraab Kommandanten straks iler til; og der vil under denne Forudsætning ikke være nogen Nødvendighed for at klæde Kommandanten og D. Anna i Morgendragt eller Nathabit, hvilken især den mandlige, ikke synes mig at kunne gøre nogen god Effekt i en saa alvorlig Situation, som de første Scener, og navnlig under Fægtningen letteligen kunde give et latterligt Anstrøg. Ogsaa maatte vel Ottavio saavel som Pagerne og Lakajerne ligeledes være i Nathabit, naar de to førstnævnte Personer skulde bære

en saadan. Efter min Følelse vilde det derfor være bedst at lade samtlige Personer, der begynder Stykket, forblive som hidtil, i fuld Paaklædning, om endog enkelte Antydninger i Stykket maatte være derimod, da sligt letteligen vilde kunne, og efter min Mening hellere maatte forandres. Iøvrigt billiger jeg aldeles de skete Forslag, og er jeg med Hensyn til den proponerte Sammenkomst, saafremt denne ikke kan opsættes til Direktionsforsamlingen paa Fredag, da den kunde finde Sted Kl. 10½ eller 11, villig til i Morgen (Onsdag) at indfinde mig, naar og hvor den maatte bestemmes, naar jeg derom kunde underrettes inden Kl. 10, eller paa Torsdag Eftermiddag efter Kl. 5½, da jeg tidligere ikke kan disponere over min Tid formedelst mine Forretninger i Rentekammeret".

Dr. Ryge holder paa sin Mening og skriver Dagen efter til Teaterchef HOLSTEIN:

„I Anledning af Hr. Etatsraad Kirsteins Bemærkninger paa medfølgende underdanige Forslag, tillader jeg mig i dybeste Ærbødighed at gøre Deres Excellence opmærksom paa

1) at — hvad enten man nu vil antage, at der før Handlingens Begyndelse har fundet et Selskab eller en Familie-Sammenkomst Sted hos Kommandanten, eller ikke — saa kan man dog ikke forudsætte, at Don Ottavio er til Stede i Kommandantens Hus, naar Donna Anna skriger om Hjælp: *thi da burde han vel vise sig paa Scenen, ligesaa tidligt som Kommandanten.*

2) at det derimod rimeligvis har været Forfatterens Hensigt, ved Donna Annas Flugt at antyde, at hun anser det nødvendigt at *sende Bud efter* Don Ottavio, som derfor kommer ind med hende og *sine* Tjenere. Om Pager tales der slet ikke i Bogen.

3) at det derfor ikke er nødvendigt, at Don Ottavio og hans Folk er i Nat-Habitter, fordi Kommandanten og Donna Anna er det.

4) at Kommandantens Nat-Dragt, *saaledes som jeg har foreslaaet den,* næppe kan blive latterlig, naar vedkommende Skuespiller blot nogenlunde er inde i sin Rolle, og at en Negligé efter den Tids Smag maaske endogsaa vilde være *avantageux* for Donna Anna.

5) at jeg — uagtet det altid har stødt mit Øje, paa vor Scene at se Kommandanten og hans Datter i Stykkets første Scener træde op i *fuld Paaklædning og med befjedrede Hatte* — noget, der kontrasterer med Don Juans snu Karakter, der sikkert bedre ved at vælge de mest passende Konjunkturer for sine Amouretter — i Sandhed ikke vilde have vovet at proponere en Forandring i det før min Tid anordnede Kostume, hvis jeg ikke i Wien, Berlin og Darmstadt (det sidste Sted i Selskab med Hr. Instruktør NIELSEN) havde set, hvad jeg i mine underdanige Forslag har omtalt, og hvis jeg ikke vilde regne mig til en Brøde at fordølge saadant for min høje Chef, der med saa megen Varme interesserer sig for denne Opera".

Paa Foden af denne Skrivelse tilføjer Teaterchefen diplomatisk:

„Naar vi paa Fredag samles for at omtale det fornødne Dekorationerne betræffende, kan vi mundtlig komme overens om Kommandantens og Donna Annas første Dragter. Det øvrige er jeg meget tilfreds med".

Er Doktorens Forordninger een Gang vedtaget og approberet af rette Vedkommende, forlanger han dem overholdt til de mindste Detailler, og i den Anledning ønsker han Direktionens Forsikring om, at „ingen Skuespiller eller Skuespillerinde for Fremtiden skal kunne gøre sig Haab om at bevirke nogen som helst Forandring i den ham eller

hende bestemte Paaklædning, med mindre han eller hun beviser, at den af mig i Forslag bragte, eller efter indhentet Approbation allerede forfærdigede Dragt disharmonerer enten med det øvrige Kostume i Stykket eller med den fremstillede Persons Karakter, hvilket Bevis naturligvis bør føres skriftligt". Han tilføjer overlegent: „Kan den høje Direktion ikke give mig denne Forsikring, da maa jeg antage, at jeg nu i 10 Aar *forgæves* har anvendt Flid paa at studere Kostumer, og hvad dertil hører, og der bliver altsaa intet andet tilovers for mig, end at beklage, at jeg ikke før er bleven gjort opmærksom paa, med hvor lidet Held jeg har søgt at arbejde mig ind i dette Fag, for at jeg førend mit 46de Aar kunde være vendt tilbage til min forrige Næringsvej".

Prøver en og anden af Skuespilpersonalet at gaa udenom de givne Kostumeanordninger, kan Dr. Ryges Harme over en saadan Egenmægtighed bringe ham til uovervejede Ytringer, der atter kan fremkalde Direktionens Misfornøjelse med sin ellers uundværlige Embedsmand. Saaledes skriver han en Gang ophidset til den yndede Fremstillerinde af Mad. Voltisubito, Jfr. Ida Wulff: „Ved at lade et, Hans Majestæt Kongens Teatergarderobe tilhørende Skørt, fremtage, hvilket De har afbenyttet i „Johan fra Paris", ser jeg, at De har foretaget en Forandring derved, formodentlig for at flattere Deres *Posteriora*. Var denne Forandring imidlertid foretagen med Forstand og Omhyggelighed, saa havde jeg endda ladet den passere; men da den har haft Beskadigelse af selve Tøjet til Følge, saa finder jeg mig foranlediget til at bringe Dem min, af Hans Majestæt Kongen approberede Instruktions 7de § i Erindring, hvilken paalægger mig at paase, at der ved de approberede Dragter, hverken fra Teaterskræd-

derens eller Ornatricens, ligesaa lidt som fra de *Spillendes* Side, sker Forandringer".

Den fornærmede Skuespillerinde lader straks dette Brev gaa videre til COLLIN, der meddeler Teaterchefen, at Dr. Ryge har været „impertinent mod en af Personalet". Efter Collins Raad sender Direktionen ufortøvet en Irettesættelse til Doktoren: „De har i Gaar skriftligen irettesat Skuespillerinden Jfr. Wulff, fordi hun, efter Deres Foregivende, skal have forandret noget ved en af Teater-Garderobens Dragter. — Om Deres Paastand endogsaa var sand, saa er *De* uberettiget til at irettesætte nogen af Teaterpersonalet; Deres Instruktion gør Dem det til Pligt at *paase,* at ingen Forandringer (hvorunder ikke kan forstaas, at en Skuespillerinde ved Paaklæderskens Hjælp sørger for at faa en Dragt til at sidde godt) foretages ved Dragterne; finder De noget at paatale, har De at melde det enten for Direktionen eller for den administrerende Direktør. At De iøvrigt i Deres Brev til Jfr. Wulff har givet en ny Prøve paa, at De intet Værd sætter paa den Tone, som er antaget af velopdragne Mennesker, maa man mere beklage end forundre sig over".

Et lille morsomt Bidrag til Belysning af Principet i Datidens Kostumering yder et Brev, som Dr. Ryge skriver til Collin, da denne foreslaar at forandre Romeos Pilgrimsdragt i første Akt af „Romeo og Julie"; vel kalder Julie sin Tilbeder en Pilgrim, men dette mener Collin er en Spøg, der refererer til Romeos Replik: *Min Læbe som en Pilgrim nærmer sig.* „For den meddelte Oplysning", skriver Dr. Ryge overlegent, „takker jeg forbindligst, og skal efterkomme Deres Befaling. Iøvrigt tror jeg at skylde mig selv, ikke at tilbageholde den Forsikring, at jeg ikke et eneste Øjeblik har tvivlet om, at det hele var en poetisk, skønt noget vel længe udtværet Lignelse; men da denne

intet tabte ved, at Romeo virkelig var maskeret som Pilgrim, saa foreslog jeg — *for de svage i Aanden* — denne Dragt; eller med rene Ord: jeg frygtede for at PÄTGES (ɔ: *Jfr. Pätges, der spillede Julie*) kunde blive konfunderet, naar hun nævnede Ordet: „Pilgrim", og ikke saa ham i Pilgrimsdragten; ja selv for NIELSEN frygtede jeg paa lignende Maade. Dersom min Kone var et lovfast Vidne, saa kunde hun bevidne, at hvad jeg her har nedskrevet, er Sandhed".

Den i Forvejen stærkt bebyrdede Embedsmand kan ikke en Gang en Forestillingsaften bag Kulisserne unde sig Ro; af et Brev til MOLBECH erfares, at Dr. Ryge den Aften „Balders Død" opføres som Mindefest i Anledning af 50 Aarsdagen for EWALDS Død, foruden at udføre Thors Rolle, endvidere paatager sig Lokes Dragtforandring i 1. Akt og hans Nedsynken i Jorden i 3. Akt, „det første at udføre personlig, det andet at dirigere, og jeg tror med fuldkomment Held. Tryllebilledet i 3. Akt maatte jeg overlade til Maskinmesteren, fordi jeg stod paa den modsatte Side *for at sufflere Valkyrierne*".

I det lange Løb trættes imidlertid Dr. Ryge af et Embede, der hvert Øjeblik kaster sin Mand „fra det høje til det platte", og som passes med en saadan Lidenskab og Heftighed, at „de med denne Post forbundne mangfoldige og byrdefulde Forretninger" overstiger hans fysiske Kræfter; samtidig klager den kun 52aarige Mand over en „med Hjertepalpitioner forbundne Brystaffektation, hvilken, uagtet de Lægemidler, jeg derimod anvendte, bestandig forværredes". Den bitre Nødvendighed tvinger ham derfor til, efter mange og lange Overvejelser, at „bede om en af Teaterkassen lønnet Medhjælper ved Økokonomi-Inspektoratet", hvortil i Slutningen af 1834 udnævnes KIRSTEINS og MOLBECHS Protegé, Kopist ved det

store kongelige Bibliotek G. F. Lassen. „Mit legemlige Onde“, skriver Dr. Ryge i Stammebogen, „søgte jeg nu at bekæmpe, dels ved Fodrejser, dels ved i Sommeren 1837 at underkaste mig en streng Brøndkur i Nenndorf, men aldeles uden Nytte“, hvorfor han den 14. Decbr. 1837 indgiver sin Ansøgning om Afsked fra Embedet som Økonomiinspektør med den Motivering, at „baade mine Legemskræfter og mine Aandsevner i samme Grad aftager som mit Nervesystems Pirrelighed tiltager, og at det, uagtet alle mine Opofrelser og Selvfornægtelser, aldeles mangler mig paa Mod og Kraft til resp. at modarbejde eller med Stoicisme at bære de mangehaande Ydmygelser og Krænkelser, mit Embede som Økonomiinspektør udsætter mig for, og hvorved jeg ofte i flere Dage bliver uduelig til at udføre Arbejder, der udfordrer stadigt og roligt Studium“.

Den 9. Januar 1838 bevilges Dr. Ryges Afsked fra bemeldte Embede paa saa gunstige Betingelser, at det eneste Tab, han lider i sine aarlige Indtægter er „Beløbet af mine aarlige Ducører i denne Egenskab, hvilket i Forening med Indskrænkning i et lidet Emolument *in natura*, i det allerhøjeste kan anslaaes til 150 Rbd. *pro anno*, og skal derfor den mig ved denne Lejlighed beviste kongelige Naade bestandigt blive i taknemmelig Erindring hos mig“.

Til Dr. Ryges Efterfølger udnævnes hans tidligere Medhjælper Lassen, der ganske mangler den kundskabsrige og tjenstivrige Skuespillers praktiske Indsigt i Teatersager, og efter knap et Aars Forløb maa Teatret haardt føle, hvad det har mistet i Dr. Ryge, idet den nye Inspektør, i Følelsen af sin Afmagt over for det selvraadige Skuespillersamfund, ganske maa opgive den Del af sine Forretninger, der vedrører Kostumeringen. I Modsætning

til sin Forgænger, der altid „fulgte sin egen Vilje“, vil Lassen „lempe sig saa meget som muligt efter enhver enkelts Ønske og Forlangende“, og denne Plan følger han i et Aars Tid, men „under de utroligste Besværligheder, da nemlig næsten ingen i Henseende til Dragter etc. vil tage Hensyn paa Tid og Sted, men alle, ligesom til en Maskerade, kun vil kostumeres saaledes som de tror, at det klæder dem bedst“. Tilsidst forbigaar Personalet ham ganske og henvender sig direkte til Direktionen. En saadan „Mangel paa Agtelse“ nøder ham til at anmode „om denne Del af mit Embede maa vorde overladt en anden, hvem jeg af oprigtigt Hjerte vil ønske Held til at opdage en Maade, hvorpaa han i denne Stilling kan være Teatret til Gavn og Personalet til Tilfredshed“.

Det varer ikke længe, før Dr. Ryge faar Lejlighed til at udtale sig nærmere om sin Efterfølger i Embedet. Molbech „beærer“ en Aften den tidligere Økonomiinspektør med et Besøg for at spørge ham, om „den Marmorstatue, der skal bruges i „Et ubekendt Mesterstykke“, og som efter Forskriften i Bogen skal være placeret paa Tilskuernes venstre Side, ikke kunde anbringes i Baggrunden, hvorved vandtes, at den kunde males paa en Flade“. Dr. Ryge tror gerne, at „den proponerede Forandring konvenerer Økonomiinspektørens velkendte Magelighed“, hvorfor han heller ikke kan „tilbageholde“ at ytre, „hvorledes det dybt bedrøver mig, at dette Menneske, der uagtet han er i sin kraftfuldeste Alder, allerede i den korte Tid, han har fungeret som Økonomiinspektør, har lagt an paa decideret Ulyst til sine egentlige Teaterforretninger, og en saa frastødende og indtil sand Dovenskab grænsende Trevenhed for Dagen, at han ikke alene detesteres af ethvert virksomt Medlem af Skue-

spillerpersonalet, men at endogsaa den høje Direktion selv har maattet dispensere ham fra den vigtigste Del af hans Embedspligter, nemlig Kostumeringen, at dette Menneske, siger jeg, endnu har den Indflydelse paa den høje Direktions Langmodighed, at et af dens Medlemmer maa ulejlige sig til mig, for at proponere mig, der i 28 Aar kun har levet og virket for Teatret, og som er bleven graa i dets Tjeneste, en eftergivende Overenskomst, hvorved i Grunden hverken Tid eller Penge, men kun Ulejlighed for Økonomiinspektøren vilde bespares". Disse Ytringer om en ved Teatret fungerende Embedsmand finder Direktionen, er „meget upassende" at anbringe i et Embedsbrev, og Doktoren gøres opmærksom paa, at han under andre Omstændigheder derved vilde kunne paadrage sig „lovligt Søgsmaal af vedkommende".

Noget mismodig indrømmer Dr. Ryge, at han, stolende paa Direktionens Erkendelse af „den Erfaring og den Sagkundskab, som man kan forudsætte hos en Veteran", ikke har taget i Betænkning at „benytte en sig tilbydende Lejlighed til, i den redeligste Hensigt, men — som det en ærlig dansk Mand sig sømmer — med Overbevisningens aabne og kraftige Ord at henlede den høje Direktions Opmærksomhed paa en Mand, hvis hele Færd viser, at Teaterlivet ikke er det Element, hvori han kan trives og virke tilbørligt", — en Mangel, der i Dr. Ryges Øjne er utilgivelig hos en Teatermand, fordi netop Teaterlivet er det *eneste* Element, hvori *han* kan trives og virke tilbørligt.

IV.

Virksomhed er Trang for mit aandelige Jeg og en nødvendig Betingelse for min legemlige Sundheds Vedligeholdelse.

(J. C. Ryge Dr.)

DET KGL. TEATERS Direktion indser meget snart, at *Virksomhed* udgør en af Dr. Ryges Livsfornødenheder; hans rige Evner og solide Kundskaber, som Teatret i saa rigt Maal drager Fordel af, maa kunne frugtbargøres paa andre Maader end ved hans Dobbeltstilling som Skuespiller og Økonomiinspektør. En skønne Dag henvender Direktionen sig derfor til ham og opfordrer ham til, sammen med Teatrets to daværende Instruktører, Skuespillerne FRYDENDAHL og LINDGREN, at gøre Forslag angaaende nogle Rollers Besætning. Den overlegne Kunstner anser det i den Anledning for Pligt mod sig selv at anføre følgende lidet smigrende Udtalelser om sine Kammerater:

„Lige saa meget som det maaske vilde smigre enhver anden at blive spurgt til Raads i Anliggender, der ligger uden for den Virkekreds, hans Embede har foreskrevet ham, lige saa meget vilde det smerte mig, dersom jeg kunde anse det for den høje Direktions *alvorlige* Villie, at jeg i Forening med Teatrets nærværende Instruktører skulde indlade mig i *alvorlige* Forretninger. Jeg har særdeles megen Agtelse for dem begge som fremstillende Kunstnere, ser dem derfor inderlig gerne paa Scenen, og staar ogsaa, paa faa Undtagelser nær, gerne ved Si-

den af dem paa den; men paa deres Evner som Raadgivere eller Deltagere i saadanne Forretninger, som forudsætter alvorlige Deliberationer og Diskussioner, og hvor de maa undvære den sceniske Rus, maa jeg tilstaa, at de kun har aflagt mig saare bedrøvelige Prøver, da de i Aarene 1816 og 1817 i Forening med mig bestyrede (?) Sommerforestillingerne, og jeg kan derfor paa ingen Maade tillade mig at antage, at den høje Direktion, som vist endnu erindrer, hvor megen Umage jeg har gjort mig for at isolere mine Forretninger fra deres, med ovenmeldte Skrivelse har haft *den* Hensigt, Brevets Indhold hentyder paa, men idet jeg herved forsikrer, at jeg med skyldig Ærbødighed ærer dens Bihensigter, omendskønt jeg ikke fatter dem, saa beder jeg i dybeste Ærbødighed mig dog forskaanet for at deltage i et Arbejde, hvortil jeg under de foreskrevne Betingelser hverken føler Lyst eller Kald. At denne Vægring imidlertid ikke er nogen Følge af Ulyst til at paatage mig noget Arbejde, som ligger uden for mit Embede, og hvorfor jeg altsaa ikke egentligen bliver betalt, derom behøver jeg vel næppe at forsikre den høje Direktion; for imidlertid end ydermere at give et Bevis paa, hvor gerne jeg paatager mig enhver Forretning, som har Teatrets Tarv til Øjemed, tilbyder jeg mig, uden mindste Godtgørelse at træde sammen med hvilke som helst til alvorlige Forretninger duelige Mænd, den høje Direktion dertil maatte udnævne, for i Forening med dem at deliberere og indgive Forslag om andre nyttige Forandringer, som f. Eks. paa hvad Maade Instruktørernes overflødige Embeder paa den sikreste og letteste Maade for Fremtiden aldeles kunde annihileres".

I Tidens Løb undgaar han dog ikke at give enkelte Skuespillere privat Instruktion (N. P. Nielsen beder ved

en given Lejlighed Direktionen om at anmode Dr. Ryge, „der selv en Gang havde indstuderet *Hamlets* Rolle“, at give ham Vejledning deri), ligesom han ofte tages paa Raad angaaende Rollebesætninger og lign. Da saaledes RAUPACHS Sørgespil „Isidor og Olga“ skal opføres, skriver han til Collin nogle Bemærkninger, der i Korthed karakteriserer flere af hans Samtidige: „Wladimirs Rolle kan udføres baade af Hr. NIELSEN og Hr. STAGE; men da Isidors Rolle ikke vel kan udføres af andre end af Hr. Nielsen, og lidenskabelige Roller ikke forekommer mig at være Hr. Stages egentlige Fag, saa mener jeg, at Wladimir kan betros Hr. SEEMANN, som synes at have Anlæg til dette Slags Roller, hvilket jeg ogsaa — med Hensyn paa Hakon Herdebred i „Axel og Valborg“ — tilforn har ytret. Hvad Ossips Rolle angaar, da tror jeg vel, at jeg kan udføre den, omendskønt jeg ikke tør fragaa, at min Korpulence just ikke egner sig for dette Slags Roller. Imidlertid kan jeg paa den anden Side aldeles ikke være enig med min høje Chef, naar han vil betro den til Hr. WINSLØW jun. Ved Siden af Hr. Seemann vil han ifølge sin ubetydelige Figur og svage Stemme ikke kunne imponere nok, og det bør Ossip kunne; thi ellers bliver hans lange Rolle kedsommelig. Men skulde Hr. Stage ikke kunne udføre Ossips Rolle, og i saa Fald jeg Petrows Rolle? Hr. Stage kvalificerer sig, efter min Mening, i det mindste bedre for Ossips Rolle end Hr. Winsløw jun. Skulde Direktionen derimod — med Hensyn paa Rollens Størrelse — finde det betænkeligt at betro den til Hr. Stage, saa var den dog nok bedre i mine Hænder, end i enhver andens“.

Den 24. Oktbr. 1829 overdrages ved en kgl. Resolution Dr. Ryge „nye Stykkers Anordning, og alt, hvad som derved paaligger en *Instructeur en scène*“, og tillægges der

ham Prædikat af Medinstruktør. Ligeledes er det blevet „Direktionen tilladt“ at give ham „Haab om, at De, saafremt De svarer til dens Forventning, skulde anses nærmest berettiget til, naar en af de nuværende Instruktører afgaar, at indstilles til at vorde *Instructeur en scène*.

I to Aar lægges nu paa den arbejdsomme Skuespillers Skuldre, foruden alle hans andre Forretninger, ikke blot Scenearrangementet „i alle nye Operaer og større Stykker, men selv i gamle, henlagte og atter fremdragne baade større og mindre Syngestykker“, før han, d. 18. Febr. 1832, opnaar fast Ansættelse som Instruktør — uden Gage, men med en aarlig Gratifikation af 200 Rbdlr. Lidt pikeret herover beder han Molbech om at lægge et godt Ord ind for ham hos Kongen og overbevise denne om det store Arbejde, han udfører; thi „saa vil jo Majestæten ogsaa indse, at den Misundelse, hvormed jeg baade af Teaterpersonalet og selv af Publikum forfølges, er aldeles ugrundet, og jeg følgeligen ikke er uværdig til det Haab, der allernaadigst er givet mig, om at erholde Gage som *Instructeur en scène*, naar nemlig en af bemeldte Instruktører afgaar. At jeg iøvrigt hellere vil misundes end beklages, er begribeligt, kun maa Misundelsen ikke berøve mig min Konges Naade, uden hvilken det er mig aldeles umuligt, at vise den Virksomhed, som mine Pligter og Teatrets Tarv udfordrer“.

Men Tiden gaar, uden at Dr. Ryge opnaar fast Gage som Instruktør, og da han en Dag har hævet sin Gratifikation paa de 200 Rbdlr., tager han Bladet fra Munden. „I den Forudsætning“, skriver han utaalmodigt til Direktionen, „at Summens Bestemmelse er emaneret af den høje Direktions allerunderdanigste Indstilling desangaaende, bekender jeg oprigtigt, at jeg havde ventet mere, da mine Instruktionsforretninger, dels med Hensyn paa

Valget af de til Opførelse bragte baade nye og henlagte Stykker, dels i Betragtning af, at jeg maa vedblive at tage mig af, og altsaa ogsaa maa være til Stede ved Prøverne paa de ældre Stykker, jeg nu i Løbet af 3 Aar har sat i Scene, upaatvivleligen har været langt flere og betydeligere end i de foregaaende Aar. Imidlertid vilde jeg maaske aldrig have omtalt dette, men være vedbleven at antage, at den høje Direktion havde fattet den Beslutning, med Hensyn paa Gratialer og Gratifikationer, at indføre et mere økonomisk System, hvorved jeg fandt det rimeligt, at Begyndelsen gjordes med mig, hvis jeg ikke senere havde erfaret, at den høje Direktion mod afvigte Sæsons Slutning har udvirket Fru Heiberg og Hr. Stage, for den ubetydelige Umage, de har haft med at instruere nogle faa Elever, allernaadigste Gratifikationer af resp. 150 og 100 Rbd. Under saadanne Omstændigheder byder Ære og Pligt mig at tale.

Jeg vil da begynde med at bringe i min høje Chefs Erindring, at jeg *paa Direktionens Opfordring* tidligere har instrueret flere Elever, blandt hvilke jeg blot vil nævne Mad. Eisen, Hr. Holst og Hr. Kragh, og at jeg for min derved hafte Umage *aldrig* har faaet eller begæret det allermindste; jeg vil fremdeles bringe i den høje Direktions Erindring, at jeg i mange Aar *personlig* har udført alle de magiske Dragtforvandlinger og lignende Fænomener, som forekommer i „Cendrillon“, „Trylleflø jten“, „Balders Død“, „Faruk“, „Zampa“, „Ravnen“ og flere Stykker, uden at fordre mindste Godtgørelse derfor, uagtet Syngemesternes Eksempel, der tager 2 Rbd. blot for at spille et Par Takter bag Scenen, og den, tilforn aftenlige, nu stipulerede Betaling for musikalske Signaler, kunde have foranlediget mig til, for ovenanmeldte, mig egentligen ikke paaliggende Arbejder, at

indlevere Regninger. Men jeg hader alle saadanne ekstraordinære Betalinger for specificerede Arbejder, fordi jeg af den høje Direktions Retfærdighed bør vente, at den ved forefaldende Lejligheder ikke vil lade min gode Villie være uænset, omendskønt jeg ved den ordentlige Økonomi, jeg fører i mit Husvæsen, Gud være lovet! ikke kan klage over Overmod eller egentlig Trang. Jeg vil endelig i dybeste Ærbødighed gøre den høje Direktion opmærksom paa, at jeg som Skuespiller ikke har, eller nogen Sinde har haft nogen ekstraordinær stipuleret aarlig Indtægt, som f. Eks. Hr. Instruktør Nielsen, Hr. Rosenkilde og maaske flere, ligesom den høje Direktion vist ikke eet Øjeblik kan tvivle om, at jeg som Økonominspektør jo arbejder redeligt og gør tilbørlig Nytte for min aarlige Gage, der er 700 Rbd. foruden min fri Bopæl, hvilken imidlertid, da jeg maa betale 34 Rbd. i aarlige Kommune-Afgifter og tillige er Gaardens Materialforvalter og fungerende Vært, ikke kan anslaas til mere end 100 Rbd. Enhver Indtægt, jeg har, er i Sandhed *surt* fortjent, og derfor kan jeg ikke nægte, at det har gjort mig ondt, at den høje Direktion har takseret mine Arbejder som *Instructeur en scène* i Løbet af det sidste Aar for ringe i Sammenligning med Fru Heibergs og Hr. Stages Elevundervisning. Jeg vil ikke tale om Tiden, de har brugt til denne, omendskønt jeg nok tør vædde paa, at enhver af dem i det mindste har faaet 5 Rbd. for hver anvendt Time; men kan en Elevs Undervisning i en enkelt Rolle sammenlignes med det vidtløftige Arbejde, jeg har haft med at arrangere blot *et eneste* af følgende Stykker: „Møllen i Bjergkløften“, „Brama og Bayaderen“, „Johanna d'Arc“, „Robert af Normandiet“, „Dronning Margaretha“ og „Guerillabanden“, og har jeg ikke foruden disse, baade i Løbet af næstforrige Sæsons

sidste 3 Maaneder, og af afvigte Sæsons 6 første Maaneder arrangeret endnu mange ikke ubetydelige saavel Skuespil som Syngespil?

Dog jeg har maaske allerede været for vidtløftig. Den høje Direktion har vist allerede indset, at jeg har Grund til Misfornøjelse, og den vil derfor vist ikke opsætte at udfinde et Middel til at erstatte mig, hvad jeg efter den anførte Sammenligning kan vente af den høje Direktions Retfærdighed. Min store Familie gør mig det til Pligt, ikke at lade nogen Lejlighed gaa forbi, hvorved jeg paa en ærlig Maade kan erhverve noget, og jeg kan forsikre den høje Direktion, at mine økonomiske Omstændigheder i det sidste Aar ved ekstraordinære, men aldeles nødvendige Udgifter er ikke lidet deteriorerede, og at jeg derfor *imod mit Ønske* har maattet give mit Minde til, at den ældste af mine ugifte Døtre, skønt kun 18 Aar gammel, fra næste Maaned af tager ud af mit Hus, for selv at erhverve det nødvendige til Livets Ophold".

Først ved Frydendahls Død i 1836 tillægges der Dr. Ryge som Sceneinstruktør en fast Gage af 300 Rbd., og med Stolthed kan han notere for sine Efterkommere: „Saaledes forenede jeg nu 3 Funktioner ved Teatret, nemlig som Skuespiller, Økonomiinspektør og *Instructeur en scène*, for hvilke jeg oppebar en aarlig fast Gage af 2,000 Rbd."

Den samme strenge Alvor, hvormed han gaar op i sin Virksomhed som Skuespiller og Økonomiinspektør, viser han i sin Stilling som Instruktør, og sin Mening vedkender han sig altid lige overfor Direktionen. Da han f. Eks. erfarer, at Vaudevillen „Rekruten" skal opføres i en lokaliseret Oversættelse af Overskou, iler han med at gøre opmærksom paa, at „bemeldte Vaudeville i sin forvanskede Form og med den nærværende Rollebesæt-

ning næppe er en Plads paa Repertoiret værdig. Handlingen er vist nok oprindeligen idyllisk rørende, men nu, *da Stykket er lokaliseret*, da Dialogen skal fremsiges i den upoetiske, for ikke at sige væmmelige sjællandske

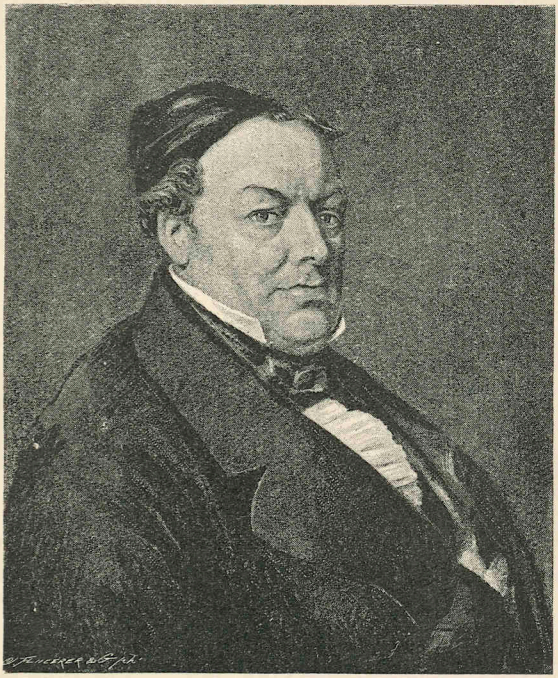

J. C. RYGE. DR.

Bondedialekt, og da dets egentlige 3 Hovedroller, Marie. Per og Hans, er i Personers Hænder, som Naturen aldeles har nægtet den Gave at kunne fremsige en eneste rørende Replik med *sand* Hjertelighed, nu vil Handlingen blive ligesaa ironisk, som usandsynlig, med eet Ord: „Parodi“. Jeg kunde gerne udvikle mig vidtløftigere

om dette maadelige Produkt, hvori intet kan interessere, undtagen maaske enkelte ret vakre Kuplets, men jeg anser det ikke for en saadan Udvikling værd. Agtelse for min Kunst og det kongelige Teaters Værdighed, i Forening med min Overbevisning om, at Fædrelandskærlighed er en saa ædel Følelse, at den hverken af Forfattere eller fremstillende Kunstnere nogen Sinde bør parodieres, har afnødet mig disse underdanige Linier, som jeg i dybeste Ærbødighed beder, at den høje Direktion ikke vil miskende. Min Hensigt er ren, og jeg kan ikke nægte, at det vilde glæde mig meget, hvis den høje Direktion efter en gentagen Revision vilde henlægge Stykket. I modsat Fald vil jeg trøste mig med, at, om det endogsaa skulde behage et nøjsomt Publikum, saa er det dog intet Bevis for, at *min* Mening om det er urigtigt".

Direktionen lytter ikke til Dr. Ryges Raad; „Rekruten" gaar over paa Teatrets Repertoire, efter først at være opført ved de saakaldte Sommerforestillinger. Vaudevillen synes at have „behaget et nøjsomt Publikum"; thi den opføres ialt 57 Gange.

Den samme Ømfindtlighed, han føler som Skuespiller, lægger han for Dagen som Instruktør. I August Maaned 1836 optræder paa det kgl. Teater et fransk Skuespillerselskab under Direktion af Skuespilleren Delcour, og Bladet „Søndagen" bringer en Sammenligning mellem de fremmede og vore egne Skuespillere. Dr. Ryge føler sig fornærmet over Artiklens Slutning, idet han mener, at nogle Ytringer om Ensemblet ved Forestillingerne kan „udtydes graverende imod mig, i min Egenskab som *Instructeur en scène*, hvorfor han beslutter offentlig at ville fralægge sig „de Beskyldninger, bemeldte Ytringer involverer". I det Øjemed beder han Direktionen „gunstigst og overensstemmende med Sandheden at meddele mig

et ostensibelt og til Offentligheden ved Trykken indrettet Vidnesbyrd, at den høje Direktion i de Aar, jeg har fungeret som *Instructeur en scène* ved det kongelige Teater, i alle Henseender har været tilfreds med mine Præstationer i dette Embede, og at, hvis der maaske undertiden skulde have været noget at anke paa Ensemblet ved Forestillingerne af de Stykker, *jeg* har sat i Scene, saadant ikke kan tilregnes mig, hverken med Hensyn paa min Duelighed til eller Virksomhed i bemeldte mit Embede".

I Slutningen af Trediverne synes Holberg at være sørgelig forsømt, baade hvad Repertoire og scenisk Udstyr angaar, og saasnart Dr. Ryge derfor mærker, at „den høje Direktion intenderer, fremtidigen ved en bedre Rollebesætning, end den der i de senere Aar er bleven de holbergske Komedier til Del, at holde denne vor store Nationaldigter i Ære", anser han det for sin Pligt som Sceneinstruktør at „bidrage mit til, at Holbergs Stykker ogsaa fra Dekorationsvæsenets Side bliver mindre stedmoderligen behandlet end hidtil". Begreberne om den „mindre stedmoderlige" Behandling, der bør komme vor store Digter til Del, synes den Gang at være af en noget anden Beskaffenhed end nu, idet Fornyelsen af „Barselstuens" Dekorationer i første, fjerde og femte Akt indskrænker sig til Benyttelsen af „den lukkede Dekoration, der i Onsdags afbenyttedes i 1. Akt af „Bedstefader Guerin", dog med den Forandring, at der bag Aabningen i Bagtæppet hænges et passende Sluttæppe i Stedet for Sætstykket med det praktikable Vindu". Til anden og tredje Akt, den egentlige Barselstue, mener Doktoren, at „den hyggelige Stuedekoration fra Balletten „Søvngængersken" hensigtsmæssigen kan afbenyttes; men da netop Sidevæggene er de samme, som de, der bruges i førstnævnte Dekoration, saa maatte disse maskeres. Paa

den ene Side kan denne Maskering opnaas ved Hjælp af det Skærmbræt, der skjuler Vuggen, og ved et Gardin for Døren, men paa den anden Side vil det være nødvendigt at skjule det praktikable Vindu ved et Sætstykke, der kunde males som et Møbel eller andet Husgeraad, og at gøre den praktikable Dør ukendelig fra de andre Akter ved paahæftet malet Lærred. Det sidste haves og trænger kun til at restaureres, men det første maatte forfærdiges. Idet jeg nu ikke tør bestride, at den høje Direktion jo vil gaa ind paa min Ide og bevilge denne ligesaa ubetydelige som fremtidigen nyttige Anskaffelse, beder jeg den tillige at bemyndige mig til, desangaaende at gøre fornøden Aftale med Økonomiinspektøren, Teatermaleren og Maskinmesteren".

Sine Anordninger i Henseende til Scenearrangementet fordrer den myndige Instruktør strengt overholdt, og han kender ikke Persons Anseelse, hvis en Kunstner eller Kunstnerinde forsømmer at følge de een Gang paabudte Instrukser. Fru Heiberg og Wilhelm Holst har en Aften under Opførelsen af Komedien „Et Ægteskab i Ludvig den Femtendes Tid", uden Instruktørens Vidende, forladt Scenen, før Tæppet er faldet og derved undladt „i Forening med mig at gøre den sædvanlige Kompliment". Saaret i sin Embedsmandsværdighed skriver Dr. Ryge i den Anledning til Teaterchefen: „Jeg vil kun *berøre,* at de ved denne egenmægtige Afvigelse fra mine Anordninger saavel har overtraadt Teaterlovene og derved givet et slet Eksempel, som rimeligvis ogsaa foranlediget, at Stykket efter Tæppets Fald vandt et langt mindre lydeligt og almindeligt Bifald, end ved de to første Forestillinger; thi en Kompliment af flere Personer er altid en *captatio benevolentiæ*, der sjældent forfejler sin Virkning; men efter min individuelle Følelse ligger der noget

anstødeligt i, at de tillader sig saadant paa en Aften, hvor Hans Majestæt havde den Naade, selv at bivaane Forestillingen; thi upaatvivlelig bør det være enhver ærekær og velopdragen scenisk Kunstner langt glædeligere, ved det sædvanlige udvortes Tegn at kunne ytre sin Ærbødigheds- og Taknemmelighedsfølelse for sin Konge, end for Publikum; og derfor har jeg anset det for min Pligt at fralægge mig enhver Andel i denne Afvigelse fra den Maade, paa hvilken Stykket ved de foregaaende Forestillinger er sluttet, hvorhos jeg nærer det Haab, at min høje Chef, hvis denne Sag skulde vorde omtalt paa højere Steder, vil godhedsfuldt bevidne min Uskyldighed".

Som Sceneinstruktør finder Dr. Ryge Lejlighed til ligeoverfor Kongen at udtale sin Mening om de saakaldte „Sommerforestillinger". Disse, som enkelte Skuespillere og Skuespillerinder erholder Tilladelse til at give paa det kgl. Teater for egen Regning og Risiko en bestemt Tid af Sommerferien, forekommer for det første den erfarne Teatermand at være i Opposition til den kgl. Resolution, der i sin Tid, paa Dr. Ryges Forslag, ophæver de reglementerede Beneficeforestillinger. Langt vigtigere mener han dog, det er, at „Rollerne i de valgte Stykker bliver i Almindelighed *højst ufuldkomment* besat. Den beneficerede vælger nemlig ikke alene en af de vigtigere Roller for sig selv, hvad enten han eller hun duer til at udføre den eller ikke (*exempla sunt odiosa*), men maa tillige, hvad de øvrige Roller angaar, rette sig efter de Personer, som er disponible; thi hvor mange forlader ikke Byen, saasnart Sæsonen er til Ende, og hvor mange vægrer sig ikke af andre Aarsager for at deltage i Sommerforestillingerne?" Det allervigtigste er dog, at „de fleste Stykker bliver, dels fordi mange af de dygtigere Subjekter er

afsløvede ved Anstrengelser i Løbet af den afvigte Sæson, dels af Mangel paa materiel Tid og det nødvendige Antal Prøver, og i Særdeleshed fordi Præparationen ikke anses for Pligt, men for en reciproque eller venskabelig Tjeneste, i Almindelighed saa *slet indstuderede*, at enhver ærekær Kunstner eller Kunstnerinde egentligen burde anse det for en Skam at deltage i saadanne Forestillinger. Jeg taler her af Erfaring, og tror at være værdig til at tros paa mit Ord, uden at opfordres til at føre yderligere Beviser.

Den Fordel, at Teaterdirektionen for en moderat Betaling kan købe af vedkommende et Par Stykker, som uagtet de anførte Misligheder har vundet Bifald, er med Hensyn paa, at Nyhedens Interesse for en stor Del er tabt, at mangt et Stykke, som ved en god Udførelse maaske kunde være blevet en Berigelse af Repertoiret, nu ved en slet og skødesløs Udførelse er kommen i Vanrygte, at slet besatte Roller maa betros til andre, hvorved der atter spildes Tid til Indstudering og Prøver, uden at Udførelsen — som Erfaring lærer — derved forholdsmæssigt vinder, og at de, efter vedkommendes eget Godtbefindende valgte Kostumer og Dekorationer som oftest maa remplaceres med anstændigere eller hensigtsmæssigere — efter min ringe Mening saa ubetydelig, at den ikke bør komme i Betragtning, fordi den i ethvert Tilfælde ikke kan opveje *det* Onde, at mange, især yngre Subjekter, forledes til *slet Memorering*, og til at spille — som man plejer at kalde det — efter Suffløren, og kommer de først i den Vane, saa er de i Sandhed inkurable".

I Henhold til disse Udtalelser, „vover jeg frimodigen at ytre, at Sommerforestillinger *for enkelt Persons Regning* ikke alene, med Hensyn paa det kongelige

Teaters Værdighed og *virkelige* Tarv er mere skadelige end nyttige, men at de tillige fører det Onde med sig, at de tvinger de mere samvittighedsfulde Kunstnere og Kunstnerinder til at anstrenge sig over egne Kræfter, hvorved baade Lyst og Kraft til langt moderatere Anstrengelser i den paafølgende Sæson upaatvivleligen svækkes. Ogsaa her kan jeg tale af Erfaring. Jeg lod mig i denne Sommer overtale til i Løbet af 14 Dage at udføre saa godt som 5 nye Roller, og da jeg senere begyndte paa at indstudere 2 nye Roller til forestaaende Sæson, følte jeg tydeligt, at jeg havde forlangt for meget af min Hukommelse".

Samtidig med disse Bemærkninger foreslaar den reformivrige Instruktør en Omordning af Censurforretningerne ved Teatret. I Stedet for de to Direktører, der nu (1834), ved Siden af deres øvrige Forretninger, maa varetage den vanskelige Censurering af indleverede Stykker og Oversættelser, bør Direktionen nedsætte en Komité, bestaaende af 3 eller — om muligt — 5 af Teatrets „mest udmærkede og tænkende" Kunstnere, „hvoraf i det mindste de 2 maatte være musikkyndige, hvilke efter en Instruktion, som nærmere meddeltes dem, forpligtedes til paa bestemte Tider at træde sammen, for afvekslende at forelæse hinanden de indsendte, saavel originale som oversatte Stykker, drøfte deres Værd og i Forening afgive en skriftlig og udførlig Mening om samme med Hensyn paa Handling, Karaktertegning, effektfulde Situationer, smukt Sprog eller Versifikation, eventuel Rollebesætning o. s. v. En saadan Beskæftigelse for Mænd, der med Receptivitet for en større Udvikling af deres Aandsevner, tillige forener Lyst til at lægge en saadan progressiv Udvikling for Dagen, vilde ikke alene være nyttig og hædrende, men tillige opmuntrende, især naar den kunde forbindes

med en liden aarlig Renumeration; og den Udgift, som derved foranledigedes, vilde efter min fuldkomne Overbevisning ikke være spildt, naar intet af Medlemmerne engageredes længere end paa 1 eller 2 Aar, efter hvilken Tid de imidlertid maatte kunne vælges igen af Direktionen, og naar for al Ting enhver, der vilde give sig af med at være Forfatter, Oversætter eller Omarbejder udeluktes fra Valget". For at undgaa enhver Misforstaaelse tilføjer han forsigtigt: „Da mine Forretninger ved Teatret er saa mange og saa vigtige, at jeg ligesaa lidet kan vente, at Direktionen vilde vælge mig til Medlem af den projekterede Komité, som den kan antage, at jeg vilde modtage et saadant Valg, saa falder naturligvis al Mistanke om, at jeg ved dette sidste allernaadigste Forslag aspirerer enten en større Indflydelse eller pekuniær Fordel, bort af sig selv. Jeg føler endnu stedse en levende Interesse for Deres Majestæts Teater, og regner det virkeligen til en af mine Kaldspligter, endogsaa uopfordret at bidrage alt, hvad der staar i min Magt, til at lette Forretningernes Gang ved samme. Skulde der imidlertid endnu være en anden Grund, der maaske har bidraget til, at jeg vover at nedlægge ovenanførte allerunderdanigste Ytringer for Deres Majestæts Trone, da maatte det være den Overbevisning, at det i mer end een Henseende kunde være til særdeles Gavn for flere af Deres Majestæts udmærkede Kunstnere, hvis de havde nogen mere, især aandig, Beskæftigelse, end den, deres sceniske Præstationer paalægger dem".

Dr. Ryge taaler nødig fremmed Indblanding i sine Forretninger som *Instructeur en scène*. „Det er blevet mig fortalt", skriver han lidt irriteret til Direktionen, „at Hr. Balletmester Bournonville, paa Grund af, at han har paataget sig at instruere vedkommende Solodanserinder

i „Brama og Bayaderen“, skal have forlangt, at *hele* Scenearrangementet i denne Opera, der nu har været henlagt paa 3dje Aar, maatte overdrages ham alene“. I den Anledning gør Dr. Ryge opmærksom paa følgende:

„I Aaret 1831 saa jeg bemeldte Opera i Paris, og i 1833 satte jeg den her i Scenen. Med tilbørligt Hensyn paa vort Teaters mindre intensive Kræfter, havde jeg ved mine Arrangements bestandigt for Øje, hvad jeg havde set. At Hr. Bournonville imidlertid alligevel kan finde nogle Forandringer i disse hensigtsmæssige, kan jeg godt indse, men jeg tror ikke, at jeg ved Anordningen af dem aldeles bør forbigaas, eller at jeg fortjener en saadan temporær eller blot efemerisk Suspension fra mit Embede, som hans Forlangende involverer; især da jeg imod enhver Solodanser, der har haft Dans at arrangere i Operaer eller Skuespil, stedse har vist saa megen Føjelighed og Eftergivenhed, som jeg, uden at træde de syngendes eller spillendes Interesser og billige Fordringer for nær, har kunnet udvise, og Hr. Bournonville vist ingen Grund har til at antage, at jeg skulde være mindre føjelig eller eftergivende imod ham; ligesom han vistnok af mig kan erholde de mest instruktive Oplysninger om alt, hvad der kan være vigtigt for ham, betimeligt nok at vide“. Naar Bournonville har læst disse Bemærkninger, haaber Doktoren, „at denne Sag vil blive afgjort, saavel til den høje Direktions, som til Hr. Balletmesterens og min Tilfredshed“.

Et Bevis paa den strenge og nøjeregnende Mands gode Hjerte og Overbærenhed paa rette Tid og Sted findes i et Brev til Direktionen, da Skuespiller Hass udebliver fra den første Prøve paa Oehlenschlägers Tragedie „Dronning Margareta“, hvor Hass spiller Albrecht af

Mecklenborgs Rolle. „Til min store Bedrøvelse“, skriver Dr. Ryge, „var jeg Vidne til, at flere af det tilstedeværende Personale, efter at de faa Scener i første Akt, hvori Hr. Hass skulde deltage, var prøvede, og han efter deres Mening vilde blive at mulkteres for en *hel* Udeblivelse fra Prøven, lagde en Glæde for Dagen over, at denne Skuespiller, der ellers er meget nøjagtig i Tjenesten og dertil streng Økonom, dog ogsaa en Gang maatte komme til at betale en klækkelig Mulkt, hvilken Glæde, efter min ringe Formening, just ikke gjorde deres Hjerter Ære. I Betragtning heraf og med Hensyn paa, at Hr. Hass hidtil altid med rosværdig Nøjagtighed baade ved Prøver og Forestillinger har opfyldt sine Pligter, tillader jeg mig i dybeste Ærbødighed at bede den høje Direktion om, at den ham efter Teaterloven tildømmende Pengemulkt for denne Gang maa blive ham eftergivet, og haaber jeg saa meget mer min underdanige Bøns Opfyldelse, som den høje Direktion derved tillige dikterer en Straf for vedkommendes Skadefryd“.

Den ellers altid pligtopfyldende Embedsmand maa selv en Gang modtage en Advarsel fra sin Direktion, fordi han forlader Teatret midt under en Prøve paa „Brama og Bayaderen“, som han sætter i Scene; sker dette oftere, meddeler Bestyrelsen ham, at han vil blive anset „paa samme Maade som Skuespillere, der gør sig skyldig i denne Forseelse“.

Dr. Ryge føler det som et alvorligt Indgreb i sin Instruktørværdighed, da det i Efteraaret 1839 paalægges Digteren Johan Ludvig Heiberg, foruden Deltagelse i Censuren, at være til Stede ved nye Stykkers Oplæsning og at overvære nogle Sceneprøver, naar Direktionen ønsker det, for at baade Skuespillere, Teatrets Repertoire og Forfattere i videre Omfang end hidtil kan drage Nytte

af Heibergs dramaturgiske Indsigt og Talent. Det varer heller ikke længe, før Dr. Ryge indstændig beder Teaterchefen, Kammerherre LEVETZAU, ikke at sætte sig i noget underordnet Forhold til Heiberg. „I 11 Aar“, skriver han krænket, „har jeg nu fungeret som Sceneinstruktør ved det kgl. Teater, og i denne min Kvalitet *aldrig* været andre subordineret, end Hs. Excellence, min forhenværende Teaterchef (HOLSTEIN)“; skulde han derfor nu „subordineres en tredje Mellemperson, da maatte jeg anse det som en Degradation, jeg i Sandhed ikke fortjener“. Noget naivt søger han at appellere til Teaterchefens Hjerte: „Deres Højvelbaarenheds første Ord til Teaterpersonalet var, at naar man mødte Dem med Velvillie, da kunde man vente den samme af Dem“. Det mener Dr. Ryge, han har gjort; thi „jeg opfyldte uvægerligen Deres Højvelbaarenheds *første* Begæring til mig d. 20. Febr. om, Dagen efter at udføre Palnatokes betydelige Rolle, uagtet jeg kunde have undskyldt mig med, at jeg, der kort efter min Hjemkomst fra Udlandet optraadte i denne Rolle, af Mangel paa fysisk Kraft udførte den langt under min egen Tilfredshed, og altsaa kun *invita Minerva* kunde træde op i den anden Gang. Jeg har derved aflagt et umiskendeligt Bevis paa min Lydighed; derfor haaber jeg, at Deres Højvelbaarenhed vil vise mig den Velvillie i Behandlingen af denne Sag, godhedsfuldt at sætte Dem ind i min Stilling; thi da tør jeg ogsaa vente, at dens Udfald vil svare til min Tilfredshed“.

Nogle Dage senere beklager Dr. Ryge sig atter til Teaterchefen: „Iøvrigt kan jeg nu ikke længer tilbageholde den Bemærkning, at min Autoritet hos Teaterpersonalet næppe vinder ved den Maade, paa hvilken Hr. Prof. Heiberg tillader sig, ikke alene i de spillendes, men ogsaa i Korpersonalets og Statisternes Paahør, fra Par-

Mecklenborgs Rolle. „Til min store Bedrøvelse“, skriver Dr. Ryge, „var jeg Vidne til, at flere af det tilstedeværende Personale, efter at de faa Scener i første Akt, hvori Hr. Hass skulde deltage, var prøvede, og han efter deres Mening vilde blive at mulkteres for en *hel* Udeblivelse fra Prøven, lagde en Glæde for Dagen over, at denne Skuespiller, der ellers er meget nøjagtig i Tjenesten og dertil streng Økonom, dog ogsaa en Gang maatte komme til at betale en klækkelig Mulkt, hvilken Glæde, efter min ringe Formening, just ikke gjorde deres Hjerter Ære. I Betragtning heraf og med Hensyn paa, at Hr. Hass hidtil altid med rosværdig Nøjagtighed baade ved Prøver og Forestillinger har opfyldt sine Pligter, tillader jeg mig i dybeste Ærbødighed at bede den høje Direktion om, at den ham efter Teaterloven tildømmende Pengemulkt for denne Gang maa blive ham eftergivet, og haaber jeg saa meget mer min underdanige Bøns Opfyldelse, som den høje Direktion derved tillige dikterer en Straf for vedkommendes Skadefryd“.

Den ellers altid pligtopfyldende Embedsmand maa selv en Gang modtage en Advarsel fra sin Direktion, fordi han forlader Teatret midt under en Prøve paa „Brama og Bayaderen“, som han sætter i Scene; sker dette oftere, meddeler Bestyrelsen ham, at han vil blive anset „paa samme Maade som Skuespillere, der gør sig skyldig i denne Forseelse“.

Dr. Ryge føler det som et alvorligt Indgreb i sin Instruktørværdighed, da det i Efteraaret 1839 paalægges Digteren Johan Ludvig Heiberg, foruden Deltagelse i Censuren, at være til Stede ved nye Stykkers Oplæsning og at overvære nogle Sceneprøver, naar Direktionen ønsker det, for at baade Skuespillere, Teatrets Repertoire og Forfattere i videre Omfang end hidtil kan drage Nytte

af Heibergs dramaturgiske Indsigt og Talent. Det varer heller ikke længe, før Dr. Ryge indstændig beder Teaterchefen, Kammerherre LEVETZAU, ikke at sætte sig i noget underordnet Forhold til Heiberg. „I 11 Aar“, skriver han krænket, „har jeg nu fungeret som Sceneinstruktør ved det kgl. Teater, og i denne min Kvalitet *aldrig* været andre subordineret, end Hs. Excellence, min forhenværende Teaterchef (HOLSTEIN)“; skulde han derfor nu „subordineres en tredje Mellemperson, da maatte jeg anse det som en Degradation, jeg i Sandhed ikke fortjener“. Noget naivt søger han at appellere til Teaterchefens Hjerte: „Deres Højvelbaarenheds første Ord til Teaterpersonalet var, at naar man mødte Dem med Velvillie, da kunde man vente den samme af Dem“. Det mener Dr. Ryge, han har gjort; thi „jeg opfyldte uvægerligen Deres Højvelbaarenheds *første* Begæring til mig d. 20. Febr. om, Dagen efter at udføre Palnatokes betydelige Rolle, uagtet jeg kunde have undskyldt mig med, at jeg, der kort efter min Hjemkomst fra Udlandet optraadte i denne Rolle, af Mangel paa fysisk Kraft udførte den langt under min egen Tilfredshed, og altsaa kun *invita Minerva* kunde træde op i den anden Gang. Jeg har derved aflagt et umiskendeligt Bevis paa min Lydighed; derfor haaber jeg, at Deres Højvelbaarenhed vil vise mig den Velvillie i Behandlingen af denne Sag, godhedsfuldt at sætte Dem ind i min Stilling; thi da tør jeg ogsaa vente, at dens Udfald vil svare til min Tilfredshed“.

Nogle Dage senere beklager Dr. Ryge sig atter til Teaterchefen: „Iøvrigt kan jeg nu ikke længer tilbageholde den Bemærkning, at min Autoritet hos Teaterpersonalet næppe vinder ved den Maade, paa hvilken Hr. Prof. Heiberg tillader sig, ikke alene i de spillendes, men ogsaa i Korpersonalets og Statisternes Paahør, fra Par-

kettet at kritisere og dadle mine Anordninger paa Scenen. Pligtskyldig Agtelse for, og ubegrænset Tillid til Deres Højvelbaarenheds ridderlige Løfte, nærmere at ville bestemme det Forhold, i hvilket vi fremtidigen skal staa til hinanden, har hidtil alene afholdt mig fra at bruge Repressalier imod Hr. Professorens Mangel paa Takt for det sømmelige".

Johan Ludvig Heibergs Stilling til det kgl. Teater i denne Sag belyses i fuldt Maal af et Brev til Teaterchefen, skrevet af Heiberg i Fortsættelse af en Samtale „angaaende den mulige Kollision af Hr. Doktor Ryges og mine Funktioner ved Prøver paa nye Stykker".

Den udmærkede Dramaturg skriver: „Naar man sammenholder de 3 Punkter i det kongelige Reskript af 10de August f. A., nemlig, at det paalægges mig: 1) at deltage i Censuren, 2) at lede Oplæsninger, 3) at overvære Prøverne, naar Direktionen ønsker det; saa synes heraf at fremgaa, at det er et litterært, et poetisk og kritisk Overtilsyn, som er mig anbetroet, naturligvis under Direktionens Autoritet. I Erkendelsen af, at det netop er et saadant, hvorpaa det hidtil har manglet ved Teatrets Præstationer, da enhver af de for Resten fungerende Embedsmænd kun har sin særegne *Detail* at passe, men det ikke paahviler nogen at regulere det poetiske Indtryk af det *hele*, har man villet bøde paa denne Mangel ved at ansætte en ny Embedsmand, hvem netop dette Hverv, Resultatet af det hele, paalaa. Kun under denne Forudsætning er de tre adskilte Punkter i den kongelige Resolution i Harmoni med hverandre, og konkurrerer alle til et og samme Øjemed. Til at opfylde dette udfordres nemlig: 1) at have en Stemme ved Valget af Stykkerne, 2) ved Oplæsningen af disse at meddele de spillende det poetiske eller dramatiske Indtryk af det *hele* Værk, 3) ved

Prøverne at fremme, hvad der kan befordre dette Indtryk, og ikke mindre at fjerne, hvad som kunde skade det.

Hvad nu dette sidste Punkt angaar, da forekommer det mig, at al Kollision med Sceneinstruktøren falder bort, naar man betænker, at denne har at paase Scenens *materielle* Fordringer (Ind- og Udgange, Massernes Gruppering etc.), jeg derimod de mere *ideale*. Vel kan det let arrivere, at de sidste gør en Forandring ønskelig i de første, men i saa Fald vil det næppe falde mig vanskeligt at overbevise en Mand som Hr. Dr. Ryge, der selv har Sans for de ideale Fordringer, og hvem jeg desuden sjældent har fundet uimodtagelig for gyldige Grunde. I det modsatte Tilfælde har man jo Direktionen for at decidere i Sagen.

Følgende Bemærkning vil maaske nærmere oplyse den omhandlede Genstand: Ved nye, originale, ikke anonyme Stykker plejer Forfatteren selv at være til Stede ved Prøverne for at udøve det digteriske eller kritiske Overtilsyn af det hele; og i dette Tilfælde har man aldrig fundet, at Forfatternes Myndighed traadte enten Sceneinstruktøren eller nogen anden Embedsmand for nær. Men ved oversatte eller anonyme Stykker, og i det hele ved saadanne, hvor Forfatteren ikke selv har kunnet været til Stede, eller ikke har villet det, eller ikke har formaaet at paase sit eget Bedste, har alt Overtilsyn i æstetisk Henseende manglet, og store Misforstaaelser og Misgreb har fundet Sted, hvilke under et aarvaagent, kritisk Øje vilde have været undgaaet — Eksempler vilde kunne anføres i Mængde. Den Funktion, som nu mangen Forfatter frivillig paatager sig at udføre ved Prøverne paa *hans eget* Stykke, denne er det, som jeg antager at paaligge mig ved Prøverne paa *alle* Stykker, — hvorfor jeg heller ikke er vel tilfreds med den Restriktion, som ligger i Reskriptets

Ord: „hvis det af Direktionen ønskes“, eftersom disse Ord synes at admittere visse Undtagelser. Jeg betragter mig selv som den enten nærværende eller fraværende, enten levende eller afdøde Digters Advokat, som har at paase alt, hvad der fra det digteriske Standpunkt kan være at iagttage ved Opførelsen af Stykkerne.

Hvad navnlig min Medvirkning ved Indstuderingen af „Dorotea og Gomez Arias“ angaar, da tør jeg uden Ubeskedenhed sige, at jeg har bidraget til at oplyse mangen Misforstaaelse af dette Stykke, saavel i det større som i det mindre, og at meget endnu kunde være sket, dersom Tiden havde været tilstrækkelig, og min Autoritet havde været mindre indskrænket. Mangen Fejl, som uden mit Tilsyn vilde være begaaet, er nu forbleven en ukendt Mulighed saavel for Direktionen som for Publikum. Saaledes, for blot at nævne eet: Dersom jeg ikke havde erkyndiget mig om Kostumerne, vilde alle Maurerne (Mandfolk og Fruentimmer) være traadt ind paa Scenen med sværtede Ansigter, ifølge Hr. Dr. Ryges Ordre til Korpersonalet. Da jeg gjorde ham opmærksom paa det urigtige heri, indrømmede han det ogsaa straks, men undskyldte sig med det vildledende i, at Høvdingen Canneri omtales som Sort, hvorimod jeg igen indrømmede ham, at denne Vildfarelse var saare naturlig og let forklarlig. Men Sagen er, at ingen af dem, som har Detail-Forretninger ved Stykkernes Indstudering, kan saaledes være inde i det hele, som den, der *ex officio* maa sætte sig paa det allernøjeste ind deri. Ved nemlig først at læse Stykkerne som Deltager i Censuren; ved dernæst at foretage Forandringer og Rettelser i dem, eller foreslaa Forfatteren saadanne; ved derpaa at gennemstudere dem paa ny og endelig foredrage dem ved Oplæsningen, erholder jeg en Kundskab til Stykkernes Ensemble og

poetiske Indtryk, samt til alle de Details, der befordrer dette, — en Kundskab, som nødvendigen maa overgaa den, som erhverves ved blot at læse dem med Hensyn paa dette eller hint specielle Formaal".

Direktionen lytter til Dr. Ryges Bøn med Velvillie; efter Heibergs eget Udsagn ytres kun to Gange det Ønske, at han skal bivaane Prøverne paa Teatret, nemlig „ved *Dorothea og Gomez Arias*, og ved mit eget Skuespil *Syvsoverdag,* ved hvilket Hr. Dr. Ryge havde frabedt sig at fungere som Sceneinstruktør". Ikke uden Bitterhed tilføjer *Elverhøjs* Forfatter: „At Direktionen ikke har ønsket det tiere, er naturligvis ikke min Skyld".

Et Brev fra Oehlenschläger til hans „højstærede Ven" Dr. Ryge, tyder paa, at denne gerne erfarer Digterens Tanker om visse Ting vedrørende Scenearrangementet i hans Værker, naar blot det sker ad skriftlig Vej. „Min Ide", skriver Digterkongen til den gamle Eremits Fremstiller, „med Haralds Syn i fjerde Akt af *Væringerne* er denne: Det er en Drøm og ingen virkelig Aabenbaring. Harald drømmer, at han ligger i sit Fængsel, som han virkelig gør, og at et af de Blindvinduer, der er i Muren, aabner sig. Derved kommer Olafs Aand til at staa som en Billedstøtte i en Niche, hvilket er det smukkeste. Altsaa maa Nichen være saa stor, at Figurens Hoved bliver Middelpunktet af Nichens øverste Bue, og derefter det andet forholdsmæssigt. Baggrunden ønsker jeg himmelblaa med et Par lette Skyer, og Randen af Nichen blomsterkranset, men ingen Flitter. Det ligger i en Drøms Natur, at man pludselig forestiller sig et saadant Syn, saaledes har ogsaa Komponisten antydet det i Musiken; og altsaa maa Aabenbaringen ske pludselig paa det Sted, som Musiken udtrykker". Brevet, der er underskrevet „Deres hengivneste Ven A. Oehlenschläger", slutter med

„mange Taksigelser for den dejlige Udførelse af Mikel Angelo“.

Da Dr. Ryge i Begyndelsen af 1840 erfarer, at Kongen „betænker at retablere“ den dramatiske Skole paa Hofteatret og denne „i saa Fald vil behøve en sagkyndig og paalidelig Mand“, som kan „lede og bestyre de specielle saavel artistiske som økonomiske Forretninger ved en saadan Anstalt“, beder Doktoren om at komme i Betragtning. „Ikke alene min videnskabelige Dannelse og den Erfaring“, skriver han i sin Ansøgning til Christian den Ottende, „jeg som 27aarig Praktikus i Faget og ved at besøge mange Teatre i Udlandet har erhvervet mig, men fremfor alt den *Sandhed* og *Natur,* hvorved mine egne dramatiske Præstationer bestandigt — jeg tør sige det uden at befrygte Modsigelse — har udmærket sig i Forening med mit intime Kendskab til alt, hvad der angaar et Teaters indre Økonomi og Balance, lader mig haabe, at Deres Majestæt i min allerunderdanigste Bøn ikke vil finde nogen Anmasselse eller uædel Bevæggrund. Mine høje Foresatte kender mine Ideer om dramatisk Instruktion, og vil de derfor næppe befrygte, at slaviske Kopier kan resultere af mine Omvisninger og Bestræbelser. Tværtimod tør jeg haabe, at de, saafremt det allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at forlange deres Erklæring desangaaende, vil give mig det Vidnesbyrd, at ingen af det hele Teaterpersonale bedre end jeg kvalificerer sig til at overtage en administrerende Post ved en dramatisk Planteskole“.

Teatermuseet ejer en af Dr. Ryges Instruktionsbøger, og af denne fremgaar det, hvor simpelt og enkelt hele Scenearrangementet er paa de Tider. Instruktørens Anvisning til A. om at staa paa „Kongesiden“ (til venstre paa Scenen for Tilskuerne) eller til B. om at gaa over

paa „Damesiden“ (til højre), kan selvfølgelig langt fra staa Maal med Nutidens uhyre Fordringer til Illusionen paa Scenen. Men den hellige Ild, der i vore Dage tit omsættes i klingende Mønt, er Dr. Ryge Mand for at holde ved lige, fordi han altid føler sig som tjenende Præst i Kunstens Tempel.

V.

At Dr. Ryges Tjenesteiver ikke har været forenet med et lige Talent til at omgaas og harmonere med sine Kolleger iblandt Skuespillerpersonalet, eller med Besindighed og Humanitet til altid at omgaas rigtigt med undergivne, bør dog ej komme i Betragtning, naar der spørges: hvad har Manden i den lange Række Aar præsteret for Teatret?

(Chr Molbech).

Under det daglige Liv paa et Teater, hvis hele Trivsel i saa høj Grad er betinget af, at alle dets Medlemmer gør deres Pligt til det yderste, er det uundgaaeligt, at en Mand med Dr. Ryges utrolige Arbejdsevne og hede Blod ikke kommer i Kollision med sine Omgivelser, saavel opad som nedad; han, der forlanger saa meget af sig selv og udretter saa utrolig meget for den Institution, han har viet sine Kræfter, kan med Rette stille Fordringer, baade til overordnede, ligestillede og underordnede, og det er ikke hans Skyld, at uforstaaende Sjæle tit forveksler hans uegennyttige Iver med egoistisk Selvtægt. Saa godt som alle den myndige Skuespillers Skærmydsler med Direktion og Personale bidrager i høj Grad til at belyse hine Tiders lykkelige Naivitet, da Bagateller formaar at bringe letbevægelige Sind i heftigt Oprør og at sætte spruttende Penne i Bevægelse; men Dr. Ryge ved ganske bestemt, at Mands Villie er den eneste Lov, Teatrets brogede Samfund respekterer, og hvor meget end Personalet protesterer mod hans kraftige Indgriben og løber til Direktionen med barnagtige Klager, er de overordnede næsten altid paa Doktorens Parti, i fuld Bevidsthed om hans uhyre Værd for det kgl. Teater.

Den første Klager er Paaklæderen AHRENDS, der i Februar 1814 besværer sig til Direktionen over, at Dr. Ryge har mishandlet ham en Aften i Foyeren, paa Grund af „en privat Sag“ imellem dem. Paaklæderen hævder at kunne bevise, at Skuespilleren „haver slaget mig paa Øret“ og atter løftet sin Stok „i Mening at slaa mig, saa jeg var nødsaget at modværge“. For første Gang maa Hakon Jarls Fremstiller staa Skoleret for Direktionen, der forlanger en Udtalelse om denne Affære. Den anklagede skriver frimodigt, at det maa paaligge Ahrends som Anklager at bevise, at „jeg har slaaet ham paa Øret, hvilket jeg imidlertid er overbevist om, at han ikke kan, hvorimod jeg oprigtigt vedgaar at have taget ham i Brystet, dog ikke førend han greb mig i Kraven af min Frakke, og at jeg ogsaa har holdt min Stok i den højre Haand, dog hverken for at true eller slaa ham, men fordi jeg just den Gang, da han greb mig i Brystet, var i Begreb med at forlade Teatret, og derfor havde saavel Stokken i Haanden som min Hat paa Hovedet, og jeg indser ikke, hvad der skulde bevæge mig til at kaste min Stok fra mig, naar jeg følte mig stærk nok til med een Haand at holde et Menneske fra Livet, der formodentlig, blot for at skræmme mig, greb mig i Kraven“.

Alvorligere end denne ret latterlige Sag forekommer en Affære to Aar senere at være. Den 30. November 1816 skriver Regissør CLAUSEN i det kgl. Teaters Journal: „*Fanchon* var ansat til Opførelse i Aften uden Abonnement. Under Prøven paa dette Stykke om Formiddagen gik Hr. ENHOLM op til Økonomus Hr. Dr. Ryge i dennes Værelse paa Gjethuset for at erholde et til hans Rolle i Stykket behøvende militær Halsbind. Følgen af Samtalen skal være (efter flere af Personalets Beretning), at Hr. Dr. Ryge har grebet Enholm i Brystet, rystet ham og derpaa

sat ham ud af Døren, hvilken sidste Handling anmeldes (mundtlig) at være set af Pyntejomfruen ANTHON. Denne Voldsomhed paadrog Enholm et saa heftigt Krampetilfælde, at han maatte køres hjem og var ude af Stand til at spille om Aftenen. Chefen sendte Regissøren en egenhændig Koncept til følgende Kontraplakat, der trykt lyder saaledes: Formedelst pludselig indtruffet Sygdomstilfælde kan i Aften intet Skuespil gives. Pengene for de indkøbte Billetter tilbagebetales i Aften i Skuespilhusets Forhal fra 5—7". Med et Suk tilføjer Regissøren: „Saaledes tabte Teaterkassen herved en Aftens Indtægter".

Saasnart Enholm er kommet til Kræfter efter denne Episode, indsender han en Klage til Direktionen, skønt det er ham „saare ubelejligt" at maatte volde sine overordnede Ulejlighed; „men", skriver han i Bevidstheden om sin gode Sag, „min krænkede Ære, min muligen forstyrrede Helbred og det hele i mig fornærmede Selskab fordrer, at jeg maa fremstille mig som Klager, og af mine Foresattes Upartiskhed og Retfærdighed kræve den Fyldestgørelse, som kan staa i Forhold til den mig tilføjede Krænkelse". Denne bestaar i, at Doktoren under en Samtale med Klageren „med begge Hænder greb mig i Brystet og kastede mig voldsomt ud af Døren, hvilken han straks lukkede efter sig. Det vil være ufornødent at tilføje, hvor stor min Forbitrelse maatte være over en slig uanstændig Vold, udøvet af min Ligemand uden Aarsag, der blot, støttende sig paa sin fysiske Styrke, tror ufornærmet at kunne handle efter enhver nok saa urimelig Indskydelse af et Temperament, som hans Fornuft ikke er i Stand til at beherske; det vil derfor være meget forklarligt, at denne Hændelse virkede saa voldsomt paa mit Sind, at jeg derved, forenet med de fysiske Indtryk, Hr. Ryge havde forvoldt mig, blev betaget med

en heftig indvortes Krampe i Brystet, hvoraf jeg endnu lider, og hvis Følger muligen aldrig vil forlade mig". Efter at have mindet Direktionen om de „Haandgribeligheder", Dr. Ryge „ofte viser mod Underbetjentene, endog mod de ældste og skikkeligste", ender Enholm sin Klage i det Haab, at „mine Foresatte vil vist, ved med Kraft at understøtte denne min retfærdige Sag, ikke udsætte mig for at maatte gøre mig saare ubehagelige Skridt til at erholde den Fyldestgørelse, som jeg helst ønsker at have de Mænd at takke, hvis Tilfredshed og Velvillie det altid skal være mit Maal og min Glæde at fortjene".

Samme Dag som Enholm indsender sin Klage, giver Dr. Ryge Direktionen en Fremstilling af Sagen, set med hans Øjne:

„Et om mig udspredt Rygte, at jeg d. 30. pass. om Formiddagen, førend Teaterprøven begyndte, efter en Ordstrid saaledes skal have mishandlet Hr. Enholm, at han maatte køres syg hjem, og derfor ikke kunde spille om Aftenen, har foranlediget mig til at opsætte følgende Relation over det hele Faktum, og at lade samme attestere af alle tilstedeværende Vidner.

Jeg kom nemlig bemeldte Formiddag omtrent Kl. 10 ind i det Værelse, hvor Teatrets Syjomfruer sidder og arbejder og forefandt der Hr. Enholm i en Ordstrid med en af disse: den ældste Jomfru Anthon. Inden jeg fik Lejlighed til at spørge om Aarsagen til denne Ordstrid, begyndte Hr. Enholm saaledes: Der kommer Doktoren, nu kan *De* jo spørge ham ad. Jomfru Anthon tog derpaa straks Ordet og fortalte mig, at Hr. Enholm havde affordret hende et Stykke sort Fløjl til et Halsbind, men at hun ifølge min Befaling, ikke at udlevere noget af Teatrets Forraad til nogen som helst af Personalet, havde nægtet ham dette og henvist ham til mig, og at han der-

paa havde forekastet hende, at hun altid gjorde Vanskeligheder.

NB. Til at indskærpe denne Befaling havde netop Hr. Enholm faa Dage i Forvejen foranlediget mig, fordi han, blot efter løselig at have fortalt mig, at han ønskede nogle Pailletter, for dermed selv at brodere en Hue, og uden at jeg havde givet ham noget bestemt Løfte desangaaende, var gaaet op til Syjomfruerne, og havde affordret dem disse, ved hvilken Lejlighed han havde tilladt sig at fordre flere, end jeg vilde have troet mig berettiget til at tilstaa ham.

Ovenmeldte Jomfru Anthons Forklaring fik jeg ikke engang Tid til at svare paa, fordi Hr. Enholm straks tog Ordet og sagde: det *var* ogsaa at gøre Vanskeligheder, naar hun vilde nægte ham en saadan Bagatel, som Doktoren desuden en Gang tilforn havde tilstaaet ham. Jeg svarede nu: at enten det var en Bagatel eller ikke, og om jeg ogsaa allerede tilforn havde tilstaaet ham den, hvilket jeg dog ikke for Øjeblikket kunde erindre, saa burde der dog være Orden i enhver Ting, og at Jomfru Anthon i denne Sag havde handlet fuldkommen overensstemmende med mine Befalinger. Inden jeg fik rigtig udtalt, begyndte Hr. Enholm heftigen at forsikre, at jeg havde lovet ham det, han begærede, det vilde han besværge osv., og for at gøre Ende paa Sagen, svarede jeg med nedstemt Røst: nu vel, har jeg lovet Dem det, saa skal De ogsaa faa det, naar De blot ikke vil blive hidsig. I Stedet for herved at formildes, tog Hr. Enholm straks Anledning til at forekaste mig, at jeg var langt hidsigere end han, og dette bevægede mig til at sige: Hr. Enholm, her er ikke Stedet til at afgøre, hvo af os, der er hidsigst, men her er jeg i mit lovlige Kald, og her taaler jeg ingen Reprocher. Nu brød Hr. Enholm atter ud, at han heller

intet taalte o. s. v., og jeg saa mig nu nødsaget til at sige: overalt har De intet her at bestille. Hvad? raabte han, vil De vise mig Døren? Jeg svarede: Ja, det baade kan og vil jeg, thi det er min Pligt at vaage over, at de, der her arbejder i Teatrets Tjeneste, ikke forstyrres i den Ro, som deres Arbejde udfordrer, og altsaa — —, her aabnede jeg Døren, og gav ham ved en Kompliment til Kende, at jeg ønskede, han vilde forføje sig bort. Men han gik et Skridt tilbage, satte sig i et Slags Positur og spurgte mig med et haanligt Smil: om jeg maaske vilde kaste ham ud? Nu svarede jeg med Fynd og Eftertryk: Ja, hvis De ikke gaar! og da han herpaa intet svarede, men satte begge Hænderne i Siderne og maalte mig fra øverst til nederst, saa benyttede jeg mig af min fysiske Overlegenhed, tog — uden i mindste Maade ved Slag, Stød, Puf eller nogen Vold at tilføje hans Legeme noget ondt — fat i Brystfligen af hans aabentstaaende Frakke, satte ham uden mange Omstændigheder ud af Døren og lukkede den til. Men han sprængte Døren op igen paa Øjeblikket og raabte ind til Fruentimmerne: det har De set paa. Jeg svarede herpaa ganske langsomt: Frygt De kun ikke, jeg skal ikke gaa fra, hvad jeg har gjort, og nu løb han ud igennem Gangen og ned ad Trappen til Teatret, paa hvilken Vej jeg ikke hørte andet, end at han skældte mig ud for en grov Knægt".

Denne Fremstillings Rigtighed attesteres som være „fuldkommen overensstemmende med Sandheden" af Teatrets fire Syjomfruer, hvoraf den ene, Jfr. Betty Anthon, syv Aar senere bliver Dr. Ryges anden Hustru. Skræddermester M. Winter og hans fire Svende erklærer, at de, uagtet de ikke er til Stede i det samme Værelse, dog gennem den tynde Mellemvæg har „kunnet høre hvert eneste Ord, som blev vekslet, og da Døren fra vort Væ-

relse til Gangen stod aaben, har vi ogsaa været Øjenvidner til, at Hr. Dr. Ryge, efter at han havde sat Hr. Enholm ud af Døren, ikke i mindste Maade rørte ham videre, hvorfor vi ogsaa med vor egenhændige Underskrift bevidner Sandheden af ovenstaaende Relation og ligeledes er villige til, naar det maatte forlanges, med Ed at bekræfte dette vort Vidnesbyrd".

Direktionen tager det fornuftige Parti at meddele Hr. Enholm, at da den „ikke har Kompetence til at skaffe sig tilstrækkelig Vished i denne Sag ved at lade Vidnerne edelig afhøre, eller optage noget lovformeligt Forhør desangaaende, tror den sig i den Nødvendighed (saa meget mere, som det kan synes uafgjort, hvorvidt Sagen, der hverken i eller under Tjenesten er forefaldet, hører under dens Værneting) uden videre at indlade sig derpaa, at henstille til Hr. Skuespiller Enholm selv, hvorvidt han maatte finde for godt, paa lovlig Maade for Retten at paatale denne sin Sag".

Den 24. Novbr. 1818 klager Skuespillerinden Mad. Ellen Marie Heger, der i Teaterhistorien kaldes „en stille, højst fredsommelig Kone", over at Dr. Ryge i „en yderst grov Tone" har tiltalt hende i Anledning af en Dragt, hun har taget paa i Kotzebues Skuespil „Korsridderne". Et Par Dage senere erklærer Teaterlægen, Dr. M. Rahlff, at Madam Heger „lider siden d. 26. ds. af galdeagtige Tilfælde og Nerverystelser. Disse Sygdomstilfælde, som efter den syges Forklaring maa anses som en Følge af foregaaende Sindslidelser, er saa meget betydeligere, som deres Aarsager indvirker baade paa Sjæl og Legeme, hvorfor Tilfældene selv er saa meget vanskeligere at have. For nærværende Tid sætter disse Sygdomstilfælde Madam Heger aldeles ud af Stand til enhver Forretning, som fordrer mindste Anstrengelser af

Sjælsevner. Endog den huslige Omsorg er over den syges Kræfter".

Paa Direktionens Opfordring afgiver Dr, Ryge *sin* Erklæring om det passerede:

„Da jeg ved Forestillingen af *Korsridderne* d. 23de Nov. fra Hofparkettet havde bemærket, at Mad. Heger i dette Stykkes anden Akt havde iført sig sin hvide Atlaskes med rødt Fløjel og Guldpailletter broderede Dragt fra *Maria Stuart,* gik jeg efter Aktens Slutning op paa Teatret, og da jeg efter i det mindste 5 Minutters Forløb saa Mad. Heger i Foyeren, bad jeg hende høflig om Tilladelse til at tale et Par Ord med hende. Hun svarede: „gerne" og fulgte med mig ind i det bageste saakaldte Aktricekammer. I dette fandt jeg en Pyntekone, som jeg bad gaa ud, og nu opstod følgende *Samtale* imellem Mad. Heger og mig.

Jeg. Madam Heger! De har i Aften bedrøvet mig meget ved at tage Deres Dragt fra *Maria Stuart* paa, som er saa aldeles upassende, at jeg næsten nødes til at tro, at De finder Behag i de Quereller, jeg for Øjeblikket har med Prof. Kruse angaaende upassende Pragt og Glimmer paa Scenen.

Mad. Heger (smilende): Jeg har ingen bestemt Dragt til dette Stykke.

Jeg. Det ved jeg, men De har altid spillet med en Dragt fra *Stærkodder,* som De fik ny til min Benefice, og vi er jo engang blevet enige om, at De bruger den i dette Stykke.

Mad. Heger. Ja, jeg vilde have sagt Dem det i Dag, men De var ikke paa Prøven.

Jeg. Ja, det er nu ligemeget Mad. Heger! jeg ser, at jeg for Fremtiden maa være forsigtigere, og De maa der-

for ikke tage mig det ilde op, at jeg i Morgen benytter mig af min Ret og lader Deres Dragter afhente.

Jeg bukkede, Mad. Heger nejede, og jeg forlod Værelset. Dette var, jeg turde næsten sige Ord til andet, vor Samtale, som jeg var nødt til at gøre saa kort som mulig, da jeg hvert Øjeblik kunde befrygte, at man vilde forstyrre os med den Efterretning, at Akten var begyndt. Allerede af de første Ord vil den høje Direktion kunne se, at jeg i det mindste ikke havde lagt an paa at være uartig imod Mad. Heger, og at det ikke harmonerer med den *yderst grove Tone,* hvori Mad. Heger paastaar, at jeg har tiltalt hende. Jeg erklærer ogsaa Ordene: *Fornærmelse, Komplot, kompromittere* samt: *og det siger jeg Dem*, for aabenbare Usandheder, og jeg vil aflægge min korporlige Ed paa, hverken at have brugt disse eller lignende Udtryk.

Hvorvidt jeg iøvrigt er berettiget til at paatale slige egenmægtige Forandringer i Regien, det maa jeg overlade til den høje Direktion selv at bestemme, dog tillader jeg mig at erindre: at den høje Direktion allerede forrige Sæson ved en Affiche i Foyeren har tilkendegivet det samtlige Teaterpersonale, at jeg, *naar jeg maatte anse det for nødvendigt*, var berettiget til at lade *deres* Dragter afhente, som selv har disse i Forvaring, og *dernæst:* at det er mig aldeles uvitterligt, at Hr. Kammerherre von Holstein *selv* har givet Mad. Heger Tilladelse til at have sine Dragter i sin egen Forvaring. Jeg vil ikke nægte det, men jeg erindrer særdeles vel, og jeg kan endnu vise Stedet paa Teatret, hvor det skete, at Mad. Heger har bedet *mig* om denne Tilladelse, og at jeg ogsaa gav hende den, fordi jeg turde forudsætte, at Teaterchefen ikke vilde nægte Mad. Heger, hvad der længe i Forvejen var tilstaaet langt yngre Skuespillerinder. Har *jeg* nu alt-

saa givet hende Tilladelsen, saa staar *jeg* jo ogsaa til Ansvar for enhver Misbrug, som kan flyde deraf, og saaledes synes *denne* Omstændighed alene at bevise min Ret til at paatale, naar saadanne Misbrug virkelig sker.

Hvad de Grunde angaar, som Madam Heger angiver, hvorfor hun gjorde denne Forandring, da nødes jeg til at erklære dem for aldeles ugyldige; thi af alle de Stykker, hun nævner, hvori hun, foruden i *Korsridderne* bruger Dragten, er *Stærkodder* kun opført een Gang, *Hakon Jarl* een Gang, *Blanca* een Gang og *Hugo v. Rheinberg* 3 Gange siden, hun fik Dragten, som var i Marts Maaned 1816, og altsaa har hun foruden i *Korsridderne* kun brugt Dragten 6 Gange i Løbet af 2 Aar og 8 Maaneder, og i *denne Sæson har hun ikke brugt den en eneste Gang.* Desuden har det heller ikke fra Begyndelsen af været nødvendigt for hende at bruge denne Dragt til saa mange Stykker, men de fleste Skuespillerinder, naar de faar en ny Dragt, som er smuk og behager dem, saa forkaster de i Almindelighed de ældre Dragter og bruger altid den smukkeste, og derfor maatte nu ogsaa denne Gang den ellers ret smukke Dragt fra *Stærkodder* vige for den brillantere fra *Maria Stuart.* Mad. Hegers Raisonnement, at Dragten uden Fløjelskappe og Krone kan anses som aldeles svarende til den i Stykket selv angivne Bestemmelse, at Emma skal være iført en kvindelig prægtig Dragt, er ogsaa aldeles urigtig, thi der bør være Forskel paa en prægtig klædt *tysk Frøken*, som desuden er paa en Rejse, og en prægtig klædt *Dronning,* som vil vise sig i sin hele Glans, og dertil er hverken Kappe eller Krone nok. Overalt er og bliver det en højst skadelig Misbrug, saaledes i Flæng at bruge de kostbareste Dragter, som engang er forfærdigede til yndede Stykker; thi naar saa Stykket bliver

sat paa Repertoiret, kan det ofte ikke komme til at gaa, fordi en saadan Dragt er forjasket, der ikke alene koster mange Penge, men ogsaa megen Tid. Dette er netop ogsaa Aarsagen, hvorfor *Masken* ikke kommer til at gaa.

Skulde jeg for Resten have noget at bebrejde mig i denne Anledning, saa skulde det være, at jeg talte til Mad. Heger *under Stykkets Gang*. Men da jeg *efter* Stykket ikke havde fundet hende alene, fordi hun klæder sig i Selskab med flere, og mine mange Forretninger gør mig det umuligt at indlade mig i vidtløftig Korrespondance, saa tror jeg dog, at denne ubetydelige Mangel i Formen bedre kan undskyldes end Mad. Hegers opdigtede Usandheder, hvorved hun vil dokumentere, at min Opførsel mod hende var *raa* og *usømmelig*, Usandheder, som jeg kunde tvinge hende til at bevise eller tilbagekalde tillige med Beskyldningen om *ærerørige* lydelige Ytringer i Parkettet, men som jeg tilgiver hende, fordi jeg baade kender *Aanden,* der har konciperet og *Haanden,* der har skrevet hendes Brev (*Klagen er skrevet med hendes Mands, Stephan Hegers Haand*). Ingen af Delene ere Jakobs, men begge Esaus.

Hvad der iøvrigt særdeles bedrøver mig ved denne Lejlighed er, at den høje Direktion atter har maattet høre en Klage over mig, som, skønt jeg nu tror at have bevist, at den, saaledes som den er fremsat, er aldeles ugrundet, dog maa være den høje Direktion særdeles ubehagelig, især da den kommer fra en Kunstnerinde med saa mange Fortjenester".

Direktionen meddeler derefter Madam Heger, at den i sin Embedstid sjælden har modtaget noget saa ubehageligt som en saadan Klage fra en Kunstnerinde, „hvis enstemmig erkendte sjældne Kunstværdi i saa skøn Forening med hendes almenhædrede Karakter og per-

sonlige Forhold ved og uden for Skuepladsen med rette gør hende til den almindelige Yndling". Hertil kommer den uheldige Omstændighed, at „den Mand, over hvem De førte Klage, ogsaa var en i saa mange Henseender fortjent, og af Direktion som af Publikum højlig agtet Kunstner og Embedsmand". Man haaber, at denne „fortrædelige Misforstaaelse mellem tvende af Skuepladsens højfortjente Medlemmer" aldeles maa bortfalde, og at, ligesom Dr. Ryge erklærer, at det ikke var hans Hensigt at være uartig mod Mad. Heger, hun ogsaa paa sin Side vil være overtydet om, at Direktionen vil „lade sig være magtpaaliggende" ved enhver Lejlighed at forebygge lignende Ulemper.

Mad. Heger føler sig ikke tilfreds med denne Afgørelse i Sagen, og hun, der adskillige Gange senere i „Hakon Jarl" staar ved Dr. Ryges Side som Thora, erklærer højtideligt, at „jeg herefter ingen Sinde, uden skriftligen eller i Vidners Overværelse, agter at samtale med en Mand, der ved denne Lejlighed har vist mig, at han vel besidder Mod til at fornærme, men ikke Mod til at staa ved sine Ord".

Ret naturligt undgaar den ivrige Økonomiinspektør ikke at tørne sammen med Garderobeforvareren, der er en af hans nærmeste undergivne, med hvem han daglig staar i Rapport. „Jeg er i Gaar Aftes", skriver Dr. Ryge den 19. Marts 1820 til Direktionen, „paa den utroligste Maade bleven insulteret af Garderobeforvareren Wigandt. Jeg havde skrevet en ny Regi til „Hermann von Unna", og da jeg som sædvanlig eftersaa alle Dragterne i Paaklædningsværelserne fandt jeg ved Hr. Haacks Dragt en Afvigelse fra Regien, som ærgrede mig saa meget mere, da den ogsaa stred imod en Ordre, jeg ved „Klosterets" Opførelse havde givet. Jeg spurgte nu Hr. Forvalter Ib-

SEN, som fulgte mig, og han skød Skylden paa Wigandt. Denne hørte jeg i et tilstødende Værelse, og jeg gik nu ind til ham, og i min Harme lod jeg falde disse Ord: „Hvor tør din Skidtknægt handle paa egen Haand og imod Regien?“ Jeg fik til Svar: „Hvorfor skælder De mig ud?“ Jeg svarede: „Fordi Du fortjener det“. „Nej“, svarede han, „jeg fortjener det ikke; thi jeg gør min Pligt, men *Du* er en Skidtknægt“. Forbauset over disse Ord gik jeg ham ind under Øjnene, lagde min ene Haand paa hans Bryst og sagde: „Ved Du, hvem Du taler med?“ men inden jeg saa mig for, havde han mig i Brystet og vilde slaa mig. Det var nu blot Nødværge, at jeg satte ham op imod Væggen, hvor jeg maatte holde ham i nogle Øjeblikke, da han paa ingen Maade vilde lade sine Hænder løs fra mig, ja gjorde Forsøg paa at sparke mig med Knæene, fordi han ikke kunde komme mig til Livs paa anden Maade. Imidlertid var Danserinden Jomfru OLSEN styrtet ind i Værelset; hun faldt mig om Halsen og bad mig for Guds Skyld ikke gøre ham noget, som jeg da heller ikke gjorde, men hverken alvorlig Tiltale eller Trusler med Vagt, som jeg paa Skrømt bad Forvalteren hente, var i Stand til at faa ham til at tage sine Hænder fra mit Bryst, men han arbejdede bestandig paa at trykke mig tilbage, skældte uophørlig og tiltalte mig bestandig med *Du*. Tilsidst kom Forvalteren og rev ham bort, men nu blev han ved at skælde, og skønt Forvalteren og flere tyssede paa ham, saa vilde han dog ikke tie. Hvad han egentligen sagde, erindrer jeg ikke nøje, dog er følgende Oprørs-Ord endnu i min Hukommelse: „Saadan skulde flere være imod Dem hernede“! (thi fra det Øjeblik, Forvalteren havde revet ham fra mig, og han havde forladt Værelset, sagde han ikke længer Du til mig). Men Jomfru Olsen, Hr. Stage og Hr. Forvalter Ibsen kan

maaske bedre erindre hans Grovheder, som var ledsaget af lydelig Støjen og den impertinenteste Tone. Den første vil især kunne bevidne, at jeg ikke har tilføjet ham et eneste Slag, men blot holdt ham i en fast Stilling i en Krog i Værelset, da jeg havde Aarsag at befrygte, at han vilde slaa mig i Ansigtet.

Jeg tilstaar den høje Direktion med min sædvanlige Oprigtighed, at jeg nu fortryder, ja ret inderlig fortryder, ikke med egen Haand at have revset denne lumpne Karl, der i den senere Tid har været særdeles studs imod mig, hvilket hidrører fra følgende Omstændighed. Forvalter Ibsen fortalte mig nemlig nogle Dage efter Hr. Sibonis Benefice, at Wigandt og Frisør Selmer havde talt om, at de vilde gaa hen til Hr. Siboni og begære af ham en Dusør hver for deres Arbejde ved hans Benefice. Dette fandt jeg upassende, og bad derfor Forvalteren i mit Navn at advare dem, ikke at gøre dette, da jeg alvorlig vilde paatale det. Forvalteren opfyldte min Begæring, og deraf rejser sig den nærige Wigandts lumpne Had imod mig, der forledede ham til at lægge Haand paa mig, og insultere mig med Grovheder. Andre har derimod forsikret mig, at det saaledes var bedre, og at den høje Direktion vist vil forskaffe mig den Satisfaktion, jeg kan fordre, i Særdeleshed da jeg ikke er den første Embedsmand, han saaledes har insulteret.

Jeg lægger altsaa nu min Sag i den høje Direktions Hænder, tillader mig i Særdeleshed at gøre den opmærksom paa de ovenanførte Oprørs-Ord, som Hr. Stage, Hr. Forvalter Ibsen og mange flere har hørt, og som aabenbar viser hans nedrige List til at ophidse endnu flere imod mig, og vil være særdeles glad, dersom den høje Direktion kan statuere et alvorligt Eksempel, der kan befri min krænkede Ære fra den Nødvendighed at be-

gære min Afsked som Inspektør, for ikke at udsætte mig for mine undergivnes Mytteri, der kan have de sørgeligste Følger baade for mig og for dem".

Heller ikke en Embedsmand som Suffløren kan den blodrige Mand undgaa at komme i Konflikt med. Den 5. Oktober 1822 klager Reservesufflør HAACK, en Broder til den Aaret før afdøde udmærkede og veltjente Skuespiller AUGUST HAACK, over at Doktoren en Aften paa Teatret i fleres Overværelse har sagt til ham: „De er en Vindbeutel ligesom Deres salig Broder var, og en Dreng". Inden Dr. Ryge erklærer sig om denne Beskyldning, fordrer han at læse Soufflørens *„Klage in originali"*; dette nægtes ham af Teaterchefen, der dog samtidig giver sit Ord paa, at Klageskriftet ikke indeholder „Invektiver" eller „ærefornærmende Udtryk" mod den anklagede. *„Hver eneste Gang* Reservesufflør Haack har suffleret mig i *Jægerbruden"*, skriver Dr. Ryge til sit Forsvar, „har jeg paa Forestillingsaftenen imellem 1. og 2. Akt bedt ham om at sufflere noget højere end sædvanlig i Scenen imellem Titania og mig, fordi det over Ørene nedhængende Haar og den dybe Bas, hvori jeg fremsagde Rollen, ellers hindrede mig i at høre ham. *(Dr. Ryge udførte i Operaen Skovaanden Samiels Rolle).* Han har ogsaa lovet det hver Gang, men aldrig holdt sit Løfte, hvilket Jfr. FLINDT kan bevidne, da hun har forsikret mig, at hun, naar hun vilde høre ham, maatte lytte efter. Hidtil har jeg dog sluppet temmelig vel derfra, men Løverdagen den 28. Sept. standsede jeg i min Rolle i bemeldte Scene, fordi jeg virkelig ikke kunde høre et eneste Ord af, hvad han sagde, og desaarsag blev forvirret. Imellem 2. og 3. Akt saa jeg ham paa Teatret imellem et Par andre, som jeg ikke erindrer. Halvt i Spøg, og langtfra at ville fornærme ham, sagde

jeg til ham: „Jeg mærker, Haack, at De er lige saadan en Vindbeutel som Deres salig Broder var“, og nu tilføjede jeg Aarsagen; men jeg benægter *in optima forma,* at have lagt til, at han var en Dreng. Han tog imidlertid mine Ord for ramme Alvor, blev meget opbragt og højrøstet, og i en Ordveksling, som fra hans Side blev ført med ligesaa megen Heftighed, som fra min Side med Koldsindighed, kaldte han mig i mange fleres Paahør, som naturligvis stimlede til, *grov* og *ubehøvlet,* hvilket jeg, da det virkelig forekom mig, som om han var beruset, kun besvarede med, „at man tilsidst ogsaa kunde blive ked af at være høflig“. Overhovedet kan alle de, som har hørt vor Samtale, bevidne, at han var yderst heftig, jeg derimod ganske koldsindig, hvorfor ogsaa en af Koristinderne forsikrede mig, at hun havde undret sig over min Koldsindighed.

Dette er alt, hvad jeg i Anledning af Reservesufflør Haacks Klage over mig ved at erklære“.

Efter dette, lidt anstrengte, Forsvar udtaler Direktionen, der har haabet ikke saa snart at skulle modtage nogen ny Klage over sin højtfortjente Skuespiller, at det er uden for al Tvivl, at Dr. Ryge har brugt „i det mindste en Del“ af de af Haack paaankede Udtalelser; „en Mand med Deres Dannelse og Indsigter vil ved rolig Eftertanke selv indse det upassende i at ville saare en Medarbejder ved Scenen ved at tale haanligt om hans afdøde Broder, en fortjent Kunstner“. Derfor paalægges det Doktoren, „for Teatrets, Direktionens og Deres egen Skyld at være varsommere i Deres Udladelser for Fremtiden“.

Fremtiden viser, at Dr. Ryge ikke altid er i Stand til at lægge sig denne Formaning paa Hjerte. En Foraarsdag i 1827 kommer den udmærkede Skuespiller CHRISTEN

Niemann Rosenkilde op paa Teatret for at meddele sin Kollega, at han agter „som en af Formændene for Vaudeville-Selskabet at forhindre Jfr. Wulff, som er dette Selskabs Medlem, fra at deltage i de tyske Forestillinger, hvortil Ryge, Frydendal, Stage etc. agter at engagere hende, da den Lov, som forbyder disse Herrer, som Selskab betragtet, at assistere os, maa nødvendigvis fremkalde samme Lovbestemmelse for vort". Rosenkilde hævder nu, at Dr. Ryge i Samtalens Løb beskylder ham for at have „stjaalet Jfr. Wulff fra dem", samt erklærer, „saa at alle, Statister, Skuespillere og flere omkringstaaende, hørte derpaa, *at han vilde slaa mig mellem Øjnene, hvis jeg ikke tav*". I den Anledning forlanger Rosenkilde hos sine Foresatte, at de „ved den fuldstændige Fyldestgørelse, for saa vidt Deres Magt rækker, sikrer min Person for Fremtiden. Pligt og Billighed befaler her Dem, mine høje Herrer, at give, ligesom De paalægger mig at fordre denne Fyldestgørelse. — Hvad jeg ved, at jeg med Lovs Medhold kan gøre, det gør jeg, indtil jeg har naaet, hvad jeg forlanger. Jeg møder paa Scenen bevæbnet; den mulige Følge deraf er let beregnelig". Direktionen udbeder sig straks Doktorens Forsvar i Anledning af denne alvorlige Klage og tilføjer: „Dette maa være indsendt til Direktionen inden Kl. 9 i Morgen Formiddag". Dr. Ryge tøver ikke med at afgive sit Forsvar:

„Hvad der i Gaar Formiddag er samtalt imellem Hr. Skuespiller Rosenkilde og mig i Scenens Baggrund, hvorhen *han* kaldte *mig*, og jeg ikke ham, angik en den kongelige Teatertjeneste aldeles uvedkommende Privatsag. Sagen selv hører altsaa ikke under den høje Direktions *forum*. Det kommer derfor kun an paa, om de Udtryk, jeg i den kongelige Teaterbygning har betjent mig af, kvalificerer sig til nogen som helst Straf. Min Mund for-

trækker sig til et Smil, idet jeg maa bemærke, at Svaret herpaa kun kan være — „Nej!“ — Thi ikke at tale om, at Hr. Rosenkilde har fordrejet min Tale, som aldrig har indeholdt Ordet: „slaa“, men „give“ eller „faa“ — jeg erindrer i Sandhed ikke bestemt, hvilket af begge, dog synes mig det sidste — hvortil jeg tilføjede som Objekt Artiklen „en“, hvorved kan underforstaas mange Ting, men aldrig et Slag, som er *neutrius generis,* og at jeg heller ikke har brugt den Trusel „hvis han ikke tav“; saa er lignende Samtaler ofte ført i Skæmt paa Teatret, uden at det er falden nogen ind at klage derover for Direktionen, og i det Øjeblik, jeg bemærkede, at Hr. Rosenkilde tog mine Udladelser som Alvorsord, forekom det mig, at Prøven udfordrede min Nærværelse paa Scenen, og jeg forlod ham derfor med de Ord: „at jeg maatte passe min Teatertjeneste“, og var han bleven paa Teatret til efter Prøven, eller havde min Tid tilladt mig i Gaar Eftermiddag at besøge ham, da vilde sikkert en gensidig Latter have gjort hans højtravende Klage aldeles unødvendig, ligesom jeg fra min Side ikke anser den — saa haard den end er stilet imod mig — nogen Kontraklage værdig“.

Denne, efter Collins Mening, „ligesaa latterlige og sandhedsløse som uforskammede Erklæring“ sendes til Klagerens Gennemlæsning; denne bebrejder højlig Direktionen, at den ikke vil „sammenkalde det da tilstedeværende Personale, Dr. Ryge og mig; undersøge og høre, om det er Løgn eller Sandhed, hvad jeg siger; at Vidnet vil og kan bevise, at Ryges Adfærd var *Vold i Kongens Hus* og derpaa give mig den i min Klage fordrede Fyldestgørelse, saa maa den anden Udvej vælges: Doktoren maa, som sagt, erklære alt for Spas — men i dette sidste Tilfælde skal det hele Publikum blive Dommer i denne

Sag. Det skal ikke blive skjult, hvad Tøjlesløshed og Galenskab det danske Kunstnersamfund tør tillade sig; det skal blive en Genstand for Almenunderholdning, at Dr. Ryges *Ustraffelighed* nu er stegen til den Højde, at den fredelige Kunstner maa, fordi hans foresatte ikke vil beskytte ham, betræde sin skønne Kunsts vanhelligede Tempel bevæbnet mod personlig Vold".

Collin skriver til Teaterchefen, at efter hans Mening er Sagen „ikke blot Rosenkildes, den er Personalets, den er Direktionens", ligesom han hævder, at „den Direktion, som med Ligegyldighed ser paa sligt, gaar med stærke Skridt sin Autoritets totale Undergang i Møde"; han foreslaar derfor, at Dr. Ryge skal underskrive en saalydende Erklæring: „Jeg erkender, at jeg med min ubesindige Opførsel paa Teatret sidstafvigte Lørdag Formiddag den 28. April har givet ikke blot Hr. Skuespiller Rosenkilde, men det Kunstnersamfund, hvoraf jeg har den Ære at være Medlem, grundet Anledning til Klage, og jeg beder Dem derfor alle om Tilgivelse". Denne Erklæring skal underskrives af Vitterlighedsvidner, oplæses af Regissøren for det forsamlede Personale og tilbageleveres Direktionen. „Afslaar han dette", skriver Collin, „saa maatte en alvorligere Straf afsone hans Brøde. Med de Konvulsioner og Taarer, han i den Anledning muligen vil opvarte os, daarer han ikke mig; deraf har jeg set for meget i de sidste 6 Aar".

Etatsraad Olsen ønsker mere besindigt Direktionens personlige Sammenkomst; „thi skriftlige Ytringer fordrer dog mer Tid, end jeg har i Dag, og fører let til Misligheder, som bedst undgaas ved gensidig mundtlig Drøftelse", og Teaterchefen lover at komme til Møde næste Dag Kl. 10. Her drøftes Sagen, og de to Skuespilleres Breve tilligemed Collins Forslag fremlægges. Direktionen

enes om „ikke at ville ænse den usømmelige Maade, hvorpaa Dr. Ryge havde affattet sin Erklæring“, men at det bør paalægges ham at gøre Afbigt, og at „den mildeste Maade“, hvorpaa dette kan ske, er, at han underskriver den af Collin affattede Erklæring, og dersom denne „ikke inden i Morgen Formiddag Kl. 10 er aldeles ordlydende hertil indsendt, udsætter De Dem for, at Direktionen griber til alvorlige Midler“. Slet saa strengt gaar det nu ikke til. „Tirsdag den 8. Maj“, meddeler Deliberationsprotokollen, „har Hr. Dr. Ryge i Teaterchefens Hus, i Overværelse af Direktionen og flg. Skuespillere: D'Hrr. Lindgreen, Clausen, Enholm, Liebe, Stage, Nielsen, Foersom og Syngemester Zinck gjort Hr. Rosenkilde en fyldestgørende Afbigt for de Fornærmelser, han paa Teatret havde tilføjet ham, hvormed saavel Hr. Rosenkilde som de øvrige tilstedeværende erklærede dem fuldkommen tilfreds“.

I et andet Tilfælde stiller Direktionen sig udelt paa Dr. Ryges Parti. Skuespiller Hvid indgiver den 16. Septbr. 1833 en Klage over, at Dr. Ryge har fornærmet ham under Opførelsen af „Johanna d'Arc“ den 2. Septbr., hvor de begge er rollehavende. Hvid mangler en Hue, som ikke er til at finde, og Dr. Ryge hjælper „under drøje Eder“ med til at søge efter den. Ingen kan give nogen Oplysning om den bortkomne Hue, indtil Hvid finder den liggende paa en Bænk bag Døren til Foyeren, hvorefter Dr. Ryge, efter Klagerens Udsagn, skal have tiltalt sin yngre Kollega „med en højst fornærmende Heftighed“. I et Brev minder Direktionen i den Anledning Doktoren om, „hvor meget et venskabeligere Forhold til det øvrige Personale vilde kunne bidrage til Deres eget Vel, Tjenestens Fremme og Deres foresattes Tilfredshed. Direktionen maa i den Henseende navnlig holde det for vig-

tigt, at De, uden derfor at tilsidesætte den hidtil viste Omhu for Ordenens Overholdelse, søger at undgaa den Anledning til Misfornøjelse blandt Personalet, som opstaar ved, at mindre væsentlige Mangler paaankes med for vidt dreven Strenghed, i Stedet for at mødes med velvillige og humane Advarsler eller venskabelige Raad, som sikkert den bedre Del af Personalet med Fornøjelse vilde modtage af en Mand, hvis Kundskaber og Erfaringer, ligesaa meget som hans udmærkede Værd som scenisk Kunstner giver et mangesidigt Krav paa deres Agtelse".

Et Par Maaneder senere bringer Dr. Ryges uoverlagte Hidsighed ham i en ret uheldig Situation lige overfor Teaterchefen, Kammerherre HOLSTEIN, der altid har næret en særlig Godhed for sin udmærkede Skuespiller og Embedsmand. Sagen begynder med Regissør LIEBES tjenstlige Indberetning af 10. Novbr. 1833 til Direktionen: „I Gaar Aftes, forinden Forestillingen af „Brødrene Foster" skulde begynde, lod Hr. Dr. Ryge mig ved sin Tjener anmode om at komme ind i hans Paaklædningsværelse; da jeg indtraadte i dette, erklærede Hr. Doktoren mig, at Hr. Skuespiller HOLST, paa sin Kærestes, Jfr. HEGERS, Vegne havde henvendt sig til ham for at foreslaa ham en Forandring ved Jfr. Hegers Paaklædning i Stykket „Brødrene Foster", og at Hr. Holst paa Doktorens Spørgsmaal: Hvorfor kommer Jfr. Heger ikke selv? havde svaret ham i hans Tjeners Nærværelse: „Hun sender mig, da hun ventelig frygter Grovheder af Dem". Hr. Doktoren tilføjede, om jeg vilde anmelde for Hans Excellence Chefen denne ham tilføjede Fornærmelse og tillige bede ham fritaget for sin Tjeneste som Skuespiiler indtil videre, da han agtede at indgaa med en allerunderdanigst Ansøgning til Hans Majestæt Kongen om sin Afsked".

Denne Meddelelse fra den meget benyttede Skuespiller bringer Røre i Direktionen, som straks træder sammen i dets sædvanlige Forsamlingsværelse, hvor Dr. Ryge og Skuespiller Holst giver Møde, og begge erklærer Liebes Indberetning for overensstemmende med Sandheden. Ophidset af den tilføjede Fornærmelse forelæser Doktoren „et af ham nedskrevet Koncept til et Foredrag for Direktionen“, som han i den Anledning havde troet sig „opfordret til at nedskrive og foredrage“. Efter Oplæsningen finder Teaterchefen „sig foranlediget til at erklære sig for dispenseret og forlod Direktionens Forsamling“. Aarsagen til denne Teaterchefens Handlemaade angives ikke nøjere i Sagens Akter; efter al Rimelighed har Dr. Ryge i sit Foredrag ladet sig henrive til en Antydning af det nære Slægtskab, der knytter Kammerherre Holstein til kgl. Skuespiller Wilhelm Holst, et Slægtskab, der næppe har været overensstemmende med hine Tiders gængse Moral.

I Erkendelsen af at have forløbet sig og „for at forebygge Standsning i Teatertjenesten“, erklærer Dr. Ryge at ville „opbyde alle mine Kræfter for at spille de mig i Løbet af denne Uge paaliggende Roller“, og for samtidig at formilde sin Chef sender den varmblodige Skuespiller et undskyldende Brev til Holstein: „Da jeg af Deres Excellences Vrede i den ekstraordinære Direktionsforsamling, som fandt Sted igaar, og hvori jeg var tilsagt at møde, maa antage, at jeg ved en Ytring i mit Foredrag dybt har saaret og fornærmet Deres Excellence, saa bevidner jeg herved for Gud og min Samvittighed, at det var langt fra min Hensigt at sige Deres Excellence et eneste ubehageligt Ord, og endnu langt mindre at tilsidesætte den Højagtelse og Ærbødighed, jeg ikke alene skylder Deres Excellence, som min øverste foresatte,

men ogsaa fordi De har givet mig saa mange Beviser paa Deres Godhed for mig. Jeg var ikke denne Godhed værdig, dersom jeg et eneste Øjeblik kunde betænke mig paa at erklære, at jeg desaarsag af mit inderste Hjerte fortryder denne Ytring, og jeg tilføjer derfor, at hvis jeg ikke havde troet at burde oppebi en gunstigere Tid for Modtagelsen, da havde jeg heller i Gaar end i Dag sendt Deres Excellence denne underdanige Erklæring".

Holstein formildes let og tilkendegiver Direktionen, at han har „saavel paa Grund af den Fortrydelse", som Doktoren ytrer, „men især med Hensyn paa hans Kones Forbøn, tilgivet ham den i Direktionsmødet den 10. d. M. imod mig udviste upassende og fornærmelige Fremfærd, og ønsker jeg, at denne Sag maa henlægges, da jeg, for ikke at berøve Teatret Dr. Ryges Tjeneste, gerne bringer dette Offer".

Molbech meddeler Doktoren Chefens Beslutning med den Tilføjelse, „at det alene er Hans Excellences Ønske, som kunde bevæge Direktionen til at henlægge denne Sag"; samtidig paalægges det Hakon Jarls og Stærkodders Fortolker, at han i Fremtiden ikke oftere tillader sig „en saadan Forglemmelse af Pligt og Anstændighed, hvorved De vil gøre det umuligt for Deres foresatte længer at staa i noget Forhold til Dem". Med Hensyn til den af Skuespiller Holst mod Doktoren „ved en uartig Tiltale udviste fornærmelige Opførsel" vil Direktionen „ikke undlade at tildele ham en fortjent Irettesættelse" i Dr. Ryges Nærværelse. Denne Meddelelse bevæger Doktoren til „indstændigen at bede den høje Direktion om, at lade den Hr. Holst i Morgen tiltænkte Irettesættelse *aldeles* falde bort. Det vilde desuden være en Straf for *mig,* som jeg *nu* næppe fortjener, at være til Stede ved en saadan

Ydmygelse, og jeg har intet andet Ønske i Anledning af denne Sag, end, at den høje Direktion, af Godhed for os begge, vil overtale ham til ikke tiere at blande sig i Jfr. Hegers Kostumering, hvilket Ønske jeg tror, er billigt".

Hele Affæren, der jo et Øjeblik ser ret truende ud for Dr. Ryge, ender med Direktionens Advarsel til Holst, om at han „for Fremtiden i enhver Forhandling, De maatte have med Dr. Ryge paa hans Embeds Vegne, ikke vil give ham Anledning til at kunne føre Klage over Deres Tilsidesættelse af den anstændige Høflighed, som fra Deres Side maa skyldes ikke blot Embedsmanden i Udøvelsen af hans Funktion, men ogsaa den ældre og af Teatret meget fortjente Skuespiller".

Det gamle Nag mellem de to udmærkede Skuespillere er dog ikke glemt, og fem Aar senere blusser det paa ny op i Skikkelse af en mindre tiltalende Pennefejde, der udkæmpes i Dagspressen for et nyfigent Publikums Øjne. Nytaarsdag 1839 fejrer Jeppes geniale Fremstiller, kgl. Skuespiller LINDGREEN, sit Halvhundredaarsjubilæum som Skuespiller, i hvilken Anledning Teatret opfører THOMAS MORTONS Komedie „Den hjemkomne Nabob" til Indtægt for Jubilaren. Denne hilses ved sin Indtræden paa Scenen af et vældigt Bifald, der paa ny tager fat efter Phisters Replik til sin gamle Læremester: „Se saadan skal vi have det, lille Fatter", og efter Stykkets Slutning fremkaldes den 68aarige Skuespiller for aabent Tæppe. Kammeraterne hylder ham bag Kulisserne, „men", som Overskous Blad „Dagen" skriver, „paa Scenen lod de Publikum alene hylde Kunstneren, uden at træde mellem det og ham ved nogen aftalt eller arrangeret Komediant-Solennitet som Bekransning eller sligt, der ofte er den hædrede mere til Besvær end til Glæde, da saadanne Optog oftest foranstaltes af dem, som mindst deler den

almene Begejstring, men kun attraar at tilvende sig selv en Del af den Opmærksomhed, der udelukkende tilhører den hædrede, ved at række ham den Krans, som de ikke ved Kærlighed til ham har gjort ham dyrebar". Dette hentyder til den Plan, Dr. Ryge har fattet, at han efter Forestillingens Slutning skal hædre Jubilaren for aabent Tæppe ved, paa Kammeraternes Vegne, at omfavne ham og paasætte ham en Lavrbærkrans. Imod denne Smagløshed protesterer Skuespilleren WILHELM HOLST meget energisk, og Bekransningen opgives. Men Dagen efter offentliggør Dr. Ryge i „Københavnsposten" et „aabent Brev til min Ven, Instruktør Lindgreen", hvori han „som den ældste af de Kunstfæller, der i Gaar Aftes deltog i den Dig allernaadigst tilkendte Beneficeforestilling" aabenbarer sin Plan, med Teaterchefens Tilladelse, „at flette om Din Tinding den Lavrbærkrans, Du som Kunstner har tilkæmpet Dig, derpaa at aabne Dig min broderlige Favn og føle Dit Kunstnerhjerte banke mod mit Bryst". Imidlertid ytrer der sig „hos nogle en saa alvorlig Opposition, der endogsaa hos een konfluerede til den protesterende Trusel, „at hvis jeg udførte mit Forsæt, da vilde han offentligen fralægge sig deri at have haft nogen Del", at jeg opgav det hele. Tilgiv mig, gode Lindgreen! og betragt ikke min forandrede Beslutning som et Bevis paa Lunkenhed i mit Venskab eller i min Agtelse for Dig. Mit Hjerte havde født Ideen, min Forstand ikke dikteret den". Det aabne Brev ender i Overbevisningen om, „at ingen af Dine samtidige Kunstfæller vil opleve, hvad Du har oplevet. Dertil har ingen af dem Talent eller Livskraft *nok. Dixi et liberavi animam meam*".

Faa Dage efter giver Holst et meget skarpt Svar paa „Hr. Dr. Ryges sukkersøde Himmelbrev, fuldt af Kys og Kærlighed, til Hr. Instruktør Lindgreen". Han finder det

mindre passende af Doktoren at offentliggøre, „hvad der med faa Ord hin Aften blev afgjort, og hvorom der ikke burde tales mere, for ikke at fremkalde Ubehageligheder efter en Aften, der, i Særdeleshed af Teaterpersonalet burde bevares i kær Erindring“. Han navngiver sig som den, der særlig kraftigt har protesteret mod Bekransningen. „Hvad Hr. Doktorens Uartighed i Slutningen af Brevet“, ender den unge Skuespiller, „imod hans Kunstfæller angaar, da forundrer Publikum sig sikkert højligen derover; hans Kunstfæller har alt i mange Aar ikke forundret sig over at høre sligt af Hr. Dr. Ryge“.

Polemiken mellem de to Kunstfæller fortsættes og udarter i en uhyggelig Grad til Personligheder, der kulminerer i Vilhelm Holst's Opfordring til sin ældre Kollega, at fremlægge „en Erklæring, hvori blot seks brave, retskafne Mænd blandt de mangfoldige, De i Deres 25 Aars Embedstid har staaet i Forhold til ved Teatret, forsikrer, at De ikke har tilsidesat den Ærbødighed, De skylder Deres Overmænd; at De aldrig ved Brutalitet har forbitret Personalet dets Tilstedeværelse paa Teatret; at De har behandlet Forfattere, der har været til Stede paa Teatret ved Prøverne paa deres Stykker, med al den Høflighed og Delikatesse, de ubetinget kunde fordre, kort, at Deres Kunstfæller i Almindelighed anser Dem for en human og velvillig Mand, da skal jeg sandelig baade offentlig og privat gøre Dem den Afbigt, jeg da vil erkende at være Dem skyldig, og som vist ikke skal blive mindre eklatant end den, De for en halv Snes Aar siden maatte gøre en bekendt agtet Skuespiller“ (se Side 151). I berettiget Vrede over disse Fornærmelser tror Dr. Ryge ikke, „at behøve seks Mænds Bistand for at møde Invektiver af en Person af Holsts aandelige Kaliber“, og han tager Revanche ved at minde om, at denne i 1833, kun

paa Doktorens indstændige Forbøn, befries for en fortjent Irettesættelse“ paa Grund af en „ved en uartig Talemaade udvist fornærmelig Opførsel“ (se Side 154).

Den almindelige Mening om hele denne usmagelige, Publikum ganske uvedkommende, Sag, giver sig til Kende i et Inserat i „Kjøbenhavnsposten“, hvor Ønsket, om „vi saa maattte være fri for mere“, fremsættes. Forøvrigt bliver de stridende Parter snart forsonede. Ved en selskabelig Sammenkomst, fortælles der, bliver Dr. Ryges Skaal udbragt, og Holst tømmer ridderligt sit Glas for ham med Ordene: „Man kan ikke lade Solen gaa ned over sin Vrede mod Dr. Ryge, fordi han altid som Kunstner forstaar at henrive selv dem, der har noget udestaaende med ham som Menneske“, hvorefter Dr. Ryge skal have omfavnet sin gamle Modstander og udtalt, at denne Kontrovers ikke maatte gøre noget Skaar i deres Forhold til hinanden som Venner og Kunstbrødre.

En anden af Kammeraterne, som føler sig fornærmet af Dr. Ryge, er kgl. Skuespiller N. P. Nielsen, der saa ofte paa Scenen har staaet ved sin store Kunstfælles Side. I det hele giver alle disse forskellige, i Virkeligheden ganske intetsigende Beklagelser, et lille Indblik i de løse Forhold, der i Bunden knytter Scenens Børn til hinanden, saasnart de kaster Masken og ikke længer bestraales af Rampens skinnende Lys. Det skulde synes umuligt, at to Mennesker, der glædes og sørger med hinanden paa Scenen, i næste Øjeblik kan sætte sig ned og med koldt Blod skrive alenlange Klager over hinanden i Anledning af et, maaske ubesindigt, Ord, der er glemt ligesaa hurtigt, det er sagt, og kun er dikteret af den nervøse Højspænding, under hvilken en Skuespiller som oftest arbejder.

I Slutningen af 1834 indgiver N. P. Nielsen, Romeos

og Hamlets Fortolker paa den danske Scene, en Klage over Dr. Ryge, der „ved Overtrædelse af den § i hans Instruks, der lyder: *at han skal stedse handle med den Sindighed og den Konduite, der anstaar en kongelig Embedsmand,* har tilføjet min Kone Krænkelse i hendes Tjeneste“. Den formentlige Krænkelse bestaar i, at Doktoren paa en Prøve besvarer en „aldeles tjenstmæssig Ytring“ af Mad. Nielsen, „saa uhøfligt og uartigt, at min Kone for at undgaa fuldkommen Mishandling, tav og fortsatte Prøven. Ikke tilfreds med denne Sejr, overfaldt Hr. Dr. hende senere under Prøven med en saadan Brutalitet og Grovhed, foranlediget af en Replik, som skulde henvendes til ham, at hun blev sat ud af Stand til at fortsætte Prøven af en saa stor og anstrengende Rolle“. Efter at have paaberaabt sig Fru Heiberg, Stage, Phister, Holst og Sufflør Boje som Vidner, ender den klagende Skuespiller med nogle filosofiske Bemærkninger: „Jeg anser det for overflødigt at tilføje mer: thi dels bestaar den høje Direktion af Mænd af Ære, der alt for dybt føler, hvad Manden skylder det svagere Køn, men der end ydermere af vor retfærdige Konge er betroet det Hverv at vaage over Teatrets Orden og hver enkelts personlige Sikkerhed til ukrænket at besørge den kongelige Tjeneste; dog tillader jeg mig blot at bemærke, at: med megen Møje har vort Personale stræbt at hæve sig til den Plads i den dannede Verden, vi har naaet, og at tilintetgøre den Ringeagt, man tilforn kastede paa Standen; men skal vi vedligeholde denne, skal vi haabe at rekruteres af de bedre Klasser, da er vist den første Betingelse, at vi bliver sikrede mod saadanne Scener, der kun hører hjemme blandt den laveste Pøbel“.

Dr. Ryges Relation i Anledning af denne barnagtige Anklage tager sig noget anderledes ud: „Under Prøven

paa „Den hemmelige Lidenskab“ sidstafvigte Søndag, traadte Hr. Stage i 2den Akts 11te Scene fra et Sidekabinet paa Kongens Side *(til venstre for Tilskuerne)* ind paa Scenen og satte sig ned ved det Bord i Forgrunden paa samme Side, som jeg der havde ladet hensætte for paa Prøven at remplacere den foreskrevne Sekretær, ved hvilken han fuldender en Kalkul, som man maa antage, at han har begyndt inde i sit Kabinet, da han træder ind med Papir og Blyant i Haanden. Uagtet det nu ikke i Forvejen var aftalt imellem os, at han skulde indtage denne Plads, saa var dette hans Spil dog aldeles overensstemmende med min Anskuelse angaaende de spillendes resp. Pladser i bemeldte Scene. Da derfor Mad. Nielsen, som tilligemed mig var paa Scenen, spurgte mig, om Hr. Stage skulde sidde ved hendes Sekretær, og om der ikke var et andet Bord, han kunde sidde ved, svarede jeg hende, at det var den mest passende Plads for ham, da de følgende Replikker gjorde det nødvendigt, at hun blev midt paa Scenen, og vi andre to hver paa sin Side af hende. Hun spurgte mig nu, hvor det Spejl kom til at hænge, hvori hun i samme Akts 9de Scene flygtigen skal spejle sig, og jeg svarede hende, at det vilde blive et paa Dekorationen malet Spejl, under hvilket Sekretæren vilde komme til at staa. Da hun nu ikke kunde begribe, hvorledes hun kunde se sig i et Spejl, som efter hendes Mening maatte komme til at hænge meget højt, underrettede jeg hende om, at jeg agtede at bruge den Mahognisekretær, som i forrige Sæson blev anskaffet, og som ikke var højere end et almindeligt Bord“. Paa samme Maade maa Dr. Ryge diskutere med Mad. Nielsen forskellige andre Spørgsmaal, vedrørende Stykkets Iscenesættelse, og lidt pikeret fortsætter han: „Det være eller blive nu som det vil, saa vil den høje

Direktion vist indrømme mig, at det er grumme tungt, at jeg, som hidtil altid har kunnet være stolt af min Chefs Tilfredshed med mine Arrangementer, ogsaa ved en *examen rigorosum* maa forsvare dem for de spillende og især for Fruentimmer, hvilke, som bekendt, aldrig lader sig overbevise, og da Mad. Nielsen vedblev at gøre Indvendinger, saa vidste jeg ikke at ende Ordvekslingen paa anden Maade end ved følgende Ord: Jeg anser mig selv for en naturlig Skuespiller, og mig vilde det ikke genere, om jeg i Deres Sted afbenyttede et Skrivebord i Stedet for en Damesekretær. Derpaa gav Mad. Nielsen mig det træffende Svar: Ja, paa den Maade kunde vi ligesaa godt bruge Petersens (Teaterbudets) gamle Pult. Jeg lod hende nu beholde dette sidste Ord, og vi fortsatte Prøven. Men da Mad. Nielsen skulde sige følgende Replik: „Han ved alt“, henvendte hun sig ikke til mig, der stod omtrent tre Alen fra hende, men ud imod Amfiteatret, og da jeg paa Ære troede, at hun af sin Rolle ikke havde kunnet se, at Repliken skal siges afsides til mig, saa ansaa jeg mig berettiget til at gøre hende opmærksom herpaa ved følgende Ord: „Vil De ikke have den Godhed at sige denne Replik afsides til mig; thi jeg skal svare paa den“. Nu maalte Madamen mig med et haanligt Blik fra Top til Taa og sagde i en Tone, som i det mindste overbeviste *mig* om, at hun var meget opbragt: „Lær De mig ikke, hvorledes jeg skal sige mine Repliker, det skal jeg nok gøre selv!“ Og da jeg herpaa replicerede, at vi burde prøve ordentligt, ellers var Prøven til ingen Nytte, gav hun mig det trodsige Svar: „Ja, men saaledes vil jeg gøre det om Aftenen“, og dersom jeg ikke tager fejl, repeterede hun disse sidste Ord. Jeg foreslog nu at hæve Prøven, og paa Hr. Stages Bemærkning, at dertil var jeg ikke berettiget, svarede jeg, at jeg

naturligvis dertil først vilde indhente Chefens Samtykke, og angive til Grund, at Mad. Nielsen forekom mig alt for agiteret til at kunne fortsætte Prøven. Han bad mig imidlertid at lade dette være, han vilde se at overtale hende, der var gaaet op i Foyeren, til at komme ned igen paa Scenen og vedblive at prøve. Jeg var straks villig hertil; men efter en temmelig lang Mellemtid kom han tilbage med den Besked, at hun kunde ikke".

Træt af disse idelige Smaakævlerier, ser Doktoren i Efterretningen om et Dødsfald „en beskyttende Engels venlige Vink, som jeg ikke kan modstaa at følge", og indgiver lille Juleaften 1834 sin Afskedsansøgning til Kongen: „Det er Deres Majestæt bekendt, at jeg i flere Aar har staaet paa en spændt Fod med næsten hele Teaterpersonalet. Om den oprindelige Aarsag hertil er at søge hos mig eller hos Personalet, derom maa jeg suspendere mit *judicium;* thi jeg kan jo ikke selv være min egen Dommer; men saa meget tør jeg med en god Samvittighed paastaa, at jeg aldrig har brugt *de* Midler til at værge mig imod de Rænker og Kabaler, som det har anvendt til at skade mig. Ved bestandige Anker og Klager, der for det meste kun er grundede paa skamløse Ordfordrejelser og aabenbare Usandheder, søger det at berøve mig mine foresattes Agtelse og Yndest, og da mine mange Pligters Opfyldelse ikke overlader mig saa megen Tid, at jeg bestandigt kan efterspore ethvert Angreb og enhver Forfølgelse, saa er det begribeligt, at jeg selv med den retfærdigste Sag dog altid maa tabe noget. Dette ved mine Fjender og lader aldrig Lejligheden gaa unyttet forbi". Efter en Omtale af Sammenstødet med Mad. Nielsen, ender han krænket: „Under disse og tidligere Omstændigheder maa jeg derfor *nu* vedgaa, at jeg allerede længe af mit inderste Hjerte har ønsket, og endnu

stedse ønsker, at udelukkes af et Samfund, der med diabolisk Glæde griber enhver Lejlighed til at nedsætte mig i mine foresattes Øjne, og som allerede har bragt det saa vidt, at en ubegrænset Tillid til Deres Majestæts Naade og Retfærdighed i Forening med min vistnok sjældne mandige Kraft, ikke er i Stand til at holde mig oprejst, saa at daglig, skønt uforskyldt Kummer, snart aldeles vil nedbryde min, for mine mange Børns timelige Vel, saa nødvendige Sundhed. Jeg vover derfor allerunderdanigst at bede Deres Majestæt igennem min høje Chef allernaadigst at tilkendegive mig, om jeg — uden at udsætte mig for Deres Majestæts Unaade — tør vove, efter 30 Aars tro og virksom Tjeneste, allerunderdanigst at ansøge om et andet civilt Embede".

Efter fire Dages Betænkning overdrager Frederik den Sjette Teaterchefen at meddele Supplikanten, „at naar han formedelst Svagelighed maatte ønske at afgaa fra sin Tjeneste ved Teatret, vil hans Ansøgning i saa Henseende blive taget under nærmere Overvejelse, og han da komme i Betragtning til en efter Omstændighederne passende Pension, men at Tilsagn om Ansættelse i andet Embede ikke kan gives ham"; og Dr. Ryge bliver til sin Død i Teatrets Tjeneste.

Det alvorligste Sammenstød, Dr. Ryge oplever paa sin lange Teaterbane, er dog hans Kontrovers med Finansdeputeret, Etatsraad Jonas Collin, som i Februar 1821 udnævnes til Medlem af Teaterdirektionen for „specialiter at vaage over Teatrets Økonomi og Pengeudgifternes mulige Indskrænkning", i Virkeligheden for at afbalancere Direktionens Mangel paa Karakterstyrke lige over for Dr. Ryges voksende Magt. Allerede faa Maaneder efter Collins Tiltrædelse af Embedet begynder Forholdet mellem de to viljestærke Mænd at tilspidses, idet den ny Direktør

ved en, maaske noget ubetænksom, Udtalelse tilføjer den hidtil eneraadende Økonomiinspektør en haard Krænkelse. Situationen fremgaar af Doktorens harmfulde, men paa samme Tid lidt teatralske, Skrivelse af 5. Juli 1821 til Collin: „Jeg har siden i Gaar Middags ikke haft en glad eller rolig Time, og vil maaske aldrig komme til at faa den, dersom De ikke med Gunst og Godhed optager dette Brev. Hele Natten har jeg tilbragt uden Søvn og under bestandige Taarer, og min Stemning er i Dag endnu sørgeligere. Paa min Forestilling i Direktionsforsamlingen angaaende Indkøb for Garderoben ytrede De, at det paa en Tid, da man havde arbejdet paa at hæve Kontrakten angaaende Vognlejen med Sekretær PRINTZLAU, vilde være upassende at sætte ubegrænset Tillid til min Redelighed. Hvorfor skal jeg uskyldige Mand bringe saa stort et Offer, som Tabet af min Ære, for at give denne forhadte Sag et mindre bizart Udseende, og hvormed har jeg fortjent denne infamerende Sammenligning? I Sandhed! den har kvælet al min Lyst til Arbejde, al min Interesse for Teatret; thi min borgerlige Ære, mit gode Navn og Rygte ser jeg nu udsat for at besudles af Bagvaskeren. Deres Ansættelse som Direktør ved Teatret gav allerede i Vinter Anledning til det Rygte, at slet Økonomi, maaske endogsaa Bedrageri fra min Side havde foranlediget den. Jeg var imidlertid rolig ved dette Rygte, fordi jeg, som De selv ved, var bedre underrettet, og fordi jeg den Gang nærede det Haab, at en kongelig Resolution vilde gøre det aldeles magtesløst. Men dette Haab er jo tilintetgjort, og naar nu en utidig Sparsommelighed fra Direktionens Side træffer Foranstaltninger, som synes at stadfæste denne infamerende Mistanke, hvad maa da selv de retsindigste af mine Medborgere tænke om mig? For den skyldige er Medborgeres Foragt allerede en tung

Straf, men det hjælper dog med til at afsone Brøden; for den uskyldige derimod, der tillige er i den ulykkelige Stilling, at enhver Retfærdiggørelse bidrager til at stadfæste Mistanken, er den en trykkende Byrde, der kvæler Spiren til alt godt; og derfor er det efter min Overbevisning ogsaa en endnu helligere Pligt hos enhver foresat at hævde den sidstes retfærdige Krav paa almen Tillid, end at straffe den første, som dog altid bærer en Del af den Straf, han fortjener, i sig selv og i sin onde Samvittighed. En Mand med Deres højmodige Tænkemaade kan vist ikke andet end glæde sig over, iblandt sine undergivne at tælle Mænd, der har saa fin en Æresfølelse, at de, selv med den reneste Samvittighed, ikke kan taale, at den mindste Mistanke bepletter deres Ære. De er ogsaa selv Fader og elsker vist inderligen Deres Børn; De vil derfor vist ogsaa letteligen kunne sætte Dem ind i en Faders Følelser, der ikke kan efterlade sine Børn anden Fædrenearv, end et ubesmittet Rygte. Berøv mig da ikke det eneste Gode, jeg ejer: mine Medborgeres Agtelse, og lad ikke en forudfattet Mening om en ussel Vinding for Teaterkassen, som dog endnu ikke kan grunde sig paa Deres egen Erfaring, forlede Dem til at sætte mig i een Kategori med Bedragere, og saaledes undergrave en redelig og stræbsom Mands Sundhed og timelige Lykke.

Jeg har nu intet mere at sige Dem i denne Anledning. Anser De, hvad jeg her har skrevet, for blotte Fraser, fremavlede af mit Bekendtskab med sentimentale Roller, da har jeg taget fejl af Dem, og da kan jeg kun beklage Dem og mig; men er De den Mand af Følelse, den ædeltænkende Borger, og den retfærdige Embedsmand, De har Ord for at være, da vil De let kunne gætte det Ønske hos mig, ved hvis Opfyldelse De igen kan give mig

tilbage til mit Fædreland, til Teatret, til mig selv og mine Børn".

Efter dette Brev bærer Korrespondancen mellem Dr. Ryge og Collin mere og mere hen imod en Katastrofe. I et Brev af 8. Septbr. 1821 skriver Økonomiinspektøren til sin overordnede: „Jeg har i den senere Tid ved flere Lejligheder overtydet mig om, at Deres Begreb om mit Embede og de med samme forbundne Rettigheder og Pligter, er forskelligt fra mit. Men da denne Forskellighed i vore Begreber har den usalige Følge, at jeg ved flere Lejligheder anser mig forbigaaet og tilsidesat af Dem, hvilket, saa meget som jeg end bestræber mig for at afværge det, igen har en betyngende Indflydelse paa min Sindsrolighed, saa har jeg taget den Beslutning, allerunderdanigst at ville bede Hans Majestæt om at blive forsynet med en Instruks, der kan belære *mig* om mine Pligter og *andre* om mine Rettigheder".

Den nærmere Forklaring af Aarsagen til Dr. Ryges Harme foreligger Dagen efter i et nyt Brev til Collin, hvor det bl. a. hedder: „Allerede medens Kapelmester Kuntzen endnu levede, begærede Syngemester Zinck et Spejl af mig til Syngeskolen. Jeg var den Gang Elev af Kuntzen og tog deraf Lejlighed til at spørge ham, om det var nødvendigt, at den syngende Elev under Undervisningen betragtede sig selv i et Spejl? Han svarede nej, at dette ikke var hensigtsmæssigt, fordi det let kunde give den syngende et stirrende Blik, men at det var Lærerens Pligt under Sangen at give Agt paa den syngendes Miner og Gebærder og at vise ham til Rette, naar disse blev fortrukne eller uædle; siden hørte jeg af nogle af Du Puys Elever, at han skal have været af samme Mening; jeg tog derfor ingen Notits af Zincks Begæring, omendskønt han flere Gange erindrede mig derom, og

jeg fandt mig saa meget mindre forpligtet dertil, som jeg siden ved flere Lejligheder lærte hans forfængelige Lyst til at udpynte sin Syngeskole til fulde at kende; om han for Resten nogen Sinde har foredraget Sagen for Direktionen, er mig aldeles uvitterligt.

Nu kommer dette Menneske, der formedelst sin rænkefulde og underfundige Karakter er brændemærket med ethvert Menneskes Foragt, som nøje kender ham, og præsenterer Dem *netop i min Nærværelse* og med et triumferende Sideblik paa mig, allerede en Regning for et saadant Spejl, og De ikke alene ytrer ham Deres Tilfredshed over denne heldige Handel, men værdiger mig ikke en Gang en let Undskyldning, fordi De ikke havde betroet mig dette Hverv. Sæt Dem nu i mit Sted, Herr Etatsraad! men tro for al Ting ikke, at jeg i mindste Maade fortrød paa, at De ikke havde indhentet min Betænkning, førend De bevilgede Anskaffelsen af Spejlet. Ved min Ære! jeg er hverken dum eller opblæst nok til at tro, at mit Raad her var nødvendigt, og om jeg end var og endnu er af samme Mening som Kuntzen og Du Puy, saa kan jo Zinck dog have Ret, og desuden vil det vist ikke vare længe, inden De bliver ked af hans Paahæng, i Fald De ikke allerede er det; men at De ikke gav *mig* Ordren til at købe Spejlet, det fortrød, det krænkede mig. Jeg forbigaar aldrig mine undergivne i saadanne Ting, som hidtil har været dem betroet, førend jeg har overbevist mig om deres Udueligheed; derved har jeg vundet Deres Tillid og Agtelse, og tror derfor at kunne vente den samme Opmærksomhed af *mine* foresatte".

Et Par Dage efter begærer Dr. Ryge af Direktionen, som han mener alt for ofte at have givet „Lejlighed til at skue ind i mit Hjertes Inderste, til at den skulde kunde betvivle, at jeg, som desuden i pekuniær Henseende har

bragt min Kunst et saa betydeligt Offer, og nu, løsreven fra Ægtefællens og Husfaderens Pligter, for Teatrets Skyld nægter mig selv alle det selskabelige Livs Glæder og Adspredelser", at modtage „et hædrende og beroligende Bevis paa dens Tillid til og Tilfredshed med mig, ved for Fremtiden at have mig i gunstig Erindring ved *Udstedelsen* af saadanne Økonomien betræffende Ordrer, hvorimod jeg herved forsikrer, at jeg aldrig vil anse det som nogen udelukkende Rettighed, men som en udmærkende Gunst, at turde anse mig som det Organ, der i økonomiske Sager altid udfører den høje Direktions Vilje".

Dette Udfald mod den økonomiske Direktør efterfølges i en Maanedstid af forskellige Smaafægtninger, der omsider ender med Draaben, der bringer Bægeret til at flyde over. Den 18. Oktober spørger Collin Økonomiinspektør Ryge, om der er noget i Vejen for at opføre Kotzebues Skuespil „Den unge Zigeunerinde" den paafølgende Mandag. Doktoren besvarer denne *Forespørgsel* med en Skrivelse, hvori han frakender Collin den fornødne Smag til at bedømme Økonomiinspektørens Embede, samt lader sin overordnede vide, at han kun modtager *Befalinger* fra Teaterchefen direkte. Dette Svar paa en officiel Forespørgsel fremlægger Collin i et Direktionsmøde og andrager paa, at Dr. Ryge for dette „enten maatte blive straffet med flere Dages Hæftelse i Blaataarn eller midlertidig Suspension som Økonomiinspektør". De øvrige Direktører foretrækker det sidste som det skaansomste, hvorefter den samlede Direktion (Holstein, Rahbek, Olsen og Collin) „ikke undlader at meddele" Dr. Ryge, at den „har fundet sig foranlediget til, indtil videre, at suspendere Dem fra Deres Embede som Økonomiinspektør, og at Skuespiller Liebe indtil videre er konstitueret at overtage samme". Endvidere besluttes, „at det forefaldne

ufortøvet maatte mundtlig indberettes Hans Majestæt, indtil den skriftlige Indberetning om denne Sag kunde forelægges".

Dr. Ryges Sindsstemning, da han Aftenen efter sin Suspension maa udføre Simeons Parti i „Josef og hans Brødre", kan tænkes af hans Brev til Collin en Ugestid senere: „Det er blevet mig meddelt, at De saavel i Deres mundtlige som skriftlige Beretning til Hans Majestæt Kongen angaaende det, som er forefaldet imellem os, skal have omtalt mig paa en Maade, som gør Deres Hjerte saa meget mere Ære, som De tillige skal have ytret, at de endogsaa ønskede, jeg maatte faa den at læse. Dette bevæger mig til herved at forsikre Dem, at jeg blot venter Deres Befaling, for at forelægge Dem, hvad jeg i den Anledning har skrevet, og at jeg med Glæde gør det første Skridt til at bringe denne forhadte Sag til Ende. Give Gud! det ikke maa være for silde! Længer kan jeg ikke udholde den Uvished og Uvirksomhed, jeg lever i, der gærer en evig Uro i mit Bryst, og jeg aner i den Spiren til en Sygdom, hvis Udfald jo dog er uvis. Min Erfaring som Læge har lært mig, at netop de stærkeste Mennesker ved saadanne Lejligheder allerlettest henrives. Jeg vil ikke tale om, hvad Scenen derved for Øjeblikket vilde tabe; det Tab kunde jo snart erstattes, og hvad var det overalt mod andre langt vigtigere Følger. Jeg beder Dem indstændig at betænke, at jeg er Fader til fire umyndige smaa, hvis hele Livs Lykke beror paa Deres Faders Liv og Sundhed. Jeg besværger Dem ved alt, hvad der er Dem selv kært, at bruge Deres hele Indflydelse for at faa min Suspension hævet saa snart som muligt; det er jo menneskeligt at fejle, og i denne Tilstaaelse ligger vist alt, hvad Deres Højmodighed fordrer. Med Længsel venter jeg et Trøstens Bud fra Dem".

Officielt skriver Dr. Ryge til Teaterdirektionen den 30. Oktober: „I det Haab, at det mægtigen vil kunne bidrage til at bringe den Sag til Ende, for hvilken jeg er suspenderet fra mit Embede, beder jeg i dybeste Ærbødighed den høje Direktion gunstigst at modtage følgende Erklæring: At, ligesom det aldrig har været min Hensigt ved mit Brev af 19de Oktober til Hr. Etatsraad og Ridder Collin i mindste Maade at ville sige noget til hans Fornærmelse, saaledes fortryder jeg oprigtigen og af mit inderste Hjerte ethvert Ord, Udtryk eller Mening i dette Brev, som selv paa den fjerneste Maade kan udtydes som Bevis for Mangel af Agtelse og Ærbødighed for Hr. Etatsraaden som min foresatte“.

Lørdag den 17. November meddeles Dr. Ryge „en for Dem som Økonomiinspektør efter allerhøjeste Bemyndigelse udfærdiget Instruktion“ og samtidig hæves den Suspension, han har været underkastet.

Tonen mellem Collin og Dr. Ryge er siden den Tid en anden. Nogle Aar senere skriver Doktoren saaledes til sin gamle Modstander: „Imidlertid vilde det være uskønsomt og utaknemmeligt af mig, hvis jeg ikke *for Deres Skyld* bragte et endog større Offer, og vil De anse det derfor, da glæder det mig usigeligt at kunne give Dem et ringe Bevis paa, hvor sikkert De kan gøre Regning paa min gode Vilje“. En anden Gang ender Dr. Ryge et Brev til sin overordnede med at bevidne denne sin „hjerteligste Tak i Forening med det oprigtige Ønske, at den almægtige Gud, for alt det gode, De har vist imod mig og mine, vil lønne Dem ved at krone ethvert Deres Idræt med Held, og ved at lade Dem opleve al optænkelig Glæde af Deres Børn. Deres indtil Døden taknemmelige J. C. Ryge, Dr.“.

VI.

> Jeg kan som Økonomiinspektør være noget nøjeregnende, men som Menneske er jeg det i Sandhed ikke.
>
> *(J. C. Ryge, Dr.)*

Om sine huslige Forhold skriver den store Skuespiller i Stammebogen, at han i 12½ Aar lever „et særdeles lykkeligt og kærligt Samliv med min første, uforglemmelige Kone, Christiane Frederike, født Bekker, og hun bedrøvede mig kun en eneste Gang i vort Ægteskab, nemlig da hun forlod dette jordiske Liv for at begynde et nyt i Evigheden". Hun fødes den 18. Juni 1784 som Datter af Justitsraad, Herredsfoged og Postmester i Svendborg Adrian Bekker og Hustru Christiane, f. Flindt. Den forhenværende Odense-Skuespiller lærer sin tilkommende Hustru at kende, medens han 1801 lever som Skolemester i Svendborg; men først seks Aar senere, da han er blevet Fysikus i Flensborg, kan han sætte Foden under eget Bord og den 4. August 1807 i Svendborg holde Bryllup med sin Ungdoms elskede, hvem han giver følgende ridderlige Omtale: „Christiane Frederike Bekker var af den skabende Natur begavet med et blidt og yndigt Ansigt og en høj og rank Figur, hvorfor hun ogsaa som Brud blev anset for den smukkeste Pige i hendes Fødeby Svendborg. I hendes ædle og skønne Legeme boede en ligesaa skøn og ædel Sjæl, saa at man næsten kunde kalde hende et himmelsk Væsen i jordisk Skikkelse. I sin tidligere Ungdom havde hun nydt en saa vel ledet Op-

dragelse saavel i intellektuel som moralsk Henseende, at hendes nyttige Kundskaber i Forening med Fromhed, Hjertelighed, beskeden Munterhed i Medgang og stille Taalmod i Modgang gjorde hende til et Mønster for Ægtefæller og Mødre. I sin Ægtestand var hun ikke aldeles fri for legemlige Lidelser, især under hendes Svangerskaber og efter hendes Nedkomster, men hun bar dem alle med urokkelig Tillid til sin Mands lægevidenskabelige Duelighed. Medens hun bar det sidste og ottende Barn under sit Hjerte, led hun af en saadan Svækkelse i Digestionsorganerne, at hun saa godt som intet kunde nyde, og derfor synligen hentæredes, og efter hendes Forløsning, som næsten var uden Smerter, tog hendes Afkræftelse dagligen og saa hurtigt til, at hun Nytaarsaften 1819, den 9de Dag efter hendes Nedkomst, for stedse hensov. Hendes gamle 86aarige Svigerfader var iblandt dem, der fulgte hende til Graven, ved hvilken en musikalsk Ven af hendes Mand havde arrangeret en Sørgemusik, udført af blæsende Instrumenter".

Da Dr. Ryge nogle Aar efter sin første Hustrus Død erfarer, at hans Efterfølger i Embedet som Fysikus i Flensborg, Dr. STRUWE, er død, vaagner Lægen op i Skuespilleren, og han føler Lyst til at genoptage sin gamle Praksis. Dette i Forbindelse med det „uvenskabelige og ugunstige Sindelag, han tror at have set Prøver paa fra sine jevnlige, og som han frygter for snart vil lægge ham i Graven og derved berøve hans 4 uopdragne Børn deres Forsørger", bevirker, at Dr. Ryge i Maj Maaned 1822 til Kongen indsender en Begæring om Afsked fra sine Embeder ved Teatret med 800 Rbdl. i Vartpenge, samt Eftergivelse af et tidligere erholdt Gageforskud, hvorpaa endnu resterer 150 Rbdlr. Han beder Direktionen om at anbefale Ansøgningen og skriver i den Anledning: „Mine høje

foresatte er alle Mænd, hvis *Erfaring* og *Menneskekundskab* berettiger mig til at antage, at min virkelig be-

CHRISTIANE FREDERIKE RYGE, f. BEKKER.
(Dr. Ryges første Hustru).

klagelsesværdige Tilstand i denne Vinter ikke kan have undgaaet Deres Opmærksomhed, og jeg forudsætter hos enhver af Dem saa megen *Følelse*, at De ikke vil nægte

mig, at daglig Omgang med Personer, der besjæles af Misundelse, Had og Nag, maa nedbøje og tilsidst kue selv den kækkeste Mands Mod og Kraft. Dette er nu Tilfældet med mig; jeg er nedbøjet — jeg er kuet. At denunciere de enkelte Personer, som har bidraget kraftigst til denne, saavel for Teatret som for mig selv uheldige Forandring, vilde være at lægge en Hævngerrighed for Dagen, med hvilken jeg ikke ønsker at forlade Teatret. Den, der tilgiver sine Fjender, den vil Gud ogsaa tilgive!" Han forsikrer, at „ingen uædel Hensigt, som f. Eks. Lyst til extenderet Magt eller forandret Virkekreds, og ligesaa lidet pekuniære Hensigter har fremavlet min Beslutning, men at den ene og alene er Produktet af den Overbevisning, at min Sundhed og mit Liv tilhører mine Børn". Lidt teatralsk ender han sin Skrivelse: „Mine høje foresatte! Dette er den *sidste* underdanige Bøn, jeg nogen Sinde vil komme til at falde Dem besværlig med. Paa *Deres* Anbefaling vil Hans Majestæt vist fornemmelig tage Hensyn; min Skæbne hviler altsaa i *Deres* Hænder. Hvo kan altsaa fortænke mig i, at jeg indstændigen og med uskrømtede Taarer beder og bønfalder Dem ikke at unddrage mig Deres Beskyttelse i Afskedstimen, men at erindre, at hvis jeg maaske ogsaa undertiden har miskendt Dem, saa har De vist ogsaa ofte miskendt mig, og at den Afregning, vi her gør med hinanden, vil lette os det Regnskab, vi paa hin store Dag har at aflægge for Gud".

Haabet om at opnaa Afsked med 800 Rbd. i Vartpenge, støtter Dr. Ryge bl. a. paa, at han i Følge den ved hans Engagement tilstaaede Anciennitet, nu er 17aarig Embedsmand ligesom Skuespiller Heger, der efter 17 Aars Tjeneste erholder endog $^2/_3$ af sin Gage i Vartpenge, at han „har tilsat den liden Formue, jeg bragte med

mig fra Flensborg, i Teatrets Tjeneste, fordi jeg umuligt kunde leve af den Gage, med hvilken jeg begyndte, og som først efter flere Aars Forløb blev saa stor, at jeg med min Familie tarveligen kunde leve af den“ og endelig, at han „har opofret Teatret mit timelige Livs Lykke, Sundhed og Munterhed“. Direktionen, hvem det jo næppe kan være ligegyldigt, at „en Mand med Dr. Ryges Talent og Flid som Skuespiller og med hans Indsigter og Driftighed i de ham som Økonomiinspektør paalagte Forretninger“, pludselig forlader Teatret, føler sig forpligtet til at meddele Ansøgeren, at han, der endnu er i Besiddelse af sin „fulde Sjæls og Legemskræfter“ ikke kan vente at opnaa Vartpenge for sin 17 Aars Tjenestetid. Hertil erklærer Dr. Ryge, at „naar han blot havde Vished for, at hans Børn, hvis han, forinden de var opdraget og i Stand til selv at forsørge sig, skulde dø fra dem, kunde gøre Regning paa en temporær Understøttelse af 150 Rbd. for hvert, eller 600 Rbd. i alt, vilde dette Bevis paa Kongens allernaadigste Tilfredshed med hans Stræben og Virksomhed give ham Mod til at forblive i sin Post“. Dette Ønske skynder Direktionen sig med at forebringe Kongen, og dens fire Medlemmer (Holstein, Rahbek, Olsen og Collin) oplyser i den Anledning: „Da Dr. Ryge henhører til de mest yndede Skuespillere, da Savnet af en yndet Skuespiller let kan volde Teaterkassen et Tab af mer end det dobbelte af hans Gage, da Ryge hvert Aar i den senere Tid har, ved Siden af sine mange andre Forretninger, udført flere Roller end nogen anden af Selskabet, da han, formedelst sit lyse og hurtige Overblik og sin mangesidige Kyndighed og Driftighed fremfor enhver anden af det nuværende Personale, er fortrinlig skikket til at gøre Forslag til alt, hvad der udfordres for at sætte et nyt Stykke i Gang, saa kan Direktionen, uden

derfor at erklære ham, lige saa lidet som nogen anden, for uundværlig for Teatret, ikke andet end ønske, at han maatte forblive i sin Post".

Den 14. Juli 1822 meddeles Dr. Ryge den kongelige Resolution, der, i Betragtning af hans „gode Tjeneste som Økonomiinspektør og Skuespiller ved Vort Teater", tilsikrer „hvert af hans Børn, som han, ved at bortdø i bemeldte Tjeneste, maatte efterlade sig i uforsørget Stand", 150 Rbd. Sølv aarlig, indtil det fylder sit 20de Aar.

Da imidlertid den stærkt optagne Skuespiller ikke selv kan paatage sig en Faders „mange og byrdefulde Forretninger" med at lede sine fire Børns Opdragelse, indgaar han den 1. Januar 1823 Ægteskab med Jfr. Charlotte Betzy Anthon. Dr. Ryges anden Hustru, der er født i København den 19. Januar 1794 som Datter af Bogbindermester Jens Anthon, har fra sin tidligste Ungdom ernæret sig ved Synaalen og arbejdet som Syerske paa det kgl. Teater under Ledelse af den daværende Garderobeforvalterske Mad. Ane Sophie Møller, f. Jacobsen, en tidligere talentfuld Skuespillerinde, der afskediges, fordi hendes lange Næse skal have mishaget Kong Christian VII. Da Jfr. Anne Marie Astrup, den bekendte Skuespillerinde Mette Marie A.s Søster, i 1816 efterfølger Mad. Møller som Garderobeforvalterske, avancerer Jfr. Anthon til „første Syerske" paa Skræddersalen, en Post, der snart suppleres med Stillingerne som „adjungeret Garderobeforvarerske" og „Overpaaklæderske", for hvilket sidste Arbejde hun lønnes med 24 ß for hver Aftens Forestilling, alt paa hendes senere Mands varme Anbefaling. Den 2. Januar 1823 meddeler Dr. Ryge „pligtskyldigst" Etatsraad Jonas Collin i et Brev, at han den foregaaende Eftermiddag er ægteviet til Jfr. Charlotte

Anthon. „I øvrigt“, ender Skrivelsen til hans nærmeste foresatte ved Teatret, „smigrer vi os med det Haab, at De, efter vor forandrede huslige Stilling, vil vedblive at vise os den samme Godhed, som vi begge særskilt hidindtil har haft saa mange Prøver paa. At Forretningernes

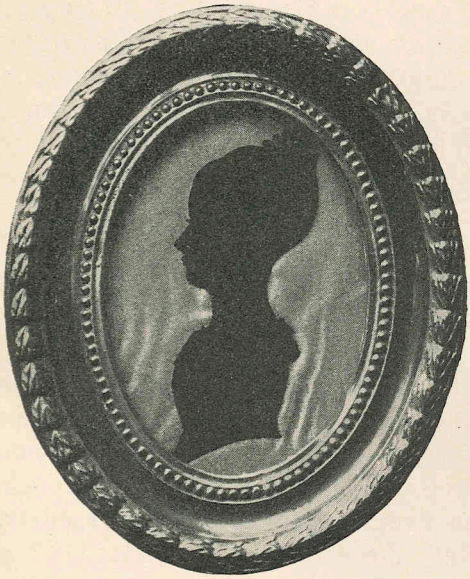

CHARLOTTE BETZY RYGE, f. ANTHON.
(Dr. Ryges anden Hustru).

Gang for Resten vil vinde ved vor Forening, derom haaber vi snart at overbevise Dem, hvis De ikke allerede i Forvejen nærer den Overbevisning“.

Tre Maaneder tidligere, den 3. Oktober 1822, medens det maa antages, at Dr. Ryge har tænkt at holde Bryllup med Jfr. Anthon, indsender han en skarp Klage til Direktionen over hende, der paa Skræddersalen har

givet sin tilkommende Ægtemand, i hans Egenskab af Økonomiinspektør, et, som det synes ham, upassende Svar. „Saalidet som nu denne Impertinence forundrer mig“, skriver Doktoren harmfuldt, „da jeg let kan gætte dens Kilder, og jeg desuden fra det Øjeblik af, jeg blev Mand, altid har erfaret, at jeg i enhver, som har haft mig at takke for mangt et Gode, har opfødt en Slange i min Barm, saa uberettiget anser jeg mig til selv at straffe Syjomfruen, fordi jeg ikke kan adskille hende fra Garderobeforvarersken, førend den høje Direktion gunstigst stadfæster, hvad den i dens Skrivelse til hende, da hun paa mit underdanige Andragende blev ansat som Garderobeforvarerske, erklærede, at det beroede paa min Tilfredshed med hende, hvor længe hun skulde beholde denne Funktion“. Efter videre at gøre Direktionen opmærksom paa, at det er „under min Værdighed at procedere mod slige Personer, naar de ikke staar i kongelig Tjeneste“, anmoder han om en skriftlig Fuldmagt til „efter eget Godtbefindende at kunne afskedige saadanne under mit specielle Tilsyn arbejdende Personer, under den Betingelse, at jeg staar til Ansvar for, at deraf i ingen Henseende flyder nogen Ulempe for Teatret“. Klagen over Jfr. Anthon ender med den „højtidelige Forsikring“, at „denne min Begæring ikke er nogen Følge af øjeblikkelig Opbrusning eller Hævngerrighed, og at jeg heller ikke denne Gang agter at gøre nogen effektiv Brug af en saadan Fuldmagt, som for Resten er aldeles nødvendig for mig, naar jeg skal holde Personer i Ave, der dagligen ved taabelige Smigrerier og ugrundede Lovtaler opægges imod mig af Personer, som derved haaber at tilliste sig smaa Fordele og Agréments. Gud give, det var saa vel, at jeg kunde overlade saadanne underordnede Personer blot i enkelte Tilfælde at arbejde uden

Anvisning, jeg vilde derved vinde megen Tid; men en sørgelig Erfaring har desværre lært mig, at mit daglige Tilsyn er aldeles nødvendigt, og at der, naar Harmonien og Kostumeligheden ikke skal forstyrres, udfordres mere Circumspection end nogen uindviet skulde formode". Direktionen tager fornuftigvis ingen Notits af denne Klage, da dens Medlemmer ikke kan se det opsætsige i Jfr. Anthons Udtalelse.

Efter Garderobeforvarerskens Jfr. Astrups Død d. 3. Januar 1833 ansættes Fru Ryge som „fast Garderobeforvarerske", en Titel, der snart afløses af den mere velklingende: „Ornatrice ved det kgl. Teater", hvilken Stilling Fru Ryge beklæder til Udgangen af Sæsonen 1855—56, og hvorfor hun i alt oppebærer 550 Rbd. om Aaret. Et Bidrag til den sikkert dygtige og energiske Kvindes Karakteristik findes i nogle Skrivelser, der fremkommer i Anledning af den, d. 1. Novbr. 1841 sammentraadte, saakaldte „Scene-Komité", oprindelig bestaaende af Instruktørerne Dr. Ryge og N. P. Nielsen samt Økonominspektør Lassen, og hvis Opgave det bl. a. er „at forberede og tage Bestemmelse i Henseende til nye og paa ny optagne ældre Stykkers Udstyr og Iscenesætning". N. P. Nielsen skriver til Direktionen, at en saadan Scene-Komité vil „*aldrig* være i Stand til at bære de tilsigtede Frugter, førend een Person fjernes fra Teatret. Denne Person er Fru Ryge! Ved en lang Række af Tjenesteaar, og især i den Tid hendes Mand var Økonomiinspektør, har hun usurperet en Magt, der ingen Grænser kender, og som kun kan fratages hende ved hendes Afsked. Hendes Vilkaarlighed gaar saa vidt, at hun overtræder og modsætter sig alle Teatrets Love og Foranstaltninger, og dog vover ingen at føre Klage derover, fordi den derved udsætter sig for hendes vedvarende Chikane og Dril-

leri. Derfor er det kommet saa vidt, at *alle* Damerne smigrer for hende og insinuerer sig paa andre Maader for at erholde det, som de med Ret og Billighed kan fordre". Videre skriver den vrede Skuespiller: „Endogsaa Komiteens Medlemmer er udsat for hendes uopdragne Angreb, idet hun paa selve Teatret i vor Nærværelse omtaler os med Spot og Foragt. Jeg tilstaar det ærligt, jeg er ikke i Stand til med Rolighed at høre paa sligt, end mindre ikke derved at lade mig forstyrre i mine Funktioner som Skuespiller. Det stærkeste Bevis, jeg kan anføre, er det, at hendes Mand ikke tør vedblive at være Medlem for at beholde Husfred! ifølge hans egen Tilstaaelse".

Paa N. P. Nielsens Parti stiller sig Økonomiinspektør LASSEN, medens Direktionens sindige Medlem CHRISTIAN MOLBECH tager den haardt angrebne Ornatrice i Forsvar, og gør i et Brev sine Kolleger opmærksom paa hendes gode Sider. „At Fru Ryge", skriver Molbech d. 16. Novbr., „kan have sine Fejl, kan gerne være; men at hun tillige er duelig i at bestyre Arbejdet af de kvindelige Syersker m. m., ligesom der dog aldrig forhen er ført saa haard og nærgaaende Klage over hende, som i de sidste Par Aar: antager jeg for afgjort. Direktionen kunde vist heller ikke, uden en høj Grad af Ubillighed, afskedige hende blot paa Hr. Lassens og Hr. Nielsens Klage og Beskyldninger". Det er klart, at „Lassen vil have Fru Ryge bort, fordi hans vrantne og pirrelige Luner, hans Ufordragelighed med Teaterpersonalet, og hans stolte Tanker om sin Myndighed og om sine uendelige Fortjenester, ikke kan taale en Person, hvis rappe Tunge og øvrige Ufinhed — uden Tvivl forenet med praktisk Indsigt og Dygtighed — er ham ganske overlegen, og i Stand til at bringe ham til Taushed". — Fru

Ryge overlever sin Mand i 18 Aar og dør den 11. Maj 1860.

I sine to Ægteskaber har Dr. Ryge femten Børn, hvoraf otte med den første Hustru; de to ældste, en Søn og en Datter, er dødfødte, medens to andre, CLOTILDE NATALIA QUARTA og HANNIBAL ANASTASIUS SEXTUS, dør i en spæd Alder. Ældst af de fire levende Børn af første Ægteskab er VICTORINE MATHILDE TERTIA RYGE, der fødes i Flensborg den 27. Januar 1810; saasnart hun er konfirmeret, søger Faderen Plads paa Teatrets Skræddersal for sin femtenaarige Datter i Stedet for Svigerinden Jfr. JENNY ANTHON, der er død den 25. Oktober 1825. I et Privatbrev til Collin anbefaler Dr. Ryge sin ældste Datter, der er „en dygtig Syerske og lettere end enhver anden vil kunne blive instrueret af min Kone i den egentlige Teatersyning“, og senere skriver han til Direktionen: „Saa overbevist, som jeg er om, at den høje Direktion har den Agtelse for og den Tillid til mig, at den, efter min Svigerindes Død, som indtraf i Tirsdags, vil overlade det aldeles til mig at besætte hendes Plads med en anden, saa sømmeligt finder jeg det, at jeg paa den anden Side i dybeste Ærbødighed spørger den høje Direktion, om den har noget derimod, og at jeg lader den yngste Syjomfru, Jfr. Nielsen jun., der hidtil har haft 6 Rbd. ugentligen om Vinteren, faa den ene Rigsbankdaler mere ugentligen, som min sal. Svigerinde havde, og derimod antage min ældste Datter til yngste Syjomfru for de 6 Rbd. ugentligen om Vinteren, som Jfr. Nielsen jun. hidtil bestandig har haft. For min Datters Duelighed, der fra det Øjeblik af, at min sal. Svigerinde ikke mere kunde sy hjemme, har fungeret i hendes Sted paa Skræddersalen, indestaar jeg paa Ære og Samvittighed, og smigrer mig derfor med det Haab, at den høje Direktions Vilje vil være

overensstemmende med mit Ønske". Jfr. Ryge beklæder indtil 5. Februar 1831 denne Plads, hvorved det lykkes den unge Pige dels „at bidrage til sit eget Livs Ophold i Faderens Hus", dels „at sammenspare en Sum, som hendes Fader udbetalte hende med 800 Rbd., og for hvilken hun selv anskaffede sit Udstyr i Anledning af hendes Giftermaal". Den 4. Maj 1831 vies hun af Confessionarius Mynster til kgl. Skuespiller CORFITZ SEEMANN, der fødes i København d. 9. Aug. 1800 som Søn af Lysestøber CORDT VEIT S. og Hustru META CHRISTINE, f. TERKELSEN. Om sin Svigersøn skriver Dr. Ryge i Stammebogen: „Han blev i sin tidligere Ungdom opdragen til Handelsstanden, i hvilken han ogsaa efter sin Konfirmation blev emploieret, men da Handelen i Tidsrummet fra 1816 til 1822 i den Grad forvirredes, at et stort Antal Handelshuse fallerede, besluttede han at forandre den hidtil fulgte Vej. I April 1821 underkastede han sig dansk juridisk Eksamen, ved hvis saavel teoretiske som praktiske Prøve han erholdt første Karakter. Efter i kort Tid at have arbejdet som Skriver i Lands-Overrettens Justits-Comptoir, blev han konstitueret til Kopist i Underfoged-comptoiret under samme Ret, paa hvilket Embede han under 31. Januar 1822 erholdt kongelig Bestalling. Lyst til Skuespillerkunsten bevægede ham imidlertid til at forlade denne Bane og at søge Engagement ved det kongelige Teater, hvor han ogsaa, efter aflagte Prøver, ved kongelig Resolution af 29. Okt. 1825 blev ansat som kongelig Skuespiller". Samtiden skildrer Seemann som værende af en smuk, høj og kraftfuld Legemsbygning; han havde mørkt Haar og var i Besiddelse af et velklingende, stærkt og tydeligt Taleorgan. Efter 18 Aars Tjeneste forlader han Teatret og konstitueres som Toldkontrollør i Dragør; han dør den 2. Februar 1875 som Told-

inspektør i Nyborg, hvor ogsaa hans Hustru dør et Par Maaneder senere.

Med denne Svigersøn har Dr. Ryge en Aften paa Teatret et Sammenstød, der giver Anledning til en af de mest bevægede Situationer i den store Skuespillers Kunstnerliv. I Følge det kgl. Teaters Deliberationsprotokol fremstaar Skuespiller FRYDENDAHL den 4. April 1832, paa en stor Del af det øvrige Skuespillerpersonales Opfordring, med Klage over „en højst usømmelig og voldsom Adfærd", som Dr. Ryge har tilladt sig paa Teatret imod sin egen Svigersøn, Skuespiller Seemann, Lørdag d. 31. Marts, efter at Tæppet er faldet for sidste Akt af „Elverhøj", hvor Ryge spiller Christian IV og Seemann Flemming. Frydendahl mener, at Personalet nu snart er tvunget til at paakalde „Lovens Beskyttelse imod voldelig Overfald af Dr. Ryge". Direktionen, der erklærer „sin højeste Misbilligelse af en saadan Opførsel", tilføjer, at „saalænge Sagen hverken er skriftlig andraget for den, eller nogen Klage indkommen fra Seemann som den nærmest paagældende, kan den ikke vel lade en Sag af denne Natur undersøge". Efter Forløbet af nogle Dage, der sikkert er benyttet til mange Haande Overvejelser og megen Snakken frem og tilbage, indsendes d. 10. April til Direktionen en Klage, skrevet af Frydendahl og underskrevet af det samlede Personale med Undtagelse af Seemann selv. Underskriverne udtaler Haabet, at det vist er „den ærede Direktion ligesaa magtpaaliggende at straffe en aldrig tilforn hørt saa voldsom Handling og forebygge slige skandaløse Scener, som det er Skuespil-Personalet af største Vigtighed, for vores borgerlige Agtelse og personlige Sikkerhed, at paastaa ham afstraffet efter Lovens hele Strenghed". I Skrivelsen fremstilles Doktorens Brøde saaledes: „Ved Skuespillet *Elverhøjs* Opførelse havde Hr. Skue-

spiller Seemann det Vanheld at forglemme at sige i Forening med Mad. Wexschall *(Agnetes Fremstillerinde)* nogle faa Ord, hvoraf Hr. Ryge, *Instructeur en scène*, tog Anledning paa en voldsom Maade at ytre sin Vrede under Slutningskoret, og paa Vejen til Afklædningsværelset overfaldt bemeldte Seemann med en Grad af Vrede i manges Nærværelse, at det var tydeligt for alle omstaaende, at en Art Vanvid beherskede ham, og efter at Seemann havde bragt Mad. Wexschall til sit Værelse, drog Doktor Ryge sit Sværd af Skeden, som jeg, Liebe, Bauer og Phister var Øjenvidner til, truede Seemann dermed og i sit Raseri brølede af al Magt, efter Sædvane, at han skulde møde ham, og vilde tvinge ham til at følge med sig i sit Værelse, og der fortsætte denne skandaløse Scene". Efter det saaledes passerede mener Klagerne, at „den høje Direktion" sikkert maa erkende, at „vi er nødtvungne at anraabe Lovenes Overholdelse og befri os en Gang for alle fra Fornærmelser og Beskæmmelser, som bemeldte Ryge udøver mod alle uden Hensyn til Køn, Alder, Forhold, og hvoraf Direktionen vel har erfaret en stor Mængde, men dog langt fra ikke den hele Scene". Til Slut gaar Skuespillerne saa vidt i deres Hævngerrighed, at de „underdanigst" ansøger, om „vi maa blive henvist til en blid, smidig og fornuftig Mand" og endelig, at „Hr. Doktor Ryge maa blive entlediget fra de Forretninger, som paaligger en *Instructeur en scène*, da enhver af os maa befrygte, at den mindste Misforstaaeise bringer ham i Lidenskab og ender i Vanvids Raseri, hvilket vi som fredelskende Kunstnere og i selve Kunstens Tempel ikke kan forsvare os imod". Denne sidste smagløseOpfordring falder dog enkelte besindige Skuespillere for Brystet, og disse, Stage, Liebe og Foersom, overlader fornuftigst „Maaden at forsikre os den forønskede Fred i Fremtiden" til Di-

rektionen selv. For denne er det imidlertid ingenlunde en let Sag at træffe Afgørelse i den delikate Affære, og inden noget Skridt foretages mod Dr. Ryge, finder en livlig Korrespondance Sted mellem de forskellige Direktionsmedlemmer, der hver for sig gør gældende, at Sagen maa behandles med al mulig Klogskab og Forsigtighed. MOLBECH udtaler, at ihvorvel han er en Hader af Dr. Ryges „brutale Karakter", der synes ham „uden al Agtelse for udvortes Velanstændighed", er det dog hans fulde Overbevisning, at Teatret ingenlunde kan være tjent med at miste hans Tjeneste, enten som Økonomiinspektør eller som Skuespiller i nærværende Øjeblik". KIRSTEIN maner til, at Direktionen „navnlig i Skrivelsen til Dr. Ryge, hvor vi endnu kun agerer som undersøgende, ikke som dømmende, Autoritet, maa søge at undgaa ethvert Udtryk (for saa vidt det ikke er Ekstrakt af Klagen), der kan anses som karakteriserende — altsaa paa en Maade som dømmende — Dr. Ryges Handlinger, for at vi ikke skal paadrage os den Beskyldning, at være forud indtagen mod den endnu ikke hørte anklagede". Chefen, Kammerherre HOLSTEIN, mener, at det jo er „tidsnok at bruge haarde Udtryk, naar Sagen er undersøgt og Ryges Straf er bestemt". Direktionens Overvejelser resulterer i en Skrivelse af 14. April til Dr. Ryge, hvem det meddeles, at Personalet i Anledning af hans „forargerlige Fremfærd" mod Seemann, har taget Anledning til i Almindelighed at besvære sig over mange Mishandlinger, „baade moralske og fysiske", som han i en Række af Aar „skal have tilladt sig mod Personalet", hvorfor dette anmoder Direktionen om at befri samtlige Skuespillere for „alle de Fornærmelser og Beskæmmelser, som De tillader Dem". — „Inden Direktionen", ender Brevet, „foretager noget videre i denne Sag, kan den imidlertid ikke und-

lade at anmode Hr. Doktoren om, at ville snarest muligt indsende Deres Erklæring om, hvad De har at sige til Deres Forsvar imod de ovenfor meddelte Klagepunkter". Samme Dag svarer Dr. Ryge Direktionen: „Da en Klage, som er underskreven af flere end 20 Personer, eo ipso vinder i Vigtighed og tillige i Sandsynlighed for den anklagedes Uret, saa bør den sidste ikke forsømme noget, som kan tjene til at understøtte hans Forsvar. Uagtet jeg derfor baade erkender og paaskønner den høje Direktions Godhed imod mig, idet den har villet forskaane mig for at læse Klagen in pleno, og kun forlangt min Erklæring paa det væsentlige af dens Indhold, hvilket *var* fuldkomment overensstemmende med mit eget Ønske, saa nøder dog *særlige Hensyn* mig *nu* til, i dybeste Ærbødighed, at bede den høje Direktion om en fidimeret Kopi, ikke alene af selve Klagen, men tillige af ethvert andet Dokument, som muligen kunde være indleveret ved denne Lejlighed og har virket indflydende paa den høje Direktions Skrivelse til mig af Dags Dato, dog naturligvis med Undtagelse af Regissørens protokollerede Rapport, som jeg ikke anser mig berettiget til at forlange videre Kundskab om".

Paa denne Anmodning svarer Direktionen, at den har meddelt alt uden Undtagelse af Klagens Indhold, der kan henregnes til Klagepunkter, hvorfor den ikke finder Anledning til at „tilstille Dem en Kopi af Klagen selv, med mindre De maatte være i Stand til at opgive Direktionen saadanne Grunde til denne Deres Begæring, som denne kunde anse for fyldestgørende". Dr. Ryge, der nu mærker Sværdet hængende over sit Hoved, søger at vinde Tid for at gøre sit Forsvar saa fyldigt som muligt og skriver den 17. April til Direktionen: „Det Hovedbrud, Balletten „Faust" forvolder mig, for at den kan blive

bragt paa Scenen paa den bestemte Dag, gør mig det aldeles umuligt at indsende min underdanige Erklæring paa den mod mig under 10. d. M. indleverede Klage, førend om nogle Dage; dog forpligter jeg mig til, i *ethvert Tilfælde* at indsende den endnu i denne Uge". Allerede to Dage efter kan den haardt anklagede Skuespiller indsende sin Erklæring om det passerede til Direktionen. Han citerer Niels Ebbesens Replik: „Ikke den, som først slaar til, men den, som ægger til Strid, er Ophavsmanden", og det er den omtalte Aften tredje Gang, at Seemann som Flemming, trods gentagne Paamindelser, undlader at sige Repliken: „Hør os ædle Konge", til Dr. Ryge som Christian IV; netop denne Replik skal henlede Kongens Opmærksomhed paa den knælende Ridder, hvorfor Doktoren, ved Replikens Udeblivelse, føler sig generet i Udførelsen af sin Rolle og mærker, at Blodet kommer i Kog. „I Ordets egentlige Forstand", skriver Dr. Ryge, „fremstammede jeg min paafølgende lange Replik, omsatte Ordene, fordærvede Versemaalet, og spillede for Resten hele Akten igennem saa slet, som jeg endnu aldrig ved at have spillet, i det mindste ikke i dette Stykke", og han indrømmer paa Scenen at have tilhvisket sin Svigersøn omtrent følgende: „Det er væmmeligt, at De ikke efterkommer, hvad De bør". Ved Opgangen fra Scenen svarer Seeman sin Svigerfader, der i dette Øjeblik tillige er hans Sceneinstruktør, med Grovheder, hvorfor Dr. Ryge, der ikke kan „finde Ord for min Harme", blotter det Sværd, „jeg bar ved min Side, ikke for at angribe ham dermed, thi saa havde jeg naturligvis straks gjort det, men uvilkaarligt og næsten instinktmæssigt, for at henlede min Vrede paa en livløs Genstand, og havde jeg haft noget andet i Haanden, som kunde brydes eller knuses ved blotte Hænders Kraft, saa havde det

upaatvivleligen maattet tjene som Afleder. At jeg har villet tvinge ham til at følge mig ind i mit Værelse, benægter jeg som usandt". Efter at have kastet noget af Skylden for sin Ubesindighed paa „en eksalteret Pirrelighed i mit Nervesystem, der upaatvivleligen hidrører dels fra min Bedrøvelse over min uforglemmelige Foresattes og oprigtige Vens, Konferensraad MANTHEYS Død, dels fra den Uvished om min tilkommende Skæbne, der i flere Maaneder kvælede mig, inden hans Eftermand (KIRSTEIN) var udnævnt", skriver han videre til sit Forsvar, „at den Del af Klagepunktet, hvorpaa der formodentligen er lagt mest Vægt, den blottede Klinge nemlig, i Grunden *kan,* maaske endogsaa *bør,* betragtes fra en latterlig Side, denne nemlig, at det var en aldeles uskadelig Rappierklinge, af det Slags, som man bruger til Øvelse paa Fægteskoler". Ved denne Lejlighed minder han om en Strid mellem en af Klagerne, Frydendahl, og den daværende Økonomiinspektør, Kaptajn Schneider, en Strid, der drejer sig om et Vokslys, og nær havde ført til en regulær Duel mellem de to uenige Partier. Duellen strander kun, fordi Frydendahl ingen Sekundant kan opdrive i Skyndingen, og Sagen faar ingen alvorlige Følger, i det mindste ikke for Frydendahl; men „saavist som min Kunstnerære maa være *mig* mere vigtig, end et lumpent Vokslys *ham,* saavist havde jeg ogsaa mere Grund til Vrede end han, og tager man saavel Vaabnenes Beskaffenhed som Hensigten, hvorfor vi drager dem, i sammenlignende Betragtning, saa bør jeg ikke betvivle, at naar man den Gang skjulte hans Ubesindighed med Daarskabens Kaabe, saa tør ogsaa jeg af den høje Direktions Retfærdighed vente en lige saa mild og skaanende Behandling". Til sit Forsvar nægter han sig ikke at anføre, „at jeg ikke drog Værget som Mennesket Ryge,

men som Skuespilleren Ryge. Dette er i det mindste *mig* indlysende derved, at jeg endnu er mig bevidst, aldrig at have draget et Sværd smukkere end ved denne Lejlighed, hvor jeg, saa at sige, var aldeles inde i min Rolle. Som Mennesket Ryge vilde jeg aldrig have kunnet sat mig i en saa smuk Attitude".

De øvrige Anklagepunkter, der ikke vedrører Sagen mod Seemann, gaar Dr. Ryge lettere hen over, idet han beder Direktionen afvise „enhver af disse Beskyldninger, indtil Klagerne har ført juridisk Bevis for", at de er begrundede, og han slutter sit Forsvar med den Erklæring, at „jeg efter nøje og sindigt Overlæg ikke kan anse den hele Klage for andet, end et Foster af en ulovlig Konspiration imod mig, hvilken enkelte af mine Avindsmænd paa en underfundig Maade har bragt i Stand, og maa nu overlade til den høje Direktions egne Anskuelser at bedømme, hvor farlige saadanne Konspirationer er i et Samfund, der ikke kan bestaa uden dygtige og virksomme Embedsmænd".

Fra Kong Frederik VI, der til Stadighed har været holdt à jour med Sagens Gang, kommer endelig d. 29. Maj en „allernaadigst Resolution", hvorved det paalægges Direktionen, at „tilkendegive Instruktør og Økonomiinspektør Dr. Ryge Hs. Majestæts allerhøjeste Mishag med hans i flere Tilfælde udviste utilbørlige Adfærd mod det øvrige Personale, og med særdeles Hensyn til det efter Opførelsen af *Elverhøj* d. 31. Marts d. A. forefaldne forargerlige Optrin, at diktere ham en Mulkt af 50 Rbd. til Teatrets Fattigkasse, ligesom det ogsaa ved samme kgl. Resolution allernaadigst overdrages Direktionen at betyde det klagende Personale det *højst upassende* i det af Pluraliteten af dem (samtlige klagende med Undtagelse af Liebe, Stage og Foersom) fremsatte Andragende,

at Dr. Ryge maatte vorde entlediget fra sine Forretninger, der paaligger ham som *Instructeur en scène*, og endelig, at give Seemann en passende Advarsel i Anledning af den af ham udviste Skødesløshed ved gentagne Udeladelser af hans sidste Replik i bemeldte Skuespil, hvorved han havde foranlediget Dr. Ryges Vredesudbrud".

Samtidig med at kommunicere Dr. Ryge denne Resolution, tilføjer Direktionen for egen Regning, at man forventer i Fremtiden, at Skuespilleren vil beflitte sig paa „en fredelig og human Omgangstone mod det samtlige Skuespilpersonale", samt „undgaa enhver ufornøden Ytring af Vrede og Hidsighed".

Men mellem Svigerfader og Svigersøn er Forsoning endnu ikke tilvejebragt; saa langt hen som den 29. August skriver Dr. Ryge til Seemann som Svar paa et Tilbud om Forsoning fra den sidstes Side: „At *De* „ved den begyndende Sæson imødeser en uoverseelig Række stødende og ubehagelige Kollisioner", er ingen tilstrækkelig Grund for *mig* til at antage Deres Tilbud om Forsoning; heller ikke kan jeg indse, hvorledes den blotte Besiddelse af mit Brev d. 2. April a. c., hvilket De jo for længe siden kunde have — om ikke remitteret, thi det er egentligen en Affront — saa dog tilintetgjort, kan være nogen sand Retfærdiggørelse for, at De saa længe har opsat at gøre mig dette Tilbud. Er det imidlertid virkligen Deres alvorlige Ønske at forsones med mig, da kan De kun ved Deres Kones Hjælp imødese dette Ønskes Opfyldelse. Andet har jeg ikke at svare paa Deres lidt vel stolte Brev af Gaars Dato". Herpaa svarer Seemann et Par Dage efter med et Brev, hvori han til en Begyndelse beder sin krænkede Svigerfader om Tilgivelse, fordi han endnu en Gang volder Ulejlighed med nogle Linier. „Deres virkelig noget uvenlige

Svar", skriver Seemann, „paa mit ærlige og velmente, skønt, som jeg desværre ser, misforstaaede Tilbud om Forsoning, har smertet mig dybt; jeg havde tidligere den Tro, at de Kollisioner, som den kommende Sæson kunde medføre, lige saa vel vilde være *Dem* ubehagelige som *mig,* og i denne Tro beder jeg Dem søge Grunden til min Ytring; aldrig kunde det falde mig ind at indbilde mig, at De alene til min Bekvemmelighed skulde ville udsone Dem med mig . . . . . De har ladet mig haabe, at jeg ved min Kones Mægling kunde vente Forsoning, men saaledes som De kender Deres Datter, ved De, at hendes blide, i sig selv indesluttede Karakter, ikke egner sig til Indblandelse i denne Sag; hun er aldeles uvidende om de Skridt, jeg har gjort; hendes stille Liden, der aldrig med et Ord har bebrejdet mig, eller omtalt *vort* Misforhold, uagtet hun desværre synlig nok har lidt derunder, saa holder jeg det dog for min Pligt, fremdeles at undgaa at berøre denne Sag for hende". Brevet ender med en Henstilling til Dr. Ryge, om han efter dette „endnu vil vedblive at være fjendtlig sindet mod mig, eller om De af Deres Hukommelse vil udslette, hvad der ikke mere findes i min, og i Venlighed kalde mig til Dem; og har jeg i dette Tilfælde det Haab, at god Forstaaelse da vil blive tilvejebragt". — Efter Familiens Udsagn udjævnes denne Strid mellem Svigerfader og Svigersøn omsider ved Dr. Ryges Datters Mellemkomst.

Sønnen Immanuel Christian Waldemar Qvintus Ryge fødes i Flensborg d. 26. Februar 1813 og følger som spædt Barn paa 10 Uger med Moderen til København. 17 Aar gammel dimitteres han fra Borgerdydskolen af Professor M. Nielsen og vælger, ligesom i sin Tid Faderen, Lægevidenskaben til Hovedstudium. Efter i 1837

at have underkastet sig medicinsk Embedseksamen med første Karakter med Udmærkelse, virker han nogen Tid som Læge i Tem ved Silkeborg, senere i Roskilde og København, hvor han dør den 16. Maj 1891. Denne, sin eneste levende Søn, overdrager Dr. Ryge at føre Familieoptegnelserne videre, og den 30. Juli 1840, under et Ophold i Carlsbad, skriver han i Stammebogen:

„Min Søn Waldemar! „Kraft og Fromhed“, siger vort Olds største Digter, „er de tvende Lys, der bør bestraale Livet“. Efter Din forklarede Moder har Du arvet et fromt Gemyt og et blidt og behageligt Væsen, der hidtil har gjort Dig yndet af Dine foresatte, elsket af Dine Lige og agtet af enhver, der i aandelig Dannelse stod under Dig. Men paa den anden Side vil Du af de Rygers Stammebogs første Bind ogsaa se, at vore Forfædre i lige Linie, for saa vidt deres fuldstændige Levnetsløb er os bekendt, har været kraftige og virksomme Mænd, og at de alle, især Din Tip-Oldefader og Din Farfader, har opnaaet en sjælden høj Alder. Hvor gammel jeg skal blive, er vel endnu en lukket Bog for os begge, men at jeg indtil nu, da jeg har tilbagelagt mit 60de Aar, i Kraft og Virksomhed ikke er vanslægtet fra mine Forfædre, beviser mit Levnetsløb. Jeg haaber derfor ogsaa, at den kraftige Vilje og Lyst til Arbejde, der stedse var mine Vaaben imod al Modgang, som en Arvedel fra mig, i Dine Manddoms Aar vil udvikle sig hos Dig, og at Du, saaledes udrustet med de to Egenskaber, den udødelige Digter anser for et daadfuldt Livs første Betingelser, og som saa sjældent findes forenede hos eet Menneske, af Taknemmelighed imod Forsynet og dem, Du skylder Din Tilværelse, vil stadigen vaage over Din Sundhed, paa det at Stammenavnet af Din Slægt, der nu tæller syv bekendte Led i lige Linje, ikke skal uddø med Dig,

men fremtidigen blomstre, forædlet ved de større Fortrin, Alherren skænkede Dig.

Fra mine tidligste Manddomsaar har jeg stedste stræbt efter at kunne sige om mig selv: „Jeg kan, hvad jeg vil“, og det har ofte været mig en styrkende Trøst og Opmuntring, at andre har udtalt disse Ord om mig. Lad det derfor ogsaa være Din Bestræbelse at kunne gøre dem til Dit Valgsprog, og i hvor mørke end Tidsomstændighederne maatte gøre Din Fremtids Udsigter, saa betænk stedse, at kun smaa Sjæle jamrer over mislykkede Planer, men at en Mand i ædel Virksomhed bør kvæle det Mismod, der vil trykke ham til Jorden.

Det Løfte, Du har givet mig om, med Omhyggelighed og Nøjagtighed at ville fortsætte vor Slægts Historie, er Dig helligt, det ved jeg; derfor behøver jeg ikke i denne Henseende at forelægge Dig noget Ønske. Ikkun min Tak vil jeg bevidne Dig, saavel for dette Løfte, som for al den Glæde, Du hidtil ved Din sønlige Kærlighed og retskafne Vandel har ladet mig nyde, og derhos tilføje det Ønske, at mange Efterkommere maa komme til at læse det gode Vidnesbyrd, jeg her har givet Dig, og i deres Ungdoms Dage stræbe efter at følge Dit Eksempel“.

Waldemar Ryge fortsætter aldrig „de Rygers Stammebog“, sandsynligvis fordi alle hans seks Børn, der skal læse de gode Vidnesbyrd om deres Forfædre, dør i en ung Alder.

Dr. Ryges næstyngste Barn af første Ægteskab er Clothilde Natalia Septima Ryge, der fødes i København den 9. August 1816. Om hende skriver Faderen: „Efter at hun havde tilbragt nogle Aar, dels i Pension hos sin ældre Søster, og senere hos en Enke, dels i Faderens Hus, hvor hun deltog i Bestyrelsen af Husholdningen, sporedes hos hende Lyst til den dramatiske Kunst,

hvisaarsag hun, efter at have nydt nogen Vejledning af en udmærket Skuespillerinde, fik Tilladelse til at træde op paa det kongelige Teater i Elskerinderoller *(hun debuterer som Valborg i „Axel og Valborg“)*, hvilket havde til Følge, at hun ved kongelig Resolution af 11. Juli 1837 blev ansat foreløbigen paa 2 Aar ved samme som Skuespillerinde paa Prøve med 200 Rbd. i aarlig Gage, hvilken det paafølgende Aar blev forhøjet til 300 Rbd. Ved kongelig Resolution af 23. Juli 1839 blev hun ansat som virkelig kongelig Skuespillerinde med Anciennitet fra 11. Juli 1837 og hendes aarlige Gage forhøjet til 400 Rbd.“ Hun optræder sidste Gang den 26. Marts 1848 som Fru Fortuna Vernon i „Lykkens Hjul“. Dagen efter ægter hun Kaptajn FREDERIK CHRISTIAN JOSEPH LUDVIG Greve AHLEFELDT-LAURVIGEN, efter hvis Død hun den 27. Juli 1853 ægter Kammerherre, Kommandør VALDEMAR Greve HOLCK. Hun dør i København den 30. November 1895.

I et Brev, Dr. Ryge skriver fra Wien Sommeren 1831 til hende, gives et lille Billede af Datidens Rejseliv: „Jeg har nu været 3 Gange paa Posthuset for at erfare, om der var Brev til mig fra mit Hjem, men hver Gang faaet „Nej“ til Svar. Jeg lever derfor i det glade Haab, at I befinder Eder alle vel. Mig fejler intet, dog lider jeg om Dagen af Kedsomhed og om Natten af Kløe over hele Legemet, hvorved jeg forstyrres i min Søvn. I Begyndelsen troede jeg, at det var Væggetøj, som molesterede mig, men da jeg ikke kan spore deres Bid paa min Hud, saa maa jeg antage, at Kløen har en anden Aarsag. Fra Berlin hertil er netop 90 Mile, hvilke jeg tilbagelagde i 5 Døgn, saaledes at jeg kunde udhvile mig i Prag i fulde 24 Timer. Jeg ankom her Torsdagen den 11. Juni om Morgenen Kl. 6 og var saa heldig inden Kl. 8 at faa lejet et taaleligt Logis for billig Pris. Jeg har nemlig be-

talt for en Maaned 12 Gylden Konventions-Mynt, hvilket udgør for Døgnet 2 M. 4 Sk. S. og T. Værelset er rigtig nok kun paa eet Fag, men dette er til Gaden og paa første Sal, saa at jeg kun har 16 Trappetrin at bestige for at komme til Værelset, der iøvrigt er 12 Alen langt, men kun 4½ Alen bredt. Jeg er imidlertid fornøjet dermed, da jeg har Udsigt til en Gade, hvori der endogsaa sildig ud paa Aftenen er megen Færdsel. Min Vært er Skrædder og lader til at være en skikkelig Mand; hans Kone er meget høflig, men Pigen er en bøhmisk Skidt-So. Hun laver imidlertid en ret god Kaffe af de Bønner, som jeg selv køber tillige med mit Sukker osv. Et Pund Kaffe koster her 4 M. 8 Sk. Sedl. og Tegn, men et Pund Raffinade kun 2 M. 6 Sk. Tobak er saa dyr, at jeg ryger omtrent for 5 Sk. om Dagen, og saa duer den endda ikke . . . . . Jeg har allerede været inviteret til Middag paa 2 Steder, nemlig først hos den danske Minister, Baron v. Lövenstern, og Dagen derpaa hos Fru von Weissenthurn. De bor begge paa Landet i en By, som hedder Hitzing, og som ligger en god halv Mil el. maaske tre Fjerdingvej fra Wien. Baronen er en særdeles venlig og gæstfri Mand, og hans Kone er, uagtet hun har voksne Døttre, endnu meget smuk; hun har et ædelt Ansigt og en majestætisk Figur. Hendes Væsen er meget fornemt, dog tror jeg ikke, at hun just er stolt. Fru von Weissenthurn er den samme alvorlige, forstandige, men tillige artige og godmodige Kone, som hun altid har været. Jeg maa ellers ikke forglemme at fortælle Eder, at jeg ved en festlig Procession, som fandt Sted for faa Dage siden, har set baade den nye Kejser og hans Kejserinde. De gik begge til Fods og ikke mere end 6 Skridt fra mig. Han er paa Figur som Waltz, men har et temmeligt fladt Ansigt. Hans Mund hænger ned ligesom Ma-

skinmester GYNTHERS. Kejserinden derimod er paa Din Højde, er smækker og har et meget nobelt, men blegt Ansigt. Kejseren lider ellers ofte af epileptiske Tilfælde .....". Brevet er underskrevet: „Din kærlige Ven og Fader".

Om sin yngste Datter af første Ægteskab, CHRISTIANE FREDERIKE ORPHELINE OCTAVA RYGE, født i København den 23. December 1819, skriver Dr. Ryge: „Da Moderen, medens hun bar dette Barn under sit Hjerte, var yderst svag og afkræftet, saa er det begribeligt, at det ved dets Indtrædelse i Verden ogsaa kun var lidet og svagt, og det var saa meget mindre at haabe, at det nogen Sinde vilde komme til Kræfter, som det ikke alene maatte opammes med fremmed Die, men allerede i de første Aar af dets Tilværelse blev angreben først af Kighoste og senere af en nervøs Feber. Imidlertid lykkedes det dog Faderen, uagtet Barnet tillige under den første Sygdom var bleven saaledes mishandlet af Ammen, at Rygraden bøjede sig kendeligt til den ene Side, ved en omhyggelig Behandling og Pleje ikke alene at hæve denne Fejl, men ogsaa saaledes at bekæmpe de andre indvortes Sygdomme, at Barnet erholdt sin fuldkomne Sundhed. Efter at hun ligesom sine Søskende først havde nydt nogen privat Undervisning, frekventerede hun fra Aaret 1825 det samme Pige-Institut som hendes ældre Søster, men blev i Aaret 1832 sat i en tysk Skole for at blive dette Sprog mægtig nok til at konfirmeres af Pastor JOHANNSEN til Petri Kirke, hvilken Akt foregik d. 4. Okt. 1835". Hun, der den 23. Maj 1845 ægter Orientalisten, Professor NIELS LUDVIG WESTERGAARD, dør 1. April 1856.

Ældst blandt Dr. Ryges syv Døtre af andet Ægteskab er VICTORINE MATHILDE AFANASIA NONA RYGE, der fødes i København den 28. Februar 1823. „Naturen", skriver

Faderen om sit Yndlingsbarn, „havde i dette elskelige Barn nedlagt sjældne Aandsgaver, men som det ikke fik Lejlighed til at gøre frugtbringende; thi efter nogen Tids Svagelighed gik det ind i Evigheden d. 6. Septbr. 1830. Denne sørgelige Begivenhed har i høj Grad svækket min Lyst til Livet, og i ensomme Timer dvæler derfor min Tanke helst i Evigheden, hvor jeg haaber og inderligt længes efter at genfinde min første Kone og dette elskede Barn. Dog det evige Forsyn, der hidtil stedse, trods mine ikke altid vel overlagte Handlinger, styrede mine Fjed til det bedste for mig, vil ogsaa fremdeles opretholde min Kraft, denne min hidtil urokkelige og trofaste Støtte i Livet, saaledes at mit Mod og min Lyst til Virksomhed for mine øvrige elskelige Børn ikke aldeles svækkes, før jeg skal aflægge mit Regnskab".

De øvrige seks Døtre er: Johanne Ludemilla Decima Ryge, født den 12. August 1824, død af Kighoste den 13. Juli 1825. Franziska Ludovica Josephine Undecima Ryge, født den 9. Juni 1827, debuterer paa det kgl. Teater den 1. Februar 1845 som Clemence i „En Bedstemoder", død den 20. December 1854. Angelina Theresia Lauretta Duodecima Ryge, født den 23. September 1828, debuterer paa det kgl. Teater den 20. April 1847 som Sigrid i „Amleth", ægter den 6. Aug. 1850 Fuldmægtig i Finansministeriet P. C. Borthig, gift anden Gang den 6. Maj 1859 med Dessinateur i Generalstaben H. P. Hansen; hun er den eneste endnu levende af Dr. Ryges 15 Børn. Immanuela Rosalia Decima Tertia Ryge, født den 11. Juli 1830, Ornatrice ved det kgl. Teater efter Moderen, død den 11. Marts 1873. — Cathinka Blandine Amata Decima Quarta Ryge, født den 18. Decbr. 1833, død den 23. Decbr. 1854. — Amadea Clementia Decima

Qvinta Ryge, født den 9. Marts 1837, gift med Dr. med. H. Proschowsky, død den 8. Maj 1912.

De sidste 18 Aar af sit Liv bebor Dr. Ryge i sin Egenskab af Økonomiinspektør en Teatret tilhørende Gaard, Lille Strandstræde Nr. 68 (nuværende Nr. 14), en Ejendom, Teatret erhverver, for deri at opbevare Dekorationer og Garderobesager samt indrette Skræddersal, hvortil der mangler Plads i selve Teaterbygningen. Direktionen bestemmer, at Doktoren skal have til Raadighed „den underste Etage paa den ene Side af Porten, bestaaende af en Sal til Gaden og tre Værelser til Gaarden med Køkken og Spisekammer, samt et Pigekammer i anden Etage, med Forpligtelse at indrømme Garderobens Syersker Arbejdslejlighed i disse Værelser og betale i aarlig Leje 150 Rbd. Sølv". Efter Dr. Ryges Ønske forhøjes Lejeafgiften snart til 200 Rbd., imod at han fritages for at give Plads til den kvindelige Skræddersal; et Par Aar senere indrømmes ham, for et Tidsrum af 3 Aar, Fritagelse for at erlægge nogen Afgift af Lejligheden, mod at han betaler de paa samme heftende Skatter, en Rettighed, der senere paa hans indstændige Ansøgning prolongeres, fordi „de Grunde, som bevægede Direktionen til at udvirke Supplikantens Fritagelse, nemlig hans trange Kaar og hans meget Abejde med Teatret, baade som Skuespiller og Økonomiinspektør, ikke er hævede". Kongen indrømmer sin Skuespiller denne Gunst, og Dr. Ryge bebor til sin Død Lejligheden i Lille Strandstræde, selv efter at have fratraadt Embedet som Økonomiinspektør. At Opholdet her ikke altid har været lige behageligt, fremgaar af et Brev i August 1828, hvori Dr. Ryge klager til Direktionen over, at Hyrekusk Jespersen, der bor i samme Gaard, om Sommeren, medens Doktoren er bortrejst, har fremlejet sin Brændekælder, som er lige under Klagerens

Dagligstue, til Urtekræmmer Didrichsen, der „har fyldt den til Loftet med Tønder, fulde af saltede Sild, hvilke udbreder en utaalelig Stank og forpester Luften ikke alene i bemeldte Dagligstue, men ogsaa i Forstuen og de tilgrænsende Værelser. Da min Dagligstue tillige er min Spisestue, maa vi ogsaa døje denne Stank, mens vi spiser. Stanken bliver Dag for Dag værre, og i Gaar Aftes var den saa gennemtrængende, at jeg bevisligen for dens Skyld maatte forlade Værelset og gaa ind i mit Sovekammer, som vender ud til Gaden, for i et aabent Vindu at drage frisk Luft". Efter Ordre fra det kgl. Teaters Direktion maa Urtekræmmeren tømme Kælderen for de saltede Sild.

Til Huset hører Have og Havestue, som Dr. Ryge har Tilladelse til at benytte, indtil Direktionen „maatte finde for godt derover anderledes at disponere". Da Direktionen efter halvtredje Aars Forløb endnu ikke har foretaget nogen saadan anden Disposition, udtaler Dr. Ryge Haabet om, at „den høje Direktion ikke vil berøve mig Afbenyttelsen, saa længe jeg bor i Gaarden, over hvilken den høje Direktion senere har udnævnt mig til Materialforvalter". Haven fremstiller han som i høj Grad trængende til at omdyrkes; men „hertil udfordres Kendskab til Haugedyrkning, Tid og Penge, og af disse 3 Ting har jeg selv kun lidet", hvorfor han har henvendt sig til sin Kammerat, kgl. Skuespiller Zinck, „som selv elsker og udøver denne Kunst, og han har lovet mig at ville forestaa Haugens Omdyrkning, og at dele Omkostningerne med mig, dog under den Betingelse, at den høje Direktion vil tillade os at beholde Haugen til bestandig Afbenyttelse, saa længe en af os er i Teatrets Tjeneste", alt med den Forpligtelse, at „vi som retskafne Mænd plejer og forbedrer den". Direktionen anser sig imidlertid

„ikke bemyndiget til at give en saadan Forsikring“, og da i Slutningen af 1831 Grosserer P. C. Knudtzon tilbyder at købe Haven for 1600 Rbd., skriver Dr. Ryge i den Anledning til Direktionen: „Hr. Grossereren ønsker den høje Direktions behagelige Svar paa dette Tilbud i Løbet af otte Dage, og da jeg — ikke alene som Teatrets Økonomiinspektør, men tillige som Gaardens Materialforvalter — tør forudsætte, at den høje Direktion ikke vil være utilbøjelig til ogsaa at høre min underdanige Mening i denne Sag“, tager han ikke i Betænkning at tilraade denne Handel, fordi „Haven, om den end for sin Størrelses Skyld maaske kunde synes at være mere værd end 1600 Rbd., er des mindre værd i kvalitativ Henseende. Den ligger nemlig meget for lavt, derfor er Jorden, hvad man kalder sur. De fleste af dens Frugttræer er for gamle og deres Frugter falder umodne af“.

Ni Aar efter Dr. Ryges Død sælger Teaterdirektionen Ejendommen i Lille Strandstræde; men den Dag i Dag eksisterer Huset i samme Skikkelse, som da den store Skuespiller bebor dets Stueetage til højre.

„Uvirksomhed i mit Hjem er mig lige saa skadelig som modbydelig“, skriver Dr. Ryge i Stammebogen, og i Overensstemmelse hermed ligger han, der paa Teatret udfører flere Mænds Arbejde, heller ikke i sit Hjem paa den lade Side. Han, der i sin Ungdom har lært Urmagerprofessionen, beskæftiger sig i sin Fritid med at dreje, gravere og skære ud i forskellige Metaller, og de Ordenskæder, han paa Scenen benytter til sine Kostumer, forarbejder han selv, ligesom Navnepladen paa hans Husdør er eget Fabrikat.

Ogsaa med litterære Arbejder sysler han hjemme, og for det kgl. Teater faar den flittige Mand Tid til at oversætte følgende Stykker: Gustav Hagemanns 1 Akts Skue-

TEATERSMYKKE, FORARBEJDET AF DR. RYGE.

spil „Postmesteren“ eller „Den ædle Hævn“, SCHILLERS Sørgespil „Røverne“, ZIEGLERS 5 Akts Skuespil „Laurbærkransen“ og Vaudevillen „Min Kone og min Paraply“; til Mad. Frydendahls Forestilling den 23. Marts 1816 oversætter han endvidere et Par Akter af KOTZEBUES Lystspil „Forpagter Feldkümmel fra Tippelkirchen“. Alle disse Stykker er utrykte undtagen „Laurbærkransen“, der findes i „Nyeste Samling af Skuespil til Brug for den kgl. Skueplads og for Privatteatre“, 2. Del. 1825.

Om „Laurbærkransen“ skriver Dr. Ryge til Collin efter en Udenlandsrejse: „Jeg anser det for det næstbedste Stykke af dem, jeg har medbragt, derfor besluttede jeg at oversætte det og bliver rolig ved. Antager Censorerne det ikke, saa maa jeg anse mig for udygtig til at bedømme noget som helst Stykkes Værd, og saa leverer jeg de andre Stykker af uden i mindste Maade at interessere mig for noget af dem. Jeg vil det gode og har gjort min Pligt; den Overbeviseing har jeg, og naar jeg bliver frisk, skal den ogsaa blive Deres“. Vaudevillen „Min Kone og min Paraply“ bedømmes af Molbech med følgende Censur d. 1. Marts 1836: „Om denne temmelig platte, i Sproget saavel som i en Situation, der egentlig er den, hvorom Stykket drejer sig, noget grossiere Farce, i det hele vil gaa igennem paa vor Scene, ved Hjælp af adskillige komiske Enkeltheder, som maaske Spillet kan hjælpe til at gøre ret pudserlig: vil jeg hverken indlade mig paa at bedømme eller forudsige. I *min* Smag falder dette Stykke kun lidt under Læsningen; men jeg vil derfor ikke indestaa for, at enkelte Scener, ved Spillets Hjælp, jo muligen kan more mig, endskønt det hele, ved den herskende bizarre Plathed, ej vil kunne behage mig. Naar Dr. Ryge *nævner* sig som Oversætter, tror jeg man kan lade Stykket prøve sin Lykke, men det fore-

kommer mig, at Vaudeville-Sangene med deres temmelig prosaiske Vers og gammeldags Melodier er en temmelig overflødig Tilgift og Bekostning". Denne lidet smigrende Udtalelse tiltrædes af den anden Censor, Kirstein, med Ordene: „Aldeles enig". At Censoreres Bedømmelse af Dr. Ryges Arbejde er rigtig, konstateres af den eneste Opførelse, Vaudevillen oplever.

Foruden sin Doktordisputats og Oversættelse af Wiedemanns „Undervisning for Giordemødre" udgiver Dr. Ryge de to Piecer: „Ideer til en National-Smag i dansk Klædedragt, oplyste ved kobberstukne Figurer", 1ste Hft. 1827 og „Kritisk Sammenligning imellem nogle af det kgl. Teaters Skuespillere og Skuespillerinder". Et Forsøg. Nr. 1. Udgivet af et Selskab. 1832 (se Side 71).

I sit 58nde Aar begynder Dr. Ryge at skrante og føle sig plaget af Hæshed og Gigt, som har „etableret sig i de indvendige Dele af mit Bryst"; han søger Permission for at tilbringe nogen Tid ved et Badested i Udlandet, i det Haab „under en mildere Temperatur og ved en aldeles forandret Levemaade at genvinde, om ikke fuldkomment, saa dog for en Del, min tabte Sundhed". Tilladelsen til at rejse gives ham, „endogsaa uden mindste Afkortning i mine resp. Gager", og i Slutningen af Maj 1839 rejser han til Carlsbad, hvor han „i næsten 4 Uger baade drak og badede" sig i de mineralske Kilder. Herfra begiver han sig til Mainz, og først her sporer han „Tegn til nogen Bedring af Betydning". Ved Efterretningen om Sønnens Sygdom hjemme i København, anser han det for sin Pligt, „ikke længer at gøre Brug af den mig bevilgede Permission", og rejser hjem, hvor den pligtopfyldende Skuespiller straks melder sig til Tjeneste ved Teatret, som imidlertid til hans store Sorg netop paa det Tidspunkt maa indstille sine Forestillinger

i to Maaneder paa Grund af Frederik den Sjettes Død. Efter et Par gentagne Ophold i Carlsbad de paafølgende Sommerferier, føler Dr. Ryge sig i betydelig Bedring og indstuderer i Sæsonen 1841—42 adskillige nye Roller, hvoriblandt Argante i „Scapins Skalkestreger". Den 23. Maj 1842 spiller han Advokaten Robinson i BRØMELS Komedie „Den bogstavelige Udtydning"; det bliver hans sidste Optræden paa det Teater, han, trods alt, elsker af hele sit Hjerte.

Fra Palnatoke til Advokaten Robinson! Hvor underligt, at Dr. Ryges første og sidste Optræden netop betegner de to Poler, inden for hvilke hele hans omfattende Skuespillervirksomhed bevæger sig.

Ganske uventet dør den virksomme og kraftige Mand Onsdag den 29. Juni om Morgenen Kl. 3½, kun 62 Aar gammel. Den danske Skueplads mister uden Varsel en Kunstner, som med sit „mægtige Helteydre", med sit „af Malm og en egen mørk Klangfarve saa forunderligt imponerende Taleorgan", med sit „dybe og sande Udtryk for mandige Følelser" og med sin „gribende Pathos og poetiske Storhed i tragisk Lidenskab" aldrig senere finder sin Ligemand.

Budskabet om Skuespillerens Død vækker Sorg og Sympati blandt hans Kammerater, og „Foreningen for Sommerskuespil", der om Aftenen skal spille paa det kgl. Teater, hædrer den døde Stormand ved at aflyse Forestillingen. Begravelsen finder Sted den 5. Juli paa Holmens Korurtegaard, hvor Slotspræst I. H. PAULLI i sin Tale minder om, at „den Mand, omkring hvis Kiste vi her er forsamlede, har fortjent sig et Eftermæle, som det kun bliver faa til Del. Budskabet om hans Død vil vandre Landet om fra dets ene Grænse til dets anden, og der vil ingen, som nogen Sinde saa og hørte ham, modtage det,

uden vemodigen at bevæges derved. Han var iblandt de faa udvalgte, over hvis Rige Solen aldrig gik ned". Med Vemod siger Præsten den døde Mester en Tak; thi „aldrig mere skal hans mandige Skikkelse drage vore Øjne forbi, aldrig mere skal hans mægtige Stemme gribe vort Indre, aldrig mere skal den blive blød og smelte vort Bryst. Det er forbi, han har lukket Bogen, det underfulde Billedværk til Danmarks bedste Sange".

I Begyndelsen af den paafølgende Sæson, den 11. September, opfører Teatret Oehlenschlägers tragiske Drama „Tordenskjold" ved en Mindeforestilling for den alt for tidligt tabte Kunstner. Aftenen indledes med en Prolog af Oehlenschläger, „Ryges Minde". Midt i en Lund ses en Høj med Gravstene og paa den største, som ligger over to andre, er udhugget Navnet Ryge. Skuespiller N. P. Nielsen, klædt i sort Dragt, fremsiger Digterkongens skønne Vers, hvis sidste Strofer lyder:

Ja læges end Saaret med hæderligt Ar,
Skal hvad du var
Ej Glemsels Hænder udstryge.
Har England en Garrick, har Frankrig haft
En Talma, — Schrøder! var stor din Kraft!
Saa havde Danmark en Ryge.

Den 18. Maj 1853 flyttes Dr. Ryges Levninger ud til Holmens Kirkegaard ved Østerbro; paa en Granitsten læses under en Æskulapstav Chr. Winthers Digt:

Han var en Drot i Kunstens Rige.
Hans Herredom sig strakte lige
fra „Hakon Jarl" og ned til „Saft".
Lod han os le, lod hans os græde,
da var det Kunst, vi saa fremtræde
i Pagt med Sandhed, Vid og Kraft.

NOTER

BIOGRAFISKE Oplysninger om de fleste i Bogen nævnte Personer kan findes i BRICKA: Dansk biografisk Leksikon og i AUMONT og COLLIN: Det danske Nationalteater. I det sidste Værk findes ligeledes nærmere Oplysninger om de i Bogen nævnte Skuespil.

Ordlyden af de citerede Breve etc. er bibeholdt, medens Retskrivning og Interpunktion er ændret

I.

S. 1, L. 11. Forfatteren P. L. MØLLER skriver om Dr. Ryge: „Han forstod at føje til Oehlenschläger, hvad der manglede denne i at være Shakespeare, og naar *han* spillede Oehlenschläger, troede man at se Shakespeare". — *S. 5, L. 15 f. n.* Skræddersvend JENS ANDERSEN RYGE f. 1763, † 1804. — *S. 7.* Kantor Ryges Portræt er en Gengivelse af et gammelt Maleri i Dr. Ryges Dattersønnesønners H. og V. SEEMANNS Eje. — *S. 9, L. 11 f. n.* N. C. ANDERLØVE f. 1658 paa Svenstrup Hovgaard i Veyle Sogn, Hammer Herred, død i Roskilde 1736. — *S. 10, L. 6.* Mag. P. HARTMANN f. 1668, † 1717. — *S. 10, L. 14 f. n.* Pastor J. C. Zahle † 1795. — *S. 11.* Billedet af Dr. Ryges Fader ejes af Brødrene SEEMANN. — *S. 12, L. 9.* En Fortegnelse over de af Immanuel Ryge skænkede Bøger findes i BLOCH: Bidrag til Roskilde Domkirkes Historie. 3. H. S. 36—37. — *S. 12, L. 14.* ANDREAS BRUUN, f. 1714, † 1798. Dr. Ryges Bedstefader var fire Gange gift og havde ialt 28 Børn. (Jvf. Personalh. Tidsskr. 5. R. III. S. 103.) — *S. 12, L. 16.* CHRISTIANE CATHRINE RYGE, f. 1771, † 1837; gift 1794 m. Kaptajn ERIK V. EWALD, f. 1755, † 1828. — *S. 12, L. 17.* JOHANNE DOROTHEA RYGE, f. 1773, † 1845; gift 1794 m. senere Stiftsfysikus paa Fyen, Dr. med. BOE BOJESEN, f. 1769, † 1822. — *S. 15.* Billedet er gengivet efter Th. C. Lübbers Tegn., i Fru F. BLAAMANNS Eje, — *S. 16, L. 8 f. n.* jvfr.

KARL SCHMIDT: Meddelelser om Skuespil og Teaterforhold i Odense. Odense 1896. — *S. 19, L. 7.* Carl Adolph Lacoppidan, f. 1765, † 1843. — *S. 22. L. 5 f. n.* Kjøbenhavns Adresseavis, Tirsdagen d. 23. Juli 1811. — *S. 23.* Dr. Ryges Doktordiplom findes paa medicinsk-historisk Museum. — *S. 28, L. 10.* Patrik Peale ɔ: Baron v. Seckendorff, bekendt tysk Mimiker; optraadte paa det kgl. Teater Foraaret 1811. Jvf. Overskou IV, S. 211.

II.

S. 34. Det kgl. Teaters Plakat fra Dr. Ryges Debut findes paa det store kgl. Bibliotek. — *S. 35, L. 3ff.* Meddelelsen skyldes Hr. Kredslæge CARØE. — *S. 38, L. 6 f. n.* I Flg. kgl. Resolution af 22. Novbr. 1796 skal de Skuespillere og Skuespillerinder, Solodansere og Danserinder, som i 25 Aar har tjent ved Teatret, hvert femte Aar, saalænge de vedbliver at tjene, nyde Indtægten af en Beneficeforestilling. Denne Bestemmelse hæves, paa Dr. Ryges Foranledning, ved kgl. Resolution af 26. August 1820, saaledes at „20 Procent af Teatrets Brutto maatte anvendes til de aarlige Dusører, Beneficegodtgørelser og Forfatterhonorarer". — *S. 41, L. 18.* Kgl. Skuespiller KNUDSEN, der som bekendt havde kgl. Bevilling som Færgemand ved Jægerspris, lod en Gang sin Udeblivelse fra Teatret efter Sommerferien undskylde med, at „der var Marked i Frederikssund, og en ny Færge skulde bringes i Søen". — *S. 43, L. 11.* Jvfr. Personalh. Tidsskr. 4. R. II. 106 ff. — *S. 51, L. 5 f. n.* Jvfr. Oppositionsbladet „Adrastea" 3. Septbr. 1816. — *S. 56, L. 14.* 1000 Rbd. N. V. ɔ: *Navne Værdi.* — *S. 57.* Billedet er gengivet efter et Maleri af J. L. Lund, i kgl. Skuespiller NIC. NEIIENDAMS Eje. — *S. 63, L. 1 f. n.* „Kjøbenhavns Morgenblad", redigeret af Liunge og C. N. Rosenkilde. 1825 Nr. 37. — *S. 72, L. 9 f. n.* En teaterinteresseret Mand spurgte en Gang Fru Heiberg, hvem hun ansaa for den største danske Skuespiller. Fruen svarede: Den største? det ved jeg ikke; men den alsidigste var absolut Dr. Ryge — det Afskum!

III.

S. 73, L. 8. Teaterinspektør, Kaptajn, Krigsassesor CHRISTIAN FREDERIK SCHNEIDER, f. 1774, † 1825. — *S. 74, L. 18.* CLAUSEN var Regissør ved det kgl. Teater fra 1799 til 1827. — *S. 76, L. 10 f. n.* Forfriskningssalen, jvf. Personalh. Tidsskr. 4. R. I. S. 263. — *S. 77, L. 9.* Caspar Christian Thorup, f. 1796, † 1865. Garderobeforvalter 1828. Kammerassesor. — *S. 81, L. 9 f. n.* Censurforretningerne besørgedes paa det Tidspunkt af Direktørerne GODSKE HANS OLSEN og RAHBEK. — *S. 83, L. 8 f. n.*

Sekretær FREDERIK CHRISTIAN PRINTZLAU den yngre, f. 1787, † 1832. — *S. 84, L. 8.* 1980 Rbd. r. S. ɔ: „rede Sølv". — *S. 84, L. 17.* Hovedkasserer, Justitsraad FREDERIK CHRISTIAN PRINTZLAU den ældre, f. 1752, † 1826. — *S. 87, L. 8 f. n.* Balletrepetitør PETER GRØNFELDT, f. 1765, † 1824. — *S. 89.* Brevet fra Dr. Ryge til Collin findes i det kgl. Teaters Bogsamling. — *S. 95.* Portrættet er en Gengivelse af en Tegning af P. SKOVGAARD.

IV.

S, 114, L. 12. Dr. Ryges og Hustrus økonomiske Status opgives 1829 af Direktionen: Hans Gage er aarlig 1700 Rbd.; i Dusører faar han aarlig c. 200 Rbd.; endvidere har han fri Bolig. Han har siden sin Ansættelse 1813 to Gange faaet 1000 Rbd. i Præmier, samt to Beneficer og to Deklamatorier, tre Gange Rejseunderstøttelse, og i næste Sæson faar han første Tjenestebeneficegodtgørelse. Fru Ryge har som Oversyerske, Overpaaklæderske og Garderobeforvarerske i alt 450 Rbd. aarlig. — *S. 115.* Portrættet er gengivet efter MONIES' Maleri i det kgl. Teaters Foyer. — *S. 130, L. 4.* Den dramatiske Skole paa Hofteatret var nedlagt 1816.

V.

S. 144, L. 13 f. n. Det kgl. Teaters Direktion havde en Gang for alle anmodet Københavns Gouvernement om, at „vedkommende Officer herefter maatte tillægges Ordre, paa Anfordring af vedkommende Teatrets Embedsmand at lade arrestere de Personer, som ifølge disse Embedsmænds Skønnende ved Uordner hertil maatte kvalificere sig". — *S. 146, L. 6.* Sufflør CARL FERDINAND HAACK, f. 1802, † 1864. — *S. 146, L. 14 f. n.* Scenen mellem Titania og Samiel er tildigtet KINDS Operatekst af OEHLENSCHLÄGER. — *S. 148, L. 4.* I Juni 1827 gav en Del af det kgl. Teaters Skuespillere med den tyske Sangerinde EMILIE POHLMANN som Gæst nogle Forestillinger paa tysk paa det kgl. Teater. — *S. 158, L. 15 f. n.* Dr. Ryge skriver 1824 fra Wien til Collin om N. P. Nielsen: „Jeg har her ingen Breve forefundet paa Posthuset til NIELSEN. Han bad mig, hvis der skulde være nogle, da at sende dem til Paris. Skulde der i øvrigt, som jo let kunde være Tilfældet, blandt Teaterpersonalet udspredes det Rygte, at vi havde skilt os fra hinanden, fordi vi ikke længer kunde forliges, da kan De kækt gendrive dette Rygte; thi vi har paa vor hele Rejse ikke haft en eneste Ordstrid; end sige Trætte med hinanden, og vi havde jo heller intet at trættes om". — *S. 159, L. 12 f. n.* Sufflør Christian Martin Boje, f. 1810, † 1891.

VI.

S. 172, L. 12 f. n. Dr. ERNST HEINRICH STRUVE, f. 1786, † 1822. — *S. 173.* Billedet er gengivet efter et Miniaturmaleri i Brødrene SEEMANNS Eje. — *S. 177.* Billedet er gengivet efter en Silhuet i Fru F. Blaamanns Eje. — *S. 183, L. 7.* Frydendahl skriver nogle Aar tidligere til Direktionen om Dr. Ryge: „Efter de mange Forurettelser, som Teatrets Personale har lidt af denne ustyrlige Mand, haaber jeg, at Direktionen en Gang for alle vil udfinde Midler mod personlige Fornærmelser af ham". — *S. 184, L. 9.* Paa det kgl. Teater er det Skik og Brug, at Skuespilleren ledsager sin kvindelige medspillende til hendes Garderobe. — *S. 195, L. 15.* JOHANNE VERONIKA V. WEISSENTHURN, f. Grünberg, f, 1773, † 1847; tysk dramatisk Forfatterinde. — *S. 196, L. 1.* Maskinmester FRANTZ CHRISTIAN GYNTHER, f. 1792, † 1853. — *S. 201.* Originalen til det gengivne Teatersmykke ejes af fhv. kgl. Skuespillerinde Fru JULIE PAETZ.

En Del af de citerede Breve har tidligere været trykt af bl. a. ARTHUR AUMONT og ROBERT NEHENDAM.